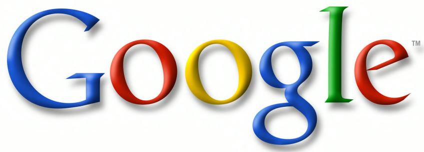

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

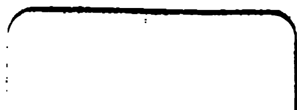
+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

Theoreticko-praktické

Navedení k písemnostem.

Ku prospěchu žáků v hlavních, nižších realních a průmyslových školách

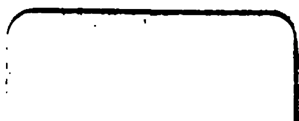
sepsal

Vincenc D. Biba,
učitel při c. k. české hlavní škole v Praze.

Sedmé vydání.

V Praze.
Tisk a náklad Jarosl. Pospíšila.
1863.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

Theoreticko-praktické

Navedení k písemnostem.

Ku prospěchu žáků v hlavních, nižších realních a průmyslových školách

sepsal

Vincenc D. Biba,
učitel při c. k. české hlavní škole v Praze.

Sedmé vydání.

V Praze.
Tisk a náklad Jarosl. Pospíšila.
1863.

PC4471
B52
1863

Č á s t p r v n í.

Proprava k písemnostem.

I.

Jmenování věcí dle celku a dle částí.

(*Jména podstatná.*)

Každá osoba neb věc má nějaké jméno.

Slova, jimiž osobu neb věc jmenujeme, slovou *podstatná jména* *); ku př. ***člověk***, ***chlapec***, ***paní***, ***dítě*** (znamenají osobu); ***město***, ***kámen***, ***strom***, ***voda*** (znamenají věc).

1. *Úloha*. Jak se nazývají ony osoby, s nimiž bydlíte; kdo jsou vaši příbuzní?
2. *Úloha*. Pojmenujte všecky věci, které se ve vašem příbytku nalezají.
3. *Úloha*. Napište jména všech věcí, které vidíte na ulici, na dvoře a v zahradě.
4. *Úloha*. Které věci potřebujeme ku psaní a které k rejsování?

*) Širší vysvětlování částí řeči nebylo by zde na svém místě, jelikož předpokládáme, že to žákům již z mluvnice známo.

5. *Úloha.* Udejte jména všech stromů, květin, keřů a jiných rostlin, jež jsou vám známy.
6. *Úloha.* Která zvířata žijou v domech, která na polích a která v lesích?

Věci poznáváme podle jejich *částek*. Na hlavě lidské vidíme na př. *vlasy*, *čelo*, *uši* (pravé a levé), *obličej*, *tváře*, *lice*, *oči*, *obočí*, *řasy*, *víčka* (hoření a dolení), *nos*, *chřípě*, *rty*, *ústa*, *koutky oční i ústní*, *zuby*, *půdu v ústech*, *přední a zadní zuby*, *špičáky*, *stoličky*, *dásně*, *bradu*, *vousy* a j.

Rozeznáváme *podstatné* a *náhodné* částky věcí; na př. podstatné částky stromu jsou: *kořen*, *kmen*, *větve*, *letorosty*, *listí*, *květ*, *pupence*, *ovoce*, *semeno*; náhodné ale jsou: *pryskyřice*, *houba*, *mech* atd.

7. *Úloha.* Z jakých částek je kniha, a z jakých je stůl?
8. *Úloha.* Které částky vidíme na noži?
9. *Úloha.* Pojmenujte všechny částky vozu.
10. *Úloha.* Které jsou podstatné a které pouze náhodné částky domu?
11. *Úloha.* Udejte částky koně, podstatné i náhodné.

Podstatná jména jsou *trojího rodu*, totiž *mužského*, *ženského* a *středního*. — Rod podstatných jmen nejvíce z užívání a obecného mluvení je znám.

Číslo podstatných jmen je dvojí: *jednotné* a *množné*. — Mluví-li se o jediné osobě nebo

věci, stojí podstatné jméno v *čísle jednotném*; pakli ale o více osobách neb věcech řeč jest, stojí podstatné jméno v *čísle množném*; ku př. ***muž***, ***dub***, ***bříza***, ***louka*** (je číslo jednotné); ***mužové***, ***duby***, ***břízy***, ***louky*** (je číslo množné).

12. *Úloha*. Napište dvacet jmen podstatných rodu mužského, dvacet jmen rodu ženského a dvacet jmen rodu středního.

13. *Úloha*. Uveďte následující jména podstatná v číslo množné:
strom, dům, had, komár, okno, stůl, voda, kniha, led, hrad, pole, orel, srp, dlaň, hrdlo, ruka, meč, jelen, řeka.

14. *Úloha*. Udejte třicet jmen zvířat v čísle jednotném a množném.

15. *Úloha*. Které věci bývají v zahradách jednotlivě, a které se tam vícekrát nacházejí?

II.

Vlastnosti věcí.

(*Přídavná jména.*)

Věci poznáváme také podle toho, jaké jsou, t. j. podle jich vlastností.

Přidáme-li k podstatnému jménu jiné slovo, které vlastnost nebo povahu osoby a věci vyjadřuje, nazýváme takové *jméno přídavné*; ku př. ***pilný*** žák, ***dobré*** dítě, ***bujný*** kůň, ***vysoký***

strom, *nábožná* dívka, *zelená* louka, *tvrdé* dřevo.

Přídavná jména na *ý*, *á*, *é*, nebo na *í* jsou určitá; která ale v rodu mužském na souhlásku, v ženském na *a*, v středním pak na *o* se končí, jsou neurčitá přídavná jména; ku př. otec je *zdráv*, matka je *starostliva*, dítko je *nemocno*.

16. *Úloha*. V udaných tuto příkladech podtrhněte podstatné jméno *jednou*, jméno přídavné *dvakrát*.

Vysoký dům. Růže červená. Široká střecha. Černý šat. Žluté obilí. Bílá fijala. Věrný sluha. Bystrý zrak. Lítá zvěř. Pracovitý rolník. Štědrý dárce. Nízký keř. Hbitý lovec.

17. *Úloha*. Jaké vlastnosti může míti: kostel, střecha, kvítí, pán, rok, louka, potok, kůň, pták, pes, kabát, dříví, voda, kámen, třešně, dítě, strom.

18. *Úloha*. K následujícím jmenům přídavným dejte příslušná podstatná jména:

bílý, á, é —. tvrdý, á, é —. strakatý, á, é —. voňavý, á, é —. starý, á, é —. kulatý, á, é —. kožený, á, é —. líný, á, é —. úzký, á, é —. hluboký, á, é —. široký, á, é —.

Na jediné osobě nebo věci může *více* vlastností udáno býti; tak může býti ku př. obydlí *pohodlné*, *skrovné*, *nádherné*, *prostranné*, *nízké*, *ozdobné*, *tmavé*, *vlhké*, *světlé*, *drahé* atd.

19. *Úloha*. Které vlastnosti můžeme udati na věcech následujících:

strom, člověk, ovoce, modlitba.

20. *Úloha*. Udejte rozličné vlastnosti následujících věcí:
kniha, obilí, oděv, zahrada, stůl, dům, most.

21. *Úloha*. Které věci mohou býti tvrdé, zdravé, otevřené, těžké, vysoké, suché, staré, sladké, zelené, čerstvé, žluté, rychlé, široké, příkré?

22. *Úloha*. Vyhledejte dvacet jmen podstatných a udajíce jejich vlastnosti postavte přídavné jméno dílem *před* podstatné jméno, dílem *po* něm.

23. *Úloha*. Jaké vlastnosti může míti podstatné jméno oděv? strom? džbán? stolice?

24. *Úloha*. Napište jména všeho nářadí ve vašem příbytku a udejte též jeho vlastnosti.

25. *Úloha*. Pojmenujte všecky stromy, které znáte; oddělte však stromy lesní od stromů ovocných, stromy listnaté od jehličných.

26. *Úloha*. Která jsou nejužitečnější domácí zvířata a které jsou jejich vlastnosti?

III.

Činnosti věcí.

(*Časoslovo* čili *sloveso*.)

Můžeme o někom říci, *co dělá*, anebo *co se s ním děje*; ku př. pták *lítá*, růže *voní*; dítě *je trestáno*.

Taková slova, jimiž se oznamuje *co kdo dělá* anebo *co se děje*, jmenují se *časoslova* čili *slo-*

věsa; ku př. dítě *se učí*, *píše*, *čte*, *počítá*, *rejsuje*, *zpívá*, *modlí se*, *ptá se*, *odpovídá*, *ukazuje*, *poslouchá*, *mluví*, *křičí*, *sedí*, *stojí*, *dupá*, *chodí*, *hraje*, *tleská*, *přemýšlí*, *směje se*, *pláče* atd.

Časoslovem vyjadřujeme také *kdy* se co stává. Co se *nyní* stává, to je *přítomné*; na př. (já) *mluvím*, *zpívám*; (ty) *chodíš*, *modlíš se*; dítě *píše*, *učí se*, *hraje*, *mluví* atd.

Co se již stalo, to je *minulé*; na př. *mluvil*, *zpíval jsem*, *chodil jsi*, *modlil jsi se*; dítě *se učilo*, *psalo*, *četlo*, *počítalo*, *rejsovalo*, *zpívalo*, *modlilo se*, *ptalo se*, *odpovídalo*, *poslouchalo* atd.

Co se teprv *stane*, to je *budoucí*; na př. *hodím*, *střelím*, *kleknu*, *přinesu*, *nasypu*, *vyházím*; *budu mluviti*, *budeš se modliti*; dítě *se bude učiti*, *bude psáti*, *bude počítati*, *bude rejsovati*, *bude zpívati*, *bude se cvičiti*, *bude se tázati*, *bude odpovídati* atd.

27. *Úloha*. Co může člověk rukama dělati?
28. *Úloha*. Co dělají ti řemeslníci, kteří rozličné věci ze dřeva shotovují?
29. *Úloha*. Co může dělat kovář, zámečník, mečíř, jehlář?
30. *Úloha*. Co dělal rolník na jaře, co dělá v létě a co bude dělat na podzim?
31. *Úloha*. Co bude zahradník na jaře se stromy dělati?

IV.

Tvoření vět.

Mluvíce o věcech, nepronášíme jednotlivých slov, neboť jednotlivé slovo nepodává ještě dostatečného smyslu k vyjádření celé myšlénky; na př. řeknu-li *žák*, *strom*, — nic jsem nepověděl, než jména věcí udal; taktéž vyslovím-li slova *psáti*, *kvésti*, nic než pouhé činnosti jmenuji. Má-li řeč naše srozumitelna býti, musí celou myšlénku vyjádřiti, a to se stane, když jmenujíce osobu neb věc zároveň o ní vyřkneme: a) *co jest*, b) *jaká jest*, c) *co činí* aneb *co se s ní děje*; na př. Strom jest rostlina. Strom jest zelený. Strom kvete. Strom byl vyvrácen.

Každá myšlénka slovy pronešená slove *věta*.

Každá věta obsahuje v sobě *podmět* a *výrok*.

a) Podmět jest osoba neb věc, o které se něco praví; na př. *Učitel* vyučuje. *Křída* jest bílá. *Netopýr* není pták.

b) Výrok jest to, co se o podmětu povídá; na př. Orel jest *dravec*. Železo jest *tvrdé*. Lékař *léčí*. My *píšeme*.

Podmět a výrok hlavní členy věty se nazývají.

Podmět.

Podmětem věty bývá:

a) podstatné jméno; na př. *Voda* hučí; *pták* lítá; *růže* rozkvetá.

b) Osobné zájmeno; na př. *Já* jsem zdráv; *ty* nejsi nedbalý; *my* byli spokojeni; *vy* budete veseli. Otec byl nemocen; *on* se již pozdravil. Člověk chová včely v oulích; *ony* mu dávají med a vosk.

c) Určité přídavné jméno, když podstatné zastupuje; na př. *Nemocný* (člověk) běduje. *Chudý* o almužnu prosí.

d) Neurčitý způsob časoslova; na př. *Poslouchati* sluší dítěti. *Pracovati* není hanba. *Slíbiti* a *dáti* jest dvojí. *Sloužiti* Bohu jest rozkoš.

e) Číslovky a zájmena jakož i ostatní částky řeči, jestli věc skutečnou znamenají aneb když se o nich co o věcech samostatných něco povídá; na př. *Dva* mnoho zmohou, *jeden* nic. *Všickni* odešli. *To* byla radost. *To* jsou páni. *Každý* k svému. *Kdo* mluví? *Ho, ho*! jest výraz neohroženosti.

Poznamenání. Podmět stává vždycky v prvním pádu; ale s číslovkami základními od *pět* počínaje, pak s rodovými *čtvero*, *patero* atd. a s hromadnými *mnoho*, *málo*, *několik* padá podstatné jméno do druhého pádu, a číslovka v prvním pádu stává se spolu podmětem, přičemž výrok třetí osobou čísla jednotného rodu středního se vyjadřuje; na př. Vystupovalo *sedm krav* pěkných a tučných. *Pět měsíců* uplynulo. *Čtvero vranců* nádherný vůz táhlo. *Mnoho zvěře* tím horkem pošlo.

Osoba podmětu obsažena jest v časoslově, a proto se zájmeno osobné obyčejně vypouští, jestli se na ně zvláštní důraz neklade; na př. *Volám* bratra. Píšeš? — *Já* tě nevolal, ale sestra.

Věta bývá bez podmětu, když tento co neurčitá věc v časoslově se skrývá a tudy vysloviti se nemůže nebo nechce; na př. Prší; mrzne; tmí se; bylo zima; bylo tma; jedlo se a pilo až do rána; sněhu ubývá. Totéž připadá, když podmět v záporu obsažen jest; na př. Není vody; nebylo ptáka slyšeti.

V ý r o k.

Výrokem vyjadřuje se buď činnost, buď stav aneb vlastnost podmětu.

Výrok se vyráží:

1. *Časoslovem* — a tu souhlasí s podmětem v osobě a čísle; v minulém čase i rodem podmětu se řídí; na př. *Zpívám.* Ty se *modlíš?* Dítě *plakalo.* Růže se *rozvila.* Žnečky hrstě *snášely* a ženci do snopů je *vázali.*

1. *poznamenání.* Minulý a budoucí trvací čas činnosti nevyráží se jednoduchými tvary časoslova; tento se vyjadřuje neurčitým způsobem a pomocným časoslovem *budu*, onen *příčestím* a pomocným časoslovem *jsem*; ku př. Zpíval *jsem*. Modlil *jsi* se? *Budeme* čísti.

Ve třetí osobě času minulého se pomocné jsem a jsou vypouští; na př. Dělník (jest) pracoval. Ptáci (jsou) zpívali.

2. *poznamenání.* Praví-li se o podmětu, že mu nějaká činnost nebo vlastnost jest nutna nebo možna, vyjadřuje se výrok *neurčitým* způsobem a pomocnými časoslovy způsobu: mám, mohu, musím, chci, smím, nebo: býti, možnu býti, lze býti atd. Na př. Žák se má učiti. Musím pracovati. Chci se koupati. Děti nesmějí dováděti.

2. *Podstatným jmenem* — když se stav neb podstata věci vyjadřuje; na př. Kníže jest do-

brotivý *pán*. Dub jest lesní *strom*. Bratr jest *vojákem*; já budu *zahradníkem*.

Poznamenání. Má-li se podstatným jmenem jakožto výrokem pouhé *býti* vyjádřiti, stojí výrok v *prvním* pádu, vyslovuje-li se ale stav osoby, v kterém se jakési působení její obsahuje, vyjadřuje se sedmým pádem; na př. Bůh jest pouhý *duch*. Bůh jest našim *soudcem* i *odplatitelem*.

3. ***Přídavným jménem*** neurčitým i určitým — když se vlastnost podmětu vyjadřuje; na př. Já jsem *zdráv*. Ty jsi *vesel*. Karel jest *pilen*. Byli jsme *spokojeni*. Kůň jest *rychlý*. Lípa jest *košatá*. Sklo jest *křehké*.

Poznamenání. Přídavné jméno jakožto výrok souhlasí s podmětem v čísle, rodě i pádě.

4. ***Přisvojovacími zájmeny***; na př. Dům jest *náš*, louka jest *vaše*; péro jest *mé*.

5. ***Číslovkami***; na př. Já jsem byl *první*, ty jsi *druhý* a Vojtěch bude *třetí*.

Poznamenání. Je-li podstatné nebo přídavné jméno, zájmeno anebo číslovka výrokem, připojují se k podmětu pomocným časoslovem *býti*, kteréžto v případnosti této *sponou* se nazývá a znaky čísla i osoby podmětu na sobě nese; na př. Hoch *jest* pilen. Sestra *byla* pilna. Dívky *budou* pilny. Olovo *není* tvrdé.

32. ***Úloha***. Podtrhněte v následujících větách podmět jednou, výrok dvakrát:
Strom jest rostlina. Keř není strom. Kámen není kov. Topol jest vysoký. Zajíc jest bojácný. Veverka jest čiperná. To pole jest naše. Hodiny bijí. Měsíc vychází. Dítě si hraje. Rostliny uvadly. Dítě se bude modliti.

33. *Úloha.* Připište k následujícím výrokům příhodných podmětů:
— jest kov. — květina. — nástroj. — jest ostrý. — jest hluboká. — křehké. — pracuje. — zraje. — se zasívá. — se třpytí. — píchá. — oře. — skáče. — nesmí lháti. — musí pracovati.

34. *Úloha.* Dodejte k následujícím podmětům příhodných výroků:
Pták —. Potok —. Ryba —. Paní —. Vrba —. Pes —. Trní —. Švadlena —. Ovce —. Truhlář —. Rolník —. Les —.

V.

Rozdělení vět.

Věty rozdělujeme dle formy, dle obsahu a dle smyslu.

Berouce ohled na formu čili tvar věty, máme:

1. jednoduché,
2. složené věty.

Ohledem na obsah jsou:

1. hlavní,
2. vedlejší věty.

Ohledem na smysl jsou věty:

1. tvrděcí čili přísudné: Obilí zraje.
2. záporné: Kámen neroste.
3. tázací: Kdo mluví zde?
4. rozkazovací: Nechoď rychle! Ať bratr přijde!
5. žádací: Kéžby mne Bůh uslyšel!

A. Jednoduchá věta.

Jednoduchá věta vždy jen jedinou myšlénku vyjadřuje, a jest buď *holá*, buď *rozvinutá*.

1. Holá věta.

Holá věta skládá se pouze z hlavních členů, totiž podmětu a výroku; na př. Pták zpívá. Kolo se točí. Strom byl skácen. Žáci se mají učiti.

35. *Úloha*. Napište holé věty o věcech v zahradě a povězte o nich co jsou, jaké jsou a co činí.

36. *Úloha*. Jmenujte částky stromu a napište o nich věty v čase přítomném, minulém nebo budoucím.

2. Rozvinutá věta.

Věta, která kromě hlavních členů ještě jiná slova obsahuje, slove rozvinutá věta; na př. *Veselý* hoch zpívá. Semeno *mnohých rostlin* jest jedovaté. Strom nese *ovoce*. Dítě jest *otci* podobno. Růže voní *příjemně*. Pára *z vody* vystupuje.

Slova, jimiž se holá věta rozvinuje, slovou *vedlejší* členy věty a jsou tyto:

1. *Přívlastek*, kterým se podmět blíže určuje; na př. *Mořská* voda jest slaná. Květ *mladosti* jest krátký sen. Tělo *bez ducha* jest mrtvo.

Poznamenání. Každé podstatné jméno ve větě, byťby i podmětem nebylo, může se přívlastkem určiti; na př. Známe *některé jedovaté* rostliny. *Sedmý* den jest den odpočinutí. Chodím do *sestřiny* zahrady i na

vinici *mého bratra*. Truhlář, bednář i soustružník shotovují věci *ze dřeva*. Na dvoře Svatopluka, *mocného krále moravského*, rozšiřovali Crha a Strachota, *apoštolé slovanští*, učení *Kristovo*. Za Přemysla *Otakara* obecné blaho kvetlo.

2. *Předmět*, kterým se neúplný pojem časoslova nebo přídavného jména doplňuje; na př. Dobrá vůle *chleba* jídá. Smrt nemá *kalendáře*. Každá cnost svého *hance* nalézá. Buď vděčen *svým dobrodincům*. *Člověku cnostnému* jest každý nakloněn.

3. *Určení příslovkové*, kterým se výrok nebo přívlastek uvedením rozličných okolností blíže určují; na př. Synové *rádi* se učívají řemeslu otcovu. Vlaštovky hnízdí *v domích*, skřivánci *v osení*. Pracovitý *nikdy* nezahálí. Neštěstí *po horách* nechodí. Krev *ve mně* zůstala státi.

37. *Úloha*. Z následujících vět rozvinutých vyhledejte věty holé; udejte i členy vedlejší: Syn městského lékaře ztratil včera odpoledne krásnou knihu. Byl jsem dnes se svým otcem přes pole. Tlusté kořeny starých stromů bývají v zemi široce rozloženy. Moudrá Libuše velmi moudře a laskavě vlast spravovala. Neodkládej uraženého bratra co nejdříve udobřiti.

a) *Přívlastek*.

Přívlastkem podmětu aneb jiného podstatného jména může býti:

a) *Určité přídavné jméno, číslovka určitá i neurčitá* a *přisvojovací* i *ukazovací zájmeno*; na př. *Střídmý* člověk jest zdráv. *Nezralé* ovoce jest škodlivo. *Bujný* kůň skáče. *Luční* potok bublá. *Ranní* ptáče dále skáče. *Jeden* člověk provaz nepřetrhne. *Oba* bratři jsou nemocni. *Druhý* den byl pošmourný. *Některé* rostliny jsou škodlivy. *Každý* člověk jest smrtelný. *Mnozí* lidé jsou nešťastni. *Tento* žák pilně pracuje. *Můj* otec z cesty se navrátil. *Naši* předkové byli přičinlivi. *Tito dva pilní* žáci nezahálejí nikdy atd.

38. *Úloha.* Jak se dají následující holé věty rozvinouti bližším určením podmětu jmény přídavnými: Otec pracuje. Ptáče poskakuje. Myslivec chytal. Pes honí. Kůň potáhne. Matka přijde. Dítě poslouchá.

39. *Úloha.* Napište deset vět, v nichžto je určen podmět zájmeny nebo číslovkami.

b) *Přisvojovací* čili *osobné přídavné jméno*; na př. Učení *Kristovo* jest božské. *Libušin* soud jest jedna z nejstarších památek naší literatury. *Sousedův* kůň jest bujný. *Karlova* sestra pěkně maluje. Láska *matčina* jest ochranou dítěte. *Bratrovy* louky se zelenají.

Poznamenání. Má-li osoba, ježto se přisvojovacím přídavným jmenem vyjadřuje, sama blíže se určiti, klade se druhý pád podstatného jména místo přisvojovacího přídavného; na př. Louky *mého bratra* se zelenají. Matka *dobrého Karla* odebrala se na věčnost. Syn *tohoto zahradníka* vydal se na cestu.

40. *Úloha.* Máme vypsat z čítánky deset vět, kde se určuje podstatné jméno přisvojovacím přídavným jmenem.

c) *Jméno podstatné ve druhém pádu*, když se původ, jakost, látka neb množství nějaké udává; na př. Bůh jest stvořitel *nebe* a *země*. Nevěř slovům *utrhače*. Jedle jest strom *vzrostu štíhlého*. I nalezl Tobiáš mládence *postavy sličné*. U prostřed svatyně stál oltář *zlata ryzího*. Hejno *křepelek* přiletělo do ležení. Zástup *lidí* hrnul se k městu. Lepší stádo *jelenů* pod vůdcem lvem, nežli stádo *lvů* pod vůdcem jelenem. Přines džbán *vody*, krajíc *chleba* a koš *ovoce*.

41. *Úloha.* Napište dvanácte vět, v nichžto jest přívlastkem podmětu jméno podstatné v druhém pádu, jímž se věc dle jakosti, látky neb množství určuje.

Poznamenání. Místo druhého pádu jmen zvířat, rostlin neb i jiných věcí klade se v čísle jednotném obyčejně přídavné jméno odvozené koncovkou *í* neb *ní*; v čísle množném ale vyjadřuje se přívlastek pravidelně druhým pádem; na př. Běh *zajíce* neb *zaječí* jest rychlý. Kost *ryby* nebo *rybí* jest špičatá. Věž *kostela* nebo *kostelní* vyhořela. Zpěv *ptáka* neb *ptačí* jest příjemný. — Škohrtání *žab* a krákání *vran* bývá nám protivné.

d) *Jméno podstatné spojené s předložkou*, má-li se podmět srovnalostí místa, času, původu, látky, jakosti, účelu atd. určiti; na př. Dům *za městem* vyhořel. Pole *u rybníka* bylo prodáno.

Měšťan *z Plzně* přijel sem na návštěvu. Druhý den *po sv. Václavě* jest k odjezdu určen. Přijedu do Prahy ten čtvrtek *před květnou nedělí*. Rána *od včely* pálí. Parohy *z jelena* k všelikým věcem se hodí. Most *z kamene* jest stálejší mostu dřevěného. Řetěz *ze zlata* visel mu okolo krku. Pohled *na krásy přírody* povznášeti má mysl naši k Bohu. Hra *na vojáky* děti těší. Péro *do hodin* jest ocelové. Voda *k pití* ze země se prýští.

42. *Úloha*. Vypište deset vět, kdežto se podmět podstatným jmenem spojeným s předložkou určuje.

e) *Přístávka* čili podstatné jméno, kteréž v rovném pádu stojí s tím, jemuž jest přívlastkem; na př. Císař *Karel* IV. přemnohých krásných památek po sobě zanechal. Podobno jest království nebeské člověku *hospodáři*. My *lidé* křehcí jsme. Bože, buď nám *lidem hříšným* milostiv. Vladislav, *kníže Lucké*, byl od Čestmíra na hlavu poražen. Vltava, *hlavní česká řeka*, proteká největší část této země na sever.

43. *Úloha*. Vypište deset vět, v kterých se určuje podmět přístávkou.

f) Neurčitý způsob časoslova; na př. Moc *panovati* nade všemi tvory dána jest člověku. Obyčej *pozdravovati* všickni vzdělaní národové zachovávají.

b) ***Předmět.***

Předmětem doplňuje se výrok na otázky: koho nebo co? komu neb čemu? čeho, čí? kým, čím? a t. d.

Čtvrtý pád.

Čtvrtým pádem doplňují se časoslova přechodná na otázku koho nebo co? na př. Učitel chválí ***žáka***. Zlá rada ***vlastního pána*** bije. ***Neznámého*** za přítele nevol. Ruka ***ruku*** myje. Slunce dělá ***světlo*** a světlo dělá ***den***. Dech zatemňuje ***zrcadlo***.

1. *poznamenání*. Místo čtvrtého pádu stává s přechodnými časoslovy druhý pád:

a) když se výrok jen k části věci vztahuje; na př. Přines mi *vody* (míním-li ale všecku vodu ve džbánu: přines mi *vodu*). Dej nemocnému *léku* (jinak: dej sem *lék*).

b) ve větách záporných; na př. Za malou službu *odměny* nežádej. Neklať *hrušek*, dokud nezrají. Neviděl jsem *příbuzných*.

2) *poznamenání*. Čtvrtý pád stává též s některými nepřechodnými časoslovy; na př. Bolí *mne* hlava. Zpívám *píseň*. *Lenivého* práce mrzí.

3. *poznamenání*. Některá časoslova doplňují se čtvrtým pádem s předložkami:

a) s předložkou *na* doplňují se časoslova: dbáti, hněvati se, hleděti, mrzeti, vzpomínati, spoléhati se a j.; na př. Nábožný *na Boha* se spoléhá.

b) s předložkou *o* časoslova: pokusiti se, přijíti, státi a saditi se *o něco*, starati se, pečovati *o* někoho; na př. Kdo stojí *o cizí*, přichází *o své*.

c) s předložkou *v* časoslova: doufati, věřiti, důvěřovati se a j.; na př. Doufej *v Boha* a Bůh tě neopustí.

44. *Úloha.* Doplňte následující věty čtvrtým pádem:
Učitel vyučuje —. Lékař léčí —. Rolník rozsévá —. Bůh — odměňuje a — tresce. Stromy nesou —. Žáci mají zachovávati —. Na nebi vidíme —. Libuše založila —. Svatý Metoděj pokřtil —. Karel Čtvrtý vystavěl —. Hněv zkracuje —.

Třetí pád.

Třetí pád jako předmět stává na otázku komu neb čemu?

1. s časoslovy: brániti se, děkovati, diviti se, cvičiti se, hroziti, klaněti se, kořiti se, těšiti se, radovati se, věřiti, učiti se, smáti se, přisvědčovati, protiviti se, zvykati, žehnati atd.; na př. Věřím *slovu tvému*. Těším se *tvému příchodu*. Zpozdilý člověk směje se často *vážným věcem*. Pestré květiny líbí se *dětem*. Milostivý Bůh odpouští *kajícímu hříšníkovi*. Bratr ať *bratru* pomáhá. Poslušnost sluší *mládeži*. Povodeň škodí *lukám*, *polím* i *lesům*. *Hlupci* štěstí neprospívá.

Poznamenání. Některá z těchto časoslov řídí též podstatné jméno s předložkou, při čemž ale často význam mění; na př. Raduji se *s tvého zdraví*. Dítko směje se *na matku*.

45. *Úloha.* Doplňte následující věty třetím pádem:
Housenky škodí —. Vlaštovky prospívají —. Neposmívej se —. Pán poroučí —. Dílo se daří —. Bříza se podobá —. Dobré dítě líbí

se —. Zdvořilost sluší —. Pohané se klaní —. Hned z mládí zvykejte —. Ušli jsme —.

2. s přídavnými jmeny: blízký, dobrý, křiv, mil, milostiv, možný, nápomocen, platen, příležitý, podoben, práv, příhodný, prospěšný, rád, zvyklý, znám atd. Na př. Nebuď křiv *bližnímu svému*. Dobré dítě jest všem *dobrým lidem* milo. Bůh *vám* buď milostiv. Jsem *té knize* rád. Nejsme zvyklí *takovému hluku*. Muchomůrka jest *mouše* záhubná. —

Některých se užívá obyčejně s předložkou *k*. Na př. Nejsem *k tomu dílu* způsoben. To dítě jest *k nastydnutí* náchylno.

46. *Úloha*. Doplňte tyto věty: Vlk jest podoben —, sob —, levhard —, mezek —, zajíc —. Buď vděčen — i —. Jedovaté houby jsou — škodlivy. Nestřídmost jest — záhubná. Služebníci, buďte věrni —. Umění jest — prospěšno. Dešť jest — potřebný. Oheň jest protiven —, voda —.

Druhý pád.

Druhým pádem doplňují se:

1. časoslova předmětná: dbáti, hájiti, hleděti, šetřiti, užiti, litovati, pykati, želeti, potřebovati. Na př. Při práci užíváme *nástrojů*. Boleslav želel *svého skutku*. Hleď si *svého*.

2. časoslova vracovací: báti se, děsiti se, držeti se, chopiti se, chrániti se, lekati se, odříci se, odvážiti se, spustiti se, ostýchati se, štítiti se, hroziti se, styděti se, varovati se, všímati si, zmo-

cniti se, vzdáti se atd. Na př. Boj se *Boha*, styď se *lidí*. Lenivý člověk štítí se *práce*. Kdo se *hříchu* bojí, nepotřebuje se *pekla* báti. Zlé svědomí leká se *stínu*. Nešlechetný člověk hrozí se *trestu*. Titus zmocnil se *Jerusalema*.

3. časoslova složená s předložkami *na*, *do* a *po*: nabyti, natrhati, nahrabati, nasbírati, nanesti, namluviti — dodělati se, dočkati se, doprositi se, dovtípiti se, dojíti, dosáhnouti, doprositi se,— požádati, povolati atd. Na př. Děti natrhaly *květin*, nasbíraly *jahod* a nanesly *dříví*. Kupec nakoupil *zboží*. Dělníci naházeli do jámy *kamení* a nahrnuli tam *písku*. — Po niti *klubka* dojdeš. Lehkovážný žák snadno se *hříchu* dopustí. Nemocný dožádal se *lékaře*. — Pravdomluvný všude *vážnosti* požívá. *Zkušeného* za radu požádej.

Pozn. Se zápornými časoslovy místo čtvrtého pádu stává druhý pád; na př. Chudoba cti netratí. Pýcha a závist *pravdy* netrpí. (Viz čtvrtý pád, poznamenání 1. b., str. 17.)

47. *Úloha.* Doplňte druhým pádem tyto věty: Řemeslníci při práci rozličných nástrojů užívají, a sice: truhlář —, kovář —, zámečník —, tesař —, krejčí —. Zahradník hledí —. Hříšník se strachuje —. Jestřáb se zmocnil —. Sova se štítí —. Ujímejte se rádi —. Děvčata nasypala — na cestu. Dělníci se dokopali —. Nemilá zpráva — došla. Obžalovaný dožádal se —. Kdo se — spustí, dopouští se —.

4. přídavná jména: bedliv, blízký, hoden, chtiv, miloven, mocen, pilen, pln, poslušen, po-

vědom, prázden, prost, schopen, syt, účasten, vědom, žádostiv. Na př. Žáci jsou bedlivi ***svého učení***. Pilný dělník jest ***mzdy*** hoden. Posel jest ***cesty*** povědom. Dobré dítě jest poslušno ***svých rodičů***. Jsi úplně mocen ***jazyka mateřského***? Tento muž jest ***vší viny*** prázden. Zlostný nebývá ***sebe*** mocen. Spravedliví ***radosti*** nebeských účastni budou.

Poznamenání. Přídavná jména druhého stupně, když se spojka ***než*** vypustí, stávají s druhým pádem, čímž se okolnost způsobu vyjadřuje; na př. Goliáš byl silnější a větší ***Davida***. (Viz příslovkové určení způsobu.)

48. ***Úloha.*** Kdo si mála nevšímá, není — hoden. Nebuď — žádostiv. Žáci, buďte poslušni —. Pilný žák byl při zkoušce — účasten. Karel jest bedliv —. Lenoch není hoden —. Chci býti prost —. Strom jest pln —. Jsem — žádostiv. Kdo z vás jest povědom —? Jste-li schopni —? Jsem syt —.

Šestý pád.

Šestý pád stavá s předložkami ***o***, ***v***, ***na***, ***po*** s časoslovy: přemýšleti, jednati, rozjímati, souditi, vypravovati ***o*** něčem; kochati se, libovati si ***v*** něčem; přestati, zakládati si ***na*** čem; bažiti, dychtěti, toužiti ***po*** čem atd. Na př. Cnost nezáleží ***v slovích***, ale ***v počestném jednání***. ***Po neznámých věcech*** nedychtíme.

49. ***Úloha.*** Doplňte následující věty šestým pádem:

Pečlivý otec přemýšlí často o —. Přírodopis jedná o —. Každý soudí o — dle svého rozumu. Spořádaná obec dá si na — nejvíce záležeti. Nemáme o — zle smýšleti. Na — si příliš nezakládej. Lakomec jen po — dychtí. Dějepis nám vypravuje o —.

Sedmý pád.

Sedmým pádem doplňují se:

1. časoslova: dýchati, honositi se, chlubiti se, pohrdati, říditi se, spravovati se, stkvíti se, vládnouti, vynikati, zaměstnávati se, hnouti, házeti, kynouti, lomcovati, mrštiti, třásti atd. Na př. Učení Kristovo *duchem* lásky dýše. Mnohý pošetilec chlubí se *cizími skutky*. Opatrný řídí se *moudrou radou* zkušených. Dobré děti rády se spravují *napomenutím otcovým i matčiným*. Nepohrdej *bližním svým*. Pán Bůh *světem* vládne. Voda *větry*, a mysl *vášněmi* zmýtány bývají. Zimnice *mnou* třásla. Lehounký vítr *listím* pohrává.

2. přídavná jména: bezpečný, chudý, jist, vinen, naplněn, povinen. Na př. Žádný sám *sebou* bezpečný není. Kdo jest *tím* vinen? Děti jsou rodičům *láskou* a *vděčností* povinny. Blahoslavení chudí *duchem*.

Poznamenání. Časoslova panovati, pýchati, smilovati se řídí sedmý pád s předložkou *nad*; hnáti se s předložkou *za*; na př. Nepýchej *nad hojností* svého zboží, své síly, své krásy. Voják hnal se *za nepřítelem*.

50. *Úloha.* Doplňte následující věty sedmým pádem: Nechlubte se —. Země česká honosí

se —. Živočichové horkých krajin stkví se —. Nepohrdej —. Měšťáci zaměstnávají se —, rolníci —. Vítr — pohybuje. Hospodář vládne —. Plavci na moři spravují se —. Vítr lomcuje —. Nejsem vinen —. Povětří jest naplněno —.

Dva předměty ve větě.

Některá časoslova doplňují se dvěma pády, a sice:

1. čtvrtým a druhým pádem: chrániti, očistiti, odsouditi, zbaviti, sprostiti a j. Na př. Chraň *tě* Bůh *zlého úmyslu*. Vděčný syn sprostil *otce všech starostí*. Zbav *mne té nejistoty*.

Poznamenání. Časoslovo *osvoboditi* a *vysvoboditi* mívá doplněk ve druhém pádu s předložkou *od*, *viniti* a *obviňovati* s předložkou *z*, a *připraviti* s předložkou *o*. Na př. Věrný sluha svého pána *od smrti* vysvobodil.

2. třetím a čtvrtým pádem: dáti, koupiti, obětovati, oznámiti, pustiti, odpustiti, podrobiti, raditi, slíbiti, věřiti, svěřiti, vypravovati atd. Na př. Práce dává *sílu tělu*. Pohané obětují *modlám* i *vlastní děti*. Esau postoupil *Jakubovi prvorozenství*. Člověk moudrý *žádostem uzdu* nepouští. Podrobuj *chtíče své rozumu*.

Poznamenání. Dva čtvrté pády stávají: To *mne* stálo *veliké namáhání*. Zeměpis *nás* učí znáti *zemi* atd.

3. čtvrtým a sedmým pádem; jako: obdařiti, jmenovati, nazývati, naplniti, obložiti, otrá-

viti, předčiti, nakrmiti atd.; na př. Bůh obdařil *člověka rozumem*. Karel *mne* jmenoval *svým přítelem*. Naplňte *koš ovocem*. Syn nezdárný *zármutkem* naplňuje *srdce matčino*. Jaro ozdobuje *louky kvítím*.

51. *Úloha*. Doplňte následující věty:
Hospodář sprostil — —. Zahradník očistil — —. Zbav — —. Bůh slíbil — —. Nemocný zamlčel — —. Rodiče nedovolují — —. Myslivec přinesl — —. Rostliny naplňují — —. Otec podělil — —. Děvčata ověnčila — —.

Neurčitý způsob časoslova jako předmět.

Neurčitým způsobem doplňuje se výrok místo předmětu *věci*; na př. Bratr pomáhá otci *pracovati*. Učím se *zpívati*. Dej mi *píti*.

52. *Úloha*. Vypište z čítací knihy šest vět, ve kterých jest předmětem neurčitý způsob časoslova.

c) *Příslovkové určení výroku.*

Výrok můžeme blíže určiti, udávajíce na otázky: kdy, kde, kam, jak, proč, nač, čím, s kým? atd. okolnosti času, místa nebo směru, způsobu, příčiny nebo účelu. Na př. *Zejtra* přijdu *k tobě*. Mluv *na hlas*. Třesu se *zimou*.

Poznamenání. Také přívlastky jsou určení příslovkového schopny; na př. *Rychle* psaná úloha zřídka chyb prosta bývá. Obilí jest *velmi* vzácný dar Boží. Jasné nebe má barvu *světle* modrou.

Příslovkové určení vyjadřuje se:

1. Příslovkami.

2. Podstatnými jmény nebo zájmeny s předložkami aneb bez nich.

Určení času.

Okolnost času vyjadřuje se na otázky: kdy? odkud? dokud? jak dlouho? dávno-li? Na př. ***Dnes*** mně, ***zejtra*** tobě. Smrt ***vždycky*** za pasem vězí. Opatrnosti nezbývá ***nikdy***. ***Letos*** potlouklo. Otec ***ustavičně*** pracuje. Kdo ***pozdě*** chodí, sám sobě škodí. — Děti se mají ***z mládí*** učiti. Nemáme pokoje ***od rána do večera***. ***Za chládku*** jsme z města vyšli a ještě ***za dne*** jsme se vrátili. ***Za císaře Maximiliana II.*** vedli Turci strašné války s křesťanskými národy. Dozralá luční tráva se kosí ***o svatém Janě Křtiteli***. Lidé ***po práci*** odpočívají. Máme zásoby ***na celou zimu***. — ***Roku 982.*** zvolen byl na biskupství pražské svatý Vojtěch. ***Lonského roku*** mnoho sněhu napadlo. Ovoce ***svým časem*** dozrává. Pracujeme ***dnem*** i ***nocí***. Jeli jsme ***celou noc***.

53. ***Úloha***. Určete výroky následujících vět okolnostmi času:
Učím se —. Bratr se — navrátil. — přijdu k tobě. Pravda — vítězí. — byla veliká úroda. Měsíc a hvězdy — svítí. Karel Čtvrtý umřel —. Nový rok připadá —. Modrý bez čili šeřík kvete —. — nastává jaro. Škola počíná —. Pilný žák vstává —.

Určení místa a směru.

Okolnost místa a směru určuje se na otázky: kde? kam? odkud? kudy? — Na př. Bůh nás *všady* vidí. Nebylo *tam* pána. Lež *daleko* neujde. Není *zde* vody. *Všady* koukol mezi pšenicí. Před Bohem *nikde* ukryti se nemůžeme. — Svatý Vojtěch narodil se *na hradě Libici nad Cidlinou*. Praha leží *u prostřed země české na Vltavě*. Sežloutlé listí *se stromu* opadává. O svatém Janě mnoho poutníků *do Prahy* přichází. Až *po pás* brodili jsme se *vodou*. Slunce *za hory* zapadá. — *Branou* vcházíme *do města*, *dveřmi do světnice*. Ubírali jsme se *širým polem*. *Lesem* vede cesta.

54. *Úloha*. Určete výroky následujících vět okolností místa nebo směru:
— fiala kvete, — se růže červená. — rosa se třpytí. Mlha vystupuje —. Voda se prýští —. Jemný vítr vane —. Země se otáčí —. Labe vzniká —, teče k —, obrací se — —, vnímá — Vltavu, — Ohři a — opouští zemi českou. Vídeň leží —. Bořivoj byl pokřtěn —. Cyrill a Methoděj připutovali —.

Určení způsobu.

Okolnost způsobu vyjadřujeme, udávajíce na otázky jak? kterak? kolikrát? se něco děje. Na př. Hluboká rána se *snadno* nezahojí. Povinnost svou konej *pilně*. My cestovali *pěšky*, za námi soused *koňmo* přijel. Pravda nepřichází každému *vhod*.

Kuře *nadarmo* nehrabe. Dešť *hustě* padá. Lhář *jinak* myslí a *jinak* mluví. Slavík zpívá *nejlíbezněji*. Každý den *dobře* strávený jest přívaha na tvé cnosti. Byl jsem *dvakrát* u tebe. — Každá půjčka *s pláčky* domů přichází. Stařec chodí *o holi*. Byli jsme živi jen *o vodě* a *o chlebě*. Otec *s žalostí* pozoroval nedbalost synovu. Mluv *po tichu*. — Jděte *krokem*. *Vážným krokem* a *zasmušilou tváří* vstoupil otec do světnice. Voda se vaří *chlopotem*. Zajíc spí *otevřenýma očima*. Turci se báli Zrinského *jako živého ohně*. Člověk vadne *jako bylina*. Bylo světlo *jako ve dne*. Měsíc svítil jako *rybí oko*. Jazyk svůj cti *co zlato*. Věrné přátelství vzácnější jest zlata (než zlato, nad zlato). [Viz stažené věty způsobu str. 61.]

Poznamenání. Přídavná jména velikost, míru, váhu nebo stáří označující určují se čtvrtým pádem na otázku mnoholi? Na př. Věž zámecká v Praze jest *318 stř.* vysoká (zvýši). Chrám sv. Víta jest 188 stř. zdélí a 159 stř. zšíří. Největší zvon u sv. Víta jest *270 centnýřů* těžký. Můj bratr jest *15 let* stár.

55. *Úloha.* Určete výroky následujících vět okolností způsobu:

Ovčák — za stádem kráčí. Dítě — se modlí. Otec — o své dítky pečuje. Vojtěch — spí. Mluvte —. Růže kvete —, fiala — a lilie —. Kachna — plave. Plavec skočil do vody po — (hlava). Hoch na ledě na — (znak) upadl. Poraněný jelen utíkal o — (tři nohy). Víno se prodává na — (sud, vědro,

pinta, žejdlík). Vůz se zakrojil do bahna po — (náprava). Upřímné dítky blíží se k otci s — (důvěra). Přeskočil jsem příkop — (rovná noha). Dešť se lil — (proud). Naměřil mu — (stejná míra). Je tu tma jako —. Naše studna je — hluboká.

Určení příčinnosti.

Příslovkovým určením příčiny udáváme proč, nač, k čemu, z čeho, kým neb čím? se něco děje. Na př. Olej *zimou* tuhne (protože je zima). Led *teplem* taje. *Teplem* okřívá vše stvoření. Zaplésal jsem *radostí* (protože jsem měl radost). Raduji se *z příchodu* otcova (že otec přišel). *Od přílišného parna* obilí zkázu vzalo (že bylo přílišné parno). Žák byl *pro nepozornost* ve škole kárán (že byl nepozorný).

K určení příčiny náleží:

a) účel (proč? nač? k čemu?) Na př. Čtu *pro svou zábavu*. Bližnímu svému *ku pomoci* přispěj. *Proti věku* není léku. Člověk jest stvořen *ku práci* a ne *k zahálce*. Zákony se vydávají *k ochraně* občanův.

b) látka (z čeho?). Na př. *Z vlny ovčí* dělá se sukno. *Ze zlata* a *ze stříbra* bijí se peníze.

c) původ (kým? od koho?). Na př. Nové Město v Praze založeno jest *Karlem Čtvrtým*. Všecka nebeská tělesa pohybují se drahami *Stvořitelem* jim vykázanými.

d) nástroj a prostředek (čím? skrz koho? skrz co?). Na př. Věci měkké nebo tuhé krájejí se *nožem*, tvrdé se řežou *pilou*. Kůň *kopytem*, vůl *rohama*, pták *zobákem* se brání. Včela raní *žihadlem*, rak *klepety*. — Lépe jest těžiti *moudrostí* než *zlatem*. *Prací* a *šetrností* lidé bohatnou. *Mlčením* mnohou řeč sobě uspoříš. Hospodin *skrze proroky* lidem vůli svou oznámil. Plíce *dýcháním* svým srdce ochlazují.

Poznamenání. Nástrojem slove věc *hmotná*, jížto se něco koná, prostředkem buď *osoba* nějaká, anebo věc *odtažitá*, které se k dosažení nějakého účelu co nástroje užívá. Nástroj vyjadřuje se čistým sedmým pádem, prostředek možno často vyjádřiti čtvrtým pádem s předložkou *skrze*.

56 *Úloha*. Určete výroky následujících vět okolností příčiny, původu, látky, prostředku nebo nástroje:
Železo — měkne. Radujme se z — matčina. Osení se — občerstvilo. Nemocný — omdlévá. Všechny byliny pro — — poschly. — nám vlasy na hlavě vstávaly. Kůň jest stvořen k —. Dříví, kamení, vápna a cihel jest třeba na —. Tkaniny se shotovují z — — —. Cínaři a konváři dělají z — rozličné nádoby. Kamenný most pražský založen byl —. Praha založena byla od —. Pes se brání —. Strom — i — potravu přijímá.

57. *Úloha*. Následující holé věty rozviňte podle otázek: *čí*? *jaký*? *z čeho*? *kdy*? *kam*? *kde*? *co*? *odkud*? *s kým*? *čím*? *nač*? *k čemu*? *proč*? *jak*? atd.

Bratr ztratil. — Žák píše. — Otec přijel. — Teta darovala. — Včera hořelo. — Matka koupila. Na př. Jan šel. — Malý Jan zahradníkův šel včera po třetí hodině odpoledne se svým starším bratrem do pole na procházku.

Poznamenání. Vedlejší členy věty vztahující se zároveň k jednomu hlavnímu členu, jsou mezi sebou *souřadné*, vztahují-li se však k některému z vedlejších, jsou tomuto *podřaděné*; tak jsou v následující větě souřadné vedlejší členy: *Tento můj starý* přítel vrátil se *nedávno z cesty*. — Řeknu-li ale: Tento můj starý přítel vrátil se nedávno ze *své* cesty do *jižní* Italie — jest *své* a *Italie* přívlastek slova cesty, a *jižní* jest opět přívlastek od *Italie*.

58. *Úloha.* Následující věty rozeberte, a udejte jich částky hlavní i vedlejší:

Člověk dobrý ovoce dává skutků dobrých. Mysl lidská rozkošemi opojená k božským věcem bývá nejapná. Rozumného člověka brzy k dobrému navedeš. Příchod lékařův vzbudil u trpícího nemocného náhle novou naději k živobytí. Mnozí zámožní obyvatelé této dědiny přišli letos ohněm na mizinu. Dělník celý den pracující rád se ohlíží po odpočinutí. —

Na př. *Rozbor věty*:

Páry vynášejí se pro svou lehkost do chladnějšího vzduchu.

Páry = podmět.
vynášejí se = výrok.
pro svou lehkost = okolnost příčiny.
do chladnějšího vzduchu = okolnost směru.
svou a chladnější = přívlastky podřaděné.

B. Složená věta.

Věta složená dvě neb více myšlének vyjadřuje; na př. Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha. Všeliké tělo jest jako tráva, a všeliká sláva jeho pomine jako květ polní. Kdo činí zlé, brzy pocítí trpké toho následky. Dítě, kteréž dobře činí a mezi nezdárnými dětmi nestane se nezdárným, líbí se Bohu.

Jednotlivé členy složených vět slovou *úvětky* a kladou se buď prostě vedle sebe aneb se vážou spojkami.

Složené věty jsou:

1. Souřadně složené.
2. Stažené.
3. Podřadně složené čili souvětí.
4. Mnohonásobné věty.

1. Souřadně složená věta.

Souřadně složená věta skládá se ze dvou hlavních vět, které se k jedné věci vztahují.

Poznamenání. Hlavní věta jest věta, která vyjadřujíc myšlénku úplnou, sama o sobě státi může; na př. Svornost z mála činí mnoho. Jakou žalobu vedete proti člověku tomuto?

Souřadně složenou větou vyjadřuje se:

1. *Poměr shody*, když se více znaků jedné věci uvádí aneb když druhá věta smysl první věty dále rozšiřuje.

Úvětky buď prostě vedle sebe stojí, buď druhá věta k první osobným zájmenem se vztahuje

aneb se obě souřadnými spojkami slučovacími *a, i, také, taktéž, podobně* atd. spojují. Na př. Vítr duje, nebe bouří, oblak soptá rudý blesk. Nebi dal Bůh hvězdy jasné, zemi stvořil kvítí stkvostné, moři stvořil perly krásné, tobě stvořil — srdce ctnostné. Daniel Adam z Veleslavína narodil se léta 1546 v Praze; jeho otec byl Štěpán Adam, mlynář Pražský. — Neopouštěj dílny své, *a* dílna tvá tě neopustí. Čiňme od Boha počátek, a dobrý bude pořádek. Všecky hvězdy na nebi jsou kulaté; *také* naše země má podobu koule. Planety otáčejí se okolo slunce; *taktéž* obíhá měsíc naši zemi. Každá krajina má své rostliny; *podobně* i každý kraj své živočichy chová.

59. *Úloha.* Následující jednoduché věty mají se v souřadné složiti:
Kněžna Libuše zvolila Přemysla za svého manžela. Národ Český Přemysla za kníže přijal. — Samo bojoval vítězně proti Avarům. Čechové učinili Sama svým králem. — Měsíc se leskne světlem slunečním. Přemnohé hvězdy své světlo od slunce dostávají. — Vzduch vniká do mezer všech těles. Nejhustší tělesa jsou vzduchem naplněna. — Vozy na železnici ženou se parou. Páry se užívá ku hnání korábů na moři. — Vltava vzniká na Šumavě. Votava má zdroje své na Šumavě. — Vhozením kamene do vody tvoří se vlny. Otřesením se vzduch pohybuje. — Magnet přitahuje železo. Naše země přitahuje k sobě hmoty k ní patřící.

2. ***Poměr důvodu***, když se druhou větou příčina neb výsledek první věty vyjadřuje.

Úvětky spojujeme souřadnými spojkami příčinnými: ***nebo*** (***neboť***), ***proto***, ***pročež***, ***tedy***, ***následovně*** atd. Na př. Chraň se zahálky, ***nebo*** zahálka jest počátek všeho zlého. Nepožívej neznámých jahod, ***neboť*** mnohé z nich jsou jedovaté. Lev všecka jiná zvířata silou a zmužilostí převyšuje; ***proto*** jej králem zvířat nazýváme. Nejsvrchnější vrstvy parokruhu jsou nejstudenější; ***proto*** pokryty jsou nejvyšší hory ustavičným sněhem a ledem. Největší horko panuje okolo rovníka; ***pročež*** se ten díl země jmenuje horký zeměpás. Listí morušové jest nejmilejší potravou hedvábných červů; sázení moruší jest ***tedy*** první potřeba k hedvábnictví.

60. ***Úloha.*** K těmto hlavním větám připojte jiné vyjadřující příčinu neb následek: Po dešti bývá chladno, neboť —. Střelka magnetická jest pro plavce na moři velmi důležitá, neboť —. V létě paprsky sluneční kolměji k zemi přicházejí; proto —. Mořská voda jest slaná, proto —. Květ mladosti jest kratinký sen, pročež —. Zdraví jest největší dar Boží; proto —. Bůh jest všude s námi, pročež —. Blesk bije nejspíše do vysokých věcí; není tedy radno —. Stromy nám poskytují mnohý užitek, tedy —. Velryba jest ssavec, nemůže tedy —. Písek žádné vlhkosti v sobě nedrží; pročež —.

3. ***Poměr protivy***, když druhá věta první smyslem přímo odporuje aneb ji aspoň obmezuje, což označujeme souřadnými spojkami odporovacími: *ale*, *předce*, *sic*, *pak*, *však*, *jinak*, *jen*, *naproti tomu*, *nicméně* atd. Na př. Žváč slibuje hory doly, *ale* nepodá ani vody. Syn moudrý obveseluje otce; *ale* syn zpozdilý jest zármutkem matce své. Pošetilost a podvodnost snářů jest vůbec známa; a *předce* někteří nerozumní lidé ve snářích rady hledají. Jazyk jest malý oud, *avšak* veliké věci provádí. Příjemné jsou počátky zlého, *však* konec žalostný bývá. Cesta lenivých jest jako plot z trní; cesta *pak* spravedlivých jest bez úrazu. K slibu učiněnému vždycky stůj; *jinak* pozbudeš důvěry u lidí. Vše mlčí, *jen* já vzdychám. Některá zvířata vysokého věku docházejí; mnohý hmyz *naproti tomu* sotva několik hodin žije.

61. *Úloha*. Položte k následujícím hlavním větám jiné, které jakýsi odpor vyslovují: Ssavci a ptáci mohou na čas bez vody býti; ryby ale —. Živočichové berou potravu z látek ústrojných; rostliny však —. Voda sama rostlinám živných částek neposkytuje; předce —. Vinný keř musí se u nás před mrazem opatřiti, sic —. V zimě ticho a poklid panuje na poli; v létě naproti tomu —. Nespouštěj se svévolně do nebezpečenství, sic —. Včela jest malý a nepatrný tvor, a předc —. Vzduch nezdá se míti žádné váhy, a předc —. Čáp jest celý bílý, jen —.

Saul pronásledoval Davida; Jonathan naproti tomu —.

2. Stažená věta.

Věty souřadné, mají-li buď podmět, buď výrok aneb kterýkoli jiný člen větový společně, dají se stáhnouti v jednu větu, pakli se takový společný člen jen jednou, ostatní členy ale prostě vedle sebe položí; na př.:*

Slunce svítí, slunce zahřívá zemi.	Slunce svítí a zahřívá zemi.
Měsíc noc osvětluje, hvězdy noc osvětlují.	Měsíc a hvězdy noc osvětlují.
Spravedliví lidé veliké odměny docházejí u Boha; ctnostní lidé veliké odměny docházejí u Boha.	Spravedliví a ctnostní lidé veliké odměny docházejí u Boha.
Z ledku se dělá střelný prach, ze síry se dělá střelný prach, z uhlí se dělá střelný prach.	Z ledku, ze síry a z uhlí dělá se střelný prach.

Členy stažených vět pojí se:

a) spojkami slučovacími: *a*, *i*, *také*, *nejen — ale i*, *jak — tak*, *ani — ani*, *dílem — dílem*, *buď — buď* atd.

b) spojkami odporovacími: *ale*, *sice — ale*, *buď — neb*, *však*, *proti tomu*.

c) spojkami příčinnými: *nebo*, *neb*, *proto*, *pročež*, *tedy* atd. Na př. Medvěd jest líné *a* mrzuté zvíře. Slunce osvětluje *a* zahřívá zemi. Klokotání studnice, hrčení potoka, šustění

májového deště, velebnost bouře — všecko nám hlásá všemohoucnost Boží. Nad mořem *i* nad pevnou zemí prostírá se klenutí nebeské. Římané vynikali *nejen* válečnou slávou, *ale i* vzdělaností. Čistá voda nemá *ani* vůně, *ani* chuti. *Jak* řeky, *tak* potoky naše mnoho ryb chovají. Vysoká zvěř u nás *buď* v lesích žije, *buď* v oborách se chová. Dlužník vesele beře, *ale* smutně vrací. Mnohý pokrm jest *sice* jazyku příjemný, žaludku *ale* škodí. Vápenná půda pije chtivě vodu do sebe, *však* nedlouho ji drží. Západní větrové přinášejí obyčejně dešť, východní *naproti tomu* suší bývají. Člověk jest rozumem obdařen, *proto* může dobré od zlého rozeznávati.

Poznamenání. Má-li stažená věta více podmětů, vyslovuje se výrok číslem množným, anebo zůstávaje v čísle jednotném řídí se nejbližším podmětem; na př. Bratr i sestra se vrátili. Nůž i kniha ležely na stole, aneb: Nůž i kniha ležel*a* na stole.

Jsou-li podměty rozličné osoby, má osoba první přednost před druhou a druhá před třetí; na př. Já i ty *byli jsme* přítomni. Ty a bratr tvůj mne *navštívte.*

Při podmětech rozličného rodu má přednost mužský před ženským a tento před středním; na př. Otec a matka *šli* do kostela. Dvě města a tři vesnice vyhořel*y*.

62. *Úloha.* Stáhněte následující věty a užijte slučovacích spojek: Staří Slované zaměstnávali se orbou; staří Slované chovali dobytek; staří Slované vedli obchod s jinými národy; staří Slované nečinili nikdy výbojných nájezdů proti svým sousedům. — Hvězdy dě-

líme na stálice; hvězdy dělíme na bludice; hvězdy dělíme na družice. — Zahradník kypří zemi; zahradník sází stromy; zahradník i jiné byliny pěstuje. — Ptáci staví hnízda na domích; ptáci staví hnízda na stromích; ptáci staví hnízda v křovinách; ptáci staví hnízda na zemi. — Rostliny přijímají potravu ze země kořenem; rostliny přijímají potravu ze vzduchu listím. — Cukr se dobývá z cukrové trsti; cukr se dobývá z buráku. — Skály v moři nad vodu vystupují; skály v moři jsou vodou pokryty.

Poznamenání. Užívání spojek řídí se dle smyslu, jaký větě dáti chceme; na př. Cukr se dobývá z cukrové trsti *a* z buráku. Cukr se dobývá *nejen* z cukrové trsti, *ale* i z buráku. *Jak* z cukrové trsti, *taktéž* z buráku cukr se dobývá atd.

63. *Úloha.* Následující dvě a dvě věty mají se stáhnouti buď odporovacími buď příčinnými spojkami: Pravda jest příkrá; pravda jest zdravá. — Radu dovede každý dáti; pomoc každý dáti nedovede. — Měsíc svítí; měsíc nehřeje. — Mnohé látky hoří plamenem; mnohé látky hoří bez plamene. — Voda tichá bývá hluboká; voda tichá břehy podrývá. — Kůň má čtyry nohy; kůň někdy klesne. — Mnozí zrána výskali; mnozí u večer stýskali. — Na smrt každý čeká; smrti se každý leká. — Některá nebeská tělesa nemají vlastního světla; některá nebeská tělesa dostávají světlo od jiných hvězd.

64. *Úloha.* Vypište z čítací knihy deset stažených vět, a rozložte je v jednoduché.

8. Podřadně složená věta (souvětí).

Podřadně složená věta skládá se z hlavní a vedlejší věty.

Vedlejší věta slouží k určení hlavní neb jiné vedlejší věty a nemajíc samostatného smyslu nemůže sama o sobě státi; na př. Přítele poznáš, ***když máš nouzi***. ***Kdo nad potřebu jí a pije***, jest nestřídmý. U starých Slovanů sluli ti, ***kteří větším počtem dědin vládli***, lechové čili šlechtici.

Poznamenání. Vedlejší věta stává pravidelně po hlavní větě; může však státi před ní aneb se mezi její členy vložiti. — Předchází-li vedlejší věta hlavní větu, slove ona ***nápověd***, tato ***dopověd***. Vedlejší věta, která stojí mezi členy hlavní věty, slove ***vložená*** věta.

Každý člen jednoduché věty kromě výroku, nemůže-li aneb nechce-li se jednotlivým slovem vyjádřiti, může vedlejší větou vyjádřen býti. Dle toho máme vedlejší věty:

a) podmětné, b) předmětné, c) přívlastkové, d) příslovkové.

Poznamenání. Podmětné a předmětné věty slovou ***podstatné věty***.

a) Podmětná věta.

Podmětná věta opisuje podmět hlavní věty a připojuje se k ní vztažnými zájmeny: ***kdo***, ***co***, ***který***, ***jenž***, aneb spojkami ***že***, ***aby***, ***kdy***, ***kde***. V hlavní větě stávají zájmena: ***ten***, ***ta***, ***to***, ***sám***,

neb také: ***každý***, ***žádný***, ***některý***, ***všecko***. Tato slova se ale často vynechávají. Na př. ***Kdo ti pochlebuje***, není tvým přítelem (t. j. pochlebník není tvým přítelem). ***Sám se do ok chytá***, kdo je na jiného splítá. Každý, ***kdo tvé pomoci potřebuje***, jest tvůj bližní. Skrývá lest svou hluboko, ***kdo jest přítel na oko***. ***Co škodí***, to učí. ***Co s nebe prší***, to žádnému neškodí. Vše, ***co mi v světě dáno***, od Boha buď požehnáno. Nedbá (ten), ***komu slunce svítí***, na měsíček. Snad brzy v hrob tě povolá ten, ***v jehož moci jest život tvůj***. Ten, ***jenž pravdu nenávidí***, sám sebe i jiné šidí. ***Kteří na cti utrhají***, jazyky prý hadí mají. ***Čím nepřítel škodit touží***, to nám často k štěstí slouží. Slušná věc jest, ***aby mladší k starším byli zdvořilí***. Nemožno jest člověku, ***aby někdy nechybil***. Učitele rmoutí, ***že byli mnozí žáci neposlušni***. Starým nebylo známo, ***že se země okolo slunce otáčí***. Možná jest, ***že oheň sopečný hřeje u vnitř země léčivé vody***. ***Kdy a kde smrti v náruči padneme***, jest tajno před námi.

Poznamenání. Mnozí kladou k podmětu „*kdo*“ výrok do čísla množného; na př. Kdo každou práci s Bohem počínají, požehnání Boží za odměnu mají.

65. ***Úloha***. Podměty následujících vět vyjádřete vedlejšími větami: ***Pracovitý*** hladem neumře. ***Lačný*** i těsto sní. ***Bázlivec*** svůj vlastní stín za strašidlo má. ***Chlubný*** čest svou hubí. ***Chtějící v světě cti dojíti*** musí z mládí pilen býti. ***Sloužící dvěma pánům*** žádnému vhod

neposlouží. *Dřímající* hlavou kývá. *Nedbající na radu* pozdě křičí: běda! *Doufající v Boha* sklamáni nebudou. *Pamatující na věčnost* zřídka se prohřešuje. *Zameškané* nedá se nahraditi. *Doma uvařené* má se doma snísti. *Zakázané* bývá sladké. *Dobré* se samo chválí. *Všecko uměti* není žádnému člověku možno. *Mluviti mezi vyučováním ve škole* žákům se nedovoluje. *Pilnost dítěte* těší rodiče. *Rozpouštění se křemene v ohni se solí* jest známo. Mrzí tě *příchod můj*? Mladým *dělati*, mužům *řiditi*, starým *modliti se* přísluší. Křesťanu sluší *býti pokornu*.

b) *Předmětná věta.*

Předmětnou větou vyjadřuje se předmět hlavní věty, a spojení děje se zájmeny: *kdo*, *co*, *koho*, *čeho*, *komu*, *čemu*, *který*, *jenž* atd., aneb spojkami: *že*, *aby*, *ať*, *kdy*, *jak*, *kterak*, *kde*, *proč* atd. Hlavní věta ukazuje na předmětnou zájmeny: *to*, *toho*, *tomu*, *o tom*, *tím* atd.

Na př. *Kdo na otce*, *matku sáhne*, toho peklo k sobě táhne. *Kdo po cizím nesahá*, tomu Pán Bůh pomáhá. Nekupuj vše, *co bys žádal míti*. *Co sám umíš vydělati*, netřeba ti kupovati. *Koho Bůh miluje*, toho tresce a bičuje. *Čeho oči nevidí*, (toho) srdce neželí. Vydělávej, *co můžeš*, a neplýtvej tím, *cos vydělal*. *Čím srdce nadchnuto*, tím ústa jsou přeplněna. *Komu se neleni*, tomu se zelení. Bůh neopouští, *kteří doufají v něho*. Hleď, *abys nezabloudil*. Dej po-

zor, *ať neupadneš*. Rodiče mají o to pečovati, *aby dítky své v bázni Boží vychovávali*. Bohatý ať nemyslí, *žeby schudnouti nemohl*. Koprník nalezl, *že bludice okolo slunce se krouží*. Pamatuj člověče na to, *že jsi popel a bláto*. Nikdo neví, *kdy ho smrt zavolá*. Dějepis neudává, *kdy a kde Samo život dokonal*. Zkušenost nás poučuje, *jak třeba s časem nakládati*. Učitel žákům, *jak co dělati mají*, ukazuje. Školní zákony předpisují, *jak se žáci zachovati mají*. Hvězdáři umějí napřed vypočítati, *kdy se ta neb ona kometa do našeho obzoru navrátí*.

66. *Úloha*. Vyjádřete předměty následujících vět předmětnými větami: *Hloupému* se ledacos přihodí. *Bedlivému* svých povinností málo času ku hře zbývá. *Volajícímu* o pomoc přispěj ochotně. *Hluchému* snadno housti. *Tloukoucímu* otevři. *Moknoucího* pod vlastní střechou nikdo ať nelituje. *Chudobného* ani svojeť (= vlastní = svoji) nezná. *Hráče* nikdo nešetří. *Mocného* se každý bojí. Nezápasej *se silnějším*. *Chudým* nepohrdej. *Vydlužené* opatruj. *Nepotřebného* nekupuj. *Dobrého* netřeba chváliti. Pán Ježíš předpověděl *své z mrtvých vstání*. Mnozí pozdě litovali *zanedbávání* školy z mládí. Nepochybuj *o věrnosti* svého přítele. Buďme vždycky *všudybytnosti Boží* pamětlivi! Obec má pečovati *o řádné vychovávání* mládeže. Bůh kázal rostlinám *růsti*. Školní zákony předpisují žákům *chování se* ve škole i v kostele. Hvězdáři umějí napřed vypočítati *zatmění slunce nebo měsíce*.

c) *Přívlastková věta.*

Věta přívlastková vyjadřuje přívlastek podmětu nebo předmětu aneb jiného podstatného jména.

Přívlastková věta připojuje se k hlavní větě vztažnými zájmeny: *který*, *jenž*, *jaký*, *co*, pak spojkami *aby*, *že*. Stojí-li zájmeno *který* s předložkou *na*, *ve*, *do* atd., může státi místo něho příslovka *kde*, *kam*, *když* atd. V hlavní větě stávají často zájmena: *ten*, *týž*, *takový*, *onen*. Na př. Couky čili žíly, *které rudy v sobě obsahují*, slovou rudné. Stupeň tepla, *při kterém tělesa hořeti počínají*, dle rozličnosti látky jejich jest rozdílný. Velikou část vody, *kterou dešť a sníh zemi přináší*, pohlcují hory. Sklo, *jehož vynalezení jest prastaré*, dělá se ze hmot křemenatých. Krušná sůl, *ježto se v pevných krušcích v zemi nalezá*, čistí se rozpouštěním ve vodě. Nejlepší cukr vyrábí se z cukrové trsti, *ježto se v horkých krajinách u velikém množství pěstuje*. Spravedlnost jednomu každému uděluje práva, *jakéž* komu náleží. Posel, *co* (*který*) *ti list přinesl*, čeká na odpověď. Hloupost bývá příčinou, *že se mnohý vypíná*. Magnet má tu vlastnost, *že přitahuje železo*. Pánové dávali svým poddaným dovolení, *aby se na blízku jich hradů osazovali*. V druhé polovici čtrnáctého století vyšlo z Říma nařízení, *aby*

každá země své první hlasatele víry ctila co své svaté patrony. — V krajinách, *kde (ve kterých) oliva roste*, omaštují pokrmy olejem. V horách, *kde se mnoho dobytka chová*, obživují se lidé děláním sýra a másla. Pondravy žijí čtyry léta v zemi, *kdežto rostlinám kořínky podžírají*. Člověk bydlí i v takových končinách, *kam ho ani věrný pes jeho doprovoditi nemůže.*

67. *Úloha*. Přívlastky následujících vět mají se vyjádřiti vedlejšími větami: *Podemletému* břehu nevěř. Tělesa *vydávající ze sebe zápalný plyn* mohou plamenem hořeti. Zvěstovatelé bouřky bývají černá mračna *nad obzorem vystupující*. Věda *učící nás znáti příčiny úkazů přírodních* jmenuje se fysika. Z pramenů *slaných* dobývá se kuchyňská sůl. Hvězdy nebeské vydávají nám svědectví *o velikosti, všemohoucnosti a moudrosti Boží*. Mám pevnou důvěru *v pomoc Boží*. Vojsko dostalo rozkaz *k útoku na město*. Kající hříšník učinil slib *polepšení se*. Spokojenost učitelova jest důkazem *tvé pilnosti*. Jde o vás pověst *dobrého chování*. Běda člověku *nevázaným žádostem hovícímu*.

d) Příslovková věta.

Příslovkovou větou vyslovuje se příslovkové určení výroku.

Dle okolností, jaké se příslovkovými větami vyjadřují, máme příslovkové věty: času, místa, způsobu, příčiny a účelu.

Příslovková věta času.

Příslovkové věty času vytýkají dobu, ve které se děj hlavní udál, a připojují se k hlavním větám spojkami: ***kdy***, ***když***, ***dokud***, ***pokud***, ***až***, ***než***, ***prvé — než***, ***dříve — než***, ***co***, ***jak mile***, ***sotva***. — V hlavní větě lze si přimysliti: ***tu***, ***tenkrát***, ***tehdáž***, ***dotud***, ***tak dlouho*** atd.; na př. Nikdy není málo, ***kdy je dost***, a nikdy mnoho, ***když se nedostává***. ***Kdy nás Bůh povolá***, tenkrát musíme jíti. Ďábel plesá, ***když ctnost klesá***. ***Když se v kamnech svítí***, dobře u nich seděti. Člověk se učí, ***dokud je živ***. ***Dokud se štěstí na tebe směje***, pochlebníci neopustí tebe. ***Pokud jsme na tomto světě***, bez soužení býti nemůžeme. Raněn bránil se Zrinský, ***až mu kulka rozbila hrdinské čelo***. Příroda na štěpu pupenců nežene, ***leč až je vláha z kořene vzhůru vystupující tlačí***. Užívej času, ***než uteče***. ***Prvé nežli poslyšíš***, neodpovídej. Dobře oheň uhasiti dříve, ***než se rozmůže***. Napravte nejprv sebe, ***než jiných napravovati počnete***. ***Jak mile slunce zajde***, ubývá denního světla. ***Sotva se jaro otvírá***, tu již někteří ptáci k nám se vracejí. Pršelo, ***co jsme pod lipou seděli***.

68. ***Úloha***. Příslovková určení následujících vět vyjádřete vedlejšími větami: ***Po smrti Svatoplukově*** vznikaly na Moravě veliké nevole a domácí války. ***Po vykonané práci*** dobře jídlo chutná. ***Při západu slunce*** bývají kraje oblaků jako zlatem obroubeny.

Z mládí hned vzdělávej ducha i srdce své. ***Za mízy*** dobře na lýko jíti. ***Za zubů*** se chleba najez. Čápi ***před odletem*** shromažďují se v hejnech na osamotnělých lukách. ***Za mrazu*** žádná bylina nepučí. ***Při smrti*** skončují se všecka vezdejší trápení. ***Před vyvedením*** staří ptáci mladých nepřestávají zahřívati. Nádobí hliněné se ***před pálením*** polévá. ***Za zdravého života*** hleď dobře činiti, ***po smrti*** času nebude. Zahradník sobě rouby opatří ***před začetím štěpování.***

Příslovková věta místa.

Příslovkové věty místa určují děj hlavní věty podlé místa anebo jeho směru, a připínají se k hlavní větě spojkami: ***kde***, ***kam***, ***kudy***, ***odkud*** — (***kdekoli***, ***kamkoli*** atd.); v hlavní větě odpovídají ukazovací: ***všudy***, ***tu***, ***tam***, ***tudy***, ***odtud***; na př. ***Kde kázeň***, tu stud a bázeň. ***Kde růže roste***, tam se i kopřiva daří. ***Kdekoli ornici prokopáme***, všudy přijdeme na pevné kamení. ***Kde vrcholy podmořských výšin nad hladinu mořskou vynikají***, tam povstávají ostrovy. Pověry zajisté tam počátek svůj berou, ***kam rozum nestačil***. ***Kamkoli jdeš***, anděl strážný provází tebe. ***Kam statečný vůdce se svými vrazil***, všudy nepřátelé padali jako snopy. ***Kudy chodí***, tudy zpívá. ***Kudykoli kráčíme***, skutky Boží vidíme. ***Odkud vycházíš***, tam počátek, ***kam směřuješ***, tam cíl, ***kudy se ubíráš***, tady dráha. Moudrý podobá se slunci: ***kde on***, tu světlo, ***kde světlo***, tu den.

69. *Úloha.* V následujících větách vyjádřete okolnosti místa příslovkovými větami: Houby nejraději *ve vlhku* rostou. *Při stojatých vodách* rádi se čápi zdržují. Kola větrných mlýnů *po větru* se točí. Na podzim táhnou někteří ptáci *do teplejších krajin*. Milo jest *v chládku* poseděti. Koráby *po mělčinách* plouti nemohou. Neradno *v hlubině* se koupati. *Při velikých lesích a horách* bývá povětří drsnější než *v planinách a údolích*. Včely svým jemným čichem *všudy* med vyslídí. *Při vtoku Cidliny do Labe* stával hrad Slavníka, otce sv. Vojtěcha.

Příslovková věta způsobu.

Vedlejší větou způsobu vyjadřuje se způsob:

1. co *účinek*, jaký z výroku hlavní věty vyplývá. Vedlejší věta počíná spojkami *aby*, *až*, *že*; ve větě hlavní jsou ukazovací *tak*, *tak velmi*, *tak mnoho*, *takový*. Na př. Chovej se tak, *aby tě moudří lidé chválili*. Nikdo není tak dokonalý, *aby se někdy nezmýlil*. Nikomu není hodina tak šťastná, *aby někomu nešťastná nebyla*. Nemůže se nit upřísti, *aby jí viděti nebylo*. Žádné těleso není tak husté, *aby nemělo mezer*. — Hřmělo (tak silně), *až okna řinčela*. V létě bývá tak horko, *až tráva vadne*. — Na vysokých horách jest vzduch tak řídký, *že sotva postačuje k dýchání*. Vzduch někdy tak se vzbouří, *že stromy vyvrací*. Z mořské vody připravuje se sůl, *že se voda do plytkých jam vede a odpařiti nechá*.

2. co *přirovnávání*, když činnost nebo vlastnost vedlejší věty stavíme vedle činnosti nebo vlastnosti hlavní věty, aby se buď podobnost, buď rovnost nebo nerovnost mezi nimi ukázala. Tu se užívá spojek *jak*, *jako*, *jakož*, *jakoby*, *než*, *co*, *kolik*; — v hlavní větě se k nim táhnou ukazovací: *tak*, *takž*, *rovně tak*, *tolik*. Na př. *Jak se prázdný klásek pozdvihuje*, tak si tupá pýcha vykračuje. *Strom jak roste*, tak stojí. *Jaká práce*, taková mzda. Jazyk náš není tak úzký ani drsný, *jakož se některým zdá*. Nic není lepšího, *jako bázeň Páně*. — To dítě jest tak tiché, *jakoby ho nebylo*. Viděli jsme obraz tak dobře, *jakobychom u samého stáli*. — Lakomec si více žádá, *než potřebuje*. Spravedlivý raději křivdu trpí, *nežby jinému křivdu činil*. Lépe jest na malém lůžku zdravému, *než na širokém nemocnému*. Vzdálené věci menší býti se zdají, *než skutečně jsou*. — Máme jen tolik obilí, *co sami potřebujeme*. Ženci tolik snopů naložili, *co koně uvezti mohli*. Máme (tak daleko) do města, *co by dostřelil*. — *Kolik hlav*, tolik smyslů; *kolik krajů*, tolik obyčejů.

3. co *poměr*, kterým se vytýká míra, podle které se činnost nebo vlastnost v hlavní větě zvětšuje nebo zmenšuje. Vedlejší věta počíná spojkou *čím*, v hlavní větě stává ukazovací *tím*; na př. *Čím rozloženější má strom kořeny*, tím pevněji stojí. *Čím více v paměť vkládati budeš*,

tím věrněji všecko zachováš. *Čím jasnější světlo*, tím temnější stín. Lidé pyšní a marní podobají se klasům: *čím více se zvedají*, tím prázdnější jsou.

70. *Úloha.* Vytknuté určení následujících vět vyslovte vedlejšími větami: Každý soudí *dle svého rozumu.* Plavci *podle větru* plachty obracejí. Mladí *podle starých* zpívají. Každý odplatu vezme *dle zasloužení.* Píseň nemůže býti dlouhá *bez konce.* Není studnice hluboká *bez dna.* Ani kůň *někdy bez klopýtnutí* běžeti nemůže. Člověk nemůže *bez ustání* pracovati. S vysokých hor objevují se nám krajiny *k nepřehlednutí* široké. Nit konopná jest někdy pevná *k nepřetržení.* Dělitelnost těles jest *nad pomyšlení* veliká. Nemáme ovoce *s vlastní potřebu.* Paprsky sluneční *šikměji* na neprohledná tělesa padající také stín delší činí. Ovoce *časněji* dozrávající časněji hnije.

Příslovková věta příčiny a účelu.

1. Příslovkovou větou příčiny vyslovuje se:

a) Skutečná příčina aneb důvod výroku hlavní věty a připíná se k této spojkami: proto —*že*, *protože*, tím — *že*, *poněvadž*, *ješto*, *jelikož*; na př. Rachot hromu proto tak silný bývá, *že se zvuk od oblaků, hor a skal odráží.* Páry vystupují od země do chladnějšího vzduchu, *protože jsou lehčí.* Zahradník štěpuje z jara, *protože tu vláha z kořene rozcházeti a vzhůru hnáti počíná.* Tím jsem přítele udobřil, *že jsem ho odprosil.* Mnohé dítě tím o život přišlo, *že*

jedovatých bylin požívalo. Že jsi zavrhl řeč Hospodinovu, odejmuto bude království od tebe. První rodiče byli, *poněvadž přikázání Božího neposlechli*, z ráje vyhnáni. *Ješto jsi neuvěřil*, nevejdeš do země. Proč hledáš pokoje, *ješto k práci stvořen jsi?*

b) Výminka, když se vedlejší větou vyjadřuje možný důvod, na kterém by činnost výroku v hlavní větě zakládati se měla nebo mohla. Výminečné věty připojují se spojkami: *-li, pakli, jestli, (jestliže), kdyby, třebas*; na př. *Chceš-li spokojeně živ býti*, varuj se všeho zlého. Naučíš se dobře umříti, *naučíš-li se dobře živu býti. Nechceš-li na mizinu přijíti*, chraň se domu lichvářova. *Pakli žák pro nějakou příčinu do školy přijíti nemůže*, má to učiteli skrze někoho oznámiti. Nermuť se, *jestli se ti po vůli nedaří. Jestliže kříž rád neseš*, přivede tě ke konci žádanému. Pták, *kdyby křídel neměl*, nemohl by lítati. *Kdyby lidé řeč kupovali*, ne tak mnoho by mluvili. *Kdyby nebylo na světě zlého*, neměli bychom potěšení z dobrého.

Poznamenání. Výminka vyjadřuje se někdy také rozkazovacím způsobem; na př. Nehrej a neprohraješ (t. j. nebudeš-li hráti, neprohraješ).

c) Připouštění, když vedlejší věta uvádí takové okolnosti, které se s výrokem hlavní věty neshodují anebo mu přímo odporují. Připouštivá věta váže se k hlavní větě spojkami: *ač, ačkoli,*

ať, jakkoli, by, byť, byťby atd. V hlavní větě stává *předce,* aneb se dá aspoň přimysliti; na př.: Pochlebník, *ač do očí upřímným se staví,* předce zradu kuje. Vody v moři nepřibývá, *ač se do něho všecky řeky stékají.* Mnohý není spokojen, *ačkoli bohatstvím oplývá.* Skromný nežádá pochvaly, *byť ji i zasloužil.* Osel zůstane oslem, *by na sobě zlaté sedlo měl. Byť by se skryl v tajném místě,* Bůh tě předce vidí jistě. *Ať studnice sebe hlubší,* předce se vybere. *Byť bys nebyl synem země české,* srdce tvé se pohne při pohledu na Prahu.

2. Příslovková věta účelu vytýká účel nebo úmysl, pro který se děj hlavní věty koná. Věta účelná přičiňuje se k hlavní větě spojkami *aby, ať.* V hlavní větě stává *k tomu,* někdy *proto;* na př.: Člověk jest nadán rozumem, *aby určení svému zadost učiniti mohl.* Dobrý někdy časně k Bohu bývá povolán, *aby na té zemi od zlých nebyl sužován.* Bůh se nás dotýká časnou bídou, *aby nás buď v dobrém utvrdil, buď od zlého odvrátil.* Buďte žáci ctnostni a přičinlivi, *ať se vlasť ve vás nesklamá.* Knot ve svíčce k tomu slouží, *aby se jím rozpuštěný lůj neb vosk k ohni přitahoval.* Dítě, *aby síly tužilo,* musí těžkým pracem zvykati.

71. *Úloha.* Okolnosti příčiny a účelu v následujících větách vyjádřete vedlejšími větami: Osení *přílišným mokrem* vyhynulo. Topoly

rozsáhlosti svých kořenů polím škodí. Hvězdy se nám *pro nesmírnou vzdálenost* malé býti zdají. *Bez práce* nikdo nejí koláče. *Bez pilnosti* ničemu se žák nenaučí. Mnohému se *při všem namáhání* práce dařiti nechce. Pán Ježiš přišel na svět *k našemu vykoupení*. Včele dal Bůh žíhadlo *k obraně*. Nepomáhej nikomu *pro odplatu*. Bůh stvořil lidi *ku práci*. Máme oči *k vidění*, uši *k slyšení* a ústa *k mluvení*. Moře se na některých místech *pro nesmírnou hloubku* měřiti nemůže. Modleme se vroucně k Bohu, aby —. Mnohý v stáří nouzi trpí, poněvadž —.

72. *Úloha*. K následujícím větám připište věty vymínečné a připouštěcí: Lakomec nemá dosti, byť —. Musíš sám všech chyb prázden býti, chceš-li —. Mnozí lidé, ačkoli —, předce nejsou spokojeni. Hřích, byť —, předce na jevo přijde. Bůh nás vidí jistě, byť bychom —. Velryba, ačkoli —, předce k ssavcům náleží. Lháři nikdo nevěří, byť —. Včela, jakkoli —, předc jest užitečný tvor. Poutník, jakkoli —, předc dále se ubíral. Osení na polích by pomrzlo, kdyby —. Každý žák se může ve škole mnohému naučiti, pakli —. Dobří lidé budou na tobě zalíbení míti, jestli —. Práci se nevyhýbej, třebas —. Lunu čili měsíc známe lépe, než ostatní hvězdy, poněvadž —.

Přímá a nepřímá řeč.

Řeč neb i jednotlivou myšlénku někoho mohu dvojím způsobem opakovati, a sice:

1. doslovně čili beze změny; na př.: Tobiáš napomínaje syna svého, pravil: *Rady vždy u moudrého hledej.* — *Přílišná hádka pravdě škodí*, praví přísloví.

2. vypravovacím způsobem; na př.: Tobiáš napomínaje syna svého, pravil, *aby rady vždy u moudrého hledal.* Přísloví praví, *že přílišná hádka pravdě škodí.*

a) Řeč doslovně uvedená slove *řeč přímá.*

Poznamenání. Přímou řeč předchází obyčejně uvozovací věta, která se dvoutečkou odděluje. Stojí-li však uvozovací věta uprostřed přímé řeči aneb následuje-li za ní, odděluje se čárkou; na př.: Šalomoun praví: *Kdo rozsívá nepravost, žíti bude zlé věci.* Nebo: *Kdo rozsívá nepravost*, praví Šalomoun, *žíti bude zlé věci.* Anebo: *Kdo rozsívá nepravost, žíti bude zlé věci*, praví Šalomoun.

73. *Úloha.* Následující věty přímo uveďte: Sláva bezbožných brzy pomine. (Prorok Oseáš.) Ve všech skutcích svých pamětliv buď na poslední věci své, a na věky nehřešíš. (Průpovědi syna Sirachova.) Jaká práce, taková mzda. (Přísloví.) Dávejte co jest císařovo, císaři, a co jest Božího, Bohu. (Pán Ježiš.) Bůh se pyšným protiví, pokorným však dává milost. (Sv. Petr.) Kdo příliš synu svému nadržuje a odpouští, ten na sebe nepřítele chová. (Z průpovědí papeže Pia II.) Pohrdej bohatstvím, a budeš boháčem; pohrdej slávou, a slavným budeš. (Sv. Jan Zlatoustý.)

b) Řeč, kterou po někom pouze vypravujeme, slove ***řeč nepřímá***.

Poznamenání. Nepřímá řeč náleží k předmětným větám a spojuje se s hlavní větou spojkou *že*; kde se ale rozkaz přivádí, spojkou *aby*.

74. *Úloha*. Napište vypravovacím způsobem, co řekl dle biblické dějepravy: Bůh Kainovi, Noemovi, Abrahamovi, Jakubovi, Mojžíšovi — Jakub Josefovi — Josef svým bratřím — Tobiáš synovi — Samuel Saulovi. — Napište dále obsah některých přísloví; na př. Přísloví praví, že nelze blaženu být beze ctnosti; a jiné přísloví dí, že každá ctnost svého hance má.

Skrácená věta.

Jednoduché i složené věty mohou se skrátiti.

Jednoduché věty se skracují pouhým vypuštěním některého členu, kterého se však čtenář lehce domysliti může; na př.: Česká země matka chleba (jest). Po účinku zlá rada. Z loňského smíchu pláč (bývá). Co jednomu, ne druhému (slouží). Jak řemen stačí hospodařiti (třeba). S Bohem, příteli! (buď). Ústa k líci, meč k boku (náleží). Svíčky netřeba než do dne (není).

Složené věty skracují se vynecháním spojovacích slov a převedením časoslova buď na přestupný aneb na neurčitý způsob, buď na přídavné aneb na podstatné jméno; na př.:

Škřivan lítá a zpívá.	Skřivan *létaje* zpívá.
Potřebí jest, abychom se vždycky modlili.	Potřebí jest vždycky se *modliti*.
Pes, který štěká, nekouše.	*Štěkající* pes nekouše.
Chraň se toho, kdo ti pochlebuje.	Chraň se *pochlebníka*.

Přestupný způsob.

Dvě věty souřadně aneb podřadně složené, mají-li *společný podmět*, mohou se přestupným způsobem tak úzce stáhnouti, že jedna s druhou v jeden celek splývá.

Ze souřadně složených stahují se přestupným způsobem ty věty, které jsou spojeny spojkou *a*, z podřadně složených pak příslovkové věty času a příčinnosti spojené s hlavní větou spojkami: *až*, *když*, *-li*, *ačkoli*, *protože*, *poněvadž*.

U skracování přestupným způsobem vynechá se spojka; při souřadných vysloví se pak časoslovo *první* věty, při souvětích ale časoslovo *příslovkové* věty přestupným způsobem.

Věta, jejížto výrok přestupným způsobem se vyslovuje, pozbývá samostatnosti své a stává se pouhým příslovkovým určením druhé věty; na př.: Žák sedí a píše = Žák *sedě* píše. Lípa když květe, vydává libou vůni = Lípa *květouc* vydává libou vůni.

Jest dvojí přestupný způsob, a sice:

Přestupný času přítomného vycházející při časoslovech širokého zakončení v mužském rodu na *a*, v ženském a středním na *ouc*, a v čísle množném pro všecky tři rody na *ouce*; při časoslovech úzkého zakončení na *e* (*ě*), íc, íce: nesa, nesouc, nesouce — slyše, slyšíc, slyšíce.

Poznamenání. Časoslova šesté a sedmé třídy tvoří přestupný přítomný ze starého přítomného času; jako:

snášeti = snášeje, snášejíc, snášejíce.
volati = volaje, volajíc, volajíce.

Přestupný času minulého tvoří se z příčestí činného v mužském rodu na *v*, v ženském a středním na *vši*, a v čísle množném na *vše*: chytiv, chytivši, chytivše.

1. *poznamenání.* Časoslova první třídy tvoří přestupný minulý bez *v*: nesu = nes, nesši, nesše, metu = met, metši, metše.

2. *poznamenání.* Přestupný budoucího času vyjadřuje se přestupným přítomným časoslov končicích anebo jednodobých, anebo se opisuje pomocným *buda*.

3. *poznamenání.* Přestupný způsob významu trpného skládá se z příčeští trpného a z přestupných: *jsa*, *byv*, *buda*.

Přestupným přítomným stahují se věty s činnostmi ***současnými***, kteréž se vyslovují časoslovy nedokonanými (t. j. trvacími, vícedobými anebo opakovacími).

Má-li se vyjádřiti, že ze dvou budoucích činností jedna dříve ukončena bude, než druhá

začne, tu se užívá přestupných časoslov končicích nebo jednodobých, tvarem sice času přítomného, významu však budoucího; na př.:

Klečím a modlím se.	*Kleče* modlím se.
Klečel jsi a modlil jsi se.	*Kleče* modlil jsi se.
Dívka bude klečeti a modliti se.	Dívka *klečíc* bude se modliti.
Poklekneme a budeme se modliti.	*Pokleknouce* budeme se modliti.
Žák přichází do školy a pozdravuje učitele.	Žák *přicházeje* do školy pozdravuje učitele.
Když žák do školy přicházel, pozdravil učitele.	Žák *přicházeje* do školy pozdravil učitele.
Žáci budou do školy přicházeti a pozdraví učitele.	Žáci *přicházejíce* do školy pozdraví učitele.
Přijdeme do školy a pozdravíme učitele.	*Přijdouce* do školy pozdravíme učitele.
Povýšuješ-li se nad jiné, budeš ponížen.	*Povýšuje* se nad jiné budeš ponížen.
Že chtěl velbloud rohů, i uši ztratil.	Velbloud *chtěje* rohů i uši ztratil.
Jelikož nepřátelé viděli, že Prahy neztekou, od dalšího obléhání upustili.	Nepřátelé *vidouce*, že Prahy neztekou, od dalšího obléhání upustili.
Otec velice truchlil nad synem, protože neštěstí jeho předvídal.	Otec velice truchlil nad synem neštěstí jeho *předvídaje*.
Kopřiva hned, když ze země leze, pálí.	Kopřiva hned ze země *lezouc* pálí.
Šíp smrti až přiletí, učiní všemu namáhání konec.	Šíp smrti *přiletě* všemu namáhání konec učiní.
Lenivý, ačkoli dosti síly má, předce nechce pracovati.	Lenivý dosti síly *maje* předce nechce pracovati.

75. *Úloha.* Následující větu skraťte přestupným přítomným a vyjádřete ji všemi osobami všech tří rodů čísla jednotného i množného: Sedím ve stínu košatého stromu a poslouchám líbezný zpěv slavíka.

76. *Úloha.* Následující složené věty skraťte přestupným přítomným: Hlavní řeky jsou takové, které jiných do sebe přijímají a až do moře tekou. Evropa, ačkoli menší jest než ostatní díly světa, předce nad ně vyniká velice. Svatý Vojtěch, když se do Prahy vracel, blíže města slezl s koně a šel pěšky a modlil se až do chrámu sv. Víta s pokorou velikou. Když sv. Ludmila své vrahy přicházeti viděla, počala se k Bohu modliti. Řeky, jestli průtoku nemají, dmou se a v jezera se rozlévají. Ačkoli rybáři celý den lovili, předce ničeho neulovili. Poněvadž se Jahub pomsty bratrovy obával, utekl k ujci svému Labanovi. Až slunce za hory zajde, přestane osvěcovati obzor náš.

Přestupným minulým stahují se věty s činnostmi předčasnými, t. j. když činnost jednoho výroku předchází časem činnost výroku druhého. Z toho následuje, že se tu jen přestupného minulého časoslov dokonaných, t. j. končicích a jednodobých užiti může; na př.:

Když Kain bratra svého zabil, bloudil v pustinách.	Kain bratra svého *zabiv*, bloudil v pustinách.
Pocestný, když se s námi rozžehnal, ubírál se dále.	Pocestný, *rozžehnav* se s námi, ubíral se dále.
Když Libuše za vládkyni od Čechů zvolena byla, velmi moudře vlasť spravovala.	Libuše za vládkyni od Čechů zvolena *byvši*, velmi moudře vlasť spravovala.

Přátele bedlivě hledejme, a když jsme jich našli, chraňme starostlivě.	Přátele bedlivě hledejme, a *našedše* jich chraňme starostlivě.
Mnohý teprv stonek utne, když se oň ubodnul, kámen s cesty svrže, když se oň urazil.	Mnohý teprv stonek utne, *ubodnuv* se oň, a kámen s cesty svrže, *uraziv* se oň.

77. *Úloha.* Větu: „Když jsem přišel ze školy domů, učil jsem se" — stáhněte přestupným způsobem a vyslovte ji ve všech třech osobách i rodech čísla jednotného i množného.

78. *Úloha.* Následující věty mají se skrátiti přestupným minulým: Nemocný, když okusil vína, nechtěl více píti. Zahradník vykopal jámu a strom do ní vsadil. Matka, když dítko uspala, pracuje. Když jste sobě odpočinuli, jděte zase po své práci. Až se poučíte, můžete si hráti. Když Čechové nepřátele porazili, navrátili se opět ku svým rodinám. Když svatý Vojtěch podruhé z Prahy odešel, uzavřel již do Čech se nevraceti. Když se Bořivoj První, jenž od Methoděje pokřtěn byl, z Moravy navrátil, založil na Levém Hradci chrám a svatému Klimentu jej zasvětil. Císař Albrecht přirazil s četným vojskem k Horám Kutným a dlouho je obléhal.

Skrácená podstatná věta.

Některé podstatné věty skracují se vynecháním spojky a proměněním časoslova na neurčitý spůsob anebo na podstatné jméno; na př.:

Není možno člověku, aby všecko uměl.	Není možno člověku všecko *uměti*.
Těžká věc jest, abychom se všem lidem zachovali.	Těžká věc jest všem lidem se *zachovati*.
Nikomu není dovoleno, aby jiným škodil.	Nikomu není dovoleno jiným *škoditi*.
Vůdce rozkázal vojsku, aby se všech stran na nepřítele doráželo.	Vůdce přikázal vojsku se všech stran na nepřítele *doráželi*.
Rodiče to trápí, že dítě neposlouchá.	Rodiče trápí *neposlušnost* dítěte.
Žák uznává, že chybil.	Žák uznává svou *chybu*.
Hvězdáři umějí napřed vypočítati, kdy se slunce zatmí.	Hvězdáři umějí napřed *zatmění slunce* vypočítati.

Poznamenání. Jelikož se slovesná přídavná jmena v následujících větách v podstatné věty rozšířiti dají, mohou se tytýž za skrácené věty považovati: *Doufající* v Boha sklamáni nebudou. *Bloudícího* na pravou cestu uvesti máme atd.

79. *Úloha.* Vypište z čítací knihy některé skrácené podstatné věty.

Skrácená přívlastková věta.

Výrokem přívlastkových vět jest buď podstatné, buď přídavné jméno aneb časoslovo. První dvě skracují se pouhým vynecháním vtažného zájmena a spony, čímž se stává pozůstalé podstatné přistávkou, přídavné ale přívlastkem podstatného jména, které se určuje, a tudíž se dle něho číslem i pádem srovnati musejí.

Je-li výrokem přívlastkové věty časoslovo, promění se po zamlčení vztaženého zájmena

v příčeští. Ve větě takto skrácené řídí se příčeští co do rodu, čísla a pádu jmenem tím, k jehož určení slouží.

Poznamenání. Z přívlastkových vět jen ty mohou se skrátiti, které se k hlavním větám vztažnými zájmeny *který*, *jenž*, *co* připojují, a když tato zájmena v prvním pádu stojí. Na př.:

Hrad Tetín má jméno od Tety, jež byla sestra Libušina.	Hrad Tetín má jméno od Tety, *sestry Libušiny.*
Ctnosti sv. Vojtěcha, jenž byl syn Slavníkův, jsou podivu i chvály hodny.	Ctnosti sv. Vojtěcha, *syna Slavníkova*, jsou podivu i chvály hodny.
Lišaj smrtohlavý, jenž jest největší motýl u nás, má na zádech podobu umrlčí hlavy.	Lišaj smrtohlavý, *největší motýl u nás*, má na zádech podobu umrlčí hlavy.
Smaragd, jenž jest kámen jako křemen tvrdý, honosí se nejkrásnější světlou zeleností.	Smaragd, *kámen skoro jako křemen tvrdý*, honosí se nejkrásnější světlou zeleností.
V horách Šumavských, jež jsou na dříví bohaté, mnoho skla se dělá.	V horách Šumavských, *na dříví bohatých*, mnoho skla se dělá.
Z pramenů slaných dobývá se kuchyňská sůl, jež jest pro nás nevyhnutelna.	Z pramenů slaných dobývá se kuchyňská sůl, *pro nás nevyhnutelná.*
Každá rozkoš, která byla prací nabyta, dvojí má sladkost.	Každá rozkoš, *prací nabyta*, dvojí má sladkost.
S rozkoší spočívá oko každého cizince na skvostných ozdobách chrámu sv. Mikuláše, jenž jest nejbohatší v Praze.	S rozkoší spočívá oko každého cizince na stkvostných ozdobách chrámu sv. Mikuláše, *nejbohatšího v Praze.*

V krajinách, které daleko k jihu na rovníku leží, panuje náramné horko.	V krajinách daleko k jihu na rovníku *ležících* panuje náramné horko.
Mladík, který rád moudrá slova poslouchá, dokonalý bude.	Mladík moudrá slova rád *poslouchající*, dokonalý bude.
Z opuky, která se na Bílé Hoře láme, téměř celá Praha jest vystavena.	Z opuky, na Bílé Hoře *lámané*, téměř celá Praha jest vystave na.

80. *Úloha.* Následující přívlastkové věty mají se skrátiti: Boleslav II. založil léta 971 při chrámě sv. Jiří v Praze klášter Benediktinek, jenž byl první ženský klášter v Čechách. Za Bořivoje, jenž byl první křesťanský kníže český, začali se lidé na pravém břehu Vltavy osazovati. Vyšehrad, jenž byl sídlem Kroka, Libuše a snad před nimi ještě i mocného Sama, jest nejstarší známé místo v Praze. Diamanty, které jsou prozračné a barvami ohnivými se třpytí, mají největší cenu. Safír, jenž jest po diamantu nejtvrdší, nalézá se v Čechách v Jizeře. Nopal čili kaktus, který v jižních krajinách hojně roste, nemá vlastně žádných listů. Semeno blínu leží v tobolce, která jest malé makovici podobna. Suchá země prostírá se buď u velikých spoustách, buď jen v menších částkách, jež jsou odevšad vodou obklíčeny. V horkých krajinách nastává v polovici roku deštivý čas, který tam zimu nahražuje. Nil jest jediná řeka, která Egypt svlažuje. Vyhýbejte se tovaryšům, kteří jsou ve společnosti nesnášenliví. Poslouchejte rádi učitele, jenž vám dobré naučení dává.

Skrácená příslovková věta.

Kromě příslovkových vět času a příčinnosti, ježto přestupným způsobem stahujeme, mohou se jen ještě příslovkové věty způsobu skrátiti, a to vynecháním výroku ve větě vedlejší; na př.:

Správní lidé neklátí se se stromu, jako plané hrušky (se klátí). Má se jako ryba ve vodě (se má). Více může hrsť moci, nežli plný pytel práva (může). Mysl lidská jest nestálá, jako točlivé kolo (jest nestálé). Dobré jméno více stojí, než všecka bohatství (stojí). Čekej času, co hus klasu (čeká). Kapičky rosy na louce se leskly jako krásné perly (se lesknou).

81. *Úloha*. Vyhledejte v čítací knize některé skrácené příslovkové věty způsobu.

4. Mnohonásobná věta.

Mnohonásobná věta povstává dálším rozšiřováním aneb určováním složených vět, a skládá se buď ze samých hlavních, buď hlavních s vedlejšími.

Úvětky mnohonásobné věty jsou:

1. Samé hlavní věty; na př.: Slunečko se za bor chýlí, den se k hrobu ubírá, nad údolí soumrak pílí, s výšky hlásek zvonku kvílí, krásný den již umírá. — Přemysli dobře, začni rychle, konej pilně. — Počet lidstva na celé zeměkouli dosahuje as tisíc milionů; nicméně jsou ještě veliké země buď neobydlené, anebo mají jen velmi skrovné obyvatelstvo.

2. Hlavní a vedlejší věty, a tu mohou následující poměry nastoupiti:

a) Každá vedlejší věta vztahuje se k jiné hlavní větě; na př. Lakomec se zbavuje té slasti nejušlechtilejší, *která se skrývá v dobročinění*; on se připravuje o rozkoš vznešenou, *která v důvěrné modlitbě spočívá.* — Krásně člověk květe, *dokud ctnost ho zalívá; jak jej hříchů vedro zplete*, tu hned bídně umdlívá.

b) Dvě aneb více vedlejších vět vztahuje se buď k rozličným, buď jen k jednomu členu hlavní věty. Vedlejší věty k jedné hlavní větě se vztahující jsou mezi sebou souřadné; na př. *Když kníže český k vojně vstáti kázal*, musel každý, *kdo s zbraň byl*, postaviti se v ní v určitou dobu na určitém místě a bojovati o své vlastní ujmě i stravě. — *Co se z země narodilo*, slušno, *by zas zemí bylo.* — Šetři svého zdraví, síly těla a mocnosti ducha k dobrému je vynakládaje; neboť nevíš, *dlouho-li zdravé oudy podržíš*, *brzo-li síla tvá sklesne.* — *Kdo se zákona nebojí*, *kdo se trestu neleká*, *kdo se svědomí nehrozí:* ten se před žádným ohavným činem netřese.

c) Jedna vedlejší věta vztahuje se k jiné vedlejší a jest jí podřízena; na př. Kdo pohrdá tím, *což všickni mají za čestné a slavné*, nejpyšnější projevuje mysl. — Pilnost u mládeže jest květ, který naději dává, *že v dospělejším věku hojného ovoce ponese.* — Netřesk obecný má

listy masité, které u kořenu do růže rostou, *z nížto prostředkem lodyha vyniká.* — Stálice jsou od nás tak vzdáleny, že o jejich pohybu nevíme nic jistého, *jelikož dosavádní dalekohledy k zpytování takovému nedostačují.* — Slušíť zajisté o Bohu nejvýš laskavém souditi, že se nespokojil tím, *aby byl jedinou naši zemi učinil obydlím živoucích tvorů,* jenž jsou schopni cítiti radosti a postupovati v dokonalosti.

82. *Úloha.* Udejte jednoduché věty, z kterých jsou následující složené: Snáze mnoho dobrých jednoho napraví, nežli mnoho zlých skrze jednoho spravedlivého od zlosti se odvede. Chceš-li temnost rozptýliti, učiň den, noc zajde sama; bludy chceš-li zapuditi, pravdě uč, jenž není známa. Vítr, když jdeme po něm, nese nás takřka na rukou a váním svým tvář naši mile hladí; obrátíme-li se ale proti němu, tuť nás podráží a prach do očí nám metá. Den nám zemi odhaluje, noc pak nebes tělesa; a kdo celý svět miluje, nad obojím zaplesá. Bůh tomu chce, bychom skutky osvědčovali, že to v ohavnosti máme, co on zákonem svým zakázati ráčil.

Poznamenání. Rozbor věty složené dá se následujícím způsobem zobraziti:

Každá věta označuje se písmenem v tom pořádku, jak na ni dle abecedy připadá. Hlavní věta znamená se velkým, vedlejší malým písmenem, a sice:

1. Písmena souřadných hlavních vět oddělují se středníkem; jsou-li stažené, neoddělují se; na př. Darmo hříšník se ukrývá, Bůh se na něj všude dívá. = A; B.

Mysli často na přítele, častěji na nepřítele. = A B.

2. Písmeno vedlejší věty klade se pod známku hlavní věty; na př. Radosti pozemského štěstí nejsou nikdy tak čisté, aby se závistí lidskou neporušily. = $\frac{A}{b}$.

3. Nápověd od dopovědi odděluje se dvoutečkou; na př. Kdo se chce klubka doptati, táhni se po niti. = a : B.

4. Znaménko vložené věty klade se do závorky; na př. Lhář, byť i pravdu mluvil, víry nenajde. = A (b) A.

5. Souřadné vedlejší věty oddělují se čárkou; je-li druhá podřízena první, klade se znaménko její pod písmeno té, jíž podřízena jest; na př. Kdo se Boha, kdo se vlasti drží, u potomstva čest a lásku trží. = a, b : C.

Kdo není tím, čím ho Bůh stvořil, není obyčejně ničím. = $\frac{a}{b}$: C.

Moudrost a prozřetelnost v rozprávkách jest nad výmluvnost, a přímá ze srdce plynoucí řeč s lidmi, s nimiž obcujeme, výše se pokládá, než pravidelné a odměřené řečňování. = A; B (c) $\frac{B}{d}$. *)

---

*) Viz: Škola a život 1858, sešit V.

VI.

O pojmech.

Člověk poznává věci čidly nabývaje o nich názoru čili představy. Tak poznáváme zrakem: strom, kámen, dům, věž — zelenost trávy, jasnost slunce, černost uhlí; — sluchem: zvuk zvonu, rachot hromu, hučení vody, zpěv slavíka; — čichem: vůni růže, zápach stojaté vody; — chutí: sladkost medu, kyselost octa, trpkost planého jablka, pernost křenu; — citem a hmatem: studenost ledu, palčivost kopřivy — měkkost hlíny, drsnatost žuly atd.

Přijdouce do zahrady, na pole, do lesa, vidíme tam stromy, keře, zeliny, obilí, trávy, mechy atd., a nabýváme, pozorujíce je zrakem, názoru o nich. — Při dálším pozorování shledáme, že všechny tyto věci, ač dle velikosti a tvaru, dle svých částek a vlastností od sebe jsou velice rozdílny, předce v tom se shodují, že jsou všechny *původu* jednoho, t. j. *že jsou tělesa přírodná, a že jsou opatřeny uvnitř cévami, v kterých šťávy obíhají, že rostou a kořenem ze země, listím však ze vzduchu potravu přijímají.*

Spojíme-li v mysli tyto společné znaky, které jsme na rozličných těch předmětech shledali, v jednotu, nabydeme nové představy, která podstatné znaky všech těch uvedených předmětů v sobě zahrnuje a *pojem* slove, jehožto jméno jest

rostlina. A protož maje pověděti, co že jest rostlina? — řeknu: Rostlina jest přírodné ústrojné (organické) těleso, které rostouc kořenem ze země, listím ze vzduchu potravu přijímá.

Nebo: Vida před sebou *husu*, zírám, že jest to *živočich teplokrvý, vejce nesoucí, jenž na místo huby má zobák, tělo pomocí křídel k létání způsobné a celé peřím porostlé.* Znaky tyto shledávám též na vrabci, skřivanu, čápu, orlu, na slepici, pěnkavě a na některých jiných živočiších. — Spojím-li i zde znaky ty v jednotu (nebera ohledu ani na postavu, barvu, velikost těla, rozličnost zobáku, nohou, peří, potravy atd.), nabudu nové představy či pojmu, jehož jméno jest *pták.*

Jinde vidím těla umělecká (t. j. věci rukou lidskou shotovené), jako jsou stůl, lavice, pohovka, postel, šatník, prádelník atd. Pozoruje jich shledávám, že jsou *věci ty dělány od truhláře, ze dřeva, že se nalezají v příbytku lidském, kdežto jich člověk ku pohodlí svému užívá.* — Znaky tyto v jednotu spojeny, dají pojem *domácího nářadí.*

Pojem rovněž jako názor jest představa; názoru nabýváme čidly, pojem ale rozumem sobě tvoříme. Znám-li jen řeku, která naše město protéká, mám názor o řece; znám-li ale rozličné větší tekoucí vody, široké a úzké, hluboké a mělké, a řekou je jmenuji, mám pojem o řece.

Všechny znaky, ježto v jednotu spojeny pojem tvoří, činí ***obsah*** pojmu; jednotlivé představy ale, jež pojem v sobě zahrnuje, činí jeho ***rozsah***; na př.:

Pes

Obsah:	Rozsah:
tvor (přírodné těleso);	chrt;
organický, žijící, rostoucí, samovolně se pohybující;	ohař, kuroptvář, honicí pes, vyžel čili stavěcí pes, jezevčí pes, ovčácký pes, pudlík, pinč;
páteřnatý;	hafan, řeznický pes, muplík.
teplokrvý;	
ssavý;	
má zuby lícní trhací, špičáky vynikající; masožravec;	
našlapuje jen na prsty, na kterých jsou drápy tupé, nevtažitelné;	
nejvíce krotký, po celém světě rozšířen, věrný společník člověka.	

Jestliže počet znaků některého pojmu rozmnožíme, stane se pojem určitější, ale tím méně představ bude zahrnovati; proto: čím větší jest obsah pojmu, tím větší jest jeho rozsah. — Rozmnožíme-li na př. znaky předcházejícího pojmu „pes“ o jeden přidajíce: že ***má srst dlouhou***, ***kadeřavou***, ***vlnatou***, obdržíme pojem „pudla“, jehož rozsah menší jest, an v sobě ostatní druhy psů nezahrnuje. Odejmeme-li naopak znak jeden, na př. ***krotkost*** a ***přichylnost k člověku*** — obdržíme pojem „šelmy psovité“,

kterýž rozsahem svým již i vlka, lišku atd. zahrnuje; dálším odvržením znaků: *„našlapuje na prsty, na kterých jsou drápy tupé, nevtažitelné“*, nabydeme pojem šelmy vůbec, a vynecháním znaků: *„zuby trhací, špičáky vynikající, masožravec“* zbyde pojem ssavce atd.

Pojem širšího rozsahu slove ***vyšší***, pojem rozsahu užšího, pojem ***nižší***.

Pojem vyšší jest vždy úplně v nižším pojmu obsažen; na př. „pták“ jest pojem vyšší, a slavík, orel, vlaštovka atd. jsou jeho pojmy nižší, a tudy v nich pojem „pták“ obsažen jest, nebo každý slavík jest pták, každý orel, každá vlaštovka atd. jsou ptáci. Naopak není každý pták slavík, orel nebo vlaštovka.

Každý pojem u porovnání s jiným může býti buď vyšší, buď nižší; tak jest na př. „strom“ nižší pojem u přirovnání s „rostlinou“, ale vyšší u přirovnání se „stromem lesním nebo zahradním“.

Pojem vyšší u přirovnání s pojmem nižším slove ***rod***, pojem nižší pak ***druh*** se nazývá; na př. Slavík jest druh pojmu rodového „zpěvavý pták“. Stůl jest rod, a psací, jídelní, šicí stoly jsou jeho druhové.

Druhové jednoho rodu jsou mezi sebou ***souřadné pojmy;*** v poměru k pojmu rodovému činí pojmy ***podřaděné*** (***podřízené***); na př. kráva, jelen, ovce, koza atd. jsou mezi sebou pojmy

souřadné, v poměru pak ku svému pojmu rodovému „dvoupaznehtník“ pojmy podřaděné.

83. *Úloha.* Udejte, ku kterým pojmům rodovým náležejí tyto pojmy druhové: hruška, jabloň, stehlík, stůl, dům, železo, kabát, růže, houba atd.

84. *Úloha.* Které jsou podřaděné pojmy těchto rodových: oděv, nástroj, vůz, zvíře, strom, zbraň, hospodářské nářadí, drůbež.

85. *Úloha.* Vyhledejte z následujících pojmů ty, které k jednomu rodu náležejí: Lavice, pánev, pluh, beran, sklenice, kosa, kuroptev, koza, vůz, slepice, štika, sekera, husa, meruzalka, lyska, šípek, lípa, stodola, javor, liška, dům, buk, jabloň, smrk, stáj, mák, džbán, kohout, brány, kapr, poříz, kachna, jablko atd.

Pojem rodový dá se podle jistých znaků rozděliti na více tříd pojmů druhových; tam mohu pojem „kůň“, bera za znak rozdělovací *vlast*, rozděliti na koně arabského, tureckého, anglického, španělského, francouzského, českého, uherského, polského, ruského atd. Je-li dělidlem barva, obdržíme: bělouše, vraníky, hnědouše, lišky, jablečníky atd. Podle upotřebení máme koně: tažné, jízdecké, nosicí č. soumary.

Stromy jsou:
- dle místa: zahradní, lesní, polní, lužní atd.,
- dle ovoce: ovocné a divoké,
- dle chuti ovoce: štěpné a plané,
- dle listí: listnaté a jehličné,
- dle plodnosti: úrodné a neúrodné,
- dle stáří: mladé a staré atd.

Výměr.

Majíce o věcech jasný pojem, můžeme udati také jeho znaky. Udání takových znaků, kterými se pojem od všech podobných liší, slove *výměr*; na př. Strom jest rostlina s vysokým dřevnatým pněm, který se v jisté výšce u větve rozkládá. Keř jest rostlina nízká, s dřevnatým pněm, který se hned u kořene rozvětvuje.

U vyměřování pojmu tři věci se udávají:

1. Pojem, který se vyměřuje (vyměřenec), stojí na prvním místě a jest podmětem věty.

2. Pojem rodový, ku kterému vyměřenec náleží, stojí na druhém místě a jest výrokem věty. Aby nebyl výměr příliš prostranný, béře se vždy nejbližší rod; na př. Šelma jest ssavec. Šelma kočkovitá jest šelma. Lev jest šelma kočkovitá atd.

3. Znaky druhové (rozeznávací), kterými se vyměřenec od ostatních pojmů téhož rodu výhradně liší.

Na př. Šelmy jsou ssavci masožraví s křivými ostrými drápy na pazourech a se zuby ostrými, nejvíce trhacími. Šelmy kočkovité jsou šelmy, které mají na jazyku ostny k hrdlu obrácené a na pazourech ostré drápy, ježto vytasiti i zase schovati mohou. Lev jest šelma kočkovitá srsti plavožluté, se hřívou na hlavě, na krku a na plecích, a s huňatým chvostíkem na konci

ocasu. Smrk jest strom jehličnatý s jehličím tmavozeleným, špičatým, čtyrhranným a na všechny strany po větvičkách rozstaveným. Rubín jest drahokam po diamantu nejtvrdší, prozračný, barvy krásně červené, karmasínové nebo růžové. Palma jest rostlina z výší stromu, s pněm přímým, bezvětvým, bezkorým, s korunou listů dlouhých, svislých, z jejichž koutů květ vyniká. Pařez jest část stromu dolejší, která zůstane státi, když se strom porazí. Stěna jest dřevěná nebo zděná přepážka mezi dvěma prostorama. Pila jest nástroj zubatý k řezání tvrdých věcí. Peň jest část rostliny nad zemí, listy, květy a plody nesoucí. Pecka jest co kámen tvrdé pouzdro jádra v některém ovoci.

Pevné jest to (těleso), co takovou spojitost částek má, že bez násilí rozděleno býti nemůže. — Pilný jest, kdo bedlivě práce si hledí. Štědrý jest, kdo rád jiným uděluje ze svého. Pokorný jest, kdo při vší své dokonalosti málo o sobě myslí. Šetrný jest, kdo, co nad potřebu má, uschová. Ukrutný jest, kdo někomu schválně a bezprávně utrpení působí. Vděčný jest, kdo milý cit v srdci chová za to, že mu někdo něco dobrého prokázal.

Klátiti jest věcí sem a tam hýbati. Kládsti jest věc na místo položiti nebo postaviti. Pálati jest z obilí na opálce prach nebo plévy větrem cíditi. Soukati jest z více nití stáčením jednu dělati. Pomlouvati jest o nepřítomném bližním nalhané špatné věci mluviti. Milovati jest v někom

zalíbení míti a jemu se zalíbit hleděti. Zpívati jest proměnné líbezné zvuky vydávati. Padati jest přirozenou tíží k zemi se táhnouti.

86. *Úloha.* Udejte výměry následujících podstatných jmen: Ovce, veverka, liška, husa, čáp, orel, jedle, dub, hrušeň, vinná réva, hříva, vlna, plovací blanka, zobák, kořen, poupě, vůz, dům, stodola, zahrada, rybník, řeka atd.

87. *Úloha.* Zkuste, jak byste vyměřili pojmy následujících přídavných jmen a časoslov: tenký, á, é, dlouhý, vysoký, křehký, tekutý, tuhý, pružný, moudrý, poslušný, dobrotivý, spravedlivý, milosrdný — mluviti, čísti, psáti, lháti, kopati, krájeti, voziti, choditi, skákati, lézti atd.

88. *Úloha.* Zkoušejte, jsou-li následující výměry správné, a nejsou-li, opravte je*): Řeka jest voda, která teče. Koule jest těleso obmezené křivým povrchem. Řečiště jest místo, kudy voda teče. Učený jest, kdo umí německy. Žvatlavý jest, kdo, co ví, jiným vypravuje. Kůň jest čtyrnohé zvíře. Strom jest veliká rostlina. Pluh jest nástroj, kterým se půda kypří. Stůl jest domácí nářadí k jídlu. Větrný mlýn jest ten, který se větrem pohybuje. Ovocný strom jest ten, který ovoce nese. Blesk jest oheň v oblacích. Slunce jest nebeské těleso. Pára jest z vody vystupující dým. Slad jest usušený ječmen.

*) Že podobné úlohy rozum žákův brousí, netřeba dokládati. Učitelům bychom radili, aby měli sbírku správných výměrů po ruce.

Přirovnávání.

Přirovnávajíce dvě věci k sobě, shledáváme, buď že jsou sobě podobny, buď že se od sebe liší.

Podobnost věcí poznáváme dle znaků ***společných***, rozličnost dle znaků takových, které jedna věc má a druhá nemá. Na př. Zlato a stříbro jsou drahokovy; zlato jest žluté, stříbro bílé. — Abychom podobnost věcí rozličných a rozdíl věcí podobných odkryly, jest třeba ohled bráti vždy na jednotlivé znaky věci co do původu nebo účelu, látky nebo formy, částí nebo vlastností, a udati, podle kterých se buď shodují anebo v čem se od sebe rozeznávají. Na základě znaků různých jest přirovnávání nemožné, jako na př. Strom i voda jsou přírodná tělesa; strom jest ***rostlina***, voda jest ***tekutá*** atd.

1. Přirovnávání, kdežto se jednotlivé znaky podobnosti i rozličnosti vedle sebe kladou, na př. Strom i kámen jsou tělesa přírodná; tento mezi nerosty, onen mezi rostliny náleží. — Hrnec i sklenice jsou nádoby; hrnec z hlíny nebo ze železa sklenice ze skla se dělá. — Vůz i loď jsou vozidla; vozem po pevné zemi jezdíme, lodí po vodě se plavíme. — Řeka i potok jsou vody mezi dvěma břehama tekoucí; řeka jest obyčejně hluboká a široká, potok úzký a mělký. — Jabloň i hrušeň jsou stromy ovocné; ovoce jabloně jest kulovaté, dole při stopce pupečnaté

či prohlubené, ovoce stromu hruškového jest podlouhlé, u stopky neprohlubené. — Med i cukr jest sladký; med připravuje včela, cukr ze šťávy rostlinné se vyrábí.

89. *Úloha.* Udejte podobnost i rozličnost následujících věcí: dům a stodola — zahrada a pole — město a vesnice — stůl a stolice — růžový keř a vinná réva — husa a kachna — trní a bodláčí — džbán a studna — vůl a jelen — zajíc a veverka — rybník a jezero — sad a les — ryba a pták — pára a dým — motyka a rýč.

2. Přirovnávání, kdežto se jak podobnost tak i rozličnost věcí na základě několika znaků uvádí; na př.

Jabloň a hrušeň.

Podobnost. Jabloň i hrušeň jsou stromy ovocné u nás v sadech pěstované, aneb na polích, při cestách a v lesích jako pláně rostoucí. Oba tyto stromy jsou svým pěkným vzrostem okrasou sadů i polí a poskytují hospodáři znamenitý užitek, dávajíce mu nejen výborné ovoce, ale i dobré dřevo na rozličné potřeby. Hrušky i jablka dozrávají dílem v letě dílem na podzim; některé druhy dají se přezimovati. Ovoce to jídá se buď čerstvé, buď sušené. V krajinách, kde se mnoho ovoce daří, připravuje se z jablek i z hrušek víno, které se cidr jablkový nebo hruškový jmenuje.

Rozličnost. Hrušeň rozeznává se od jabloně vyšším a štíhlejším vzrostem; ona žene kořeny hluboko do země a větve přímo vzhůru, kdežto jabloň i kořeny i větve na šíř rozkládá. Hrušeň

má listy vejčité, drobničce zubaté, hladké, lesklé, sytě zelené, vezpod bledé; jabloň ale má listí spičatější, zubaté, vezpod plsťnaté. Květ hruškový jest bílý, jabloňový ale bílý a narůžovělý. Jablka jsou zploštilokulovitá, vždycky dole pupečnatá; hrušky jsou sice kulovité, avšak podlouhlé a nepupečnaté. Zralá jablka dají se déle udržeti, než zralé hrušky, které brzy po dozrání hniličejí. Jabloň miluje půdu vlažnou, hrušeň lépe na suchém stanovišti se daří.

Kůň a jelen.

Podobnost. Kůň i jelen jsou ssavci čtvernozí, pěknou a štíhlou mající postavu. Oba hlavu vzhůru nesou na krku dlouhém. Tělo obou jest štíhlé, nohy vysoké a tenké, kopyty opatřené. Srsť jejich jest jemná, krátká a hladká. Oba rychle běhají. Kůň i jelen živí se rostlinami. Kůže koňská i jelení se vydělává, a slouží na shotovování rozličných věcí. Srsti užívá se k vycpávání, tuku ku svícení a mazání, kostí na rozličné výrobky soustružnické. Kůň se zapřahá do vozů; i o jelenu se ví, že skrotnuv tahat se naučí.

Rozličnost. Jelen náleží do řádu ssavců dvoupaznehtních, kůň ale nerozdvojené maje kopyto, k jednokopytníkům se počítá. Celá postava koně jest statnější i vyšší než postava jelena. Koně zdobí dlouhá hříva na šiji a ocas až na kotníky dosahující, kdežto jelen ocas krátký maje krkem štíhlým ku předu prohnutým hlavu vzhůru nese, jejížto vysoké čelo větevnaté parohy krášlí. Kůň nazvíce již okrotl, an jelen zřídka krocen bývá, a raději v hustinách vysokých lesů bydlí, sám sobě potravu hledaje. Koňské maso jí se

málo kde v Evropě; maso jelení všude co zvěřina vzácnou jest lakůdkou.

Nůž a nůžky.

Podobnost. Nůž i nůžky jsou umělecké výrobky od nožíře z ocele shotovené. Oba nástroje slouží k řezání (stříhání). Nůž má ostří, hřbet a špičku; také nůžky tyto částky mají. Nožem i nůžkama se můžeme pořezat a popíchat. Užívá-li se nože dlouho, vytupí se, což i s nůžkama se stává, když se jimi dlouho stříhá, proto se musejí jako nůž často brousiti. Nože i nůžek potřebuje se v domácnosti, a bez obou nemohou se přemnozí řemeslníci obejíti.

Rozličnost. Rozdíl mezi nůžkama a nožem záleží v tom, že se nožem řeže dříví, kosti a jiné tvrdé věci, nebo se jím věci tuhé, jako: chléb, maso, kůže krájejí. Nůžkama stříháme papír, plátno, sukno, látky hedvábné, vlasy, nitě a podobné věci. Nůž má toliko jednu rukovět ze dvou střenek sestávající a jedno želízko čili čepel k řezání; nůžky mají dvě na sobě volně ležící a jediným nejtkem spojené čepele, které prodlouženy jsou v rukovětě ouška mající. Nůž při řezání za rukověť v pěsti se drží; stříháme-li, držíme ouška palcem a prstem prostředním. Nože potřebujeme obyčejně při jídle; mimo to máme řeznické, bednářské, zahradnické nože, perořízky, břitvy atd.; nůžky jsou ale nástrojem krejčů, ševců, švadlen, postřihačů, prodávačů střižného zboží atd.

Vejce a ořech.

Podobnost. Vejce a ořech jsou věci sobě podobné; obě přírodou povstaly; jsou kulovaté a obhrnuté skořápkou křehkou. U vnitř obou nalézají se částky, které nám za pokrm slouží. Vejce i ořechy jsou výtěžek hospodářský; oba druhy na kopy se počítají i prodávají.

Rozličnost. Vejce jest původu živočišného, ořech rostlinného. Skořápka na vejci jest bílá a tenká, dá se lehce rozmáčknouti; barva skořápky ořechové jest však hnědá, tlustá a pevná, tak že jen násilím se dá roztlouci. Skořápka vejcete jest celistvá, ořechová ze dvou stejných půlí se skládá, které se odděliti dají. Potravní hmota ve vejci jest hustá tekutina dvojího druhu a barvy bílé a žluté, ježto bílek a žloutek slují; v ořechu skrývá se hebounkou avšak hořkou kožkou potažené, sladce chutnající jádro. Ořechy jedí se syrové; vejce ale vařením na mnohý způsob za pokrm připraviti se dají.

90. *Úloha.* Udejte znaky podobnosti i rozličnosti, jak je na těchto věcech shledáváte: Husa a kohout — pes a kočka — vůz a saně — škola a kostel — stáj a stodola — řepa a zelí — ruka a noha.

3. Přirovnávání, kdežto se uvádí podobnost věcí nadsmyslných s věcmi smyslnými.

Věci nadsmyslné přirovnáváme k smyslným, abychom je jasněji vysvětlili a jako před smysly postavili. Věc smyslná stává se u přirovnávání obrazem věci nadsmyslné, ježto se buď vnitřní svou povahou, vlastností nebo činností s ní sho-

duje; na př. Pilnost u mládeže podobá se květu stromovému, který v pozdějším věku hojného ovoce přinese. Jako slunce naši zemi, tak osvěcuje učení Kristovo náš rozum. Život bez přátelství jest jako květ bez slunce. Ústa lichometníkova kalužině se podobají; jako nemožno jest z kalužiny čisté vody nabrati, rovněž tak nemožno z úst lichometníkových pravdy se dověděti. Jako oheň zlato, tak nouze přítele zkouší. Náruživosti jsou jako větrové, kteří loď našeho života pohánějí. Jak nepatrná jesť krůpěj vody proti moři, tak skrovná jsou léta člověka proti dnům věčnosti. Marnotratnost jest jako nádoba rozeschlá; jedním koncem tam liješ, a desíti teče.

Lidský život a měsíc.

Lidský život podobá se měsíci. Tak jak měsíce na počátku přibývá, tak i dítě dál a dále na těle i na duchu prospívajíc roste, a jako měsíc v úplňku, v mužném věku nejvyššího rozkvětu dosáhne. A rovněž jak měsíce plného ubývá, ubývá též síly mužovy, až konečně, co nový měsíc, stařec slabý do hrobu klesne.

91. *Úloha.* Zkuste, jak byste přirovnali k sobě: Svědomí a oko — lakomství a bezedné jezero — mladost člověka a jaro — pomlouvače a trní — učiti se a síti.

Slova souznačná.

Rozeznáváním stanovíme význam slov souznačných, t. j. takových, která nejen významem,

nýbrž i obsahem i rozsahem sobě rovna jsou, že jedno za druhé klásti můžeme, jako: žák = školák, hoch = pacholík, bednář = bečvář, truhlář = stolař, švec = obuvník, kus = dělo, ručnice = puška, kalhoty = zpodky, kouzla = čáry, vlašina = žíně, podsvinče = sele, kúr = kohout, kachna = lička, túr = býk, oř = kůň a j.

Takových přísně souznačných slov žádný jazyk mnoho nemá. Mylně se brávají za souznačná často slova významem sice blízká a podobná, obsahem však i rozsahem od sebe rozdílná, a ta se mají dobře rozeznávati; na př.

Rejč a *lopata*; první jest lopata železná, rovná, špičatá k rytí; lopata ale jest náčiní železné nebo dřevěné, prohnuté, zaokrouhlené k nabírání nebo odhazování drobných věcí.

Meč, *kord*, *šavle*, *tesák*, *dýka*. — Meč jest vůbec zbraň ocelová, dlouhá, k bodání nebo sekání. — Kord jest meč k bodání, dlouhý, rovný, do pola po obou stranách broušený. — Šavle jest meč křivý, široký, po jedné straně broušený k sekání. — Tesák jest meč krátký, široký, rovný, na špičce po obou stranách broušený k sekán i bodání. — Dýka jest mečík krátký, úzký, na obě strany broušený.

Dým, *kouř*, *čmoud*. — Dým jest výzev z ohně nad plamenem se vznášející. — Kouř jest dým hustý. — Čmoud jest dým na věcech před pecí se usazující.

Zřetelné, pochopitelné, srozumitelné. — Zřetelná věc jest, když i podobné částky její se rozeznávají; pochopitelná, když z povahy její lehce poznáváme, proč a kterak to s ní souvisí. Srozumitelná (řeč) jest, když slova tak vyjadřuje, že smyslu jejich bez obtíže rozumíme. (Ondrák.)

Krájeti, řezati. Obě slova znamenají ostrým náčiním něco děliti. Krájeti jest hladce řezati, řezati pak drsně krájeti; protož měkké věci krájíme, tvrdé řežeme. (Jungmann.)

Přivlastniti, osvojiti, osobiti sobě, zmocniti se něčeho. — Přivlastniti a osvojiti jsou slova souznačná, obě ukazují, že jsme něčeho dosáhli, co nám prvé nenáleželo, ať se to stalo způsobem šlechetným nebo nešlechetným; osobiti sobě můžeme věc bez práva. Zmocníme se věci násilím. (Ondrák.) *)

Poznamenání. Chybně se mluví: tlusté maso místo tučné; kulatý sloup místo oblý; čtyrhranný stůl místo čtyrrobý; skleněná huť místo sklenná a j.

92. *Úloha.* Zkuste ustanoviti smysl následujících významem sice podobných, obsahem i rozsahem však rozdílných slov: Srsť, vlas, chlup, vlna, žíně, štětina. - - Kupa, kopec, chlum, pahrbek, vrch, hora, pohoří. — Silnice, cesta, stezka, pěšina. — Pára, mlha. — Sníh, jinovatka. — Válka, vojna, bitva, boj. — Nábožný, pobožný. — Pilný, praco-

*) Viz Posla z Budče r. 1849.

vitý, přičinlivý, horlivý. — Rozvážlivý, opatrný. — Táhnouti, vléci, smýkati. — Strkati, tlačiti, valiti. — Zadržeti, zastaviti. — Voliti, vybrati, vyhledati. — Mluviti, řečniti, kázati. — Téci, plouti, prouditi, prýštiti se.

Věty souznačné.

Celé věty vyjadřujeme souznačně, když jednotlivé členy jejich buď souznačnými slovy, buď opisem aneb vedlejšími větami vyjadřujeme; jako: Rodiče = otec a matka; děti = synové a dcery; tělesa nebeská = slunce, měsíc a hvězdy; přišel k nám = navštívil nás = zavítal u nás. Jaro nastává = přichází = jest na blízku = není do něho daleko atd. Na př. Není mi dnes možno jíti do školy. Dnes nemohu do školy přijíti. Jsem přinucen dnes školu vynechati. Návštěva školní jest mi dnes nemožná. Rád bych šel dnes do školy, kdybych mohl.

Byly dvě hodiny, když jsem do města přišel. Právě na věži druhá odbila, když jsem do města vcházel. Byly dvě hodiny, a byl jsem u cíle své cesty. O druhé hodině jsem dorazil do města.

Posílám vám knihy po poslovi. Posel vám přinese ode mne knihy. Posel nese knihy, a doručí vám je. Po tomto poslovi obdržíte knihy ode mne. Dal jsem poslovi knihy, aby vám je odevzdal.

Na louce třpytila se rosa. Množství lesknoucích kapiček rosových louku pokrývalo. Celá

louka byla rosou poseta. Jako perly visely kapičky rosy na luční trávě. Jak krásný to byl pohled na louku rosou se třpytící!

93. *Úloha.* Jak by se daly následující věty souznačně vyjádřiti: Miluji svého přítele. — Můj otec mi daroval pěkný obraz. — Bedřich rád cestuje. — Přede dnem odjedeme. — Má sestra ustavičně pracuje. — Brzy vám budu psáti.

94. *Úloha.* Následující bájku napište jinými slovy, však tak, aby smysl podržela:

Vlk a jeřáb.

Vlkovi v jícnu kost vězela. On jeřábovi odměnu dáti slíbil, jestliže by mu ji z hrdla vytáhnul. Ten pak učiniv to, jsa dlouhokrký, odplatu žádal. Vlk však se usmívaje a zuby ušklebiv pravil: Dosti tobě odměny na tom, že jsi z vlčího chřtánu a zubů hlavu vytáhl neporušenou.

Mnohovýznamnost slov.

Rozeznáváním stanovíme dále nějakého slova rozličné významy.

Vyrážíme-li věc neb její vlastnost nebo činnost tím slovem, které jí obecně náleží, pravíme, že užíváme slova toho u *významu vlastním*; na př. *Hlava* jest nejpřednější část těla lidského nebo živočišného. *Kořen* jest spodní část rostliny, jíž stojí a se živí. *Hluboké* jest, co od hora na důl značně jest rozsáhlé. Zvířata nohama *chodí,* křídloma *létají.*

Označujeme-li nějakou věc jmenem jiné věci proto, že jest jí buď dle postavy aneb některých částek podobna, tu užíváme slova toho u *významu vedlejším*. Vedlejších významů užívá se, kde řeč vlastními nevystačuje, aneb když věc rázněji vysloviti chceme; na př. *Hlava* zelí se skládá z mnoha listů do kulata úzce na sebe přilehajících. Hřeby u bran *hlavy* nemají. *Kořeny* zubů v čelisti upevněny jsou. Stromy *hlubokých* lesů bývají mechem porostlé. Šnůry u hodin v kolečku *chodí*.

Přenášíme-li konečně jméno některé věci na jinou buď smyslnou nebo nadsmyslnou proto, že buď vnitřní povahou, buď vlastností anebo činností nějakou s ní se shoduje, říkáme, že užíváme toho slova u *významu obrazném*. — Obrazných významů se užívá, abychom věci nadsmyslné představili smyslně aneb smyslné živěji označili; na př. *Hlava* církve katolické jest římský papež. Jde to o *hlavu* (= o život). Zahálka jest *kořen* všeho zlého. Řeči mudrců mívají *hluboký* smysl. Slavík na jaře do *hluboké* noci zpívá. Bůh vykázal hvězdám cestu, aby *chodily* po obloze. *Nechodí* každý po růžích.

95. *Úloha.* Vypište z následujících vět významy vlastní, vedlejší i obrazné:*)

---

*) Viz: Cvičení slohová, II. část, str. 56—71.

Roh. Rohy jsou výrostky tvrdé, končité, obyčejně ohnuté na hlavě mnohých ssavců. Roh volský jest hladký a oblý, kozí roh jest hranatý. Rohy jelenů, renů a losů mají více konců a jmenují se parohy. Kamzík má rohy na způsob háků ohnuté. — Děti k hlemýždi říkávají: Vyndej, šneku, vyndej rohy, vleju na tě vřelé vody (rohy hlemýždě = tykadla). Podávky na seno mají dva rohy. Sekáči brousek v rohu mívají. Pro podobnost hmoty kopytu koňskému roh říkají. Stůl má čtyry rohy. Hleděl jsem za pocestným, až zašel za roh ulice. Měsíc jednou k východu, po druhé k západu rohy obrací. — Prádlo jest zmrzlé jako roh. Dobré bydlo mívá rohy (říká se o tom, kdo si neumí vážiti věci pohodlné). Narostli mu rohy (zhrdnul).

Kolo. Vůz má kola z pístu, špic dvanácti, loukotí šesti. Kolo šlapací jeřáb se jmenuje. Ve mlýně jest kolo vodní a kolo palcové. Vražedlníci do kola pleteni bývali. Žáci pomocí kružidla kola kreslí. — Země naše okolo slunce veliké kolo dělá. V jízdárnách koně v kole běhají. Měsíc mívá kolo, je-li vzduch parami naplněn. Hledícímu do slunce kola před očima se dělají. Postavíce se udělejte kolo! — Hlava mi jde kolem (= mám starost). Ohlídej se na zadní kola! Každý mlynář na své kolo vodu vede. Jest tu platen, jako páté kolo u vozu.

Pevný. Pevné věci bez násilí rozděliti se nedají. Z lejčí dělají se pevné provazy. Dub dává pevné dřevo. Přemnohá města v Čechách bývala pevnými hradbami obehnána. — Pevná země všude jest vodou obklíčena. Pevné zdraví jest veliký dar Boží. Pevné spaní sílí tělo. Pevný

úmysl překoná všechny obtížnosti. Pevná víra k spasení vede. — Náš soused stojí na pevných nohou (=jest zámožný).

Měkký. Hlína jest měkká, v ohni ztvrdne. Zlato i olovo jsou kovy měkké. Jehličné stromy dávají měkké dřevo. Měkký chléb zdraví neslouží. Měkká voda k vaření, tvrdá k pití se hodí. Po měkké zimě bývá studené jaro. Měkkým hlasem k nám otec promluvil. Člověk měkkého srdce nerad jinému ubližuje. Měkká odpověď láme hněv, ale řeč tvrdá vzbuzuje prchlivost. Měkký jazyk láme kosti.

Chovati. Koruna sv. Václava chová se v chrámě sv. Víta na Hradě pražském. Střelný prach musí se v pevných sklepích chovati. Zahradníci chovají byliny z teplých krajin v sklenících a zahřívárnách. Ptáky v klecích, ryby v sádkách, včely v oulích chováme. Obilí v šupině zrno chová. Dobytek se chová na sádlo. Chůva dítě na rukou chová. Mnohý s psíkem se chová. Chovej pilně zdraví svého. Rodiče chovají dítko jako oko v hlavě. Chovej otce svého v starosti. Hospodář čeládku chová. Hada za ňadry nechovej. Mnohý v ústech má med, v srdci chová jed. Nemocný má se dle předpisu lékaře chovati. K starším máme se zdvořile chovati. Chovejte se dle přikázání Božího.

Držeti. Žáci čtouce knihu v ruce drží. Kmotři drží při křtu dítě na rukou. Kovář železo v kleštích drží. Drž koně za uzdu. Provaz konopný velikou tíži drží. — Chodíce držte se rovně. Nemocný tak seslabnul, že se sotva na nohou drží. Mnohý, že se zákonu protivil, byl u vazbě držán. Oheň celý den v kamnech držel. To

sukno barvu nedrží. Hřebík dobře drží ve zdi. Čerstvý vzduch a mírné pohybování mne drží. Duchovní k věřícím důraznou řeč držel. Občané sejdouce se hromadu drží. Držím své slovo. Drželi jme půst. Dělníci hodinu svědomitě drželi. Já nedržím s tebou. Chcete-li jíti, nedržím vás. Můj otec drží hospodářství. Náš soused drží šest koňů. Nepoznal mne nikdo, ale drželi mne za bratra. Pyšný mnoho o sobě drží. Držte se v pravo, a nezabloudíte. Co držíte o té zprávě? Držíme se zuby nehty. Držte se dobře, abyste pochváleni byli. Držím tě za slovo. Jazyk na uzdě drž! Anděl Páně ruku nad ním drží.

96. *Úloha.* Udejte rozličné významy následujících slov, pokud jsou vám známy: Péro, koš, kozel, list, paprsek, pachole, dvůr, větev — hrubý, křivý, veliký, tenký, kalný, plný — sejíti, přenesti, klátiti, sypati, honiti atd.

97. *Úloha.* Vypište z následující básně slova, jichžto užito u významu obrazném.

Ranní píseň.

Sluněčko když vychází ze brány růžové, po výšinách nasází květinky nachové; lahodně, čerstvě, jemně vanou větérky ke mně: Co šeptají? Dobrotu Páně vzývají! — Na zahradě květoucí jaké to pásmo krás! Rubíny zde planoucí a tam safíry zas! Probuzené květinky své zdvihají hlavinky: Co kývají? Bohatství Páně hlásají! — Mlha stříbrná pokrývá průhledným pláštěm les, kde hlasně se ozývá zpěvného ptactva ples. Květoucí stráně, háje zvučí písněmi ráje: Co zpívají? Čest, chválu Tvůrci vzdávají!

(Jindř. Marek.)

Výklad pořekadel a přísloví.

Z rozmluvy obecného života vyvinuly se zvláštní způsoby mluvení, ježto se buď důvtipným přirovnáváním předmětů, buď neobyčejným slov užíváním aneb ráznosti a jadrností smyslu vyznamenávají. Sem náleží:

1. Pořekadlo, jímžto se buď jednotlivá věc, buď děj aneb jeho vlastnost vyjadřuje; na př. O člověku, který se snadně rozhněvá, říká se: Jest z horka nakvašen; brzo se dopálí; u toho jest hned oheň na střeše. — Chceme-li říci o někom, že se něčemu naučil, nebo že v živobytí zkušenosti nabyl, řekneme: Ten umí víc, než chléb jísti. Kdo rád pomlouvá, o tom se říká: Rád si o bližního jazyk brousí; rád se o každého utírá.

98. *Úloha.* Zkuste udati význam těchto pořekadel: Ryby na lep, ptáky na udici chytá. Přišel z deště pod okap. Svého stínu se bojí. Hrozí kočce, ale zdaleka. Jest stálý jako voda v koši. Učí vrabce lítati. Sobolem vlka kryje. Má na něho s vrchu. Vzal by i s měšcem. Nerad darmo s lavice spadne. Nevyloudíš u vlka kože. Míní, že mu samému slunce svítí. Polepší se co řemen v ohni. Nerad v tvrdém vrtá. Nesázel, aby mu nepotlouklo. Rád ho poslouchám, když mlčí. Slyší trávu růsti.

2. Přísloví jsou věty takové, ježto buď nějakou všeobecnou pravdu nabytou zkušeností, buď

nějaké mravné naučení obsahují a je krátce i rázně vyjadřují. Přísloví člověka brzy k dobrému povzbuzují, brzy od zlého varují; tu jemu radu dávají, tam k opatrnosti a rozvaze napomínají, jiná opět k odhodlanosti a vytrvalosti pobádají. Ona jemu také v nesnázích a protivenstvích života útěchu přinášejí; na př. Dvakrát měř, jednou řež. = Počínaje práci nějakou, dobře rozvaž čas i místo, jsou-li dílu tvému příznivy. Bez rozvahy počínaje, práci buď nedokončíš aneb nezdařenou vyvedeš; neboť nedá se, co jednou pokaženo, vždycky napraviti. Jiné přísloví dí: S chutí do toho, a půl máš hotovo. = Chceš-li aby se práce tobě zdařila, neodkládej s ní ani se jí napřed neboj, byť by se ti těžká býti zdála, ale bez odkladu dej se do díla. Tak-li učiníš, získáš času, vytrvalostí pak odstraníš překážky, a dílo ukončíš, než se naděješ.

99. *Úloha*. Vyložte smysl některých z následujících přísloví: Pomalu dále dojdeš. Častá krůpěj i kámen proráží. Jen jednou se dá pták chytit. Koupaje se drž se břehu. Lakomství a ohně přikládaje neuhasíš. Když liška dříme, hleď se kohoute. Malý oheň velký les spálí. Rána se zahojí, ale slovo ne. Jaké srdce, takový jazyk. Oko pánovo nejlépe koně vyobročí. Bratr bratru jako silná věž. Jedna ruka druhou myje. Rybář rybáře daleko v moři vidí. Lépe aby děti plakaly, než rodiče. Hlemýždi v skořepině nejlíp. Všudy koukol mezi pšenicí. Chyba

člověkem vládne. Kdo do mlejna chodí, zamoučí se. Co vlk skouše, nerado se hojí. Jaký strom, takové ovoce. Cizím krovem nehýbej. Lépe za svým krajícem, než za cizím pecnem. Čím vyšší strom, tím bližší hrom.

Přísloví se často podobenstvími v bájkách zahrnutými vysvětlují. Která přísloví dala by se následující bájkou vysvětliti?

Opice a pták.

Bylo na jednom kopci několik rodin opičích. Jednou za studené a deštivé noci chtěly sobě rozdělati oheň, ale nevěděly jak. Tu spatřiv opičák svatojanskou mušku, myslil, že to jiskra; i běžel radostně pro ni, a jiní nanosili dříví a na ni dýmali všichni, aby rozhořelo se; ale ovšem nešlo to. Vida jistý pták to marné namáhání, řekl jim: »Nepachťte se, vždyť to není jiskra!« a několikrát ještě tak volal, ale opice nedaly nic na jeho volání a dýmaly opět. — Pták nemoha déle hleděti na to, přiletěl blíže a opakoval vždy, že to není jiskra, ale nadarmo. I šel tam též okolo muž, který vida a slyše ptáka, řekl mu, aby si nedával práci a nepřesvědčoval tupé opičí hlavy; neboť takový opičák, když si něco vezme do kotrby, domnívá se, že jest Šalomoun a že má pravdu v kapse. — Ale pták mysle, že muž mluví z pouhé nenávisti, protože jest opice oušklebek na podobu člověčí, nedal si říci, nýbrž šel až k samým opicím, aby jim dokázal, že to, co se svítí, není jiskra. Opičák ale po něm škrábnul, a napomínatel ubohý, jemuž pokoje nedalo, že opice drží za světlo, co světlo není, klesl mrtvý na zem. (Bájky Bidpajovy.)

VII.

Některá pravidla slohová.

Řeč písemná vybranější slova pronáší a je správněji mezi sebou spojuje, než to činí obecná rozmluva ústná. Způsob, jak slova k vyjádření svých myšlének vybíráme, vybraná pořádáme a spořádaná pronášíme, aby byla přiměřena věci, o které píšeme, jmenuje se ***sloh***.

Vlastnosti řeči.

Řeč písemná, má-li dasáhnouti účele, musí býti: srozumitelná, určitá, stručná, správná, libozvučná a důstojná.

1. Srozumitelná jest řeč, když k vyznačení myšlének volíme slova vůbec známá, t. j. slova taková, jejichžto smysl každému v jazyku zběhlému jest povědom.

Musíme se tedy varovati slov neznámých, a ta jsou:

a) Cizí slova, t. j. slova z cizích jazyků vzatá a místo čistě českých zbytečně užívaná; jako: banhof místo nádraží; fedruňk místo pomoc; šíf místo loď nebo koráb; gás místo plyn; jíti na špacír místo na procházku a j.

Některých cizích slov užívati jest dovoleno, buď že dlouhým užíváním domácího práva v jazyku českém nabyla, buď že se čistě českými

nahraditi nedají; jako: fortepiano, inkoust, kalamář, oltář, bota, vesta, papír, tabak, fabrika, lokomotiv (parovůz), telegraf atd.

b) Zastaralá slova, t. j. slova, kterých se někdy v jazyku našem užívalo, nyní ale jsou zapomenuta; jako: škorně místo boty; tuča místo mračno; kúr místo kohout; túr místo býk; vodu mutiti místo kaliti atd.

c) Nová slova, t. j. slova nově i nesprávně utvořená, kterých posud v jazyku našem užíváno nebylo a kterých žádný z dobrých spisovatelů neužívá; jako: boucharon místo dělo; silnoslabinec nebo líbozněna místo fortepiano; krkotoč místo páska na krk.

d) Krajinná slova, t. j. slova, kterých se pouze v některém kraji naší vlasti užívá; jako: měch místo pytel; pšano místo proso; banče místo house; droždí místo kvasnice.

2. Určitost řeči žádá, abychom volili a spojovali slova ve smyslu jich pravém co do obsahu i rozsahu. Tu tedy třeba dobře rozeznávati slova souznačná i slova významem sobě podobná; jako: stařec = kmet; měkký, hebký, jemný, hladký atd. (Viz slova souznačná a mnohovýznamnost slov.)

Určitosti odporuje dvousmyslnost, která povstává, jestli řeč více smyslů připouští; na př. Stařeč *třesoucí se* listí se stromu trhal. Zlato a drahé kamení jsou rtové umělí. Themistokles

dokonal život svůj u vyhnaství ve městě lydickém Magnesia, které mu král perský ochotně daroval, ***darmo přemýšleje*** o pomstu nad nevděčnou ale vítěznou vlastí svou.

Ostatně může ústný přednes i slovům dobře spojeným dáti jiný smysl; jako: Tys to krásně vyvedl!

3. Stručná řeč jest, když jen tolik slov užíváme, kolik jich k jasnému označení předmětu třeba. Tady jest nutno vyhnouti se zbytečnému užívání souznačných slov vedle sebe, jakož i kladení příznaku takového, který sám sebou se vyrozumívá; jako: Skonal a jest mrtev. Zmizel a ztratil se odtud. — Černý uhel, bílý sníh, červená krev, kulatá koule, zlatý dukát atd.

4. Správná jest řeč, když zákonů mluvnice a provopisu šetříme.

5. Libozvučnost řeči záleží v příjemném zvuku jednotlivých slov a v souhlasnosti významu s předmětem, tak že proslovení mile na cit náš působí. Příkladů zvláště v básních nacházíme.

Libozvuku odporuje přílišné hromadění stejných hlásek, silab a slov jednoslabičných; na př. ***Kdyby byli lili vody*** do ohně, byli by jej by*li* uhasi*li*. ***V v***aší ***v***esnici ***v***iděli ***v***eliké ***v***ojenské ***v***ozy. Housata se krmí rozsekan*ými* kopřiva*mi*, rozmíchan*ými* s pšeničn*ými* otrub*ami*.

Abychom se vyhnuli jednotvárnému spojování a opakování jednotlivých slov v mnoho-

násobných větách, užíváme slov a vět souznačných.

6. Důstojná jest řeč, pronáší-li myšlénky způsobem ušlechtilým a slovy přirozené mravnosti lidské přiměřenými. Toho abychom dosáhli, třeba se varovati:

a) všech neslušných a nemravných výrazů,

b) všech hrubých a sprostých slov, přísloví a pořekadel, třebas by nic nemravného neoznačovala.

Na místo takových slov užívá se významů vedlejších, a nemají-li jich, nech se vyjádří opisem. Lépe jest psáti mrva, než — hnůj; jídlo, než — žrádlo; nalopotil jsem se, než — nadřel jsem se; celý den naříká, než — fňuká; ustavičně povídá, než — hubou mele atd.

Část druhá.

I.

Popisy.

Všechny věci vůkol sebe poznáváme dle jich znaků co do původu, třídy, rodu, druhu, částek a vlastností, taktéž dle jich účelu, užitečnosti a škodlivosti i dle jich rozličných proměn.

Kdo nějakou věc sám dokonale poznal, může ji, udávaje všecky její podstatné i vedlejší znaky v jistém spojení, vypodobniti jinému, aby i on ji náležitě poznal a od podobné rozeznal.

Udání všech jednotlivých znaků, aby věc nejen poznána, ale i od podobných rozeznána byla, jmenuje se *popis*.

U popisování věcí jest třeba pamatovati, aby byl popis:

1. věrný, t. j. aby všecky znaky předmětu i jich mezi sebou spojení tak udal, jak se na něm skutečně nacházejí; na př.: Lev má hřívu na hlavě, na šiji i na plecích.

2. správný, t. j. aby se vypisování jednotlivých znaků dělo v přirozeném pořádku; znaky důležitější nech tedy předcházejí ty, jenž jsou méně důležité; protož ať se popisuje hlava u zvířete, kořen u stromu, základ u domu před ostatními částkami.

3. úplný, t. j. aby aspoň všechny podstatnější znaky v sobě zahrnoval. Nebylby popis koně úplný, kdyby na př. rozličných barev srsti nepřipomínal.

Dle věci, která jest předmětem popisu, máme:

1. Přírodopis, který popisuje těla nebeská, živočichy, rostliny a nerosty na zemi atd. 2. Zeměpis popisuje přirozenou povahu země ohledem na půdu, podnebí, plodiny, a udává rozdělení, řízení, velikost států atd. 3. Národopis, který nás seznamuje s rozličnými národy, udávaje jejich barvu, povahu, jazyk, mravy a obyčeje. 4. Místopis vypisuje věci, které se toliko k jednomu místu vztahují. 5. Cestopis popisuje jednotlivé krajiny, jak je cestovatel byl poznal.

My zde, pouze ku potřebě školní přihlížejíce, budeme popisovati:

1. předměty z přírody, 2. předměty umělecké, 3. budovy, města a krajiny, 4. úkazy přírodní a rozličná zaměstnání lidská.

1. Popisy předmětů z přírody.

Příklady ku popisům těles přírodních podávají knihy přírodopisné; ostatně nech se řídí žáci následujícími rozvrhy.

a) Rozvrh popisu živočichů.

A. Úvod, jenž obyčejně výměr, t. j. udání druhu, rodu nebo řádu obsahuje.

B. Tělo a jeho částky, jako jsou:
 a) Vzrůst a postava těla vůbec.
 a) Částky těla zevnější a jich vlastnosti: hlava, čelo, rohy, uši, nos, huba, zobák, zuby, jazyk, krk; trup, hruď, plece, hřbet, zadek, nohy, křídla, ploutve, ocas; srst, peří, šupiny, barva atd.
 c) Částky těla vnitřní mají-li jakých zvláštností, jako: kostra, ústroje dýchací a zažívací atd.

C. Život:
 a) Vlasť, bydliště, příbytek divokých, chování krotkých a domácích.
 b) Způsob živobytí (žije-li ve stádech nebo se o samotě zdržuje); chování mladých; věk, kterého dosahuje; čím se brání.
 c) Potrava (rostlinná, živočišná nebo smíšená atd.)

D. Smyslové, vlastnosti duševní (paměť, učelivost, věrnost, bedlivost, zuřivost atd.)

E. Užitečnost: pomáhá při práci — dává mléko, maso, látky na oděv — upotřebení ostatních částek v průmyslu — hubí hmyz — obveseluje zpěvem atd.

F. Škodlivost, kterou působí divokostí, žravostí, plenéním polí, znečišťováním příbytků atd.

G. Známé druhy a odrůdy.

H. Pověsti a bájky, v kterých se o něm vypravuje.

*

Kůň.

Kůň jest ssavec čtyrnohý, jednokopytní a náleží k nejužitečnějším domácím zvířatům. Jest vzrůstu vysokého a vyniká pěknou a štíhlou postavou nad ostatní domácí zvířata. Hlava koně jest přiměřeně veliká a podlouhlá, čelo vysoké a ploské, oči veliké a bystré, uši malé a pohyblivé. Od čela táhne se nos trochu vypouklý a končí se širokýma nozdrama a horním pyskem. Spodní pysk jest pohyblivý. Kůň má čtyřicet zubů, mezi nimi dvanáct řezacích a čtyři špičáky; ostatní jsou třenovní. Hlavu s trupem spojuje dlouhý krk, který zdobí pěkná hustá hříva. Tělo koňské jest štíhlé, hruď široká, hřbet mírně prohnutý; ocas dlouhými žíněmi porostlý až na kotníky dosahuje. Přední nohy jsou rovné, v kolenou ohebné, odtud až ke kotníkům tenší; zadní jsou v kyčlích široké, mají ohyby kolenní na zad vysedlé a jsou tak jako přední tvrdým rohovitým kopytem opatřené. Srsť koňská jest krátká, hladká a jemná, barvy bílé, černé, hnědé, višňové nebo plavé. Kůň žije téměř po celé zemi, málo kde ještě divoce. U nás se chová v konírnách, kdežto při pilném hlezení dosahuje stáří třiceti i více let. Rozdrážděn brání se kůň kopytem a zuby. — Nejpřiměřenější píce pro koně jest seno a oves; za lahůdku slouží mu osolený chleb a cukr.

V létě se krmí také čerstvým jetelem, travou anebo se vodí na pastvu. Kůň jest zvíře silné, rychlé, vytrvalé a bystrých smyslů; on se vyznačuje nad jiná domácí zvířata věrností, příchylností a povolností k pánu svému, jejž dle hlasu a pokynutí poznává. Má výbornou paměť, jest učelivý, miluje hudbu a podle ní chodí. Ve válce ani hřmění děl se neleká; za to jej ale nenadálý šumot lehce poplaší. Jestli však se s koněm nevlídně nakládá, stává se vzdorovitým a potměšilým. Při neopatrném chování podlehá mnohým nemocem, jež vozhřivka, hříběcí, jankovitost atd. se jmenují.

Kůň jest člověku velmi užitečný; neboť při práci mu pomáhaje tahá vozy, pluhy, saně a rozličné stroje; on nosí jezdce na hřbetě, přičemž se jako při tahu vodí uzdou, která se mu do huby klade.

Kůže koňská hodí se na zboží sedlářské a řemenářské, sádlo na mazání koží a strojů. Žíněmi vycpávají se polštáře a sedadla, dlouhými potahují se smyčce. Z hnátů dělají soustružníci, knoflikáři a nožíři rozličné věci; ostatní kosti pálejí se na uhlí pro cukrárny anebo se melou na prášek k mrvení. Masa koňského se u nás jen zřídka kde požívá, ačkoli je jiní národové jedí.

Kůň může člověka uhozením nebo kousnutím nebezpečně poraniti a jemu na zdraví uško-

dítí, byl-li dříve něčím polekán a rozdrážděn, aneb je-li hrubým nakládáním pokažen. Nikdy není radno zvláště k cizím koňům neopatrně se blížiti.

Dle vlasti rozeznáváme mnoho odrůd, z nichž jest arabský nejkrásnější a nejrychlejší. Kromě arabského vyznamenává se jak ušlechtilostí těla, tak lehkostí a rychlostí perský, turecký, anglický a španělský kůň. Malý ale rychlý jest kůň uherský, polský a ruský. Holštýnský kůň jest největší a nejsilnější, korsický nejmenší. Český kůň jest silný a vytrvalý. Nejpěknější čeští koně chovají se v Chrudimsku.

100. *Úloha*. Vypiště všecky znaky koně, jak po sobě v předcházejícím popisu následují, krátkými slovy a číslujte je.

101. *Úloha*. Užijte pořádku myšlének i tvaru vět předcházejícího popisu ku popisu krávy.

102. *Úloha*. Popište zevrubně některého vám známého koně.

Lev.

Lev náleží k šelmám kočkovitým. Postava jeho jest vznešená, a síla a obratnost činí ho králem zvířat. Hlava jeho jest veliká, obličej téměř čtverhranný, uši krátké. V široké tlamě má silné trhací zuby, a jazyk ostrými k hrdlu přihnutými ostny posázený, pročež již pouhým lízáním poraniti může. Hlava, krk a plece jsou porostlé hustou vlasatou hřívou barvy tmavější

než ostatní srsť, která jest plavožlutá. Tělo jest 8—9' dlouhé a 3—4' vysoké. Silné pazoury na nohou ozbrojeny jsou ostrými drápy. Ocas jest dlouhý, švižný a končí chvostíkem delších chlupů. Lvice nemá hřívy a jest těla štíhlejšího a pružnějšího. Lev žije v horkých krajinách afrických, asiatských a amerických, bydlí o samotě v pustých odlehlých místech a živí se masem. Za dne se skrývá a v noci vychází na loupež. Kořisti zmocňuje se jako kočka myši, ve skrýši číhaje. dělá pak skoky na 15—30' a vráží drápů svých hluboko. V předku má sílu tak náramnou, že tlapou na jednu ránu vola zabíjí; nevraždí však více, než k nasycení potřebuje. Do slona a tygra nesnadno se pouští, ač v zápasu s nimi obyčejně vítězí. Člověku se vyhne, není-li rozdrážděn. Maje boj vésti, počíná lev náramně řváti, ocas zdvihaje tak mocně jím mrská, žeby i nejsilnějšího člověka omráčil; hříva se mu ježí a kůže na čele se vráskovatí. — Lvice jest o mláďata velmi pečliva a bráníc jich litě si počíná. Lvíčata dají se poněkud zkrotiti. Vidělo se, že lev, byv s psíkem zavřen, s ním obcoval a vlídně k němu se měl. Za starých časů zapřahali si vítězové lvy do vozů, ba i do bojů prý jich vodili. O věrnosti, vděčnosti a vysokomyslnosti lva vypravuje se mnoho podivného, proto však zůstává lev předce jen tvorem strašným a člověku nebezpečným.

103. *Úloha.* Udejte pořádek znaků v popisu lva obsažených, a zkuste, jak byste tímtéž způsobem popsali kočku.

Holub domácí.

Holub domácí pochází od holuba polního, který žije v Italii. On náleží do řádu ptáků kúrovitých a počítá se v domácnosti mezi drůbež. Co do velikosti podobá se mladé slepičce, jest však těla štíhlejšího a útlejšího. Hlava holubí jest malá a úzká, oči okrouhlé a bystré, zoban jako u všech kúrovitých klenutý a jícen rozšířený u veliké vole, které se ještě více nadmouti může. Křídla jsou dlouhá a špičatá, nohy krátké a prsty docela volné, u některých odrůd opeřené. Ocas, jenž mu v letu slouží za veslo, jest široký a rovný. Barva peří jest rozličná; máme holuby celé bílé, sivé, černě lesklé a všelijak prouhované, dle čehož pak jich milovníci více méně váží.

Holub domácí chová se v holubnících na dvoře a pod střechou, nebo se mu v chlévcích a na půdách posádky staví. V městech osazují se toulaví holubi často na věžích, upravujíce sobě hnízda v nedostupných děrách, z kterých pak mláďata vyvádějíce, obec svou poznenáhlu rozmnožují.

Holubi žijí po párech; milují však společnost, a rádi do polí v houfech lítají. Samice

snáší několikrát do roka po dvou vejcích, jež pak vysedí. V domácnosti krmí se holub obilným zrním.

Holub jest pták krotký, čistotný, vždycky jako uhlazený. Hlas jeho jest zádumčivé vrkání nebo bublání, v němž si holubáři libují. Rychlostí a obratností v letu se holubu kromě vlaštovky sotva který pták vyrovná.

Nejúhlavnější nepřátelé holubů mimo dravce jsou kuny a tchoři, kteřížto v noci na loupež vycházejíce do holubníků se vdírají a holuby i vejce sežírají.

Chutné maso holoubat jest zdravým pochoutkou a nemocným slouží na posilnění. Peří holubí nemá ceny pro hospodyni; za to si váží hospodář trusu co výborné mrvy. — Na polích právě zadělaných jest holub nemilý host, jelikož vyzobává rozseté semeno. Nepříjemné jest i to, že holub střechy, okna a jiná místa v domě zanečisťuje.

Holubáři znají mnoho odrůd holubův, jako: bubláky, voláče, rousňáky, siváky a j.

V našich lesích zdržuje se a hnízdí ve stromech dutých anebo ve skulinách skalních holub divoký čili doupňák.

104. *Úloha.* Užijte pořádku myšlének i tvaru vět z předcházejícího popisu k popsání kohouta.

105. *Úloha.* Popište zevrubně holuba, kterého chováte.

Labuť.

Labuť náleží do řádu ptáků vodních a podobá se nejvíce kachně; liší se pak od ní jak velikostí tak svou nádhernou postavou a dlouhým ohnutým krkem. Délka jejího těla obnáší 5', šířka při roztažených křídlech 8'. Ocas jest přiměřeně dlouhý a křídla pokrývají dvě třetiny těla. Vyrostlá a vykrmená labuť váží 25—30 liber. Zoban jest kostnatý, tmavočervený, má na předním konci černý nazpět ohnutý nehet a na kořenu hořejší čelisti veliký, černý, kulatý výrostek. Celé tělo jest sněhobílým peřím pokryto. Nohy jsou barvy rumělkové, nehty černé a prsty až na konec plovací blanou srostlé.

Zkrocená labuť chová se jako domácí pták ve velikých zahradách na rybnících s čistou vodou, kdežto se jí dřevěné budky staví, aby se v nich schovati a v čas pelíchání ošetřovati mohla. V zimě dává se do teplých chlévů a s husami se krmí; prospěšnější jest ale, může-li se aspoň za dne na vodě zdržovati. Labuť nezkrocená žije ve střední a východní Evropě, zvláště v Rusku. K nám přichází z jara od jihu a již v říjnu se zase stěhuje; příštího roku však opět tytéž vody navštěvuje, kde se za předešlého léta zdržovala.

Labuť se živí vodními bylinami, ježto svým dlouhým krkem a silným zobanem z dosti hlu-

hokých vod vytahuje. Také vodní hmyzové, pupy, šídlí a vážky jsou jí milou potravou. Ryb si ani nevšímá, tím lakotněji žene se po chlebě, semení a jiné husí potravě.

Po vodě vážně plavouc s hlavou nakloněnou a křídlama rozpiatýma, krásný působí pohled; polekaná střelhbitě prohání se po hladině. Let její jest rychlý. Milujíc sobě rovnou společnost a majíc sama dosti potravy, neubližuje pokojnému sousedu. Proti nepříteli brání se srdnatě, a majíc v zobanu a v křídlech znamenitou sílu, nezřídka i silnému dravci se ubrání. Hlasu zpěvného labuť nevydává a proto němou sluje; polekána a rozdrážděna někdy temně syčí nebo vrčí. Také se povídá, že před smrtí několikrát úzkostlivě zasténá. Stáří dosahuje třicet i více let; mnozí tvrdí, že někdy i sto let žije.

Maso labutě, není-li přestárlá, jest chutné i záživné. Sádlo potřebují v lékárnách. Kůže i s peřím vydělaná jest pěkná ale i drahá lemovka a podšívka na skvostné zimní oděvy pro ženské. Bělounké měkké peří draze se prodává. Delší péra slouží za ozdobu na klobouky.

Labuť zpěvná čili divoká letmo zvučný hlas vydává; ona má černý poloválcovitý zoban a zdržuje se v severních krajinách, odkud se na zimu do jižní Evropy stěhuje.

Labuť černá žije v Novém Holandu.

106. *Úloha.* Popište kachnu domácí držíce se pořádku, jaký se zachovává v předcházejícím popisu.

107. *Úloha.* Napište, co víte o ovci, a uvažte dříve následující otázky:

Ku kterým zvířatům náleží ovce? Jaké jest postavy? Kterému z domácích zvířat jest podobna? Jaké jsou částky jejího těla? Kde a jak se chová? Čím se krmí? Co jí slouží za lahůdku? Jaká pastva jí škodí? Jaké vlastnosti má ovce? Čím jest člověku nejprospěšnější? Kolikrát a kdy se stříhá? Co se děje před stříháním? Které částky těla jsou člověku ještě k užitku a jak jich upotřebuje? Působí-li ovce také nějakou škodu?

108. *Úloha.* Podobným způsobem, jako v předcházející úloze, popište některé z následujících zvířat: kozu, jelena, zajíce, králíka domácího, slepici, husu domácí, vrabce, vránu atd.*)

109. *Úloha.* Zodpovídejte následující otázky o rybě:

Kde žije ryba? Ku které tlupě živočichů náleží? Čím se rozeznává od ssavců a ptáků? Jaké má ústroje dýchací?. Které jsou částky jejího těla? Čím jest pokryta? Kde žijí ryby na divoko a kde se chovají? Jak se loví ryby v řekách a jak v rybnících? Jaký užitek poskytují ryby? Které z domácích ryb znáte? Které ryby mořské přicházejí k nám v obchodu?

---

*) Rozvrhů k podobným úlohám obsahují: Cvičení slohová, část II.

b) Rozvrh popisu rostlin.

A. Úvod — obsahuje buď pouhý výměr anebo se k užitečnosti, škodlivosti anebo ku kráse rostliny vztahuje.

B. Vzrůst — vysoký, štíhlý — nízky, košatý.

C. Částky — a) kořen: větevnatý, vlásečnitý, kůlovitý, rozložený. b) kmen: dřevnatý, dužinatý, šťavnatý, dutý — vysoký, nízký, větevnatý, holý. c) větve: z kořene nebo z kmene vyrůstající — přímé, křivé. d) kůra: tenká, tlustá, hladká, drsnatá. e) listí: sedavé, řapíkovité — okrouhlé, podlouhlé, vejčité, jehličnaté, srdčité — vroubkované, pilované, zoubkovité, vyhlodané, ploché atd. f) květ: klasatý, paličnatý, jehnědatý, hroznovitý, okolikatý — bílý červený atd. g) plody: ořechovité, bobulovité, malvicovité, peckovité, luskovité — jedlé, nepoživatelné atd. h) semeno: kulaté, vejcovité, čočkovité, ledvinovité, hranaté.

D. Zvláštní částky — lýko, pryskyřice, borky, duběnky.

E. Vlast, půda, stanoviště, chování, čas květu a dozrávání.

F. Rozmnožování a šlechtění — semenem, sazenicemi, řízky atd.

G. Užitečnost — a) člověku: dřevo, lýko, kůra, listí, ovoce, semeno. — b) zvířatům: příbytek, potrava. — c) ozdoba krajin, upevnění břehů atd.

H. Škodlivost — jedovatost, zápach, přechovávání hmyzu, vyžívání půdy atd.

Jedle.

Okrasou našich lesů a hájů jest štíhlá jedle. Rozkládajíc větve kořenové široce má kmen

vztýčený, roste 120—150' zvýší a dosahuje stáří více než 200 let. Větve rozevřené, později rozložené dělají koš homolovitý. Stará jedle větve dolů svěšuje. Kůra jest šedobílá, dosti hladká, pak se rozpraská a loupá. Jehličí ve dvou řadách hřebenovitě rostoucí, jest ploché, na konci vyříznuté, na líci tmavě zelené a lesklé, na rubu bíle prouhované. Květy podobají se jehnědám. Plody, ježto šišky jmenujeme, stojí přímo nahoru, jsou válcovité, na konci přišpičatělé, a skládají se ze šupin širokých, pod nimiž se trojhranné křídlaté semeno nachází. Z kmene a z větví roní se pryskyřice. — Jedle roste všude ve střední Evropě po vrších a dělá u nás lesy černé čili jedliny. Květe v květnu a červnu. V pralesích vyrůstá z vypadaného semena; v lesích vzdělávaných rozmnožuje se buď semenem, ježto se v dlouhé brázdy zakopává, anebo sazenicemi v lesnických školkách pěstovanými.

Pro lesní hospodářství jest jedle předůležitý strom; její dříví se potřebuje na stožáry ku korábům, na klády k stavení, na prkna, latě a pro rozličné řemeslníky; lehkostí, tuhostí a pružností převyšuje dřevo smrkové; za to ale co palivo jest špatnější; také uhlí není tak dobré. Kůra slouží za tříslo a šišky jsou výborným palivem. Z pryskyřice jedlové připravuje se terpentin, a když na vzduchu vyčichne a stuhne, pryskyřice bílá, již co kadidla užívají. Stará

jedle jest domovem mnohého hmyzu a příbytkem četného ptactva. Také veverka se ráda v hustém koši jedlovém rozhostí, semeno ze šišek vyluskujíc.

110. *Úloha.* Vypište všechny znaky jedle, jak po sobě v předcházejícím popisu následují.

111. *Úloha.* Napište, co jest vám známo o smrku; užijte k tomu předcházejícího popisu jedle.

Oliva.

Není stromu, jenž by takovou šetrností a vážností od pradávna pěstován byl jako oliva. Pravá vlast olivy jsou teplé a horké krajiny asiatské a africké, odkud se po jižní Evropě rozšířila. Keř její podobá se lískovému aneb střemchovému, bývá as 3' vysoký a mívá pruty a pně 4—5" tlusté; ve zvláštních dobrých sadech v pěkný štíhlý strom vyrůstá. Listí jest vrbovému podobno. Květy jsou malé, hroznovité, silně zavánějící. Ovoce, olivky zvané, jest jako malé černé třešně s peckou a s jádrem. Štěpné mají větší a masitější ovoce. Dužina olivek chová čistý olej. Pěstování olivových stromů není příliš obtížné; hlavní péče musí se mladým věnovati; nejrychleji se rozmnožují sazenicemi z větviček a roubováním planých. V suché a křemenité půdě daří se nejlépe a jsou na olej nejvydatnější.

Olivky k lisování nesmějí býti nedozralé ani přezralé, protož se v listopadu a prosinci česají a načesané dříve přebírají. Ponejprv lisuje se jen zpovolna, a tu vytéká ten nejjemnější a nejčistější č. panenský olej barvy bílé a chuti přisládlé. Druhé lisování jest silnější, při čemž se pecka i jádro rozmačká, a dobytý zažloutlý olej, provancový nazvaný, dobře na jídla se hodí. Konečně se ještě jednou a s přimícháním vřelé vody všechno lisuje, kdežto pak olej s vodou smíšený vytéká a ustáti se nechá; tento se jmenuje dřevěný, jest nejšpatnější, barvy přizelenalé, a potřebuje se ho k svícení, mazání atd. Oleje olivového užívá se co vzácného omastku; kromě toho potřebuje se v lékárnách a v mydlárnách. Dřevo olivové náleží mezi nejkrásnější a libě voní; jest marmorované a jako cele pomalované, protož se na pěkné práce truhlářské hodí. V Čechách roste olivě podobný strom, hlažina, také česká oliva zvaný.

112. *Úloha.* Podle následujících otázek sestavte popis lípy:

Co za strom jest lípa? Kterému ze známých stromů se nejvíce podobá co do velikosti a vzrůstu? Jak tlustý bývá kmen a jaké výše dosahuje? Jaký tvoří koš? Jaká jest kůra, větve, smítky, listy, květ, semeno? Kde roste lípa u nás a kam se sází? Kdy květe? Jaké jest lípové dříví a k čemu se hodí? Co se dělá z kůry a co z lýka? Nač se potřebuje uhlí z lipového dřeva? K čemu se potřebuje květ? Pro koho poskytuje lípa

v čas květu hojnou pastvu? Čím jest nám lípa zvláště v létě příjemná? Roste-li jen jeden druh lípy u nás? Komu bývala lípa stromem posvátným?

113. *Úloha.* Podle předcházejících otázek popište vrbu nebo javor.

c) Rozvrh popisu nerostů.

A. Úvod — výměr: třída, řád.

B. Znakové zevnější: tvar — pravidelný (hlaťový), nepravidelný; — lom: lasturovitý, zrnitý; — tvrdost, křehkost, pružnost, kujnost, tažnost; barva; — lesk: kovový, diamantový, perlový, sklový; — průzračnost: průsvitný, průzračný; — váha; chuť atd.

C. Znakové vnitřní: prvky, sloučeniny; rozpouští se v ohni, ve vodě, v líhu, v oleji atd.

D. Kde a v jakém množství se nachází, jak se dobývá.

E. Upotřebení.

Platina.

Platina jest kov šedobílý, leskne se méně než stříbro; co do tvrdosti lze jej postaviti mezi měď a železo. Jest ze všech kovů nejtěžší, t. j. jedenadvacetkrát těžší než voda, a dá se dobře táhnouti, ač ne tak, jako zlato nebo stříbro. Platina se ani při největším horku našich pecí nedá roztopiti, neboť k rozpuštění svému 48krát více horka potřebuje, než cín; za to ale dá se v řeřavosti červené jako železo svařiti. Ani na vzduchu, ani horkem, ani vlhkem, ani v kyselinách se nemění; toliko v horké lučavce královské se rozpouští. Nachází se vždycky jen

s jinými kovy smíšená a dobývá se v Americe a v Rusku. Platina jest pětkrát dražší než stříbro a třikrát lacinější než zlato. Pro svou stálost v ohni hodí se nejlépe na kelímky a jiná lučebnická náčiní. V Rusku počali se z platiny bíti peníze, ale nebyly oblíbeny pro neúhlednost barvy, a protož zřídka v oběhu se nacházejí.

114. *Úloha.* Napište co víte o některém z těchto nerostů, jako jsou: křemen, vápenec, žula, granat, železo, olovo, sůl atd.

115. *Úloha.* Zodpovídejte následující otázky o vodě:

Ku kterým tělesům náleží voda? Odkud přichází? Jaké má vlastnosti? Jak jmenujeme vodu studničnou, říčnou, mořskou pro jich rozličné vlastnosti? K čemu se užívá studničné a k čemu říčné vody? Co se dobývá z vody mořské? Jaké vody známe ještě? K čemu slouží takové (léčivé, hořké, kyselé, teplé) vody? Jak se jmenují taková místa, kde se léčivé vody nacházejí? Máme-li v Čechách léčivé vody? Kde jsou horké, kde teplé, kyselé, hořké vody? Co se stává s vodou při mírném teple, co při horku, a co při tuhé zimě? Čím jest voda užitečná a čím člověku škodí?

2. Popisy předmětů uměleckých.

Popisujíce předměty rukou lidskou shotovené, musíme ohled bráti, jak se nám v celku představují, a udati: Co jest to za věc? z čeho a od koho se shotovuje? Z jakých částek se skládá a jaké jest mezi nimi spojení? K čemu se toho potřebuje? Jaký užitek nebo jakou vý-

hodu to poskytuje? Kteří jsou druhové a čím se od sebe liší atd.

Že však popis věcí složitých nesnadný bývá, jest zapotřebí, aby popisovatel předmět i jeho částky dokonale znal a pojmenovati uměl.

Stůl.

Stůl jest domácí nábytek, jenž slouží k tomu, abychom naň věci kladli a při něm sedíce jedli, pili, psali, čtli, učili se nebo jinak pracovali. Truhlář shotovuje stoly z měkkého nebo tvrdého dříví. Měkké stoly se potírají barvou olejovou, stoly tvrdé se leští. Stůl má desku či tabuli, dle jejíhož tvaru pak jest buď okrouhlý, nebo čtyrrohý, podlouhlý atd. Pod deskou jsou postrannice, které desku stolní podporujíce, nohy stolní mezi sebou spojují. V přední postrannici bývá příhrádka vytahovací čili šuple se zámkem. Stůl má čtyři, tři, dvě anebo jen jednu nohu, či slupici. Ve světnicích stává stůl buď u prostřed, buď při stěně anebo před pohovkou. Vedle stolu domácího máme psací, šicí, hrací stoly. Kromě toho jsou stoly kuchyňské, hostinské, řemeslnické, zahradní a j.

116. *Úloha.* Popiš stůl, na kterém doma psáváš.

Vůz.

Vůz jest stroj na kolách k vození a dovážení věcí. Kolář shotovuje vozy z tvrdého dříví

a kovář jeková železem. Vůz má voj s vahami, dvě nápravy, čtyry kola, řebřiny, korbu, košiny a rozpěráky. Přední kola jsou menší než zadní, aby náklad sám ku předu sváhal; otáčí pak se o osy své, ježto z náprav vyčnívají. Kolo má píst, dvanáct špicí a obloh ze šesti loukotí složený, který se železným obručem čili ráfem pobijí a stahuje. Vůz hospodářský vystrojuje se řebřinami nebo korbou. Řebřiny se podpírají líšněmi, jichž spodní část okem na nápravu navlečena a jako kolo zákolníkem držena bývá. Korba drží se klanicemi, ješto v opléně jsou upevněny. Jede-li se s vrchu, dává se vůz na zavírku šupkou nebo řetězem silným, kterému kocour říkají. Veliké vozy nákladní pokrývají se plachtami. Do vozů zapřáhá se dobytek tažný, u nás obyčejně koně nebo voli, místem i krávy; v hornatých krajinách osli a mezci. -- Bohatí lidé vozí se v kočářích. Jsou to vozy na perách visící a se houpající a tak stavěny, že sedícího v nich před větrem i deštěm dostatečně chrání. Mají střechu, okna, vycpaná a suknem nebo koží potažená sedadla. Napřed jest kozlík pro kočího, vzadu sedadlo pro sluhu. Vozy takové dělá kolář, pobijí kovář, vystrojuje sedlář a barví natěrač či lakýr.

117. *Úloha*. Popište některé z hospodářských nářadí: trakař, pluh, saně, brány.

Pumpa.

Pumpa čili čerpadlo jest stroj, kterým se voda nahoru pudí. Obyčejná pumpa skládá se ze dvou trub v jedno spojených a kolmo na sebe postavených. Svrchní tlustá trouba slove bota; v této se nachází píst, který se pomocí táhla (přidělané a trubou vzhůru jdoucí tyčky) na vážku upevněného nahoru a dolů pohybovati může. Píst jest prostředkem provrtán a svrchem opatřen klapkou, která jen vzhůru otvírati se může. Pod pístem pak na svrchním konci spodní (tenké) trouby nalezá se druhá klapka, která rovněž jen vzhůru se otvírá. Obě klapky, úkrojky to obyčejně z podešvice, musejí býti tak zřízeny, aby jsouce dolů přitlačeny, vzduchu všechen přístup do vnitř zamezily. Z téže příčiny musí i píst ve svou botu čili konev co možno dobře zaléhati; pročež ovinut bývá koží nebo koudelí. — Je-li píst stlačen dolů, zůstane spodní klapka přilehlá, svrchní ale odstane, poněvadž vzduch pod pístem stlačený tudy utíká. Táhne-li se však píst vzhůru, i hned se svrchní klapka zavře tlakem vnějšího povětří, spodní pak se otevře, protože nad ní prázdno se dělá. Že tu vzduch nyní jest řidší, vystupuje hned otevřenou spodní klapkou voda do prostory. Vytáhneme-li a spustíme opět píst, vždy vzduchu tu ubyde a voda vždy výše vystoupí, a to tak

dlouho, až konečně nad svrchní klapku se dostane, odkudž pak postranní trubkou ven vytéká.

118. *Úloha.* Popište obyčejnou ruční stříkačku. Popište: kapličku u silnice nebo některý pomník na hřbitově.

3. Popisy budov, měst a krajin.*)

Popisujíce předměty větší a rozsáhlejší, držme se především všeho toho, co se na začátku o popisech pověděło. Množství a rozmanitost předmětů, ježto zde v souměrný obraz uvesti máme, žádají přísnějšího uspořádání; protož jest nevyhnutelně potřebno, aby popisovatel sobě vytknul pevnou cestu a od ní se nevzdaloval.

U popisování budov hleďme nejprvé k zevnějšku a pak ku prostorám a částkám vnitřním. K prvnímu náleží jméno budovy, čas kdy založena a dostavena byla, místo, poloha, pohled, jaký svou rozsáhlostí, stavebním slohem nebo okrasami diváku poskytuje, pak jednotlivé částky od základu počínaje. Vypisováním prostor vnitřních počínejme od hlavního vchodu a ukažme čtenáři rozdělení, uspořádání, souvislost jednotlivých místností a jich upotřebení. — V obšírnějších popisech budov veřejných slušno připomenouti zakladatele i umělce jakož

*) Pro žáky dospělejší.

i památných událostí z dob minulých vztahujících se k předmětu popisovanému.

Popisujeme-li prostory rozsáhlejší, jako: zahrady, dědiny, města nebo celé krajiny, udejme polohu, rozsáhlost, hranice, nejbližší okolí, povahu půdy co do povrchu, útvaru hornin a úrodnosti; dále podnebí, jakého požívá, pak nejbližší hory, lesy, potoky, řeky; konečně výrobky hospodářství a průmyslu. Připomeňme též obyvatelův, jich národnosti, vzdělání, zaměstnání, mravů a obyčejů.

Hlavní věž na Karlšteině.

Karlův Týn, vůbec Karlštein jmenovaný, strmí na jaspisové skále ve středohorní, lesinami zarostlé krajině, 313 kroků od levého břehu řeky Berounky vzdálené a pěti vyššími lesnatými kopci, totiž: Kněží Horou, Vosovem, Haknovcem, Plešivcem a Javorkou obklíčené, ježto kolem hradu úzké působí údolíčko, v němž se neveliký městys Budňany až k Berounce rozkládá.

Cestou ne bez násilí ve skále prodělanou dostaneme se k první bráně, a minouce dvoje náhradí vstoupíme konečně třetí branou do hradu samého, kdežto na nejvyšším místě hlavní věž stojí. Její strany jsou 85′ a 75′ zšíří, zdě 13′ ztloušťí a celá výška na patero poschodí rozdělená 121′ obnáší. — Pět hlásnic ji obkličuje,

z nichžto manové ve dne v noci hrad strážiti a každou hodinu do krajiny volati museli: „Dále od hradu, dále, ať se nepotká neštěstí nenadále.“ — Nahoru vedoucí točité schody po obou stranách na zděch historickými příběhy jsou pomalované.

Nejdoleji ve věži jsou dva pevné žaláře; v druhém poschodí dvě prostranné síně, a o poschodí výše nacházíme se v kapli sv. Kříže, nejvzácnější a nejpamátnější to okrase celého hradu. Čtvero dveří s devatero zámky chrání přístup do ní, a nad předními dveřmi stojí pod znakem Martinicův slova: „Pán Kristus, nejmocnější Pán, rač těchto klenotův ostříhati sám až do nejposlednějšího dne. Amen. Jan Bořita z Martinic a na Smečně, purkhrabě karlsteinský 1562.“

V kapli té hned na první pohled spatříme na dvě části ji dělící železnou pozlacenou mříž, jenž někdy nesčíslnými drahými kameny posázena a háčky na voskové svíčky opatřena byla. — Dolejšek všech stěn vykládán jest drahými kameny a zlatem, hořejšek však okrášlen vzácnými obrazy. Klenba jest na způsob nebeské oblohy modrá a zlatými hvězdami poseta. Tré vysokých oken místo skla průsvitnými kameny vysázených temně osvěcovalo toto posvátné místo, a účinek ozářením tolika drahých kamenů lesknoucího se kovu 1330 světly způ-

sobený musel býti vznešený, hoden vznešenosti toho místa a slavných obřadů, jež zde jen od biskupů neb od děkana toho královského sídla vykonávati se směly. V pozadí nad velikým oltářem, jenž někdy jako téměř celá kaple poklad nejvzácnějších svatých ostatků choval, spatřujeme obraz sv. Kříže a pod ním pozlacenou mříži ve výklenku modře s bílými hvězdami vymalovaném, bylo to místo, kde se koruna českého království a ostatní královské klenoty chovaly.

Ve čtvrtém poschodí nalezáme velikou prázdnou síň a v pátém spustlá obydlí hlásníkův. Šindelová střecha této věže záležela někdy z pevných, zeleně politých křidlic. Z otevřené zděné pavlače po krancích jdouce, díváme se do zeleného hornatého okolí.

Základní kámen k tomuto hradu dal Karel IV. položiti dne 11. července 1348. Stavba vedena jsouc Matiášem z Arrasu trvala devět let, načež r. 1357 dne 27. března dokonána, od pražského arcibiskupa Arnošta u přítomnosti Karla s celým císařským dvorem, čtyr biskupů, pěti vévodů a mnoha českých pánů posvěcena byla. Hlavní věž byla za nejposlednější a nejsilnější obranu celého hradu považována, avšak její ohromnost dokazuje, že se tehdáž na takovou obranu spoléhati směli.

(Ze Světozoru I.)

Retězový most v Praze.

Pražský řetězový most náleží zajisté mezi nejkrásnější a nejznamenitější stavitelské výtvory nového věku. Jako na perutěch pne se toto velikolepé dílo, jež pouze české ruce z českých látek vyhotovily, přes nejširší proudy Vltavy a prostředkem zeleného ostrova Střeleckého ze Starého Města na Oujezd na Malé Straně, svou lehkostí, jednoduchostí a pevností zároveň obdivení vzbuzujíc.

Celý most, jehož délka 1455′ obnáší, záleží vlastně ze dvou mostů, ježto se na Střeleckém ostrově spojují. Čtvernásobní řetězové spočívají po každé straně na čtyrech ohromných pilířích, ježto na 71′ zvýší z vody vynikají a ve kterých brány 36′ zvýší a 18′ zšíří vyklenuty jsou. Dráha mostní vznáší se 25′ nad nejnižší vodou a 7′ nad nejvyšší povodní, jaká byla 1784 a 1845. Šířka dráhy mostní obnáší 29′ kromě chodníků na každé straně 5′ širokých, a jest prostředkem na dvé rozdělena, tak že potkávající se vozy bez vyhýbání a jiné obtíže míjeti se mohou. Položena jest dráha tato silným přitesaným povalem, chodníky prkny a půda ve branách jest vydlážděna.

Zároveň s chodníky po obou stranách běží pěkné dřevěné, mřížovité, plechem pobité zá-

bradlí. Z dvoudílného spojovacího stavení u prostřed mostu vedou dvouramenné schody dolů na Střelecký ostrov.

Od staroměstské strany vchází se na most se širokého nábřeží, které s ním téměř jeden nádherný celek působí a k nejpříjemnějším procházkám v lůnu města slouží. Vycházejíce s mostu na Malou Stranu přicházíme do pěkné široké Chotkovy ulice, která zároveň s mostem povstala.

Tento most byl vystaven přičiněním velezasloužilého hraběte Karla Chotka z Vojnína, purkhrabí pražského, na jehož vyzvání se jednota akcionářův utvořila, která roku 1839 dne 19. dubna ruku k dílu přiloživši ohromnou tu stavbu skoro po dvou letech dokončila, načež dne 2. a 3. listopadu 1841 zkoušela se pevnost a síla nového mostu. Dne 4. listopadu byl most skrze knížete arcibiskupa pražského u přítomnosti mnoha vznešených hostů slavně posvěcen a na památku císaře Františka I. jmenem „Františkova mostu“ nadán. Stavbu dle návrhův měřiče Františka Šnircha vedl budějovický loďmistr Vojt. Lanna pod vrchním dozorem hraběte Jos. Mat. z Thunu a Hohensteina.

Při stavbě spotřebovalo se 6600 centů kovaného a 2500 centů litého železa; žulového kusoví z nadvltavských lomů u Orlíka na pilíře 200.000 kub. stop. Náklad stál 338.807 zl. stř.,

za kteréžto vydání jistiny jednota přiměřené mejto jak od pěších tak od povozů vybírati ustanovila. (Podle Zapa.)

Petřín.

Kdokoliv se z vnitřních pahorkatin a vysočin naší požehnané vlasti k její nadvltavské metropoli, k staroslavné Praze blíží, tomu již z daleka kyne naproti královskému hradu široce rozložený, od jihovýchodu k severozápadu zahnutý vrch Petřín (něm. Laurenzberg), který již v zajímavých pověstech báječné historie nejstarších dob českých znamenité místo zaujímá.

Již pohled na Petřín od strany města jest nanejvýš zajímavý. V hustém zelení bujného stromoví ukrývají se jednotlivá staveníčka a veliké zahrady po něm se pnou. Tu pěkný letník Nebozízek, od Němců Hasenburk zvaný, vedle něho Karmelitánská vinice, hraběcí Schönbornská zahrada, dále pak knížecí Lobkovická a Strahovská zahrada. Za hradbami k polední straně rozkládá se po vysokých stráních nákladná zahrada knížete Kinského s velikými zahřívárnami plnými vzácných květin a skvostným knížecím letníkem na oupatí vrchu. Po samém hřebeně Petřína táhne se zubovatá, na ohybech nízkými věžemi opatřená zeď z bílého petřínského kamene. Tuto zeď dal císař Karel Čtvrtý r. 1360, když v Čechách náramná drahota panovala a lid obecný veliký hlad trpěl,

vystavěti a dělníky stravou, oděvem a obuví opatřovati; pročež ji někteří hladovou zdí nazývají. Na nejvyšším místě Petřína, tam kde Karlova zeď směr svůj severní na západní proměňuje, stojí kostel sv. Vavřince, dle pověsti od knížete Boleslava II. roku 992 na tom místě založený, kde před tím lid pohanský modlám oheň pálil. Později rozšířen, dostal nynější svou podobu a velikost teprv v minulém století. Roku 1654 založena jest zde nákladem dvou měšťanek pražských křižová cesta, která roku 1836 obnovena jest. Vystavělo se totiž přispíváním dobrodincův 14 nových křížových kaplí na hořejším díle cesty vedoucí od Vlaskošpitálské ulice a na prostoře okolo kostela. Kaple tyto ozdobeny byly krásnými malbami na vápně, z kterýchžto nyní větší část od deště jest smyta.

Troje cesty vedou na Petřín nahoru; jedna pro pěší z Malé Strany na Oujezdě přes Nebozízek; druhá, též pro pěší z Vlaskošpitálské ulice, jest v podobě schodů dlážděná, a třetí konečně vozová od Strahova mezi Karlovou zdí a pevnostními valy, kde kromě dělostřelecké strážnice a sem tam postavených prachoven ničeho než obcházející jednotlivé stráže vidíme. Na těchto cestách naskytují se nám malebné skupiny měkkého pískovce, barvy žluté a zelenavé; hořejší pláň pokrývá opuka. (Z Poutníka.)

Zlomek z cestopisu.

...Jako od Vídně až k Děvínu, tak od Břetislavi až do Komárna, ba až do Ostřihoma, pak od Pešti až za Nový Sad rozprostírají se veliké a nízké roviny, a Dunaj dělá všude mnoho ramen, a mezi nimi mnoho ostrovů, jichžto některé znamenité velikosti až na více mil v průměru dosahují. Břehy Dunaje v těchto rovinách jsou nízké, a často na mnoho mil není nic viděti, nežli rákosí a vrbové proutí. Vesnice tak jsou řídké při břehu, že se našinci až zasteskne; tak na př. od Děně (Göngö) není na pravém břehu vidět na osm hodin cesty žádného místa až do Nové Séni (Uj Szöny) naproti Komárnu. Když Dunaj z břehů svých vystoupí, ponechává v nížinách celá jezera, která jenom vysycháním zase zmizí. Takové stojaté vody v létě ovšem hnijí a nezdravé výpary působí. V těchto jednotvárných krajinách poskytuje smutný pohled pevnost Komárno, jižto mimo pevné hradby, z jedné strany Dunaj, z druhé řeka Váh chrání, a krom toho jsou naprotější břehové opevněni. Jméno své má prý od množství komárů, jižto v létě vzduch naplňují. — Tím příjemněji ale vábí zrak cestovatele k sobě již zdaleka chrám Ostřihomský. Krajina počíná býti zajímavější, nerovnější. Tu se najednou obracejí zraky všech k jedné straně, kdežto v dálce na vysoké skále jako ozářený onen chrám se objevil. I ač se

zdálo, jakoby směr Dunaje nás docela v jinou krajinu vedl, ač se nám jednou hora i s chrámem docela ztratila; přitočila se s námi co nevidět paroloď do jiné rozsáhlé kotliny, na jejímžto pozadí v celé své velebnosti chrám Ostřihomský zrakům našim se představil, jakoby se skály dolů na Dunaj cestujícím požehnání dával. Samo město Ostřihom (Gran) jest svou výstavností zajímavé.

(Dr. Staněk.)

119. *Úloha.* Popiš školní dům nebo některou jinou budovu, již zevrubně znáš, drž se při popisu následujících otázek:

Kde stojí ta budova? Jakou má polohu? Kam jest obrácena průčelím? Které jsou její zevnější částky? Kde jest hlavní vchod a kam vede? Jaké jest vnitřní uspořádání prostor v přízemí a jaké dále nahoře? Co se nachází při té budově (dvůr, zahrada)? S kým sousedí atd.

120. *Úloha.* Popište vaši domácí zahradu, udejte: místo, polohu, velikost, hradbu, rozdělení, rostliny, které se tam chovají, užitek, který přináší.

121. *Úloha.* Odpovězte na tyto otázky:

Kde leží rybník u vašeho rodiště? jak se jmenuje? odkud tam přitéká voda? kam a kudy odtéká? jak jest veliký a hluboký? jaké má bráze, splavy? Čím jsou bráze porostlé? Jaký užitek dává tento rybník? Mnoho-li a jaké ryby se v něm chovají? Co se žene vodou toho rybníka (mlýny, hutě, pily)? Kdo se v něm koupává v létě a v zimě na něm klouzává? Jak rychle se naplňuje při jarních přívalech a po lijavcích atd.

122. *Úloha.* Popište louku, která jest na prodej: Kde se nachází? jak jest veliká? čím jest před škodou chráněna? zda-li jest příležitost k zavlažování? jaký druh sena dává (pro ovce, hovězí dobytek nebo pro koně)? dává-li jen jednu nebo dvě otavy? atd.

123. *Úloha.* Popište cestu od vašeho rodiště do nejbližší dědiny.

124. *Úloha.* Rozvrh obšírnějšího popisu města:

1. Místopis:

A. Jméno. — Jak jméno povstalo, může se zakládati na důvodu historickém, na pověsti národní nebo na pouhém důmyslu. Kromě jména hlavního třeba uvesti i příjmení, což zvláště učiniti potřebno u našich Týnců, Oujezdů, Lhot, Bezděkovů atd. Neméně důležito jest znáti i udati jména míst v obou jazycích, jelikož naše česká jména u Němců buď zpřetvořena buď jinými vyjadřena bývají, jako: Zaječice = Seidschütz, Vlčice = Wildschütz, nebo zase: Sušice = Schüttenhofen, Třeboň = Wittingau, Jindřichův Hradec = Neuhaus atd.

B. Poloha. — Položení místa dá se určiti nejrozmanitějším způsobem a sice: délkou a šířkou zeměpisnou (Praha leží pod 35° 5′ východní délky a pod 50° 5′ 18″ severní šířky); — podle výšky nad hladinou mořskou (Praha leží v průměru 660′ nad Severním mořem). — Položení může také ustanoviti blízkost některé znamenité hory, roviny, jezera, řeky, nebo větší nebo menší vzdálenost od hlavního neb od některého většího města; konečně politické rozdělení, jímž místo do některého kraje a okresu náleží.

C. Půda. — Zde beřeme ohled buď na povrch země, tedy leží-li místo na vrchu, na pahrbu, v rovině nebo v údolí — nebo udáváme jakosti útvaru ze-

min, je-li tedy půda vápenitá, pisčitá aneb útvaru jiného. (Praha leží na břidličnaté drobě, v které se nacházejí vrstvy křemene; vápenec se slavnými lomy pražského vápna začíná u Pankráce . . .).

D. Podnebí. — Podnebí jen tak dalece udati se může, jak je právě činí půda, blízké vody a hory. Postačí již, udáme-li, zdali jest zde vzduch čistý a zdravý čili nic. Stává-li rozdílů podstatných, mohou se uvesti (Praha na př. má podnebí v celku zdravé, ačkoli pro nerovnost položení Hradčany, pak hořejší Nové město čistějšího povětří užívají atd.)

E. Velikost a rozdělení. — Velikost měst udává se dle prostory, již zaujímají, tedy plochomíra, neb průměr od jednoho konce ke druhému aneb co objem kolem obnáší (Praha zaujímá 1,794.362 □'; průměr od Brusky k Vyšehradské bráně v rovné čáře 2240', od Strahovské až k Poříčské taktéž 2025'; objem celého města obnáší 4 hodiny). Někdy se udává velikost města dle množství domů a obyvatelů.

Rozdělení stanoví se na čtvrtě, třídy, nebo jak samo během času se utvořilo přibýváním jednotlivých částek, jako: Staré a Nové město atd.

F. Ohrada. — Zde rozumíme meze, jež město od nejbližšího okolí dělí, a tyto jsou: zahrady, parkány, příkopy, náspy, hradby.

G. Brány a hlavní vchody. — Počet a jména bran a hlavních vchodů a kde se nacházejí zde postačí.

H. Ulice, uličky a náměstí. — Zde se udává jméno, poloha, směr, rozsáhlost a okrasa těchto prostor; k nim se připojí též mosty, převozy atd.

I. — V celku udává se stavivo a způsob stavení, pak krytba a barva domů vůbec. Obyčejně se ale ve-

řejné budovy a některá soukromná avšak znamenitější stavení z celku vyberou a jednotlivě popisují.

K. Vyhlídka. — Udává se místo, t. j. věž nebo návrší, odkud bychom na město a jeho okolí příjemného pohledu nabyli.

2. Národopis:

A. Národnost obyvatelů. — Udání národnosti jest důležité ve městech velikých, obchodních, nebo kde více národností vedle sebe v zemi bydlí.

B. Povaha. — Povaha beře a udává se jak v ohledu tělesném i duševním. K prvnímu náleží vzrůst, tvářnost a jiné známky těla; k druhému počítá se řeč, schopnosti, náklonnost k zahálce nebo k pilnosti.

C. Počet duší, náboženství. — Udávajíce počet duší odvoláváme se k pramenům, jimiž se řídíme.

D. Osvěta — t. j. jak dalece jest větší část obyvatelstva vzdělána a co ku vzdělání jejímu pomáhá, které jsou vzdělavací ústavy a společnosti atd.

E. Obecné řízení. — Jaká správa v obci se nachází; řídí-li se obec sama aneb podlehá-li jiným úřadům.

F. Živnost — t. j. čím se největší část obyvatelů zaměstnává, zdali průmyslem, obchodem, rolnictvím atd.

G. Obyčeje a mravy — jaké se jeví v domácím a společenském životě — náklonnost k střídmosti nebo k přepychu — obyčeje při slavnostech, veselostech a při pohřbích — národní slavnosti, kdy, kde a jak držány bývají.

H. Ústavy — k zachování zdraví, pro zaopatřování chudých, slepých, němých, chorých a nemocných — pro čistění ulic, osvícení — ústavy k hasení ohně, při povodních atd.

I. Příchozí — z vlasti nebo z ciziny kdy sem přicházejí.

Poznamenání. Čím obšírnější jest popis, tím přísněji musí uspořádán býti. Netřeba však připomenouti, že sestavení předcházejícího rozvrhu také v jiném pořádku postaveno býti může, jakož se samo sebou rozumí, že nemusejí všecky částky v každém popisu stejným způsobem rozvedeny býti. Každý zajisté popisovatel maje u popisování jiný úmysl, vytkne sobě stránku hlavní, kterou zevrubněji provede a živěji vylíčí než ostatní. Z jiného stanoviska popisuje přírodozpytec, z jiného průmyslník, z jiného stavitel atd.

4. Popisy přírodních úkazů a zaměstnání lidských.

Popisy tohoto druhu rozeznávají se od ostatních, že majíce za předmět nějaký úkaz přírodní neb čin lidský, tento nejen popisují, nýbrž i, co se při něm děje, vypravují, a tudy dílem k popisům, dílem k vypravování náležejí. U shotovování takových popisů třeba bráti ohled na jednotlivé znaky co do předmětu i děje a udati počátek, trvání i ukončení v přirozeném pořádku. —

Povodeň v Terezíně r. 1845.

Po tuhé, dlouhotrvalé zimě roku 1845 očekávaly se ovšem veliké vody a nebezpečné třenice, a pevný mistrný most přes Oharku v Terezíně jako i most sousedních Litoměřic přes Labe byl častým vysekáváním ledu okolo koz a pilířů proti hrozící škodě opatrován. Dne 27.

března lámal se led na Ohři i Labi v mírně rozvodněném řečišti. Nazejtří ráno již voda padala a obyvatelstvo se těšilo, že již vyhráno; avšak téhož dne u večer obě řeky strašně se rozvodnily. Ráno dne 29. března voda z kotliny litoměřické přes silnici valem tekla, pokrývajíc veškeré okolí až k Lovosicům, že jen střechy 19 vesnic a vrcholy stromů bylo viděti. Rozjitření živlové zuřili o závod proti slabému tvorstvu lidskému; neb po hladině toho jezera hučící vichřice v pevnosti několik zahradních zdí povalila. Již před polednem veškeré spojení s Litoměřicemi přestalo a jízda přes litoměřický most úředně se zapověděla. Ještě za dne se ozývaly zvony v sousedních vesnicích, a jak mile sichravá noc a s ní čirá tma nastala, rozléhaly se po nesmírné hladině vody ouzkostlivé jeky opuštěných vesničanů. Přispěti jim v tu dobu nebylo možno. Když pak jitro 30. března zasvitlo, vypravilo se několik člunů do vesnic okolních, odkudž obyvatelstvo do pevnosti a do Litoměřic po celý den se převáželo, an rachot, chvílkami slyšaný, sesutí se chalup, stodol a domů zvěstoval. Zde se ubohým vesničanům ve vojárnách prostranné, bezpečné útočiště otevřelo; zvláštní světnice, náležitě vytopené a osvětlené — vše to péčí velitelství vojenského — pak jídla, která jim dílem milosrdné paní, dílem obec měšťanská na své útraty v hospodách připraviti

dala. Tím se ovšem ubohým aspoň život zachránil a útěcha poskytla; ale kdož by mohl nahraditi ztrátu nábytku, zásob dobytka, ano celého bytu, ježto pouze v předměstí litoměřickém 19 a v okolních 13 vesnicích 137 domků docela sesuto a množství poroucháno. Na štěstí v celém okolí nikdo neutonul, ač mnohý jako zázrakem záhubě ušel. Dějiny Litoměřic nepamatují takové povodně; voda o 23 stř. míru svou převýšila a byla o 2′ vyšší než roku 1784. — Teprv večer 30. března začalo vody ubývati. Jaká to radost, an se pověst roznesla, že voda o 2′ klesla! (Z Květů.)

Roubování stromů do dřeva.

Roubování do dřeva záleží v tom, když do kmenu neb do větví pláně zasadíme jeden neb několik štěpných roubů takového ovoce, jaké chceme míti, aby z toho vzrostl strom, který by žádané ovoce nesl. Tento způsob štěpování stává se z jara, třeba ještě šťáva v celém stromě neobíhala. — Chceme-li roubovati, vezme se roub a sřízne se při tlustém konci na způsob klínu. Je-li roub silný, udělá se klín s palec dlouhý nebo také delší; při tenkých roubích dělá se klín kratší. Když je roub připraven, sřízne se pláň; silnější pilkou, tenší žabkou; drsnatý řez pilky žabkou se uhladí. Pláně přiříznutá naštípne se nyní roubovacím nožem zrovna skrze polovici jádra zlehounka, a sice

jen tak hluboko, jak dlouhý jest klín roubu, který zasazen býti má. Rozštip ten jmenuje se rozkal, do kterého se nyní roub zvolna zasadí, při čemž pozor dáti třeba, aby se kůra roubu s korou plániě stýkala, protože míza k zdaření roubu potřebná vystupuje jen pod korou a roubu se zděluje. Do tlustších plání sázejí se dva rouby proti sobě, aby strom po jedné straně nehnil. Zde je ta výhoda, že nezdaří-li se jeden roub, aspoň ujme se druhý; ujmou-li se oba, příštího jara se slabší uřízne. Nyní se rozkal i celá plocha uříznuté pláně buď zahradnickým voskem, buď hlinou zamaže, papírem, plátnem, nebo také mechem obloží, a obklad ten lýkem neb proutkem pevně obváže. — Jestli se roubování ujalo, nechá se svobodně růsti, ani se toho roku ničeho na něm neřeže. Ouvazek má se hned sejmouti, jak se pozoruje, že roub ke dřevu přirostl. Když se to opomine, zadrží se míza pod ouvazkem a dělá na stromku neouhledné boule. Roubování do dřeva užívá se při všech druzích stromů peckovitých i jáderních; avšak jsou-li stromy ty již velké a tlusté, tu se raději roubování do kůry užívá.

125. *Úloha.* Povězte všechno, co víte o lovení ryb.

Kdy se rybník spouští? Kdo přichází k rybníku, co se sem přináší nebo přiváží? Když voda stekla, co se děje? Jak jsou lovci oblečeni? Čím loví? Kam se nalovené ryby dávají? Co se s nimi dále děje? Co se při takových příležitostech ještě stává?

126. *Úloha.* Jak se štěpují stromy očkováním? Kolikero jest očkování stromů? Které jest jarní a které letní očkování, jak se ještě jinak jmenuje? Který způsob má přednost před druhým? Proč jest očkování spícího oka prospěšnější? — Jak se očkuje, t. j. jak a odkud snímají se oka? Nač se při snímání oka zvláště pozor dáti musí? Kam se sází oko na pláň? Jaká musí býti kůra, jak se nařízne? Co se stane, když je oko zasazeno? Kolik ok se může na jeden stonek saditi? Proč se očkují stromy blíže kořene? Proč jest tento způsob štěpování nejlepší? Jakou má tedy přednost před roubováním a kopulováním atd.

127. *Úloha.* Z následujících úloh nech žáci některou vypracují: Zpráva o bouřce nebo o požáru; o nějaké slavnosti. Sbírání a sušení rostlin. Dělání sena. Hra na špačka, na míč atd.

5. Líčení.

Líčení jest popis, jenž všecky znaky předmětu až do podrobna uvádí a je co nejživěji vyobrazuje, ne sice aby čtenáře poučil, ale aby ho bavil. Jelikož se žádá k vylíčení nějakého předmětu nejen úplná jeho známost i v nejpodrobnějších částkách, nýbrž i jistá obratnost v užívání významů obrazných a ozdobných, uvádíme zde pouze některé příklady líčení jako na ukázku, vybízejíce žáky spíše k výpisům a nápodobování pěkných popisů našich předních spisovatelů, než k pokusům vlastním.

Jarní večer.

Jsouť podivné, ty jarní noci, jichžto temně tkaný závoj nás jako čarovná síť obklopuje. Na obloze honí se vlny požloutlých mráčků, jimiž luna místo stříbrného lesku jen kmitavou polozáři po tichém okolí rozlévá. Z polopuklých poupat a plného květu vane večerním chladem oživený zápach; povětřím se houpá, jako sbor nočních panen, líbezně šumivý větýrek; listí šepotá tisícerým jazykem tichou noční modlitbu; v tichém hnízdečku cvrliká pěnice ze sladkého snu; hluboké tušení rozpíná svatý svůj prápor celou přírodou a do kořan otvírá se lidské srdce uchystávajíc v sobě chrám míru a lásky...

(Tyl.)

Bouře.

Hle, zatím co unavení ženci za doby polední v libém chládku košaté lípy odpočívají, vystoupily šedé mráčky na obloze a sem tam větrem unášeny splývají ve chmůry černé, ježto víc a více rozšiřují se na prostranné nebes báni a zahrnují lesklé slunce v šedou temnotu. Zdá se, jakoby den s nocí o vládu nad okrškem zemským tvrdě zápasil. — Hrobové ticho rozprostírá se po veškerém okolí. Švitořivé ptactvo umlknouc bezpečného hledá přístřeší v hustém listí chvějících se stromů; švižná vlašťovice opouští moře vzduchové a střelhbitě pospíchá ku svému domečku,

an tamto na hladině ustrašené kačice hbitě veslujíce uhánějí k hustému rákosí. Rohatá stáda opouštějí zádumčivě zelená pastvištata, sprovázena jsouce houfy ku svým chýškám chvátajících ženců. — Mezi tím již vichřice litá ze hvozdů hustých se vyřítivši a mraky prachu v šerých sloupech před sebou ženouc vrcholiny pyšných topolů k zemi sklání, vyvrací dávnověké duby, trhá střechy, kácí věže. V klidných jindy chýškách vichr úpěnlivě hvízdá i okny hrdých paláců náramně řinčí; vše tu dole u hlomozu přenáramném strašně praská, an v oblacích vždy větším jekem rachot stále blíž a blíže se valí. — Již, již se černá mračna strašně rozstupují a z jich rozšklebin míhaví ohňové se řítí s hůry hejna řvoucích hromů vysílajíce, ježto obrovskou silou stoleté duby ve drobné drtí třísky. Z otevřeného jícnu černých mračen prudký liják tu najednou se valí, kdežto na druhé straně mračno rachotivých krup na zem se sype a zralé plahotiny strašně plení. Tisíce potoků křivými roklinami se vine a divým jekotem kalnou svou vodu ku dmoucím se řekám unášejí. — Tak v jediné hodině všemu tvorstvu spousta hrozí!..

II.
Vypravování.

Vypravování jest líčení událostí a dějů, které se v jistém času sběhly.

Kdežto popisování uvádí předměty a jich znaky v prostoře místa se nacházející, kreslí vypravování události a děje i s rozličnými okolnostmi jak po sobě v jistém času následovaly. U popisu města nahoře udávali jsme jeho polohu, velikost, okolí, lidnatost atd.; kdo naproti tomu v minulost se pohrouže vypisuje čas jeho založení, pozdější rozšíření a zvelebení, pak osudy, které je byly potkaly ve válkách domácích i cizích od počátku až na naše doby, ten příběhy města *vypravuje.*

Vypravování může míti za předmět přírodu a proměny na povrchu zemském se udalé, nebo člověka a jeho osudy; toto slove dějepis lidský, ono dějepis přírody.

Dějepis lidský, obsahuje-li děje a činy celého pokolení lidského, slove dějepis *všeobecný* (Smetanův dějepis); vypisuje-li děje jednotlivých států, obcí nebo rodin, slove dějepis *zvláštní* (Dějiny národu českého od Palackého; Děje pražské od Tomka); líčí-li konečně život jednotlivých osob, ukazuje jich rod, vychování, stav, a dále jejich povahu, smýšlení a jednání, jmenuje se dějepis *osobný*

čili *životopis*. Sem patří také *anekdota*, jež podává ze života některé osoby krátké příběhy neb i jednotlivé průpovědi zvláštností neb vtipem vynikající.

K vypravování náleží dále: *povídka*, t. j. vypravování a seřadění dějů ze života společenského, a ta může býti dějepisná, zakládá-li se na událostech skutečných, aneb pouze smyšlená. *Bájka* jest smyšlená povídka z říše živočichů i věcí bezživotných mravy lidské v podobenství představující.

U vypravování skutečných událostí jest třeba ohled bráti na osobu jednající, pak na okolnosti děje co do místa a času. — Jednotlivé děje mají se uspořádati tak, jak se během času skutečně udály, a tu musíme rozeznávati: počátek, postupování a ukončení. — Od tohoto pořádku mohou se jen vypravovatelé smyšlených událostí odchýliti.

Majíce i zde pouze školní potřebu na zřeteli a nemohouce u žáků ani potřebných vědomostí ani vlastní zkušenosti k samostatnému vyprávění předpokládati, povedeme žáky:

1. aby rozbírali obsah krátkých bájek a povídek a je pak co do věci i formy nápodobovali;

2. aby podávali obsah krátkých básní prostomluvou, a držíce se pouze věci, formu aby sami volili;

3. aby rozváděli vypravování v krátkém rozvrhu jim podané, pak aby líčili události, o kterých slyšeli, nebo se jim ve škole učili, anebo kterých skutečně sami zakusili.

A. Úlohy.

Následující bájky, povídky a obrazy mají žáci u výtahu podati a je pak vlastními slovy nápodobiti.*)

Kachna a ryby.

Jedna kachna, plynoucí v temnotě noční po rybníku, lakotivě po všem hnala, co viděla. Spatřivši též obraz hvězdy ve vodě, potápěla se vícekráte po něm, domnívajíc se, že to bude něco k ulovení pro ni. Konečně řekla sama k sobě: „To není pro mne aniž k ulovení,“ a nechala tak. Když pak se rozednilo, viděla opravdovou rybku ve vodě, ale myslíc si: „Vím již, vím, že to nic není pro mne,“ přestala na ten způsob chytati ryby.

Zprostý to, co často někde bývá,
že to vždy být musí, se domnívá.

(Bidpajovy Bájky.)

Jelen, zajíc a osel.

Vážně a poněkud hrdě vykračoval sobě v poli jelen, hlavu vzhůru nesa, na kteréž parohy na čtrnáct konců rozložené co prostranná

*) Způsob navedení zůstavujíce učiteli poukazujeme ku »Cvičením slohovým« II. č. 140. úloze.

koruna stály. Cupotem tohoto krásného zvířete poplašený zajíc dal se na outěk; znamenaje však k potěšení, že ho žádný nehoní, zastavil se, a poznav, co ho polekalo, přiskákal blíže k místu, kde se jelen pásti počal, a posadiv se pokřikl na jelena: „Podívej se na mne; nejsem-li já tvého pokolení? neb když sluchy své napřímím a dohromady srazím, hned mám parohy, jako ty.“ To zaslechna osel, jenž uprostřed bujného bodláčí stoje obědval, zajícovi přisvědčil řka: „Pravdu máš, příteli! a podobně i já když si usmyslím, parohy sobě ze svých požehnaných uší udělati umím. Jsmeť tedy jednoho pokolení, jelen, ty i já.“ — Opovrženě mrštil okem jelen po tomto ušatém řečníkovi, a za hanbu si to pokládaje, aby se s ním do hádky dal, několika skoky octnul se v lese. J. M. Sychra.

Zahradník a kopřiva.

Synáček zahradníkův spálil se o kopřivu, která v pokoutí zahrady bujně rostla. Na chlapečkův nářek přišel otec a slíbil mu, že kopřivu v okamžení vytrhne.

Slyšíc to kopřiva, prosila zahradníka snažně, aby jí neužitečného místa popřál.

Zahradník odpověděl: „Mně by nikdy nebylo přišlo na mysl, tebe znepokojovati, kdybysi již tak mnohému okolojdoucímu, a právě tomuto chlapci, nebyla uškodila.“

„Vždyť jinak nemohu!“ odpověděla kopřiva. „Páliti jest mně přirozeno, a nepáliti jest mně docela nemožno.“

„Právě proto,“ dokončil zahradník, „poněvadž je ti to nemožno, a poněvadž nemohu míti

naděje, že se polepšíš, právě proto musíš ze zahrady, nechci li se dočkat, že co nejdříve opět někomu uškodíš."

Po slovech těchto vzal rýček svůj, vyrýpnul kopřivu i s kořeny ze země a hodil ji přes zeď. Zahrabav jámu, zůstal zamyšleně státi, a pravil sám k sobě: „Dobře ovšem jest, že jsem kopřivu ze zahrady vyhostil; bylo by ale také dobře, kdybych ji nechal docela zkaziti? Jaké naučení mi dal moudrý otec můj? ‚Každé rostlině svého vykázati místa, na kterém dle své přirozenosti a síly v prospěch zahrady dařiti se může: jest tvým povoláním, a proto jsi zahradníkem.' Tak mne učil otec můj, a učiním podle slov jeho, a nenechám kopřivu zkaziti."

Šel tedy za zahradu a vsadil kopřivu za plot, kdež se jí výborně dařilo. Rozšířila se a pálila rozpustilé kluky, kteří po ovoci a kytkách bažili, tak bolestně, že jim všecka chuť zašla ke plotu se přiblížiti.

Dle Fr. Schneidera — Rozum.

Libín.

Přemýšleje patřil mladý Libín na listí se stromu padající. Stařičký otec pozoroval s tichou radostí rozjímání synovo. Pomalu se k němu přiblížil, až citelný hoch jej objal a plačíc zvolal: „Dobrý otče! viz listí se stromů padající!" — „To tě rmoutí, synu?" pravil otec; „můžeš-li pořádek přírody změniti anebo jen běh slunce zdržeti?" — „Ach, to sice nemohu, otče!" pravil Libín, „ale strom tak krásně květl, ovoce jeho bylo tak zlaté, listí jeho tak stinné — a hle, nyní?!"

„Těšilo tě to všecko na stromě, synu?“ ptal se otec. — „Ovšem, milý otče!“ odpověděl syn. — „Medle,“ pravil laskavý stařeček, „strom svou roční vyplnil povinnost a ovoce nesl; přej mu nyní také odpočinutí. Pamatuj si však, synu! přijde také jednou podzimek tvého života. Kdyby jaro tvého živobytí bylo bez květu a tvůj podzimek bez ovoce, ach! tehdáž bys tak krásně neodkvětl, jako tento strom.“

Na to políbil vděčný syn ruku otcovu, jehož učení ho pohnulo. Od té chvíle, kdykoli Libín na květoucí a ovoce nesoucí strom patřil, vždy k nejlepším úmyslům v tomto živobytí byl povzbuzován.

Malý prodavač.

V Šenbrunské zahradě u Vídně procházel se jednoho dne z rána pán ve vojenském oděvu s nějakou vznešenou paní. K nim přistoupil chlapec a prosil, aby od něho malý sáček na peníze koupili — měliť jich v malé skřínce ještě více na prodej. Pán ale pravil, že sáček nepotřebuje, a šel dále. „Milý pane poručíku,“ prosil chlapec, poklusávaje vedle něho, „tedy kupte jeden pro svou paní; moje matka plete ty sáčky, a neprodám-li žádný, nebudeme mít co jíst.“ Když se ho pán po otci ptal, odpověděl, že byl vojákem, že v bitvě padl a matku se třemi dětmi zanechal. Na tváři chlapcově viděl pán, že pravdu mluví, ptal se tedy, zač jeden sáček dává, a uslyšev, že za čtyry groše, vzal jeden a dal mu za něj dukát. — „Milý pane poručíku,“ pravil chlapec a díval se na zlatý peníz se všech stran, „na tolik nemám nazpátek.“ Pán ale řekl, aby si ho

nechal, a ptal se, jak se jmenuje a kde bydlí, šel svou cestou a zůstavil chlapce v nesmírné radosti.

Asi za hodinu přišel císařský dvořanín do vdovina chudobného bytu a ptal se, zdali chlapec pravdu mluvil. Pán v zahradě byl totiž sám císař se svou chotí, kterýmž Bůh, otec chudých, to dítě poslal, aby ulehčili bídě matčině, jejíž manžel pro zachování vlasti o život přišel. Všickni představení a sousedé vychvalovali dobré chování vdovino, a ona bohumilá ranní procházka měla za následek, že dostala vdova ročně dvě stě zlatých; malý prodavač byl na císařské outraty vychován.

Svatý Prokop.

Na počátku jedenáctého století byl poustevník, Prokop jmenem, rodem Čech ze vsi Chotouně, v slovanském písmě od svatého Kyrilla biskupa někdy nalezeném a v služby boží uvedeném velmi zběhlý. Tento pro lásku Kristovu vší horlivostí ducha svého hoře, marnost pošetilou světa toho potupil, a s domem, manželkou, příbuznými i přátely se rozloučiv, v osamělá místa zašel a v jeskyni se usadil. — Zde modlitbami, bděním, posty a jinými dobrými skutky Bohu slouže v skrytosti živ byl. Nezůstane však svíce pod kbelcem, a cnosti, byť i pozdě, přece na jevo vyjdou. Kníže Oldřich, jsa milovník lovu, i zde v blízkých lesích často se obveseloval, a když opět jednoho z množství jelenů nad míru krásného v hlubokost lesa pronásledoval, přihnal se za ním až před vchod připomenuté jeskyně, v kteréžto Prokopa, muže v mnišském oděvu pou-

stevnický život vedoucího spatřil. Tu se jej hned tázal vlídnou přívětivostí, obdivuje jeho vážný vzrůst a důstojný pohled, kdo a odkud by byl, a proč by v takových lidoprázdných pustinách bydlil. Na jehož otázky Prokop zkrátka poodpovídaje, všecko, jak bylo, v pravdě pořád vyložil, ku konci přidávaje, že pro lásku boží a naději svrchované odplaty světu zcela výhost dal, a na této poušti, bude-li se Bohu líbiti, do skončení svého setrvati chce. — Kníže obdivuje muže toho pevný úmysl, a vida pohled jeho svatého náboženství milostí naplněný, pozdvihl obě ruce k nebi, Bohu, slzami jsa polit, dobrořečil; pak se modlitbám jeho poroučeje za duchovního otce si jej zvolil, i štědrou rukou pomoci uděliv, s radostí k lovcům svým se ubíral. Po nedlouhém čase vystavěl zde kníže klášter velmi krásný, v němž Prokopa opatem prvním ustanovil. Zde na Sázavě se nejdéle udržely služby Boží v slovanském jazyku.

Hanka.

Spitihněv.

Když kníže Spitihněv jednoho času z Prahy do Boleslavi na koni jel, potkala se s ním u brány Pražské jedna vdova, prosíc ho s pláčem, aby jí proti odporníku jejímu, daleko nad ní mocnějšímu, za spravedlivé učinil. Kníže rozkázal jí počkati, až by se zase navrátil. Odpověděla ona, že věc její rychlého opatření potřebuje a bez škody se odložiti nemůže. Ukázal jí kníže k soudcům, kteréž na místě svém nařídil, že oni jí dobře, co spravedlivého bude, učiní. Ale ona zvolala: „Běda mně, prý, poněvadž mi od sebe na jiné soudce ukazuješ, u nichž jsem se

za dva měsíce spravedlnosti dovolati nemohla. Tys můj soudce od Boha nařízený; ty mi za spravedlivé učiň!" — Tak kníže Spitihněv přemožen jsa, ssedl s koně a posadiv se v bráně, více než za dvě hodiny tu při slyšel, a uzřev, že se jí křivda děje, učinil jí za spravedlivé, rozkázav netoliko navrátit, což jejího bylo, ale i přísně potrestati toho, jenž ji z statku obloupil.

D. A. z Veleslavína.

B. Úlohy,

kde žáci krátké básně řečí nevázanou čili prostomluvou (prosou) vypravují.

Člověk a zdraví.

Jednou cestou šli spolu i člověk i zdraví.
Z počátku člověk běžel; tovaryš mu praví:
Neběž, bratře, ustaneš! On běžel tím více,
Zdraví za ním ni rychle, ni pozdě velice,
Jen volně sobě kráčí. Přišli na půl cesty,
Tu člověka nechtěly dále nohy nésti;
Nebo se rychlým během zkazil a unavil.
Pomoz mi, již nevládám! — k tovaryši pravil.
Proč jsi hned neposlouchal? zdraví k němu řeklo.
Chtěl člověk dát odpověď, než — zdraví uteklo.

Prostomluvou zní ona bájka as v tato slova:

Člověk a zdraví spolu cestovali. Že člověk hned z počátku příliš spěchal, zdraví, jej napomínajíc, řeklo: „Neběž, bratře, ustaneš!" On

však, na radu svého přítele málo dbaje, tím více běžel, an zdraví zatím jen volným krokem za ním kráčelo. — Když sotva na půl cesty přišli, nemohl člověk, jsa příliš unaven, dále kráčeti, protož prosil zdraví, by mu pomohlo, jinak, že zhynouti musí. — Zdraví však k němu praví: „Proč jsi nechtěl uposlechnouti hned rady mé?“ — Tu chtěl unavený člověk odpověděti, zdraví však -- zmizelo!

Kamzík a medvěd.

Kamzíka omrzely
skalnaté vršiny;
sběhl dolů, i zalíbily
se mu roviny.
Spatřiv doupě, zvědavě
do něho skočí;
aj, v tom mu huňatý
medvěd cestu zakročí.
‚Co chceš, rohátino?
tvou smělost zaplatí krev!‘ —
„Odpusť, pane, hledám skrejši;
honí mne tu *lev*.“
Ztruchlel medvěd, i rychle
do koutku se vtiská; —
kamzík utek před smrtí,
co tak byla blízká.

Pr. Koubek.

Lev, medvěd a vlk.

Vlk a medvěd jednou honili,
A co za celý den slovili,
K nohoum krále svého složili.

Lev jim učinil to potěšení,
Že se sám dal do dělení.
Pomysleme si tu jejich podivení,
An si nejpěknější kusy vybíral.
Medvěd, jak to spozoroval,
Zlostí celý umíral;
Vlk jen milostně naň pokukoval.
Pan lev trochu příliš na se pamatoval,
Kozy dvě a jelena
Nechal sobě za dělení;
Lovcům lačným za honění
Nezbyly než ňáké kolčavice,
Kočka hubená,
A nic více.
Mrzutý pan medvěd počne hučeti:
„Zač to stojí? nejlepší si vybere!
My snad zasluhujem něco víc?
Nechme mu to všecko ležeti,
Ať si hltoun všecko sežere;
Než ten brak mít, raděj nic!"
Načež vlk: „I to by se mi také zdálo,
Já mu neodpustím ani chlup.
Tím bysi mu vyvzdoroval málo;
Smál by se a všecinko by slup.
Tak se jenom jemné srdce trestává,
Ne však ziskuchtivost špinavá."

Rubeš.

Přemožená žádost pomsty.

Fricek malý trhal kvítí,
Chtěje z něho vínek víti,
V tom jej píchla včelička
Do pravého malíčka.

On tu, polekav se skočí,
Slzy utíraje s očí,
V patách za ní harcuje,
Všecko zlé jí slibuje.

„Počkej, včelko! nemáš více
S květin sbírat sladké píce,
Dosti mám tvé krutosti;
Umřeš bez vší lítosti."

K tomu štěstí na otcova
Ještě sobě vzpomněl slova:
„Nehezký bys Fricek byl,
Kdybys zlým se za zlé mstil."

Hned se tedy pozastavil,
Včelce odpustil a pravil:
„Lépe hezkým Frickem být,
Nežli včelce život vzít."

J. Zabranský.

Krokodyl a člověk.

Rákosnými bažinami
Krokodil sem tam se vláčel,
Když pocestný těmi krajinami,
Zbloudiv s cesty, kráčel.

Obluda ta blíž se brala
A podivno kvíčeti se jala;
Časem vyla, jako poraněné zvíře,
Když se k smrti chystá ve své díře;
Ba zas, by ho blíž jenom přilákala,
Jako dítě plakat počala.

To když člověk uslyšel,
V rákosí po hlasu kvapně šel,
Vece: „Povinnost je přispěti,
Buďto zvěři nebo dítěti!“
Však — nastojte! spatřiv krokodyla,
„Bože!“ zvolal, a už krev se proudem lila.

Dobře činí ten, kdo slova neměří;
Lépe, kdo přemýšlí, dřív než uvěří.
Skoumej, dočkej, jako husa klasu;
Nevěř hlasu!
Nebť i ve přátelském hovoru
Viděl jsem už mnohou potvoru.

J. Langer.

Hlemýžď a zajíc.

Čiperný a švižný zajíc
Potkal šneka, cestou přebíhajíc.
Dobré zdraví!
Jakž se máš, má skořepino? praví.
Ach můj Bože! jakž ty přes tu hrudku
Bídně vlečeš tu svou malou budku.
Hleď, mne prudkost větru ani koní
V běhu nedohoní.
Ty pak za hodinu, tak se bídě,
Sotva ulezeš tři pídě. —
Hola! odpoví šnek, pane větronohý!
Nemysli sobě, že jsem já tak praubohý;
Známť i já ti hodit sebou,
Ba i mohu běžet v závod s tebou.
Rozesmál se zajíc: Slovo s to, můj šneku!
Vida
V tom tam lese u prvního břeku
Buď cíl našeho
Běhu věru směšného.

Toto řekl; i spěšně dav se v skoky
Stanul v půlcestě, a poohlédna se a vida,
Šnek že ledva udělal tři kroky:
Nač mám, praví, běhy trmáceti?
Mohuť sobě trochu pohověti,
Než on doleze sem, tak se loudajíc,
Stokrát dřív se vyspí švižný zajíc. —
V tom si k mezi trochu popoklusne,
Sluchy přiklopí a usne.
Hlemýžď zatím po kroku krok nesa,
Doplíží se lesa.
Probudí se zajíc:
Právě v čas; i vyskočiv a pospíchajíc
Darmo však se žene po šneku;
Neb ten v půlcestě co nespal, radost maje,
Zajíci se vysmívaje:
Ej! kdož, vece, prvnější z nás u břeku?

A. Puchmajer.

Slepého krále smrt.

Bojovný král Čechů Jan seděl ve stanu svém,
I kol něho čeští páni v rouše ocelovém.
Slyšeltě král z podálí zbraní ohromný třesk,
Slyšel mečů setkání, nezíral však jich blesk.
Uchem poslouchal bystrým, divý jak bouří boj,
Nepřítel vítěz-li, či statných Čechů roj?
I zatruchlil nemálo slepý kmet v srdci svém,
Že jemu též nedáno klesnout na loži ctném.
Ha, tuť v uších mu zazní divý nepřátel ples,
Dupotem se ozývá planina, stráň i les,
A veždy blíž a blíže valí se rázná seč;
Tu král vzchopiv se, váží v ruce svůj pádný meč.
A každý, kdož u krále, pobízí k prchnutí,
An ze všech stran nemylné hrozí zahynutí;

Avšak jakým to hněvem královská tvář se rdí?
I táže se: „Kdo jsou ti, jenž takto mi radí?
Potomstvo má-liž říci: Hle, statný Čechů král,
Pověstný rek to druhdy, jsa stár, umřít se bál?
Kdo z vás volí padnouti společně s pánem svým,
Nuž svažte poutem pevným své koně s hřebcem mým.“
Poslušni krále svého rytíři vše plní
A tam vedou slepého, kde bitva se vlní.
Tisícové tu klesnou pod mečem královým,
I klesne kmet slepý též — a čeští páni s ním.

J. Marek.

Heřman z Bubna.

Heřman z Bubna byl udatný pán,
U svého krále na slovo vzatý,
Kterýkoli mu rozkaz dán,
Býval věrnému vládyce svatý.

Král ho byl vyslal poselstvím
V mouřenínů daleké kraje,
Které hrozí plemenem zlým,
Kde vše divné se rodí a zraje.

Heřman všeliké bázně prost
Projíždí tam pouště a lesy,
Novou konaje myslivost,
Jakoby zvyklý, potvory děsí.

Jednou žena se za pardem,
Od komonstva se vzdaluje svého:
Kůň tu zarazí v běhu svém,
A hluk dopadá ucha i jeho.

Rychle tam bodá, odkud ten řev,
Ač se kůň mu příčí a bojí;
Dojel, a vidí, an zápasí lev
S dvěma tigry v náramném boji.

„Jednomu na dva se pomoci má!"
Praví a dřevce svého se chopí,
A než ho dravstvo to znamená,
V tigra jednoho zarazí kopí.

Skočí s koně a vytasí meč,
Aby druhou potvoru ubil:
Ale než ji dohonil v seč,
Již ji lev svou tlapou byl zhubil.

I chvěl hřívou, se zvedaje
Obou tigrů krví zbrocen,
Vděčně k ochránci vzhlédaje
Lehnul k nohoum jeho zkrocen.

Heřman se nad ním smiloval,
Obvázal mu opasem rány,
Skočil na kůň, a lev se bral
Stále za ním až do městské brány.

Kudy stoupal, mu po boku byl,
Každý se divil průvodci tomu,
A když vládyka poselství zdíl,
Následoval jej do Čech domů.

Hrdina miloval věrného lva,
Lev zas ochranitele svého,
Okoušívali oba dva
Všeho dobrého tady i zlého.

A když Heřman byl dokonal,
Aby na nebi odměny došel:
Lev ten žalostí hrozně řval,
Nejedl, nepil, třetí den pošel.

Tam na hoření Jelení,
Kde rod z Bubna panoval možný,
Kostel k Boží slávě a cti
Stavěl a nadal náš vládyka zbožný.

U prostřed toho sladce spí,
Lva jeho kůže mu pod hlavu dána:
Odpočívej tam v pokoji
Tělo slavného českého pána!

S. K. Macháček.

Svatý Václav.

Slyš jak strašně duté štíty znějí!
Nepřátelské prápory se chvějí,
Už zdaleka hrotův blesk
Vyznačuje četné, branné sbory,
Smrtonosných zbraní třesk
Rozléhá se přes doly a hory.
Hrdý Ratislav v jich čele jede,
Proti Václavovi pluky vede.

Vstaneť rovněž Václav míružádný,
Vlasť by hájil a čin trestal zrádný;
V nutný spravedlivý boj
Velebystrou myslí chrabrých Čechů
Valný jej provází roj,
Věrných jemu do posledních vzdechů;
Avšak z očí jeho mír se směje,
V rúce bílý praporec se chvěje.

Utkalať se vojska. — Obě strojí
K hroznému se, krvavému boji:
Aj, tu na běloni svém
Vyjede kněz Václav z vojska středu.
Kyne klidmo tam i sem,
Vážně stane jako vůdce v předu;
Mečem kyne knězi kouřímskému,
Sám by boj podstoupil proti němu.

„Námť jen sluší měřiti se v boji,
V pokoji nech aspoň manstvo stojí!“
Ha, tu Ratislav co mrak
Hrdě vyjede na černém oři;
Povznesa však výše zrak — —
Padne k zemi a v prachu se koří.
Ten, jenž prv počínal tak si směle,
Nyní po celém se třese těle.

Netroufá si zhůru zraky vznésti,
Zářného nemoha blesku snésti,
Neb hle, v rouchu nebeském
Stkví se slavně kníže Václav svatý;
Na čele mu vznešeném
V zářném svitu kříž se leskne zlatý;
Vedlé něho andělé se skvějí,
S hrozící jej zbraní provázejí.

A v nebeské této záři, slávě,
Laskavě a co cheruba právě,
Takto Václavův hlas zněl:
„Bratře, na vlastním měj dosti jmění,
Horšího bys nedošel
Trestu za podobné provinění!“
A Ratislav vlídná slyše slova,
Pokleknul — o milost prose znova.

Jind. Marek.

Vděčný syn.

Zbislav místo radování
Dnem i nocí v bědování
Trávil krásné podletí:
„Bože! jak se vede otci
V zlých nepřátel kruté moci?
Snad již zhynul v zajetí?

Snad se v slzách plyna souží,
Po své milé vlasti touží,
Snad mu mečem hrozí kat?“
Tak se, ruce lomě, moří,
Láskou k otci ctnému hoří;
Starost nedá jemu spát'.

Aby otce vysvobodil,
Hory přelez a se brodil,
Dral se skrze drabanty
Přímo k egyptskému trůnu,
Kdežto baša v zlatém lůnu
Skvěl se nad diamanty.

Padnul k nohoum důstojnosti,
Sepjav ruce v horlivosti
Zvolal ve svém trápení:
„Pane, svobodu dej otci,
Já chci za něj dny a noci
Snášet pouta, vězení.“

„Bláhový! aj, co bys činil?
Nic jsi zlého nezavinil;“
Tak se baša hochu smál.
„Nikdy, nikdy otec lidí,
Nikdy světla neuvidí:
Pomni, než bys kročil dál!“

„Nemeškej mé spíti ruce —
Nebráním se žádné muce;
Dobře, co mne čeká, znám;
Nechť mé oko nikdy lidí,
Nikdy světa neuvidí,
Když svobodu otci dám."

„Ha! svobodu — hlavu ztratí!
Dnes popraví nad ním kati,
Umřít musí Turků vrah;
Bloude, nechtěj žití svého
Utráceti za jiného;
Nevíš, co je smrti strach."

„Zde má hlava jest, ó pane!
Kaž, ať vůle tvá se stane;
Nebojím se smrti s vlas:
Nebojím se hrůzy meče,
Z lásky k otci krev má teče:
Slyš, ó pane, lásky hlas!"

„Ne tak lehko hlavy zbude:
Prve trýzněn, pálen bude,
Než mu život vzíti dám;
K hanbě do smradlavé vody
Dá se žabám v tučné hody;
Chceš to nésti všecko sám?"

„Všecko snesu beze lkání,
Jen nad otcem smilování,
Tresce syna, pane měj!
Pal a trýzni dny a noci,
Ach jen, ach jen mému otci
Svobodu a milost dej."

„Staň se.“ — Hned tu kati stáli,
By po vůli byli králi:
  Stála hned i hranice.
Zbislav zdvihna s země sebe
Chválí dobrotivé nebe,
  Žehná bašu velice.

Trýzněn, pálen maje býti,
Vidí bašu k sobě jíti
  Se svou dcerou jedinou.
Baša praví: „Dobrý synu,
Odpouštíme otci vinu
  Pro tvou lásku hrdinnou.

Zde, hle, dceru nejmilejší,
Vezmi, synu nejvěrnější,
  Poklady mé i mou čest;
Tvé synovské milování
Netoliko slitování
  Ale více hodno jest.“

Vojt. Nejedlý.

C. Úlohy,

kdežto žáci rozšiřují vypravování v rozvrzích jim podaná, anebo vypravují události, o kterých byli slyšeli, aneb je čtli aneb sami zkusili.*)

128. *Úloha.* Zodpovídejte následující otázky zevrubně, tak jak jste se jim v dějepisu byli učili:

*) Rozumí se samo sebou, že i zde musí učitel radou i pomocí žákovi vždy býti při ruce.

Kteří byli nejprvnější obyvatelé naší vlasti? Kdy a odkud sem přišli? Kdo byl znamenitým náčelníkem jejich? Jaký život zde vedli? Jak dlouho zde byli? Kým a kdy byli ze země té vypuzeni? Kdo přišli po Bojích do země české? Ku kterému národu náleželi Markomané? Co umíte o těchto obyvatelích vypravovati? Jak dlouho měli zemi tu v držení? Čím se stalo, že ji opustili? —

129. *Úloha.* Kdy přišli a odkud první Slované do Čech? Kdo byl vůdcem jejich? Kde se asi nejprvé usadili? Co víte o domácím způsobu živobytí prvních Čechů? Čím se zaměstnávali? Jaké panovaly u nich mravy, náboženství, obyčeje, slavnosti? atd.

130. *Úloha.* Co se vypravuje o založení Prahy? Kdy, kde a kým měla býti založena? Odkud pochází jméno toho města? Která část byla nejprvé vystavena a která potom? Kdo založil Nové město a kdo celou Prahu hradbou obehnal? atd.

131. *Úloha.* Kdy bylo náboženství křesťanské v Čechách přijato? Který byl první křesťanský kníže v Čechách, kde a od koho byl křtěn? Co vypravuje dějepis o tomto knížeti? Kdo byli jeho nejbližší nástupcové a t. d.*)

---

*) Podobných úloh bedlivý učitel sám více nalezne. Úloby, kde by žáci z vlastní zkušenosti vypravovati měli, zde umístěny nejsou, proto žeby musely smyšlené býti, což by tedy skutečné zkušenosti odporovalo. — ***Má-li býti učení pro život, musí čerpat ze života***, a tudíž každý učitel, znaje žáky své, jich okolnosti atd., nejlépe

132. *Úloha*. Co víte o útvarech hornin českých, t. j. napište, které útvary nacházejí se v Čechách, kdy a jak se po sobě tvořily? atd.

133. *Úloha*. Ať rozvedou žáci následující pohádku:

Zlaté uhlí. — Mlýn u lesa — jasná noc — služka ve mlýně honem vstává — myslí že již den — chce oheň rozdělati — troud nechytá. — Nade mlýnem kopec — na kopci viděti oheň — služka běží s násypkou pro uhlí. — Okolo ohně několik starců. — Služka prosí o uhlí — nikdo neodpovídá. — Nabeře lopatku řeřavého uhlí — pospíchá ke mlýnu — uhlí uhaslo. — Tak se stalo i po druhé. — Odvážila se do třetice. — Jeden z starců praví: Více ale nepřicházej. — Třesouc se pospíchala domů — hodila uhaslé uhlí na ohniště — ukryla se v posteli pod peřinu. — V tom bije dvanáctá. — Ráno vstoupil mlynář první do kuchyně — na ohništi hromada zlata.

134. *Úloha*. Vypravujte šířeji následující šprým:

Ovčák a zlatník. — Ovčák přijde do města — obdivuje tu krásné věci — zastaví se u zlatnického krámu. — Vejde tam — táže se jaksi tajně zlatníka, zač by stál kus zlata as cent těžký. —

---

sám posouditi může, odkud takové úlohy bráti má. Příležitosti podají k tomu beztoho události místní i okolní při slavnostech, výročních trzích atd. — Na př. Od kterého času držívají se v tvém rodišti trhy na obilí? Kterého dne se odbývají? Odkud přicházejí prodavači, odkud kupci? Které druhy obilí se nejvíce přivážejí? Kdy bývá trh nejsilnější? Požívá-li obec a jakých výhod z těchto trhů? (Co se přihodilo zvláštního při posledním trhu?) —

Zlatník — veliký skrbec — neodpovídá — přemýšlí — zve venkovana k obědu. — Po jídle mluví o zlatě — venkovan ale mlčí. Zlatník více naléhá, kde to zlato má. Odpoví zchytralý ovčák, že nemá ničeho — chtěl jen vědět, mnoho-li by dostal, kdyby někdy takový kus zlata našel.

135. *Úloha.* Následující vypravování rozveďte:

Láska matčina. — Pěkná lesnatá krajina. — Na kraji lesa domek — okolo silnice. — Rodina. — Otec v lese — matka před domem kolíbá nejmladší dítě — šije. — Dva hoši hrajou u plotu. — Výkřik — starší hoch přivádí mladšího — ruka krvácí — had ho uštknul. — Leknutí matčino. — Okolojdoucí pocestný — vidí co se stalo — radí aby pes ránu vyssál. — Matka slyší radu — vrhne se na dítě — ssaje krev z rány. — Otec přichází — vidí — slyší — trne. — Starší hoch uzří zabitého hada na holi otcově — pozná že to ten, co mladšího uštknul. — Otec radostně vykřikne — had není jedovatý. — Poděkování Bohu za uchování manželky.

Část třetí.

O listech vůbec.

V obecném životě se často stává, že musíme jistým nepřítomným osobám buďto o svých aneb o jich vlastních záležitostech zprávu dáti, jich na něco se tázati, je o něco prositi, aneb jim za prokázané dobré děkovati: tudy jest prostředků zapotřebí, jimiž by se to státi mohlo, poněvadž jest nám nemožno k nepřítomným osobám oustně promluviti.

Potřebě této vyhovíme, předneseme-li myšlénky své písemně. Totéž třeba jest učiniti, když jednání obecného života vůbec aneb jednotlivých osob mezi sebou před zapomenutím uchrániti a na budoucnost zachovati a pojistiti chceme.

Spis, který buď rozmluvu k osobám nepřítomným aneb jednání občanů mezi sebou obsahuje, slove *list* (listina, písemnost).

Jsou tedy listy dvojího druhu:

1. Dopisy.
2. Listy jednací.

I.

Dopisy.

Dopis neb psaní jest list, kterým s nepřítomnou osobou rozmlouváme, něco jí oznamujíce neb ji o něco prosíce atd.

Listy jsou tedy písemná vyjevení našich myšlének, které bychom druhé osobě, kdyby přítomna byla, oustně přednesli.

Listy píšeme nejčastěji osobám, s nimiž buď v příbuzenském aneb přátelském spojení stojíme, a to jsou rodiče, příbuzní, přátelé, dobrodinci, představení a vůbec všichni, jimž lásku, vděčnost, úctu a náklonnost svou jeviti povinni jsme. Protož obsahují obyčejně to, címž se k osobám takovým poutáni cítíme, jako jest vzájemné sdělování domácích radostí i bolestí, lásky bratrské, synovské neb otcovské atd.

Listy píšeme také osobám cizím, známým i neznámým, jak toho buď okolnosti našeho stavu aneb poměry života pospolitého požadují. V jedněch jevíme radost nad uzdravením svého představeného nebo příznivce, jemu za proukázaná dobrodiní děkujíce, aneb šťastné početí nového roku přejíce; v druhých u neznámého obchodníka neb řemeslníka zboží zamlouváme, jeho o zprávy a vysvětlení v záležitostech obchodních žádáme aneb k obapolnému spojení v těchže záležitostech

jej vybízíme, o vyplnění povinností upomínáme atd.

Dle toho mohou se dopisy rozvrhnouti v listy přátelské, listy slušnosti, listy kupecké a j.

Pravidla vnitřního uspořádání dopisů.

Dříve než dopis psáti počneme, jest třeba uvážiti a) *co*, b) *jak* a c) *komu* psáti chceme, tak abychom již napřed celý list jako hotový v mysli před sebou viděli.

A.

Co v dopisu píšeme, nazýváme *látkou* neb *obsahem* listu.

V tomto ohledu uvažme, co *chceme* a co *smíme* psáti; protož

1. nepišme *více* a *nic jiného*, než co k věci náleží.

2. Pišme všecko, co psáti máme, v přirozeném pořádku, t. j. postavme věc hlavní před věcí vedlejší. Píšeme-li v jednom listu zároveň o více věcech, nezačínejme o druhém předmětu dříve mluviti, dokud jsme první neukončili.

3. Vyhněme se všemu, co by nás z marné ctižádosti viniti mohlo, protož nikdy sami sebe nechvalme.

4. Chráníce se všech volnějších úsudků o jiných osobách a vyzrazování cizích tajností, varujme se každého neprozřetelného vyjádření. — Také není dobře všecko psáti, co bychom, oustně

rozmlouvajíce, říci mohli; neboť list náš může do cizích rukou přijíti a rozličně vykládán nepříjemnosti nám způsobiti.

B.

Poněvadž list píšeme a tudy více času k přemýšlení máme, než při ústním rozmlouvání, vyplývá z toho potřeba, abychom také v listu vybranější slova pronášeli a je správněji mezi sebou spojovali, než to činíme při rozmluvě ústné. Řiďme se především svrchu uvedenými pravidly slohovými (viz str. 91).

Konečně hleďme se krátce vyjádřiti, odstraníce všechny nepatrnosti a hledíce na to, aby se ani věc, ani slova zbytečně neopakovaly. Příliš obšírné psaní nejen čtenáři jest protivné a obtížné, nýbrž bývá mrzutě odloženo. — Písmo budiž úhledné anebo aspoň zřetelné a čitatelné.

C.

Píše se obyčejně jedné, někdy i více osobám, a poněvadž list zastává mluvu ústnou, musí býti přiměřen našemu s těmi spojení, kterýmž píšeme. V této případnosti jest třeba vzíti ohled na *věk*, přirozenou *povahu*, *stav*, *umění*, anebo i na zvláštní *přednost* osoby, kteréž píšeme; protož:

1. Představme sobě, že ten, jemuž píšeme, přítomen jest, jakou myslí list náš přijme, a co as při čtení jeho pocítí.

2. Letitým a zasloužilým osobám nesmíme v takovém rozmaru psáti, jako bychom to učinili, píšíce důvěrným přátelům neb soudruhům věku stejného a jednoho smýšlení.

3. Osobám prchlé, zasmušilé aneb vážné povahy musíme jinak psáti, než těm, již se rádi obveselí.

4. Neobtěžujme přijimatele svého listu věcmi takovými, jimž by snad neporozuměl, an se jim byl neučil.

5. Čiňme vždy rozdíl mezi sebou a přijimatelem svého listu; k osobám vyššího stavu a vyšší hodnosti zachovejme povinnou úctu, k osobám nám rovným přátelskou srdečnost a k osobám nám podřízeným takovou vážnost, jakou vůbec každému řádnému člověku povinni jsme. — Slušnost a zdvořilost jsou podstatným znakem slohu listovního.

Částky dopisů.

Rozeznáváme patero částek dopisů:

a) *Oslovení* čili *pojmenování* osoby na počátku listu.

Oslovení řídí se poměrem, v jakém se nacházíme k přijimateli svého listu. Jak se osoby cizí a vznešenější osloviti mají, dole při názvích se ukáže.

Příbuzné a důvěrné přátele oslovujeme ve svých listech tak, jako bychom to učinili ústně

s nimi rozmlouvajíce, řkouce: *Milý, dobrý, drahý, ctěný,* nebo také: *nejdražší, nejmilejší, vážený příteli, otče, strýčku* atd.

b) *Vchod* čili *počátek listu* jest vlastně úvod k věci, o které psáti chceme nebo máme, a protož se k ní vztahovati má; na př.:

Dávno slibuješ, příteli milý, že mne navštívíš; nyní máš k tomu příležitost...

Vím, že prosby mé nikdy neoslyšíš, tudy mi také nezazlíš, že opět s novou prosbou přicházím...

Včera jsem list Tvůj obdržel, a dnes již naň odpovídám...

Když jsem posledně u Tebe byl, viděl jsem, že máš pěknou sbírku roslin. Poněvadž bych sobě rád něco podobného zaopatřil....

Celý měsíc uplynul, co jsi mi nepsal....

Jsem přesvědčen, můj drahý otče, že každou slušnou prosbu mou rád vyslyšíte....

Dnes jste mi, předobrá matko, opět nový důkaz své mateřské lásky a pečlivosti dala....

Zpomínaje všech dobrodiní, která jste mi, nejdražší rodiče, až posud prokázali, vidím dobře, že Vám lásku tu a péči nikdy odměniti nemohu, protož....

Píšeme-li osobám neznámým, bývá v obyčeji, že se na počátku svého listu slušně omlouváme, je spolu prosíce, by dopis náš laskavě přijaly; na př.:

Račte odpustit, že se osměluji Vašnosti psáti...

Neosmělil bych se Vašnosti přítomným listem obtěžovati, kdyby se to netýkalo věci tak důležité....

Pokládám to sobě za svatou povinnost, Vám, vzácný pane, tuto své díky vzdáti....

Důvěřuji se ve známou dobrotivost Vaši, že list můj laskavě přijmouti ráčíte, ač Vašnosti znám nejsem....

c) ***Obsah*** čili ***rozmluva*** jest rozvedení (popisování nebo vypravování) věci, ježto jest předmětem dopisu. Co zde pozorovati dlužno, již nahoře se povědělo.

d) ***Závěrek*** dopisu obsahuje obyčejně stručné opakování naší prosby, díkučinění atd., aneb se jím přijimateli poroučíme v další přízeň a přátelství, nebo mu své služby přislibujeme; na př.:

Že pozvání mé laskavě přijmeš, doufám....

Přijměte, vzácný pane, tato slova co důkaz nelíčené vděčnosti odemne, jenž setrvám s úctou.....

Račte i déle v přízni zachovati svého nejoddanějšího...

Mohu-li Vám i budoucně prospěšným býti, tedy mne svými rozkazy poctíti račte....

e) ***Podpis*** k závěrku náleží; v psaních k osobám neznámým i stav píšícího k němu se připojí. Místo (kde) a čas (kdy píšeme) náleží k podpisu.

Pravidla zevnějšího uspořádání dopisů.

Má-li dopis náš tak vlídně přijat býti, jak toho sobě žádáme, je potřeba, bychom i zevnější formu jeho slušně uspořádali.

Zde se řídíme nejen obyčejem, nýbrž i zákonem slušnosti, jenž žádá:

a) Aby byl papír, na němž psáti chceme, ***čistý***, nepříliš hrubý a po stranách ***oříznutý***.

Dopisy k představeným a osobám vznešenějším vůbec píšou se na půl archu na dvé přeloženém, totiž:

Na první straně svrchu, však ne docela z kraje, napíše se oslovení, pod nímž se něco místa vynechá, kde pak začátek psaní následuje, a celý obsah tak se položí, aby se žádné strany kraje papíru nedosahoval.

Podpis na konci listu v pravo as na palec pod obsahem se postaví. O něco výše na levé straně napíše se místo a čas, odkud a kdy píšeme.

b) Napsaný list složí se tak, aby příliš malý nebyl, a zvláštní obálkou se opatří. Listové k přátelům, tak jakož i listy kupecké obyčejně jednoduše složeny bez obálky se zasílají.*) K zapečetění listů bere se obyčejně vosk červený; mezi přátely užívá se též oplatků. Při pečetění psaní třeba hleděti na to, aby se psaní nepokapalo a nepopálilo; také nemá se mnoho vosku dávati, an tlustá pečeť odprýská i snadně odloupnouti se dá.

c) Všecka psaní, mají-li jistě na určité své místo dojíti, třeba aby byla zřetelně nadepsána, a místa, kam se odevzati mají, aby řádně byla udána. Není-li v místě pošta, aneb není-li místo

*) Listy kupecké vůbec se řídí zvláštními pravidly. Viz: Nauka o slohu kupeckých listů od Ant. Skřivana. V Praze 1850.

samo vůbec známo, tu nejbližší pošta k němu připojena budiž; na př.:

Blahorodému Pánu
Panu Janu Třemchovi,
hospodářskému úředníku
v Česticích
blíž Strakonic.

Jestliže jméno místní několika městům a obcím náleží, tu se k němu na obálce ještě bývalé panství, nynější kraj, okresní úřad atd. připíše; ku př.:

Panu Josefovi Trčkovi,
starostovi obce
v Bezděkově
na býv. panství Rožmitálském
v okresu Březnickém.

Poznamenání. V novější době užívá se na nadpisech nominativu, čímž se vyhnouti lze dvousmyslu, jaký z dativu podobných jmen mužského a ženského rodu vyplývá; na př.:

Pan Jan Zítek v Praze.	Pan Jan Zítka v Praze.

Na dopisech do velkých měst zaslaných jest třeba, aby se ulice i domovní čísla zevrubně poznamenala; ku př.:

Blahorodému Pánu
Panu Ferdinandovi Řádnému,
c. k. úředníku
v Praze
v poštovské ulici na Novém
městě, č. 148.

Také i poschodí a číslo bytu se udá; na př.:

Panu Karlu Burdovi,
mistru krejčovskému
ve Vídni,
v městě, korutanská ulice, městský
špitál č. 721, v 7. dvoře, 3. schody,
na levo v 2. poschodí.

d) Čím většího rozdílu mezi stavem a poměry píšícího ku přijimateli stává, tím více jest třeba rozvážiti, jak přijimatele v listu svém netoliko z počátku, nýbrž i v rozmluvě pojmenovati máme, bychom jej snad příliš důstojným aneb zase nedosti slušným názvem neurazili. Slušnost a obyčej žádají, abychom názvů jistým osobám patřících všemožně šetřili a jimi svou úctu aneb zdvořilost ku přijimateli na jevo dávali.

Název jest v každém dopisu téměř čtverý:

a) při oslovení osoby hned z počátku listu,

b) u pojmenování v rozmluvě,

c) při podpisu a

d) na nadpisu čili adrese.

Nejobyčejnější názvy čili titulové jsou následující:

I. Titulové světští.

Císaři a králi.

a) Vaše Císařské Královské Apoštolské Veličenstvo!
Nejmilostivější Císaři a Pane!

Měšťanům.

a) Vysoce Vážený nebo Velevážený Pane!
b) Vašnosti nebo Vy pane . . ,
c) Vašnostin oddaný, Váš k službám volný . . .
d) Blahorodému Pánu . . . *)

II. Titulové kněžští.

Papeži.

a) Svatosti Papežská!
b) Vaše Svatost nebo Otče Svatý!
c) Vaší Svatosti Papežské nejposlušnější syn . . .
d) Jeho Svatosti Papežské . . .

Kardinálové dostanou:

Eminence, t. j. Vaše Vývýšenosti!
Jeho Eminenci, Nejdůstojnějšímu Panu Kardinálu-Arcibiskupovi atd.

Arcibiskupům.

a) Nejdůstojnější Arcibiskupe a Pane!
b) Vaše Arcibiskupská (Knížecí) Milost.
c) Vaší Arcibiskupské (Knížecí) Milosti nejposlušnější . . . .
d) Jeho (Knížecí) Milosti Nejdůstojnějšímu Panu Arcibiskupu . . . .

*) Komu nechceme psáti Blahorodí, tomu píšeme podle okolností: Jemnost pane, Vzácný pane nebo Mnohovážený, Vážený, Ctěný, Velectěný pane atd.

Biskupům.

a) Nejdůstojnější Biskupe a Pane!
b) Vaše Biskupská Milost.
c) Vaší Biskupské Milosti nejposlušnější ....
d) Jeho Biskupské Milosti Nejdůstojnějšímu ...

Přednostům kapitul katedralních, prelátům a opatům klášterním.

a) Vysoce Důstojný nebo Veledůstojný Pane Preláte!
b) Veledůstojný Pane nebo Vaše Milost.
c) Vaší Milosti poslušný ...
d) Jeho Milosti Veledůstojnému Opatu ...

Kanovníkům: Veledůstojný Pane!

Kanovníkům čestným, biskupským vikářům, děkanům a notářům.

a) Vaše Důstojnosti!
b) Důstojný Pane.
c) Vaší Důstojnosti zvláště oddaný ...
d) Důstojnému Pánu ...

Děkanům a farářům.

a) Velectihodný pane!
b) Vašnosti.
c) Vašnosti s úctou oddaný ...
d) Velectihodnému nebo Dvojíctihodnému Pánu.

Kaplanům a jiným kněžím se píše:
Ctihodný Pane! Dvojíctihodný Pane! atd.

III. V dopisech a žádostech k *úřadům* užívá se názvů následujících, totiž:

A. K ministerstvu veškerému nebo ke státní nebo říšské raddě: Vysoké Ministerstvo! — K jednotlivému: Vysoké Ministerium záležitostí duchovních a vyučování! Min. vnitra! Min. právní! Vysoká sněmovno poslanců říšské rady! Vysoký sněme království Českého.

B. Ke všem dvorským úřadům, jako jsou: nejvyšší soudní úřad, pak vojenská velitelství, místodržitelství, vrchní zemské soudy a t. d., píše se ku př.: Vysoce slavné nebo Veleslavné c. k. místodržitelství!

C. K úřadům, které jsou oněm podřízeny, jako: krajské vlády, c. k. poštovní správy a konečně i k okresním úřadům, přednostenstvům obcí píšeme: Slavný c. k. podkrajský úřade! Slavný okresní soude! Slavná městská rado!

Ke konsistořím píše se často: Velebná Konsistoř, lépe však jest psáti: Veleslavná nebo Veledůstojná Konsistoři!

O poštovném.

List jednoduchý.

Nejvyšším rozhodnutím od 25. září 1849 ustanoveno jest, že všecky v zemi na poštu dané a pro domácí zásilky určené listy mají býti frankovány, t. j. před odesíláním vyplaceny.

K tomu účelu prodávají se u všech cís. kr. poštovních úřadů, v Praze i jinde, kde schránky pro psaní se nacházejí, *známky listovní*, a sice:

žluté	po	2	kr. r. č.
zelené	„	3	„ „
červené	„	5	„ „
modré	„	10	„ „
plavé	„	15	„ „

Mimo to prodávají se na dotčených místech a za tutéž cenu, jako známky, hotové obálky na psaní, opatřené listovními známkami.

Každý, kdo tedy psaní někam odeslati chce, musí sobě dříve známku opatřiti, a ji na svrchní straně obálky přilepiti.

Cena známky listovní na jednoduchý list řídí se vzdáleností místa, kam píšeme; a protož píšeme-li

1. do místa, které ještě v okresu poštovním, odkud píšeme, se nalezá, musí býti list opatřen známkou za . . . . 3 kr.

2. Píšeme-li do místa, které ne více než 10 mil od nás vzdáleno jest, opatří se list známkou za . . . . 5 kr.

3. Na vzdálenost od 10 mil až do 20 musí být známka za . . . . 10 kr.

4. Do všech míst, která jsou vzdálenější než 20 mil, užívá se známky za . . . 15 kr.

Známky tyto dávají se na psaní jednoduchá, t. j. na taková, která nevážejí více než 1 lot.

Je-li psaní těžší, i poštovné podle toho se zvyšuje.

Známkou dvoukrejcarovou opatřují se zásylky listovní nezapečetěné neb v obálce křižové.

List odporučený čili rekomandovaný.

Listy, na kterých nám zvláště záleží, aby příjemce došly, musíme odporučiti či jak se úředně říká: rekomandovati, což se za rekomandační poplatek 10 kr. stane, a listem podacím (recepisem) potvrdí. Chceme-li míti písemné potvrzení, že list náš skutečně na místo došel, zaplatíme jednoduché poštovné na zpáteční recepis, který se nám po svém dojití s podpisem přijimatelovým doručí. Za list podací neplatí se ničeho; za list zpáteční jest poplatek 10 kr.

List s bankovkami, neb jinými papíry scenitelnými.

Jestli někomu v psaní peníze posýláme, musí se to na obálce nejen poznamenati, nýbrž i suma a druh přiložených peněz jednotlivě se udá.

Listy s penězi odevzdávají se poštovnímu úředníku otevřené; on pak vložené peníze přepočítá a list pečetí zasylatelovou i úřední zapečetí.

Podle vysokého nařízení od 27. července 1850 mohou se listy s penězi také zapečetěné na poštu odevzdati; musí ale aspoň dvojí pečetí opatřeny býti, ku které se teprv úřední pečeť připojí.

V první případnosti ručí úřad poštovní za skutečně přijmutou sumu peněz, v druhé ale pouze za skutečné odevzdání listu s neporušenými pečetěmi a s úplnou váhou; ku př.:

Panu Vojtěchovi Božkovi,
obchodníku

Obsahuje 200 zl. v bankovkách, totiž:

2 kusy	po	50 zl.	.	100 zl.
5 kusů	„	10 „	.	50 „
10 „	„	5 „	.	50 „

dohromady 200 zl. r. č. v Klatovech.

Panu Adolfu Krásnému

Dle udání:

s 500 zl r. č. v bankovkách. v Praze
5/100 číslo 1196—II.

Psaní s obligacemi, směnnými listy, s knížkami spořitelnice atd. odevzdávají se na poštu zapečetěná; obsah i cena na nadpisu jednoduše se poznamená. — Listy rekomandované, pak zásilky poštou povozní musejí na spodní straně jmenem zasylatele býti opatřeny.

Posýláme-li po poště věci v balících, v krabicích nebo v bednách, musíme k nim přidati zvláštní nákladní list, který doslovný nadpis zásylky obsahuje a mimo to podpisem a pečetí zasylatele opatřen jest.

Poznamenání. Nákladní listy musejí býti opatřeny pětikrejcarovou známkou kolkovní.

Kolek
5 kr.

Nákladní list.

C. k. poštou obdrží od nížepsaného:
pan František Zima
v
1 balík hedvábného zboží Plzni.
v ceně 50 zl. r. č.
Zasylatel: Vojtěch Jarý.
(Pečeť.)

Seznam jmen c. k. poštovních úřadů v Čechách od Prahy méně než deset mil vzdálených, a mezi kterýmiž a Prahou obíhající jednoduché listy mají býti opatřeny známkou za 5 kr.

Běchovice,
Bechyně,
Bělá (Weißwasser),
Benátky,
Benešov (v Tábor. kr.),
Beřkovice,
Bernardice,
Beroun,
Bilina,
Boleslav Mladá,
Brandejs (nad Labem),
Brod (Český),
Brod (Železný),
Břasy,
Březnice,
Budyň,
Bydžov,
Cerhovice,
Čáslav,
Čechtice,
Dnespeky,
Dobříš,
Doksany,
Doksy (Hirschberg),
Dub (Český),
Dubá,
Duchcov (Dux),
Dušníky,
Hajda,
Heřmanův Městec,
Hirnsen,
Hořice,
Horosedly,
Hořovice,

Hodkovice (Liebenau),
Hostomice,
Hradiště Mnichovo (Münchengrätz),
Chlumec,
Chomútov (Komotau),
Jablonec (Gablonz),
Jechnice,
Jeníkov,
Jesenice,
Jičín,
Jílové (Eule),
Jistebnice,
Karbice,
Janovice Uhlířské,
Kolín,
Kopidlno,
Kostelec Černý (Schwarz-kostelez),
Kostelec nad Labem (Elbekostelez),
Košetice,
Kozmonosy,
Královice (u Plas),
Kralupy (u Veltrus),
Králův Městec (König-stadtl),
Křelovice,
Křivoklát (Bürglitz),
Kutná Hora,
Labský Týnec (Elbe-Teinitz),
Ledeč,
Libany,
Libochovice,
Lípa Česká (Böhmisch-Leipa),
Lisá,
Litoměřice,
Lobosice,
Loučín,
Louny (Laun),
Medonost,
Mělník,
Milévsko (Mühlhausen),
Milín,
Mimoň (Niemes),
Mirovice,
Mníšek,
Mšeno,
Muncifaj,
Mýto (Mauth),
Nadějkov,
Nehvizdy,
Nechánice,
Neveklov (Neweklau),
Nová Páka (Neupaka),
Nové Strašecí (Neu-straschitz),
Nymburk,
Osek,
Ouštěk (Oušť, Auscha),
Oustí nad Labem (Aussig),
Ouvaly,
Peček,
Pecka,
Plaňany,
Plasy,
Plzeň,
Poděbrady,

Podbořany (Poderfam),
Police,
Postoloprty (Postelberg),
Přelouč,
Příbram,
Rakovník,
Rokycany,
Roztoky,
Roudnice,
Rožďalovice,
Řenčov (Rentsch),
Říčany,
Sadská,
Sedlčany,
Sedlice (Sedletz),
Sedmihorka (Wartenberg),
Semily,
Slaný (Schlan),
Smržovka (Morchenstern),
Sobotka,
Středokluky,
Sudoměřice,
Tábor,
Teplice,
Terezín (Theresienstadt),
Třebenice (Trebnitz),
Turnov,
Týnec panenský (Jungferteinitz),
Veltrusy,
Velvary,
Verneřice (Wernstadt),
Vlašim,
Votice,
Vožice Mladá,
Vtelno,
Zákupy (Reichstadt),
Zbirov,
Zbraslav (Königsal),
Zbraslavice,
Zdiby,
Zdice,
Zinnwald,
Zlonice,
Žatec (Saaz),
Žebrák.

Jmena c. k. poštovních úřadů v Čechách od Prahy více než deset mil vzdálených. Známka na jednoduchý list 10 kr.

Batelov,
Bernartice,
Berninky (Bäringen),
Blatná,
Blatno (Platten),
Blovice,
Boberov (Bobrau),
Brandejs nad Orlicí,
Brod Německý,
Broumov,

Brtnice,
Buchov,
Budějovice (Budweis),
Budějovice Moravské (Budwitz),
Bystřice,
Bystřice Nová,
Čihana,
Černošín,
Čimelice,
Dačice,
Děčín (Tetschen),
Dobřany,
Dobruška,
Domažlice (Taus),
Doupov,
Františkovy Lázně (Franzensbad),
Friedland,
Haida,
Heidenreichstein,
Jindřichovice (Heinrichsgrün),
Heinsbach,
Hlínsko,
Holice,
Horažďovice,
Hořice,
Hostinné (Arnau),
Hradec Jindřichův (Neuhaus),
Hroznětín (Lichtenstadt),
Humpolec,
Cheb (Eger),
Chejnov,
Choceň,
Chotěboř,
Chrast,
Chrastava (Kratzau),
Chrudim,
Chřibská (Kreibitz),
Jablonné (Gabel),
Jáchymov (Joachimsthal),
Jámy,
Jaroměř,
Jaroměřice,
Jilemnice (Starkenbach),
Jirkov (Görkau),
Josefov (Josefstadt),
Kadaň (Kaden),
Kámen,
Kamenice Česká,
Kamenné Dvory,
Kaplice,
Karlovy Vary (Karlsbad),
Kašperské Hory (Bergreichenstein),
Kralupy u Chomútova,
Klášterec (Klösterle),
Klatovy,
Klenče,
Kostelec nad Orlicí (Adlerkostelez),
Králové dvůr (Königinhof),
Králové Hradec (Königgrätz),
Krásná Lípa (Schönlinde),
Kraslice (Graßlitz),
Krotava (Grottau),
Krumlov (Krumau),

Křelovice,
Kynžvart (Königswart),
Landškroun (Landskron),
Kašvarda,
Liberec (Reichenberg),
Litomyšle,
Litvinov Horní (Ober-leitensdorf).
Lnáře (Schlößl),
Loket (Elbogen),
Lomnice,
Lubenec,
Manetín,
Marianské Lázně (Marienbad),
Mikulášovice (Nixdorf),
Miletín,
Most (Brüx),
Náchod,
Nasevrky (Nassaberg),
Nejdek (Neudek),
Nepomuky,
Netolice,
Niedergrund,
Nová Kdyně (Neugedein),
Nové Hrady (Gratzen),
Nové Město u Friedlandu,
Nový Městec,
Nový Rychnov,
Nový Svět (Neuwelt),
Olešnice (Oels),
Opočno,
Oustí nad Orlicí (Wildenschwert),
Pacov,
Pardubice,
Pečov (Petschau),
Pelhřímov (Pilgram),
Petrovice (Petrswalde),
Písek,
Plac,
Planá (Plan),
Plánice,
Počátky,
Podmokly (Bodenbach),
Police u Náchoda,
Polička,
Polna,
Prachatice,
Přeštice,
Přimislava (Přimislau),
Přimda (Pfrimberg),
Přísečnice (Preßnitz),
Radiměř (Rothmühl),
Radonice,
Rochlice Horní,
Rochlice Dolní,
Rokytnice,
Ronšberk,
Rumburk,
Rychemburg,
Rychnov,
Řečice Kardašova,
Skalice,
Skuč,
Slavkov (Schlaggenwald),
Smiřice,
Soběslava,
Sokolov (Falkenau),

Staňkov (Steinschönau),
Stoda (Staab),
Strakonice,
Stříbrné Hory (Silberberg),
Stříbro (Mies),
Střimelice (Tremles),
Sušice (Schüttenhofen),
Světlá,
Šluknov (Schluckenau),
Štoky (Stecken),
Schwarzbach,
Weckelsdorf,
Teplá (Tepl),
Toužím (Theusing),
Trutnov (Trautenau),
Třebechovice (Hohenbruck),
Třeboň (Wittingau),
Třebová česká (Böhmisch-Trübau),
Tuškov (Tuschkau),
Týn nad Vltavou (Moldautein),
Týnec Horšův (Bischofteinitz),
Uhersko,
Uhlice,
Warnsdorf,
Vejprty,
Velešín,
Veselí,
Vilomice,
Vimberk (Winterberg),
Vodňany,
Volyně,
Vrch Sv. Šebestiana (Sebestianberg),
Vrchlabí (Hohenelbe),
Vysoké Mýto (Hohenmauth),
Zamlekov,
Zvykov (Zwickau),
Žamberk (Senftenberg),
Žandov (Sandau),
Žlutice (Ludiz).

Sazba platů poštovních za psaní.

Za listy i za všechny jiné zásylky, ježto se jako listy považují	Vzdálenost					
	I.		II.		III.	
	míle v rovné čáře					
	až do 10		přes 10 do 20		přes 20	
	poštovní plat					
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.
Jednoduché listy do 1 lotu	—	5	—	10	—	15
přes 1 lot až na 2 loty	—	10	—	20	—	30
„ 2 loty „ „ 3 „	—	15	—	30	—	45
„ 3 „ „ „ 4 „	—	20	—	40	—	60
„ 4 „ „ „ 5 lotů	—	25	—	50	—	75
„ 5 lotů „ „ 6 „	—	30	—	60	—	90
„ 6 „ „ „ 7 „	—	35	—	70	1	5
„ 7 „ „ „ 8 „	—	40	—	80	1	20
„ 8 „ „ „ 9 „	—	45	—	90	1	35
„ 9 „ „ „ 10 „	—	50	1	—	1	50
„ 10 „ „ „ 11 „	—	55	1	10	1	65
„ 11 „ „ „ 12 „	—	60	1	20	1	80
„ 12 „ „ „ 13 „	—	65	1	30	1	95
„ 13 „ „ „ 14 „	—	70	1	40	2	80
a t. d.						

NB. Za zásylky v křižových páskách etc. 1 lot za 2 kr.

O dopisech zvlášť.

I.

Listy zvací.

Listy zvací jsou dopisy, jimiž nepřítomné osoby písemně žádáme, by nás u zvláštních událostech navštívily. Jelikož příčina k pozvání buď od radostných, buď od vážných neb i truchlivých událostí závisí, tedy jest potřebno, dle jich vlastností list zvací uspořádati. Ostatně držme se následujících pravidel:

1. Podotkněme zprvu laskavého smýšlení a srdečného účastenství, jaké přijimatel ve všech událostech béře, které se nás týkají; nebo

2. udejme příčinu aneb událost samu, ježto nás k pozvání bádá.

3. Přednesme své pozvání zdvořile a srdečně, vyjevíce své přání, aby žádost naše oslyšána nebyla.

Poznamenání. Zveme-li někoho k jistým veselostem a radovánkám, uveďme takových důvodů, které by přijimatele listu nakloněna učinily, aby pozvání naše přijmul. Týká-li se však pozvání vážnějších dějů aneb docela bolestných a truchlivých událostí, tedy hleďme přijimateli dokázati, že jeho přítomností slavnost důležitější se stane aneb bolest naše se umírní. — Pozvání k přátelům budiž vždycky krátké i srdečné.

A. Příkladové.

a) *Pozvání k zábavě.*

Milý Bernarde!

Dnes na odpoledne hodlám v naší zahradě s několika spolužáky naši oblíbenou hru uspořádati, a protož bude-li Ti libo, přijď také mezi nás, aby ouplna byla radost Tvého

upřímného
Václava.

V Oboře dne 13. června 1851.

b) *Pozvání k procházce.*

Můj milý Augustine!

Příjemnou povětrností, která tento měsíc panuje, vidím se povzbuzena Tebe na budoucí neděli k nějakému výletu vyzvati. Důvěřuji se, že srdečné mé pozvání nejen laskavě přijmeš, nýbrž že mne pozejtří odpoledne okolo dvou hodin navštíviš, bychom se umluvili, kam nás cesta naše vésti má.

Pozdravuj své bratry srdečně odemne.

Tvůj upřímný
Arnošt.

Dne 4. května 1847.

c) *Pozvání na prázdniny.*

Milý příteli!

Vím, že sobě dávno přeješ některé krajiny naší milé vlasti blíže poznati. Udělal bys mně i mým dobrým rodičům velikou radost, kdybys

letos k svému výletu zvolil okolí mého rodiště a nastávající prázdniny u nás ztrávil.

Náš kraj není sice rozkošný, ale má přece mnoho zajímavého. — Mysli si nevelkou, ale výstavnou vesnici s pěkným kostelem uprostřed prostranného údolí, jež široký potok od západu k východu protéká; kolem vesnice pak štěpnice, při potoce s obou stran travnaté lučiny a za těmi dále rozsáhlá pole a to vše obklíčeno lesnatými pahorky, od vesnice až k lesům pěkná stromořadí, a máš obraz celé krajiny. Louky i lesy poskytnou nám přemnohé rostliny, a břidlicové lomy některé vzácné otisky pro naše sbírky přírodnické. S výšin jest pěkná vyhlídka po celém okolí. V potoce máme pohodlná místa ke koupání a tuně pro naše udice.

Má milá matka upravila nám světničku v prvním poschodí s vyhlídkou do našeho sadu, odkud se hojnost dozrávajícího ovoce na nás usmívá. Toť vše, co bychom Ti zde podati mohli. Přijmeš-li tedy pozvání mé, s radostí Tě bude očekávati Tvůj upřímný

Bohuslav.

V Boru dne 5. srpna 1863.

d) ***Pozvání na svátky.***

Drahá sestro!

Nastávající vánoce opět mi připomínají onu dobu minulého dětství našeho, v které jsme obapolně u svých tenkráte ještě žijících rodičů tyto svátky vždy utěšeně trávívaly; pročež nepochybuji, že i v paměti Tvé památka taková se udržela, ano i to přání že nepřestalo, aby se ta radost aspoň někdy napolo obnovila a my se opět

v tento čas spolu shledaly. Dle toho předkládám Ti své upřímné pozvání, abysi ten letošní vánoční čas u mne ztrávila, a důvěřuji se v Tvou nezměněnou sesterskou lásku, že je laskavě přijmeš.

Měj se dobře a pospěš dle možnosti ku své

věrné sestře
Marii Maškové.

V Davli dne 12. prosince 1848.

e) Marie zve tetu svou ke dnu matčiných jmenin.

Laskavá tetinko!

Příští pondělí připadá nám den svaté Anny a s ním slavný den v rodině naší. Světíť, jak Vám povědomo, naše matinka jmeniny své. Jelikož den tento zvláště oslaviti chceme, přála bych si srdečně, abyste Vy, laskavá tetinko, která ve všem, co se rodiny naší týká, srdečnéhooučastenství béřete, naši radost příchodem svým zvětšila.

Přesvědčena jsouc, že nikdy proseb mých neoslyšíte, doufám že i tentokrát žádost mou vyplniti, a nás v určitý den přítomností svou oblažiti ráčíte.

Kojíc se sladkou touto nadějí, setrvám vždy se slušnou uctivostí Vaše

upřímná neť
Marie.

V Pardubicích dne 20. července 1847.

f) Pozvání ku společné jízdě.

Milý příteli!

Setrval-li jste v úmyslu, ona nově vystavěná hospodářská stavení k našemu sousednímu statku

náležející navštíviti, a libo-li Vám zejtra ve dvě hodiny odpoledne se mnou až do Jílového se svezti, tedy přijměte mé upřímné pozvání k tomuto výletu. Zdržím se v Jílovém as dvě hodiny, a poněvadž dotčené budovy jen několik set kroků od města vzdáleny jsou, tudy se domnívám, že mezi tím časem, co já své záležitosti říditi budu, Vy ono mistrovsky vyvedené dílo stavitelské sobě pohodlně prohlédnouti moci budete. Při tom ale připomínám, žeby mně i mé rodině příjemno bylo, kdybyste, jestli Vaše zaměstnání to připustí, hned před polednem nás navštívil a s námi obědval, abysme tím způsobem Vaší společnosti déle oučastni byli.

Doufám, že s jistotou Vás očekávati může Váš

upřímný přítel

Antonín Pelikán.

V Břežanech dne 5. května 1848.

g) *Karel činí pozvání k bratrovu pohřbu.*

Milý Jindřichu!

Vím, že jsi byl vždy nakloněn mému mladšímu bratru Vojtěchovi, který ale včera po osmidenní nemoci zemřel. Zejtra bude jeho pohřeb, a čítaje na Tvou sdílnost pro milého zemřelého, žádám Tebe, abys i Ty přijda, s ostatními jeho spolužáky na této poslední cestě jej doprovodil. Při tom věz, že přítomnost Tvá k útěše sloužiti bude Tvému

příteli

Karlovi.

Ve Vodici dne 18. září 1851.

h) *Václav zve na otcův pohřeb přítele jeho.*

Mnohovážený pane!

Včerejšího dne o sedmé hodině z večera odebral se můj drahý otec po kratičké nemoci na věčnost, zůstaviv nás u velikém zármutku.

Já i dobrá máti má, přesvědčeni jsouce, že jste Vašnosti byli vždy nejupřímnějším přítelem v Pánu zesnulého otce našeho, a tudy trpké naší ztráty zajisté s námi bolestně pocítíte, osmělujeme se Vašnost k poslednímu průvodu drahých ostatků otcových pozvati, jenž pozejtří o deváté hodině ráno konán bude.

Laskavé přijmutí našeho pozvání k truchlivému obřadu tomuto bude nám nejen důkazem stálé náchylnosti Vašnostiny, nýbrž umírní i krutou bolest, jaká nad tak velikou ztrátou srdce naše naplňuje.

S ubezpečením hluboké úcty své ostávám

Vašnosti vždy oddaný
Václav Doubek.

V Plzni dne 7. ledna 1847.

i) *Pozvání ke dni svatebnímu.*

Velevážený dědečku!

Již se přibližuje onen den, v němžto, jak Vám již z listů mých známo, stav svůj změniti mám. A aby míra mé útěchy dovršena byla, ustanovili dobrotiví rodičové moji ve skrovnou domácnost svou na ten den sezvati upřímné příbuzné naše, a tuť mezi nimi, milovaný dědečku, mé srdce Vám první stanoví místo, a to s celým právem; neb Vy jste již v outlém věku

mém nejen péči a lásku svou mnohonásobně mi prokazoval, ale až posud radou svou i sdílností mi vždy nápomocen byl; protož nelze mi jinak než vroucně přáti, abyste i k tomuto důležitému kroku osobně požehnání své mi udělil, jehož hodnou se státi po další můj život upřímně snažiti se chci.

Příští úterek je ustanoven k zasnoubení mému; ale já i moji rodiče upřímně si přejeme, abyste o několik dní dříve přítomností svou nás oblažil; protož se těšíme všickni na brzké shledání. Ještě jednou opětuje svou vroucí prosbu a trvá v naději Vás brzy spatřiti Vaše

vděčná vnučka
Jaroslava.

V Příbrami dne 8. července 1848.

B. Úlohy.

Podle následujících návrhů shotovte zvací listy:

136. *Úloha. Pozvání ku sbírce vína.*

Vilém dávno již přítele svého neviděl. Budoucí týden bude ve vinohradu jeho otce sbírka vína držána, ku kteréžto radovánce mu otec dovolil několik jeho soudruhů pozvati. Jelikož přítel Vilémův k nejupřímnějším náleží, tedy jej Vilém k této venkovské slavnosti zve a příjemnou zábavu jemu slibuje. Doufá, že pozvání jeho přijato bude.

137. *Úloha. Bedřich zve Jana ve jmenu Karlovu na svátky svatodušní:*

Bedřich byl od Karla na svátky svatodušní zvláštním listem pozván, kde jej Karel spolu žádá, aby

v jeho jménu také Jana pozval. Karel slibuje oběma, že se příjemně baviti budou. Bedřich dal již Karlovi slovo, že jistě přijde, protož žádá, aby i Jan pozvání přijmul a s ním se vydal k rodičům Karlovým, kteří vlídností svou v celém okolí jsou známi. Žádá též, aby Jan určil, kdy by měli vyjíti, a má-li Bedřich proň zajíti anebo zdali on sám k němu přijde.

138. *Úloha. Bernard zve přítele svého k obžinkám:*

Bernard by měl vlastně sám přijíti přítele svého navštíviti, ale pro důležitá zaměstnání jest mu na ten čas nemožno z domu otcovského odejíti. On chce milerád přítele svého co nejdříve navštíviti, a prozatím jemu toliko píše. Poněvadž všechno obilí s polí již sklizeno, tedy budou žně příští neděli zvláštní slavností ukončeny. Bernard zve přítele svého k této slavnosti. Přítomnost jeho má býti znamením stálého jejich přátelství. Připomíná, že se ještě více známých a soudruhů k této slavnosti sejde. — Opětuje své pozváni a jeví pevnou naději, že přítele svého příští neděli zajisté obejme.

139. *Úloha. Jaroslav zve svého strýce k slavnosti zasvěcení nové školy:*

Jaroslav nemůže opominout dáti svému milenému strýčkovi utěšenou novinu o dostavení školního domu. Příští neděli má tato nová škola podle církevního způsobu zasvěcena býti, za kteroužto příčinou celé město k veliké slavnosti se chystá. — Jaroslav vypisuje nyní všechny přípravy k oné slavnosti a udává vše, čím tento pro všecky obyvatele, zvlášť ale pro školní mládež tak důležitý den oslaven býti má, a prosí svého strýce, by radosti zmíněného dne svou návštěvou roz-

množil. Připomíná, že jej bude se svými rodiči zajisté očekávati, pročež doufá, že milovaný strýček jeho pozvání laskavě přijme.

140. *Úloha. Ludvík žádá svého přítele, aby jeho nemocného bratra navštívil.*

II.

Listy zprávní.

Dopisy, jimiž nepřítomným osobám o něčem zprávu dáváme, slovou *listy zprávní.*

Zprávy se mohou činiti buď o našich vlastních aneb o záležitostech někoho jiného.

U shotovování těchto listů uvažme:

1. zdali přijimateli na tom, co mu psáti chceme, skutečně záleží; protož

2. se zprávou důležitou neváhejme a oznamme, co třeba, krátce, jasně a určitě.

3. Máme-li někomu příliš radostnou aneb velmi žalostnou zprávu podati, učiňme to opatrně a tudy jej na neočekávanou událost přiměřeně připravme. Při truchlivých událostech nevynechme žádné okolnosti, která by snad bolest přijimatelovu umírniti mohla. — Zpráva o vlastním neštěstí buď krátká; nebo opravdivá bolest nepřipouští mnoho slov.

A. Příkladové.

a) *Syn píše rodičům, jak se mu v cizině daří.*

Nejdražší rodiče!

Třetí měsíc uplynul, co jsem otcovský dům opustil, přistoupiv k řemeslu, jemuž se učiti mám; protož se nucena vidím, Vám o svém nynějším stavu obšírnější zprávu dáti, dobře věda, že ji ode mne již očekáváte.

S těžkým srdcem opustil jsem domov. Přijda do Prahy, byl jsem od svého nastávajícího pána i od jeho rodiny vlídně přijat a po malém zotavení hned i do dílny uveden. Ještě toho dne se mi určilo, co bych příštího dne počíti měl, [illegible] určité zaměstnání bylo a tak den po dni [illegible]. Z počátku přicházelo mi mnohé ovšem za těžko, zvláště časné ranní vstávání bylo mi nemalou obtížností. Než brzo jsem tomu, jakož i své práci, ježto se mi z počátku dosti protivovala, uvykl, neboť jsem se přesvědčil, že ní síla se utvrzuje.

Můj pan mistr je výtečný, přívětivý ale i přísný muž; já však se mohu chlubiti, že jsem náklonnost jeho sobě již získal. Taktéž i chování všech domácích jakož i mých soudruhů je velmi vlídné, a já se pokládám za šťastného, že jsem se do takového domu dostal, kde se mi tak pěkná příležitost naskytuje, v řemesle dokonale se vyučiti. Včera mi můj pan mistr slíbil, že mi dovolí i průmyslovou večerní školu navštěvovati. Musím se vyznati, že jsem radostí skoro ani spáti nemohl. Jelikož veliké dobrodiní, kterého se mi se strany mého živitele do-

stává, vděčně uznávám, neopomíjím stále pilným a poslušným býti, a doufám, že chováním tímto nejen náklonnost svého pana mistra, ale i lásku Vaši sobě získám. Popřejtež tuto vždycky

Svému nejvděčnějšímu synu
Vítovi.

V Praze dne 15. května 1851.

b) ***Antonín píše své sestře, že do Vídně dobře se dostal a jí často psáti bude.***

Má nejmilejší sestro!

Krátce píši, poněvadž na ten čas obšírněji nemohu, že jsem včera o sedmé hodině z večera šťastně do Vídně se dostal, kde již nyní zůstávám. Ačkoli povětrnost z většího dílu nepohodlná byla, přece zdraví mé tímto cestováním nic neutrpělo. Zejtra hodlám strýce navštíviti. Poněvadž každý den odtud pošta do naší milé vlasti odjíždí, chciť budoucně obšírněji psáti a Tobě jak o své cestě, tak o zdejším svém bytu zprávu dáti. Buď s Bohem!

Tvůj upřímný bratr
Antonín.

Ve Vídni dne 7. dubna 1847.

c) ***Truhlář dává někomu zprávu, že je objednané nářadí již shotoveno.***

Velevážený Pane!

Před dvěma měsíci ráčili jste objednati u mne nábytek ořechový. I vynasnažil jsem se, abych práci nejen v určitý čas odvedl a danému slovu dostál, nýbrž aby i dílo to vkusně a čistě shotoveno přání Vašnostinu vyhovělo.

Včera bylo všechno řádně zabaleno; protož Vašnosti zprávu o tom dávám, prose, byste sobě pro ně poslati ráčili.

Zůstávám se zvláštní úctou k službě Vašnostině ochotný

Jan Pila,
mistr truhlářský.

V Sušici dne 3. srpna 1851.

d) *Bohuslav dává svému bratru zprávu o úmrtí jejich otce.*

Milý bratře!

Nedávno ještě, dávaje Tobě radostnou zprávu o dobrém zdraví našeho milovaného otce, nenadál jsem se, že brzy smutnější Tobě podati musím. —

Náš dobrý otec předevčírem se roznemoha, stěžoval si na nesmírnou bolest hlavy. Z počátku se zdálo, že se nemoc brzy přetrhne, ale bohužel! — naděje nás klamala!

Včera odpoledne oznámil nám lékař — muž nejen výtečný, ale i velmi ochotný — nastávající nebezpečenství, a hleděl nás takto poznenáhla na velikou ztrátu připraviti, která nás potkati měla.

Ještě v tu dobu byl milovaný otec náš svátostmi umírajících zaopatřen, a učiniv poslední svou vůli, dal nám oběma své otcovské požehnání. „Milé dítě," sebrav sílu a na lůžku se posadiv, pravil, „já se teď od vás na věčnost odeberu, a vás tu na čas pozůstavím. — Že jsem vás, jak jsem nejlépe mohl, vychoval, je mou největší útěchou ve smrti. — Zůstaňte jen vždycky nábožní a dobří, a buďte denně lepšími. — Milujte se vespolek; neubližujte žádnému. Ne-

dejte se chudobou ani čím jiným k zlému svésti. — Varujte se všeho zlého a zachovejte svou drahou nevinnost. — Bůh pak vás zajisté neopustí. — On vám bude teď i místo otce. — Mějtež se dobře a netruchlete pro mne, vždyť jdu k Bohu, svému nebeskému otci. — Toť jsou poslední slova vašeho umírajícího otce. — Nezapomeň na ně, milý synu, a piš je i svému drahému bratru Bolemilovi. — Jeho v dáli žehnám a vzkazuji mu své poslední pozdravení. — Nemoha jej zde více spatřiti, doufám, že na onom světě opět s ním se shledám — —.“ To dopověděv, sklonil hlavu, a — zesnul v Pánu libě a blaženě. — Poslední doba jeho byla právě tak pokojná, jako jeho život. Zejtra o deváté hodině doprovodím jej k hrobu. —

Nejdražší bratře! nyní jsme sice opuštěni, Bůh však nás dle posledních slov našeho umírajícího otce nikdy neopustí, když v něho důvěru svou skládati a všeho zlého se varovati budeme. — On, jenž o všecko tak dobrotivě se stará, smiluj se nad Tebou jakož i nad

Tvým ubohým bratrem
Jaroslavem.

V Rožmitále dne 14. května 1847.

e) *Zprávu, kterou dcera své matce podává.*

Drahá matinko!

Ačkoli je mi dobře povědomo, že s nemalou starostí na mne vzpomínati budete, přec nechtěla jsem dříve proto psáti, až zde déle pobudu a se všudy poohlédnu. Předně tedy vypravím, jak se mi na cestě dařilo, a pak o svém nynějším živobytí.

Bolestné to bylo rozloučení od Vás, ale myšlénka, že aspoň má mladší sestra u Vás bude, dodávala mi útěchy, a ta naděje, že Vám často psáti budu. — Tentýž den našeho rozchodu ujeli jsme 6 mil cesty; zima byla krutá, ale mně, pečlivostí Vaší teplým oděvem zaopatřené, neuškodila; ano já hleděla vůkol sebe do dálky šíré, kterážto jako jedna rovina v slunečních paprscích lesknoucím se sněhem pokryta byla. Jedouc ve společnosti četné, osmělila jsem se tázati muže vlídného, jak se zdálo zámožného měšťana z Prahy, kde se nacházíme, načež mi odpověd dána, že v Chrudimsku, v jednom z nejúrodnějších krajů země České; v těchto rovinách že se daří na polích výborné obilí, zvláště pšenice, proso a jiných užitečných plodin více. Povděčna jsouc tomu, co jsem se byla dověděla, pomyslila jsem, jak to dobré a užitečné jest, když se třebas z malého městečka chudé děvče něčemu přiučí a jiné okolí spatří; aspoň se přesvědčí, jak krásný ten svět je. — Byl již večer druhého dne, když jsme do Prahy se dostali, a já doptavši se dle domovního čísla do příbytku své budoucí paní, vlídně od ní přijata jsem byla. Bylo mi ovšem zprvu obtížno tomu všemu přivykati, neboť zde to je vše jinak, nežli na venku. Práce mám dost, ale paní mne naučila hbitě ji odbývati, a to návodem takovým: že mám časně vstávati, nikdež nepobývati, pilně díla si hleděti a všecko na určité místo ukládati. Já myslím, která dívka si těchto pravidel všimne, že s prací svou nikdy pozadu neostane a oblibu i spokojenost své paní sobě získá. Ovšem že musí na mnohou pohodlnost a jiné návyky zapomenouti nebo je odložiti, jako: po vstoupení do pokoje ráno slušně pozdraviti, za všecko se poděkovati,

oděv čistý a spořádaný míti, slovem ona musí celou jinou se státi. A já to ráda učinila i činím, vědouc, že odšedši z domu, Vám na výživě jsem ulehčila, a že všecko, čemu se zde přiučím, jen k mému dobrému prospěti může. — Neméně jsem i své dobré paní za všecko povděčna, uznávajíc shovívavost její od začátku mi prokázanou. Odpolední nedělní trávím obyčejně pořádáním svých věcí, a když si to odbydu, zapůjčí se mi od domácí dcery nějaká knížka, které dobře porozumím a z nížto kratochvíle i poučení nabydu. Dnešní hodiny strávila jsem psaním těchto řádek, ježto aby Vás zdrávu došly, srdečně přeju. — Buďte zdráva, matinko drahá, a věřte, že i v dálce s upřímnou vděčností stále na Vás pamatuje Vás i spolu milou sestru svou

líbající vděčná dcera
Josefa.

V Praze 4. ledna 1848.

f) *Někdo dává příteli svému návěští, že žádal o zvýšení služby.*

Příteli drahý!

Od pána Tvého ondyno do Prahy povolán, žádostivě jsem vyslechl podání jeho. — Vše se mi líbilo, kromě plat, který se mi malý a k budoucím outratám nedostatečný býti zdá, a mnohem menší jest, než jsi mi v listu svém napověděl. Žádal jsem tedy, aby mi byl zvýšen; což když mi nepřipovídal, řekl jsem, že se ještě rozmyslím, a po několika dnech vypravil jsem naň list, jehožto přepis Tobě tady sděluji. Na Tebe vzkládám, aby se jedno z obojího stalo, buď aby

se mi plat zvýšil, anebo aby mi bezpoplatné obydlí i s topivem přidáno bylo. Co možného pro mne učiniti, doufám, že učiníš. — Měj se dobře.

Tvůj upřímný
Karel Hora.

V Brandejse 7. prosince 1848.

g) *List zprávní.*

Příteli milý!

Přijel jsem do Vídně, náramně zmítán, ne sice na vlnách mořských, ale na obarveném voze. Od přítele Tvého Hironyma byl jsem tak laskavě přijat a baven, že nevím, přívětivější-li jest, čili učenější. Za to jsem mu velice vděčen a s celým srdcem oddán. Tobě pak neskonalých díků vzdávám, že jsi mě seznámil s mužem tak vysoce učeným, což mi tuším bude ku prospěchu nemalému. Navštívil mne také Konrád, muž neneučený, než, upřímně řečeno, ani mírností ani učeností Hironymu podobný. Daroval mi několik svých spisů vydaných a způsobil alespoň, že jsem, zapomenuv na starou křivdu, vlídně k němu se měl. Odloučení od Vás nahraženo mi poněkud, an jsem zde také našel několiko milovníkův pěkných umění. Připomínám toho věda, že se z toho raduješ. Zdráv buď a pomni na opatření těch spisů, o které jsem Tebe žádal. Druhům a domácím Tvým pozdravení zkazuji.

Ve Vídni 9. května 1499.

Bohuslav z Lobkovic.

(Přeložil Vinařický.)

B. Úlohy.

Vypracujte podle níže udaných návrhů listy zprávní.

141. *Úloha. Syn píše rodičům, že byl nemocen:*

Syn připomíná, že jeho rodiče příčinu mají na něho se horšiti, an jim dlouhý čas žádné zprávy o sobě nedal. Uvádí však, že toho nikoli nedbalost, nýbrž dlouhá nemoc, do které byl upadl, jest příčinou. Podává krátký popis své nemoci, oznamuje ale, že již poněkud zotaven jest. Ačkoli že je posud zemdlen, přec již tolik síly nabývá, že bude brzy opět moci pracovat. První, co po přestálé nemoci činí, je psaní přítomného listu svým rodičům, v němž přeje, by jim dobrotivý Bůh stálého zdraví popřál, a těší se, že mu brzy zprávu o sobě dají. Ubezpečuje jich své dětinské lásky a vděčnosti.

142. *Úloha. Bedřich dává zprávu svému ujci o neštěstí, jaké jeho rodiče požárem potkalo:*

O půl noci 12. b. m., an veškeré obyvatelstvo města ve tvrdém spánku pohříženo jsouc, odpočívalo, povstal náhlý povyk na náměstí. — Vyděšeni zvukem zvonů, Bedřich a jeho rodiče se vzchopili. — Veliká záře, kterou celé město osvíceno bylo, oznamovala, že je oheň na blízku. A v skutku, než se jen na polo obléci mohli, hořel i dům otcovský plamenem. Sotva že před uhořením se ochránili. — Ačkoli se lid z okolí sběhl, přec nebylo možno dříve oheň uhasiti, než až byl deset domů se vším nářadím uchvátil a strávil. Otec Bedřichův přišel o všecko a neštěstí všech pohořelců je nevýslovné, nebo nemají ničeho, coby jedli a čímby se přiodili. Bedřich nemoha pro bolest srdce

dále psáti, spoléhá se na dobročinnost ujcovu a doufá, že jeho zarmouceného otce i s rodinou brzkou pomocí oblaží a bolu jejich ulehčí.

143. *Úloha. Zprávní list mistra sedlářského, že zamluvený kočár tento týden dohotoven bude:*

Sedlář oznamuje, že zamluvený kočár tento týden se dohotoví a budoucí sobotu již odvezen býti může. Domnívá se, že touto prací, na niž tolik píle vynaložil, bera ohled i na to, aby jak dříví tak i železo a kůže dobrá a práce důkladná byla, sobě pochvaly získá. Prosí o další důvěru a slibuje všechny objednané práce co nejdokonaleji shotoviti. Zůstává s povinnou úctou vždy k službě ochotný.

144. *Úloha. Jaromír píše svému poručníku, kde se nyní zdržuje a jak se mu daří:*

Jaromír se v předešlém svém listu zmínil, že obmejšlí Prahu opustiti, což nyní skutečně učinil. Šel totiž do Brna, kde práci v znamenité dílně obdržel. Jeho nynější mistr je nejen mohovitý, nýbrž i vlídný a ve svém řemesle zběhlý muž, a hledí zvláště na pořádek a dobré mravy svých dělníků. Jaromír popisuje své zaměstnání a pak mzdu, již týhodně obdržuje. Prosí svého poručníka, by i o jeho mladšího bratra tak, jako dříve o něho otcovsky se staral, a by sobě neobtěžoval jemu psáti, jak se sám a jeho bratr má. (Udá konečně jméno i číslo domovní svého mistra.)

145. *Úloha. Bratr oznamuje své sestře nemoc matčinu, a žádá ji, aby bez prodlení domů přišla:*

Matka si včera stýskala na zimu a na bolení hlavy. V noci se bolení hlavy rozmnožilo a i zimnice více

zuřila, tak že povolaný lékař nemoc matčinu za nebezpečnou uznal. Matka žádá ještě s dcerou mluviti, protož nemá tato váhati, nýbrž hned vydati se na cestu.

146. *Úloha. Zpráva o šťastném navrácení se otce z daleké cesty.*

147. *Úloha. Někdo píše svému příteli, oznamuje mu, že se v jistém lese dříví prodávati bude.* (Kdy? kde? jaké dříví? za jakou cenu?)

III.

Listy prosební.

Listy prosební jsou dopisy, v nichž jisté osoby o něco žádáme.

Poněvadž listy tyto obyčejně našich vlastních záležitostí se týkají, protož v nich sloh tak veďme, aby osoba nepřítomného vždy přední místo měla; mimo to:

1. odvolejme se prvé, než prosbu svou přednášeti počneme, na skutky, které dobročinnost přijimatelovu osvědčují, nebo jej upozorněme na nepříznivé okolnosti stavu svého, udajíce příčinu, jížto k prosbě vedeni jsme;

2. přednesme svou prosbu krátce, určitě a s příslušnou šetrností a povinnou uctivostí;

3. opakujme důvěru svou, jakou v přízeň aneb ochotnost přijimatelovu skládáme, přislibujíce buďto podle možnosti něčím se odsloužiti, nebo jej ubezpečme své vděčnosti.

A. Příkladové.

a) *Žák prosí svého strýce, aby směl u něho prázdniny stráviti.*

Veleváženy pane strýčku!

Vy jste mi již tolik dobrodiní prokázal, že s úplnou důvěrou opět s novou prosbou k Vám přicházím. — Bylť jsem po šest neděl nemocen. Přestál jsem horkou nemoc, a tou jsem tak seslábnul, že mi lékař radí, abych se na nějaký čas na venek odebral a čerstvým vzduchem poněkud se zotavil. Jelikož nikoho nemám, ke komu bych se s takovou důvěrou obrátiti mohl, jako k Vám, předobrý strýčku, tedy Vás srdečně prosím, byste mi laskavě dovolil Vás navštíviti a letošní prázdniny u Vás stráviti. Slibuji Vám upřímně, že Vám žádného nepohodlí dělati nebudu, ale že se tak zachovám, jak toho sám žádati budete. Velice by mne těšilo, kdybych Vám při nějaké práci, ať v zahradě nebo doma, mohl býti nápomocen.

Kojím se tou nadějí, že i tuto mou prosbu, jestli Vám to možno, neoslyšíte. O laskavou odpověď prose, zůstávám se vší úctou

Váš poslušný a vděčný bratrovec
Karel.

V Praze 16. června 1855.

b) *Bedřich žádá svého přítele v Praze, by mu nějaké knihy zaopatřil.*

Milovaný příteli!

Pátý měsíc již na venku žiji a raduji se, že jsem dušnému povětří městskému uklouznul, ne-

toliko proto, že ve svém novém povolání příjemnou zábavu nacházím, nýbrž že mne krása a vznešenost přírody nadevšecko příjemně zajímá. Nic ku blahu mému nechybí, leč četný počet knih, jimiž bych při deštivé a chladné povětrnosti aneb za dlouhých večerů zimních, jež nám právě nastávají, dlouhou chvíli umořil. — Skrovnou zásobu svých knih jsem již několikkráte přečetl a jiných zde dostati nemohu, ba ani jeden z českých časopisů k nám až posud ještě nezabloudil! — Je to sice k víře nepodobno, ale bohužel! přece pravda. Za touto příčinou obracím se k Tobě, drahý příteli, žádaje, abys mi za přiložených tuto 10 zl. nějaké knihy v Pospíšilově knihoskladu koupil a po tomto poslu ihned dobrotivě poslal. Obsah koupených knih zanechám docela Tvému dobrému vkusu. Mohu Tě již napřed ujistit, že mi všechny knihy, jak zábavného, tak i poučného obsahu, srdečně vítány budou. Za to jediné prosím, bys nekupoval, o čem víš, že již mám. Důvěřuje se, že prosbu mou laskavě vyplníš, neopominu i já Tobě ochotným se prokázati. Buď s Bohem!

Bedřich Smrčka.

Na Hrádku dne 7. října 1847.

c) ***Chudý žák prosí držitele statku, by mu k naučení se nějakého řemesla dopomohl.***

Vysoce urozený,
Milostivý Pane!

Nejednou slýchával jsem od svého zemřelého otce o veliké dobročinnosti Vaší Milosti

vypravovati, ano, ačkoli mladý jsem, přece vícekrát očitým svědkem jsem byl, jak Milost Vaše nuzným nejen radou, nýbrž i skutkem nápomocna byla. Ještě posavade s utěšením sobě připomínám ono šťastné okamžení, když jsem onehdy jda z kostela Vaši Milost obklíčenou vesničany spatřil. Neobyčejná vlídnost i velikomyslnost Milosti Vaší dodala mi srdce, bych Vašnost o nějakou milost požádal. — Moji rodičové přišli ohněm takměř o všecko, a brzy oba zemřeli. Chudobou donucen musím nyní všelikou prací sám sobě chleba dobývati. Činím to sice s radostí; než však budoucnost mne zarmucuje. Pročež bych raději nějakému řemeslu se učil, an k tomu dosti silný jsem. — Osměluji se tedy, Vás, Milostivý Pane, prositi, byste mi k tomu dopomoci ráčil. — Dobrotivý Bůh Vaší Milosti toto veliké dobrodiní, kterýmž chudobného sirotka šťastným učiníte, jistě odplatí. Činem tímto vštípíte nejvroucnější cit vděčnosti v srdce ubohého, kterýž v radostném pohnutí slze nejvřelejších díků prolévati bude.

Vaší Milosti

nejponíženější sluha
Prokop Jilma.

V Jedlině dne 7. března 1847.

d) *Stanislav žádá pražského obchodníka, by jeho mladšího bratra do učení přijal.*

Velevážený Pane!

Dočta se v Pražských Novinách, že Vašnost po nějakém učedníku se shání, spěchám té zprávy k svému prospěchu použiti, Vašnost uctivě

prose, zdali bych Vám bratra svého poručiti nemohl. On je mladík čtrnáctiletý, odbyl čtvrtou třídu s chvalitebným prospěchem, zná se v českém mateřském i v německém jazyku, v počtech je zběhlý, taktéž i obstojně píše a při tom spojuje jisté na obchodníka patřící vlastnosti a jeví k obchodu nemalou náklonnost. — Jelikož však nemohoviti jsme, prosil bych, kdyby se Vašnosti zalíbilo, mně laskavě psáti, pakli a pod kterými výmínkami by můj bratr do učení k Vám přijat býti mohl.

Znaje Vašnostinu výtečnost u všech obchodnických záležitostech, přisvědčuji, že bych za šťastného se pokládal, kdybych bratra svého do domu tak váženého muže uvésti mohl.

O laskavou odpověď prose zůstávám s úctou

Vašnosti k službám oddaný
Stanislav Bělinský.

V Rokycanech dne 4. srpna 1847.

e) *Žádost k panu faráři za napsání a vydání křestního listu.*

Velectihodný Pane!

Za příčinou svého usazení v Praze jest mi křestního listu zapotřebí, a tudy se osměluji s uctivou prosbou o dobrotivé napsání dotčeného listu k Vašnosti se obrátiti, v té naději, že ji vlídně přijmouti račíte.

K snadnějšímu vyhledání mého jména v matrice podotýkám, že jsem 10. května 1832 v Pohorské osadě narozen, kde můj otec toho času, byv vrchnostenským zahradníkem, bydlel. — K zapravení potřebných výloh přikládám tuto dva

zlaté, uctivě Vás, Velectihodný Pane, žádaje, abyste shotovený křestní list s nadpisem: „Antonínu Jedinovi, obchodníku v Praze číslo 47. na Malé straně“ poštou dobrotivě odeslati ráčili.

Brzké vyplnění své uctivé prosby očekávaje zůstávám Vašnosti

poníženy služebník
Antonín Jedina.

V Praze dne 5. května 1847.

f) *Někdo žádá svého přítele o dovolení, aby směl trativod skrz dolejší díl jeho pole vésti.*

Můj milý příteli!

Jan syn můj mě zpravil, že ještě žádné odpovědi od Vás nemá, zdali přivolíte k tomu, abychom stavíce trativod na svém poli, kus meze a dolejší roh pole Vašeho použiti směli, kudy bychom jej vésti mohli. Myslím, příteli milý, že Vám to na škodu býti nejen nemůže, nýbrž ať upřímně dím, já v tom neznám než znamenitý užitek Váš; protož račte nám také příti toho, což jest s Vaším prospěchem, abychom i my použiti mohli; jestiť nám tak nemožno, bez velikého nákladu toho docíliti. — Ovšem že můžeme dotčený trativod jinam vésti, ale nikoli s takovou výhodou jako právě touto stranou.

Doufám tedy, že to, co se bez Vaší škody státi může, pro nás učiníte; pakli na tom ale znáte nějakou škodu, oznamte ji, neboť bychom ji zůmyslně žádati nechtěli. Ráčíte-li nám toho ale dopříti, račtež nám i známo učiniti, jakou

jistotu Vám na to máme udělati. My Vám uděláme rádi vše k vůli, co budeme moci učiniti. Žádám Vás o brzkou odpověď, abychom se tím zpraviti mohli.

Váš k službám volný
Martin Hudec.

Ve Stříbře dne 8. dubna 1850.

g) ***Někdo píše svému příznivci, prose, by se zaň u knížete přimluvil.***

Velevážený Pane!

Osměluji se Vašnosti psáti, ačkoli se mi ta myšlénka namítá, jak asi list můj přijmouti ráčíte. Nepochybuji však, že ještě v dobré paměti chováte mou oustní prosbu, kterou jsem Vašnosti minulého měsíce učinil, abyste my svou laskavou přímluvou u Jeho Milosti, knížete Pána, k uprázděné službě lesního na jeho panství dopomohl. Poněvadž až dosud žádná zpráva o vyplnění žádosti mé, jižto jsem podle Vašeho navržení Jeho knížecí Milosti sám písemně podal, nedochází, a já se obávám, abych tak výnosnou službu snad nepronedbal, tedy neopomíjím Vašnosti ještě jednou snažně o Vaši pomoc žádati a doufám, že se ke mně laskavě nakloníte a za mne přimluviti se ráčíte. — Já však nikdy neopominu se toho jakoužkoli službou Vašnosti odměniti. Zůstávám povždycky Vašnosti

k službám oddaný
Prokop Pilný.

V Květolibech dne 13. června 1848.

h) *List, v němžto se o jistou koupi plátna žádá.*

Vážená přítelkyně!

Když již mnohým rokem úslužnost Vaše mou vyslyšela prosbu a Vy tak laskava jste byla, výborné plátno mi vždy obstarati, tak opět i tenkrát Vás zdvořile žádám, byste mi plnou kopu (t. j. 72 loket) tenkého hnědého, z ručního přediva shotoveného plátna, a 84 loket proužkovaného cvilichu koupila. K tomu též prosím, jestliby v Letnickém bělidle, jež tuším od Vás příliš vzdáleno není, ještě tohoto léta dva kusy tenkého a tři kusy silnějšího celořežného plátna vybíleny býti mohly? Jestli by se to státi mohlo, tedy se od dobrotivosti Vaší naději, že mne dle možnosti první poštou o tom zpravíte, abych i já pak nemeškajíc k tomu cíli je tam hned zaslati mohla.

Vím, že velikou obtížnost tímto dvojím obstaráním Vám připravuji a jinak Vám ji nahraditi přítomně s to nejsem, leč v tom způsobu, bych Vám podle své možnosti též něčím posloužiti mohla, a protož osvědčuji k tomu svou celou vůli a opětuji prosbu svou. Vás srdečně líbajíc zůstávám s úctou Vaše

Vám srdečně oddaná přítelkyně
Karolina.

V Nepomuku 15. června 1848.

i) *Bohuslav Hasisteinský Mistru Prokopovi, písaři Starého Města pražského, žádá jej o staré kroniky a letopisy.*

Nad míru miluji starobylosti vůbec, zvláště pak známosti o příhodách, ježto se události někdy ve vlasti naší, která tolikráte vnitřními různicemi rozbouřená, mnoho slavného jak v poli tak doma vyvodila. Takovýchto kronik a letopisův dopíditi se doufám pomocí Tvou a prosím, abys tuto mou dychtivost jak možno ukojil.

I nemohu vypraviti Tobě, jaký vděk mi tím způsobíš. Ostatek vyloží Tobě Filip Hanšpurský. Zdráv buď!

(Přel. Vinařický.)

B. Úlohy.

148. *Úloha. Bernard prosí svého otce o nový oděv:*

Bernard dal podle vůle otcovy šatstvo své prohlednouti, a krejčí shledal, že mnohý kus již příliš obnošen a chatrný jest, aniž se více spraviti dá. Bernard obrací se tedy v této záležitosti opět k dobročinnosti svého otce, prose jej o něco peněz, by si na příští zimu slušný a i teplý oděv zjednati mohl. Připovídá šetrným býti a se přičiniti, by svým mravným chováním jakož i neustálou pilností svému milému otci radost způsobil.

149. *Úloha. Někdo žádá svého přítele, by mu zapůjčil* 50 *zlatých:*

Hotovitel tohoto listu uvádí, že se bude v jistém lese dříví za levnou cenu prodávat. On právě dříví po-

třebuje, ale nedostává se mu peněz, an mu odběratelé jeho oučty posud nezaplatili. Protož se osměluje přítele svého prositi, by mu prozatím 50 zlatých půjčil, které mu ve dvou měsících opět dáti slibuje. Doufá, že prosbu jeho neoslyší, a připovídá v každé případnosti svému příteli službovolným se prokázati.

150. *Úloha. Pravoslav prosí svého otce o nové školní knihy:*

Pravoslav postoupil letos do vyšší třídy, těší se z toho a jeví pevné předsevzetí i zde pilně se učiti, aby i tuto třídu s dobrým prospěchem odbyl. Poněvadž se mu několik nových, však potřebných knih nedostává, tedy beře opět outočiště k dobrotivosti otce svého, snažně jej žádaje, aby mu potřebné tyto knihy laskavě koupil. Udává otci jména knih i jejich cenu.

151. *Úloha. Květomil žádá svého přítele o nějaké květinové semeno:*

Květomil slyšel ve škole tak mnoho o květinářství vypravovati, že si umínil na jaře malou květnici v otcově zahradě založiti, a tudy by rád sobě květinové semeno zaopatřil. Poněvadž se jeho přítel již déle květinářstvím zabývá, lze se nadíti, že dobré semeno míti bude; pročež jej Květomil o dost malou částečku jeho semenné zásoby srdečně prosí, a doufá, že přítel žádost jeho vyplní. Připovídá svému příteli dle možnosti se odměniti.

152. *Úloha. Staněk píše lékaři, prose, aby nemocného otce bez prodlení navštívil:*

Staněk oznamuje, kdy se otec roznemohl a jakým způsobem nemoc počala. Udává nynější stav otcův a jeví bázeň před nastávajícím nebezpečenstvím, v němž se

snad otec jeho již nachází. Proto snažně prosí lékaře, aby bez prodlení k nemocnému přišel a možná-li jemu svou radou a svými léky k předešlému zdraví dopomohl.

153. *Úloha. Vojtěch žádá svého přítele, aby mu koupil v Praze „Česko-německý slovník“ od Šumavského:*

Žádá svého přítele, aby se nad ním nehoršil, že jej ustavičně obtěžuje. Udává cenu žádané knihy i byt nakladatelův. Prosí konečně, aby mu tento slovník brzy odeslal, a připovídá vynaložené peníze při první příležitosti hned odeslati i se přičiniti, by se mu něčím odsloužiti mohl.

154. *Úloha. Někdo chce cestovati přes Prahu do Drážďan; prosí přítele svého v Praze, aby mu psal, kdy vlak z Pražského nádraží odjíždí.*

IV.

Listy děkovací.

Listy děkovací jsou písemná poděkování buď za přijatá dobrodiní aneb za jisté služby nám prokázané.

U shotovování těchto listů sluší pozorovati:

1. Uveďme příčinu svého poděkování, jakož i čas, místo a oučel, totiž: *kdy*, *kde* a *k čemu* nám dobrodiní aneb nějaká služba prokázána byla.

2. Ukažme, že užitek nahlížíme, jenž nám z přijatého dobrodiní aneb z prokázané služby vyplývati může.

3. Přednesme své díky srdečně a upřímně.

4. Ubezpečme svého dobrodince, že prokázaného nám dobrodiní k svému prospěchu použiti chceme; vynasnažíce se, buď pilností, dobrým chováním aneb jakýmkoli jiným způsobem jeho dobročinnosti hodnými se státi.

Vůbec nesmí se v listech poděkovacích mluva nucená nacházeti, nýbrž hleď každý pocity svého srdce přiměřeně a upřímnými slovy pronesti. Z toho jde, že nesmíme nepatrným službám příliš veliké ceny přikládati, bychom směšnými se nestali a za pochlebníky aneb posměváčky držáni nebyli. Taktéž nepokládejme důležité služby za nepatrné, jinak bychom co nevděčníci považováni býti mohli.

A. Příkladové.

a) *Jindřich děkuje své sestře za obdržený dar k novému roku.*

Má rozmilá sestřinko!

Tvé upřímné přání k novému roku, jakož i rozmilý dar, jejž si listu svému přiložila, mne velice potěšily.

Dobrá sestřinko! uvážím-li, jak mnoho práce i času Tebe pěkné vyšívání toho šátku stálo, nemohu opomenouti, Tobě za něj srdečně se poděkovati, a přál bych si zajisté, abych Tobě mohl také brzy nějakou radost způsobiti. Přijmiž však

na ten čas mimo nejvřelejší díky mé srdečné ubezpečení, že i já Tebe právě tak miluji, jako Ty lásku svou ke mně se vší nelíčeností jevíš, a že vždy s bratrsky srdečnou upřímností zůstanu

Tvůj Tebe milující
J i n d ř i ch.

Ve Lvově dne 7. ledna 1849.

b) *Poděkování lékaři za prokázanou službu v nemoci otcově.*

V e l e v á ž e n ý P a n e!

S velikým plesáním podávám Vašnosti radostnou zprávu o úplném uzdravení svého milovaného otce z tak dlouhé, bolestné a nebezpečné nemoci, kteráž zuříc v okolí našem hrozila nám zbořením základu naší rodiny. — Zajisté jenom pomocí Boží a přičiněním Vašnostiným uchráněn jest otec náš drahý před smrtí. — Nejsem s to, bych všechny kroky, jež Vašnost k nám ochotně vážila, vypočítal, aniž je kdy dost úplně vynahradit moci budeme! — Vaše dobrodiní je veliké, a naše vděčnost nevýslovná! Bůh dobrotivý račiž tedy Vás ještě dlouhá léta na této pouti pozemské při zdraví zachovati, abyste, zachovávaje jiným život tělesný co prostředek k budoucímu, sám poklady nejvroucnějších díků shromažďovati nepřestával. My pak, trvajíce na modlitbách, za Vaše blaho a štěstí prositi nepřestanem!

S povinnou úctou zůstávám Vašnostin

nejvděčnější sluha
L a d i s l a v J a r o š.

V Březové dne 8. srpna 1847.

c) ***Někdo oplácí příteli svému peníze a děkuje mu za půjčku.***

Drahocenný příteli!

Před rokem ochránila mne laskavost Vaše před velikou nesnází, an jste mi dobrotivě dvě stě zl. stř. nejen bez placení úroků, nýbrž i beze všeho upsání byl zapůjčil. Považuji se za šťastného, moha Vám nyní dokázati, že jsem nebyl nehoden důvěry Vaší. Zde Vám odesílám tuto celou sumu svěřených mně peněz. Ačkoli velikou cenu služby mi prokázané poznávám, nechci o své vděčnosti slov šířiti, toliko připovídám, že každé příležitosti použiji, bych se Vám dle možnosti odsloužil.

Zachovejte i budoucně v upřímném přátelství

Vašeho

vždy k službám volného

Martina Vojtu.

V Písku dne 14. června 1849.

d) ***Chudý žák děkuje svému příznivci za mnohá prokázaná jemu dobrodiní.***

Ctihodný Pane!

Velevážený příznivče můj!

Od outlého dětství svého až do této doby jsem tak velikého štěstí účasten, že, ačkoli jsa chudý sirotek, nicméně než jako dítky mohovitých rodičů nejen žádný nedostatek netrpím, nýbrž všeho tělesného pohodlí požívám, a co více — i příležitost mám, užitečným a krásným uměním se naučiti a tak na dalekou cestu bu-

doucnosti se připraviti. — A hle, celé své štěstí, celou svou blaženost děkuji vůbec známé dobročinnosti Vaší. Musel bych se za největšího nevděčníka považovati, kdybych toho neuznával a Vám srdečných díků svých vzdáti opominul. Srdce mé mne k tomu nabízí; ale nenalezám slov, abych vděčnost svou vyjádřil. Bůh však zná mé smýšlení, a slyší i mé dětinné prosby, v nichž Vašnosti štěstí od něho žádám. Neboť on odměňuje každou službu, s kterou ubohému přispějeme, i nenechát zajisté tak veliký dobrý skutek bez odměny, a vyslyší vroucnou prosbu chudého sirotka!

Račiž i dobrotivost Vaše slabý tento hlas nejvřelejších díků ode mne přijmouti, které mi jinak na jevo dáti nelze, leč když dokážu, že hoden jsem, abych po celý svůj život slouti směl

Váš nejvděčnější
Jan Milínský.

V Davli dne 12. prosince 1848.

e) *Václav vzdává svému příznivci díky, obdržev na jeho přímluvu výnosnou službu.*

Velectěnný,
Milostivý Pane!

Na přímluvu Vaší Milosti stal jsem se na zdejším statku úředníkem. S pocitem nejvřelejší vděčnosti uznávám tak veliké štěstí, jehož jsem dobrotivostí Vaší nabyl. Nemoha však Milosti Vaší povinnovaných díků za toto veliké dobrodiní pouhými slovy vyjeviti, osměluji se Milost Vaši co původa svého vezdejšího blaha po celý svůj život považovati.

Račiž Vaše Milost přirozenou sobě dobrotou tuto moü prosbu a uctivé vyznání mých vděčných citů jakožto výraz srdce milostivostí a ochranou Vaší vroucně proniknutého, a spolu jakožto vyjevení mé nejhlubší uctivosti příznivě přijmouti, jenž až do posledního vzdechnutí zůstávám

Vaší Milosti
nejponíženější a nejvděčnější
sluha
Václav Štěrbinský.

V Plzni dne 7. ledna 1847.

f) *List děkovací za úslužné obstarání plátna.*

Vážená přítelkyně!

Včera již list Váš a ono zaslané plátno, vše řádně zaobaleno a opatřeno, od vozky Vašeho dodáno mi bylo. Děkuji Vám mnohokráte za Vaši mi proukázanou službu; neboť nad očekávání mé koupě tato se vydařila. Plátno je nejen beze všech kazů ale i co do bělosti a úplné šířky výborné; taktéž cvilich má vzorek a barvu dle mého vkusu. Obé k užitku jistému a i k radosti mi poslouží. Teď odesílám též ony řežné kusy plátna k vybílení, když i v tom mi posloužiti dobrotivě jste se nabídla. Přikládám povinnou sumu 182 zl. r. č., jižto účet Váš mi podává. Díky své opětujíc zůstávám Vaše

upřímná přítelkyně
Karolina.

V Nepomuku dne 28. června 1848.

B. Úlohy.

Vyhotovte následující listy děkovací.

155. *Úloha. Jiří děkuje svým rodičům za nový oděv:*

Jiří, podotknuv nesčíslných výloh, kterých do roka svým dobrým rodičům působí, uznává jich nekonečenou dobrotivost, jižto mu proukazují, jej nejen šatíce, nýbrž i všeho, co k nabývání všelikého umění potřebí má, jemu poskytujíce. Děkuje srdečně za všechna přijatá dobrodiní, jakož i za nový oděv, kterýžto posledně obdržel. Připovídá dle možnosti tento šat ušetřiti, jakož i všeho se varovati, čím by lásky svých milých rodičů nehodným se stal.

156. *Úloha. Jan, byv na přímluvu strýcovu do jistého ústavu přijat, kde se mnohým užitečným věcem naučiti může, vzdává jemu své díky:*

Jan připomíná sobě všecka dobrodiní, která mu od dětinství již laskavostí strýcovou prokázána byla, a těší se z takového velikého štěstí, že na přímluvu svého dobrotivého strýce do tohoto ústavu přijat jest. Uváděje některé vědomosti, kterých tam nabýti může, nelze mu opominouti svému laskavému strýčkovi za tak velikou službu uctivě se poděkovati. Přislibuje, že se všemožně přičiní, by sobě pilným učením i budoucně náklonnost strýcovu zachoval, a tímto způsobem jemu vděčným se prokázal.

157. *Úloha. Slavomil děkuje svému dobrodinci za obdržený dar:*

Slavomil študuje na outraty svého lidumilého dobrodince, který již delší čas co starostlivý otec o něho

pečuje, podporujíc jej nejen dobrou radou, nýbrž i penězi. Slavomil obdržel onehdy od něho 20 zlatých k zjednání si nového odvěvu. Žádá tedy svého dobrodince, by za tento nový důkaz otcovské pečlivosti nejvřelejší jeho díky laskavě přijmouti ráčil, jelikož ze vší síly se vynasnaží vzorným chováním i svědomitým vynakládáním všech dobrodiní svého velectěného příznivce hodným se státi a na ten způsob jemu poněkud se odměniti.

158. *Úloha. Poděkování příteli za vlídné pohostinství*:

Někdo byv za příčinou obchodních záležitostí v hlavním městě, navštívil přítele svého. Od tohoto byl nejvlídněji nejen co přítel uvítán, nýbrž jako host po celý čas svého v tomto městě pobytí vším zaopatřen. Děkuje nyní svému příteli za prokázanou vlídnou pohostinnost a přeje sobě, by se mu brzy touž měrou odměniti mohl.

159. *Úloha. Vavřinec děkuje svému příteli za laskavé obstarání žádaných věcí*:

Vavřinec obdržel včera všecky věci, ježto mu byl jeho milý přítel v Praze laskavě objednal; jsou tak pěkné, jak si jich právě žádal. Prosí svého přítele, aby prozatím poděkování toto přijmul, než se mu bude moci nějakým zalíbením odsloužiti.

160. *Úloha. Jan děkuje svému poručníku za dobrou radu, o kterou ho byl žádal*:

Jan obdržel včera poručníkův list a těší se z toho, že poručník úmysl jeho nejen schvaluje, ale jemu i radí, aby se řemeslu soustružnickému oddal. Děkuje za tuto radu a přislibuje, že vždy podle ní chovati se bude a naučení jeho nikdy nezapomene.

V.

Listy blahopřejné.

Dopisy, jimiž buď svým představeným úctu, buď svým přátelům neb dobrodincům lásku a srdečnou náklonnost jevíme, při zvláštních příležitostech jim štěstí přejíce, nazýváme *listy blahopřejné.* V těchto listech musí se obzvláště srdečné oučastenství jeviti, které ve všech událostech béřeme, ježto se našich příznivců a přátel týkají, a protož sluší následujících pravidel šetřiti:

1. V úvodu podotkněme událost, jejímžto objevením ku psaní bádáni jsme. Tato může buď z příchodu nového roku, jmenin neb rozenin vzniknouti, aneb v šťastném vyváznutí z těžké nemoci, v povýšení stavu atd. příčinu míti.

2. Předneseme přání své krátce a srdečně.

3. Žádejme buď o další milost a přízeň, buď o stálé přátelství.

Poznamenání. Látka k těmto dopisům spočívá v události samé neb v okolnostech přijimatele se týkajících. Protož, obsahuje-li list přání k novému roku, popatřme na události roku minulého, a jestliže byly přijimateli nepříznivy, přejme, by v příštím roce blahonosnými se staly. Neštěstí a protivných nesnází podotkněme bolným upamatováním, žádajíce, by se více neopětovaly. — Děti upamatují se na lásku a dobrodiní, jakých v minulém roce účastny byly.

A. Příkladové.

a) *Bedřich píše Karlovi ku jmeninám.*

Milý Karle!

Ty víš, jak srdečně Tebe miluji, protož není potřebno mnohými slovy dokládati, že Ti netoliko dnes, an památku Svých jmenin slavíš, nýbrž v každém okamžení svého živobytí všeho dobrého upřímně přeje

Tvůj nejvěrnější
Bedřich.

Dne 28. ledna 1850.

b) *Přání příteli k novému roku.*

Drahocenný příteli!

Uvažuje všech protivenství, které jste v minulém roce přestál, těším se tomu srdečně, že Vám nyní štěstí počíná přáti. Dobrotivý Bůh zachovejž Vás v nastávajícím roce při dobrém zdraví, a milostivost jeho račiž Vám všeho propůjčiti, co by k budoucí Vaší blaženosti sloužiti mohlo! V tomto spočívá mé přání k dnešnímu dni i k budoucímu roku!

Zůstaňte vždy mým dobrým, upřímným a věrným přítelem, a bude i to vyplněno, co já sobě snažně žádám.

Nechtějte nikdy pochybovati o upřímnosti přátelské, s jakou zůstávám Váš

vždy věrný přítel
Jan Lidný.

V Rovné dne 1. ledna 1848.

c) *Dcera píše rodičům k novému létu.*

Nejdražší rodiče!

Bývala-li má ústná vděčnost laskavě od Vás přijata, doufám, že ji i dnes tak mile přijmete a že dobrotivý Bůh okem laskavým pohledne na dceru Vaši, chystající se ve skrovném lístku milým svým rodičům za jich stálou lásku a pečlivost poděkovati. Že se Vám sice nikdy tak odměniti nemohu, jak toho dobrota Vaše zasluhuje, to ráda uznávám, uvažujíc, že bych jen poněkud vrátila, co mi bylo podáno; ale ctíti a vždy upřímně milovati bude Vás věčně dcera Vaše, a protož ještě mnohý šťastný a veselý nový rok Vám přeje a o Vaši lásku srdečně žádá Vaše

vděčná

Kateřina.

d) *Přání k zrozeninám otcovým.*

Milovaný otče můj!

V duchu svém spěju k zejtřejšímu dni do středu domácnosti Vaší s tím blaženým upamatováním, že v ten den uzřel jste prvníkráte světlo světa tohoto a že prozřetelnost Božská ve Vás mně otce darovala. Třebas jsem již byla vykročila přes práh domu otcovského, nezapomenula jsem dosaváde, jak blažené doby připravovala mi ve věku mém dětinském láska Vaše otcovská. S jakou šetrností a trpělivostí shovíval jste slabému děcku, a s jakou obezřetností připravoval jste mi cestu do života věku dospělejšího! Otče můj! Vy znáte dceru svou a rozumíte jí i víte, že Vás miluje i ctíti nepřestane, a protož sobě přeje, by ještě dlouho a dlouho Vám děkovati a přání svá přinášeti mohla. Ona

Vám upřímně slibuje, že nejen v tyto výroční dny, nýbrž po celý svůj život naučení a dobrodiní Vašich zpomínati bude, tak aby vždy slouti mohla Vaše

věrná a upřímná dcera
Barbora Zvolská.

V Praze 31. prosince 1849.

e) *List k matčiným rozeninám.*

Má drahá matko!

S dětinskou jsem vždycky radostí a nedočkavou touhou den po dni čítával, brzo-li se vrátí a zasvitne den narození Vašeho. A když se vrátil tak vroucně vítaný den, nebývalo blaženějšího nade mne. Tuť se musila ozvati každá hláska zatajených díků a ve skrovném přání povznésti k srdci mateřskému. A hle! slavnost jindy tak radostná opět se vrátila. Však jen z daleké ciziny mohu vítati ji, zdaleka jen poslat ohlas radosti své; ale vděčnost má zůstane vždy Vás na blízku. Že jste o mne dnem i nocí pečovala, za to se Vám nikdy odměniti nemohu, to jen může a skutečně odmění všemohoucí Přítel vděčných dítek.

Avšak se přičiniti volím, aby nepřišla chvíle, v níž by Vám takových hodin litovati bylo. Tím zavírá přání své

Váš nejvděčnější syn
Bořivoj.

f) *Ke dni narození ujcovu.*

Velevážený pane ujče!

Jediné-li dobrodiní člověka vazbou vděčnosti na léta poutá, kdež potom nahledati mám vděků,

kde sbírati slov a skutků, aby se vyrovnaly počtu dobrodiní Vašich? Bez Vás byl bych jako planá jabloň, jenž roste a pučí, aby — rostla a pučela; bez Vaší ochrany stál bych co slabá třtina, od bažiny k bahnu zmítána. Proto by také svátek Vašeho narození ne jednou za rok, ale každým dnem celého roku a každého dne každou chvíli se vrátiti, a já bych ku každému celé zřídlo vroucích díků vyčerpati musel, kdybych díky své Vašim nesčíslným dobrodiním vyrovnati chtěl! Kde však nestačí síla, musí dobrá vůle nahraditi skutek, a Bůh dobrotivý ji přijme a odplatí Vám vedle ní. Já pak mimo srdečné přání své upřímně Vám slibuju tak jednati, aby se objevilo, že símě dobroty Vaší nepadlo na půdu neplodnou, a že je vždy co nejsvědomitěji chovati bude

Váš vděčný sestřenec
Jaroslav.

g) *Přání k uzdravení přítele.*

Nejdražší příteli!

Bolestná zpráva o nebezpečné nemoci Vaší mne došedší, naplnila velikým zármutkem duši mou, an jsem Vás v první ouzkosti, nevida nikde ani rady ani pomoci, takořka již za mrtvého považoval. — A hle, jak krásný a blahonosný jest dnešní den, jenž mi utěšenou novinu o šťastném uzdravení Vašem přináší a sladkou nadějí mne naplňuje, že Vás brzy zase uvidím a na věrná prsa přivinu.

Srdečné díky buďte všemocnému světa Tvůrci, jenž dobrotivě život Váš zachoval a dny Vaší pouti pozemské nejen Vám a milé Vaší rodině k blaženosti, nýbrž i mně k radosti prodloužil. —

Dobrotivost jeho račiž Vám nyní stálého zdraví popříti a Vás před vší nesnází a před každým úrazem milostivě chrániti, byste tím lehčeji povinnosti stavu svého vykonávati a tudy jak o nynější tak i o budoucí blaho svých drahých pečovati mohl. — Přál bych sobě Vás již nyní obejmouti; přání mé však nemůže vyplněno býti, jelikož důležitými pracemi zaměstnán jsem; protož přijměte až do našeho se shledání ubezpečení nezměněného přátelství od Vašeho věrného

Vojtěcha Ryby.

Ve Skalici dne 7. srpna 1847.

h) *Přání k rozeninám příznivce.*

Milostivý Pane!
Velectěný příznivče můj!

Neopovažoval bych se Vaší Milosti přítomným listem obtěžovati, kdyby se to netýkalo nejsvětějších citů vděčnosti, kterých v sobě udusiti nemohu a kteří mne mocně nutí, všudy, kam činnost ducha mého směřuje, upřímně vyznati, že Vaše Milost v tom všem, co mi od dětinství mého až do nynější doby k mému vzdělání velikomyslně poskytnuto bylo, největší a nejdůležitější podíl míti ráčí. Těmito důvody puzen, osměluji se dnes, an den rozenin Svých slavíte, Vaší Milosti vděčné city své přednesti, a tudy volám: Kýž popřeje dobrotivé nebe Vaší Milosti neskonalého štěstí, hojnosti zdraví a dlouhé posloupnosti let života, a nechť obdaří Vás vším, co by blaženost dnů Vašich rozhojniti mohlo! Ono ať Vám i dostatečně síly dopřeje k vytrvalému zastávání Vašeho těžkého úřadu, a vše ať milostivě odvrátí, co by jen na okamžení

blaho Vašeho zde pobytí zakaliti mohlo! Uslyšán-li bude slabý hlas můj, stanu se šťastným a nežádám více pro sebe, než aby mi možno bylo cit své nejvřelejší vděčnosti a nejhlubší uctivosti i budoucně jakýmkoli způsobem na jevo dáti a sobě tudy i v příštím čase náchylnost Vaši získati. Vaší Milosti nejvděčnější

Bohuslav Čermák.

i) *Oldřich jeví srdečné přání k povýšení důstojnosti svého příznivce.*

Velectěný Pane a příznivče můj!

Když jsem ve šťastných jindy dobách v tichém kruhu Vaší domácnosti žil, bylo mi popřáno oustně projeviti, co vděčné srdce mé při všech událostech velectěné osoby Vaší se týkajících, pocítilo. Nyní však jiní nastoupili časové a nezměněná toliko Vaše laskavost důvěrou pozdvihuje prsa má, že vlídně bude přijato, co prostosrdečnými slovy za příčinou povýšení Vaší důstojnosti, jížto nejmilostivější zeměpán veliké zásluhy Vaše odměniti ráčil, Vám podati se osměluji. Co bych bez Vás byl, nevím; ale čím Vám povinen jsem, velmi dobře nahlížím, a v málomocnosti své slabý jen ohlas díků zaslati mohu. Kýžby dobrotivost Hospodinova doplnila, kam slabost má nedosahuje, a rozlévala proudy nezkaleného štěstí tak, aby v tichém požívání blaženosti plynuly Vám dnové a vzdálen byl konec činůplného života Vašeho, by někdy skutkové dokázati mohli, co nyní pouhými slovy přeje Váš nejvděčnější

Oldřich Oborský.

V Blatné 7. srpna 1850.

B. Úlohy.

Podle níže udaných návrhů vypracujte listy blahopřejné:

161. *Úloha. Přání Jaromírovo svému příteli k šťastnému vyváznutí z nebezpečenství života*:

Když se Jaromír o velikém neštěstí svého přítele, který při jisté příležitosti vozem přejet byl, dověděl, velice se ulekl, i nemeškal drahého přítele hned navštíviti. Od té doby mu ale možno nebylo opět k němu přijíti, poněvadž důležitými pracemi zaměstán byl. Tím větší radost mu tedy způsobila zpráva o šťastném pozdravení se jeho přítele, která ho včera došla; protož jemu s upřímností k tomu štěstí přeje a žádá, by po tak trpkých nesnázích stálému zdraví se radovati mohl. Doufá, že přání jeho oslyšáno nebude, a že mu Bůh přítele jeho dlouho ještě uchová.

162. *Úloha. Přání ujci k novému roku*:

Slavomil obdržel od svého milého ujce tolik dobrodiní, žeby se jich nehodným stal, kdyby při každé příležitosti svou vděčnost na jevo dáti opominul. Protož se osměluje ujce svého žádati, aby dnešní jeho přání k novému roku laskavě přijmul. Slavomil nemá ovšem čeho přáti, an milý ujec jeho vším oplývá, co všelikou blaženost vezdejšího života rozmnožiti může; protož nežádá nic jiného, než aby dobrotivé nebe dny života jeho prodloužilo a všecko odstraniti ráčilo, co by jen na chvilku blaho jeho zakaliti mohlo. Žádá svého ujce o další náklonnost a přízeň.

163. *Úloha. List blahopřejný příteli u šťastném navrácení se z daleké cesty*:

Bořivoj píše, že od té doby, co přítel jeho dalekou a obtížnou cestu nastoupil, ustavičně na něho myslil. Každá zpráva, kterou od něho obdržel, naplnila jej srdečnou radostí. Nyní ale, kde přítel po dlouhém cestování šťastně se navrátil, nemůže déle srdci svému násilí činiti, a tudy jemu u příchodu jeho všeho dobrého žádá.

164. *Úloha. Lukáš píše svému učiteli k novému roku*:

Lukáš žádá, by i jemu dovoleno bylo na počátku nového roku svému učiteli za všecku péči své povinné díky vyjádřiti, a prosí za odpuštění, jestliže v minulém roce něčeho se dopustil, co by velectěného učitele jeho bylo zarmoutilo. Připovídá budoucně všech chyb se varovati a přičiniti se, by se pilností a vzorným chováním lásky učitelovy hodným učinil. Žádá konečně, aby dobrotivý Bůh učitele jeho vším odměniti ráčil, co by k vezdejší blaženosti jeho sloužiti mohlo.

165. *Úloha. Přání někomu, jenž byl nějakým statkem obdarován.*

VI.

Listy upomínací.

Dopisy, jimiž někoho o vyplnění nějaké přípovědi aneb o zaplacení jistého dluhu žádáme, slovou *listy upomínací*.

Zde pozorovati sluší:

1. Připomínáme-li někoho na učiněný slib, z jehožto vyplnění pouze nám nějaký prospěch vyplývati může, měj list náš tvar listu prosebního.

2. Musíme-li někoho o jistý dluh upomínati, staň se to slušně a zdvořile. Tažme se zprvu, zdali poslané zboží přijimateli skutečně se dodalo aneb spokojenosti jeho došlo; někdy můžeme ale potřebu svou s příslušnou omluvou přednesti.

3. Jestliže první upomenutí nic neprospělo, aneb se nám ani odpověd nedala, pak mluvme opravdivě, podotknouce, že by nám to nelibost působilo, kdybychom, jsouce dalším zadržováním svých peněz donuceni, jinou cestou spravedlnosti sobě dobývati museli.

4. Vesměs však jest nutno dle okolností neb dle povahy a stavu osoby se říditi, kterou o něco upomínati chceme. Čím více sobě na její náchylnosti zakládáme, tím šetrněji musíme v psaní sobě počínati, byťbychom již i nějakou škodu utrpěli.

A. Příkladové.

a) *Václav upomíná svého přítele, aby mu brzy psal.*

Milovaný příteli!

Dávno již očekávám psaní od Tebe, ale — nadarmo. Nemůžeš si ani pomyslit, jak často

jsem na Tebe vzpomínal! a Ty — ani jediným řádečkem mne nepotěšíš! Nyní mi opravdu již jiného nic nezbývá nežli Tebe tímto listem upomenouti, abys mi podle své připovědi co nejdříve psal. Co jest v tom za příčinu, že mi tak dlouho nepíšeš? Jsi snad nemocen? Máš mnoho práce? Anebo se na mne hněváš? — Či jsi snad — sotva se to psáti osměluji — docela na mne již zapomněl?! O, piš mi jen brzy a sprosť trapné nejistoty Tvého

upřímného
Václava.

V Sušici dne 3. srpna 1851.

b) *Upomenutí knihaře, aby knihy jemu odevzdané brzy svázal.*

Vážený pane!

Slíbil jste, že mi k novému roku ony knihy shotovené přinesete, ježto jsem Vám k vázání odevzdal. Očekávání mé bylo však marné a já se nemile přesvědčil, že jste danému slovu svému nedostál. Doufám, že do příští soboty dotčené knihy shotovíte a mně odešlete, jinak bych přinucen byl jiného knihaře sobě hledati. Zůstávám

Váš ochotný
Bedřich Jára.

V Praze 14. ledna 1848.

c) *Někdo žádá svého přítele o peníze, které u něho má.*

Milý příteli!

Poněvadž z jistých důležitých příčin do Vídně jíti a tam za některý čas pobýti míním, nelze

mi opominout, Vás dříve ještě tímto listem navštíviti, což čině, Vás zdvořile žádám, byste mi laskavě ty dvě stě zlatých ve stříbře, které až posud za prodané Vám zboží při Vás zůstávají, po tomto služebníku mém odeslal. Doufám, že prosbu mou neoslyšíte, an Vám připovídám každého času volné odsloužení.

Bůh Vás zachovej při dobrém zdraví, až opět s Vámi se shledá

Váš upřímný přítel
Petr Jelínek.

V Jedlině dne 7. března 1847.

d) *List upomínací o nakražení škody.*

Příteli milý!

Několikrát jsem Vám psal, ano i oustně s Vámi bratr můj mluvil o náhradu té škody, která jest se stala od Vašich čeledínů na polích mých, a vždycky tím odkládáte den ode dne. Protož, příteli milý, žádám Vás ještě jednou, aby byla ona škoda od Vás mně napravena bez odkladů, neboť bych jistě rád Vás sobě zachoval a vší nesnáze s Vámi prázden byl. Tudiž Vám tímto listem oznamuji, jestliže byste tím prodlévati chtěl, že bych od toho nikterak neupustil, ale právem toho sobě dobýval. Tím se zpravte!

Váš k službám volný
Jiří Jonáš.

V Květolibech dne 13. června 1849.

e) *List upomínací o peníze.*

Vážený pane!

Minulého roku jste mne požádal, abych Vám ony tři sta zlatých, které jsem Vám před čtyrmi léty byl půjčil. ještě šest měsíců ponechal. Rád jsem žádosti Vaší přivolil. Jelikož však určený čas dvakráte již uplynul a Vy o zaplacení dotčeného dluhu se nestaráte, tedy nemilou potřebou nucena se vidím, Vás ještě jednou zdvořile požádati, byste jej do budoucího května b. r. zapraviti neopominul. — Doufám, že spravedlivou žádost mou vyplníte. Váš ochotný

Pravoslav Přímý.

V Rožmitále dne 14. března 1847.

f) *List druhý téhož spůsobu.*

Milý Pane!

Ačkoli ne bez utrpení znamenité škody, však ale z pouhého přátelství i druhou lhůtu k zaplacení mých spravedlivých peněz jsem Vám povolil, mysle, že tentokrát jako spravedlivý muž jednati budete a tudy slovu svému dostôjíte; však ani tuto lhůtu jste nedržel, a já nahlížím, že se mnou toliko žert tropiti míníte, což mi žádným způsobem lhostejno býti nemůže, tím méně, an při Vás zůstávajících peněz nevyhnutelně potřebuji. Pročež Vás posledně žádám, byste onu dlužní summu peněz od příštího čtvrtku ve čtrnácti dnech náležitě mi odvedl, jinak bych přinucen byl. spravedlnosti právně sobě dobývati, což by Vám nelibost i mnohou škodu spůsobiti mohlo. Váš k službám volný

Pravoslav Přímý.

V Rožmitále dne 1. prosince 1847.

B. Úlohy.

166. *Úloha. Jaromír upomíná svého spolužáka, aby mu vypůjčené knihy odvedl*:

Jaromír uvádí, že má příčinu na svého přítele se mrzet, an mu knihy, které se byl toliko na šest neděl vypůjčil, po tu dobu ještě neodvedl. Připomíná, že ony knihy na místě šesti neděl nyní již šest měsíců při něm zůstávají. — Jaromír rád přisvědčuje, že přítel jeho všelikou prací zaměstnán jsa, mnoho času čtení obětovat nemůže, ale že vypůjčené knihy přec již přečísti mohl. Poněvadž ale tyto knihy ani Jaromírovi vlastně nepatří, tudy jich déle při něm nechat nesmí, a žádá jej, aby mu je po tomto poslu jistě poslal. Připovídá v jiné případnosti svému příteli opět k službám volným býti.

167. *Úloha. Vojtěch upomíná krejčího o brzké shotovení objednaného oděvu*:

Vojtěch sobě objednal u mistra Jehličky nový oděv, a byl od něho ujištěn, že jej ve čtrnácti dnech obdrží. Určený čas ale dvakráte již proběhl, a nyní i zima nastává, za kteroužto příčinou se Vojtěch vynadivit nemůže, že objednaný oděv až posud neobdržel. Pročež žádá krejčího, aby nejdéle v osmi dnech svému slovu dostál a shotovený oděv jemu odeslal. Jestli pak by se to nestalo, připomíná, by jemu dané sukno nazpátek odvedl, aby sobě nejen tento oděv, nýbrž i všechen budoucně potřebný šat u jiného mistra mohl dáti šíti.

168. *Úloha. List upomínací o zaplacení jistého dluhu*:

Bernard se vypůjčil před půl létem od Filipa 500 zlatých a slíbil tyto peníze ve čtyrech nedělích opět

složiti. Nicméně Bernard slovo nedržel, čímž Filipa do velké nesnáze uvedl, a tudy jej nyní omluvena míti musí, že ho Filip prosí, by jemu tuto sumu v osmi dnech odvedl, poněvadž dotčený dluh svému věřiteli platit má, byv od něho již upomínán. Filip chce svému slovu dostáti, aby všem nepříjemnostem, jaké by z dálšího neplacení povstati mohly, předešel. Ujišťuje Bernarda, že jej nerad touto prosbou obtěžuje, a připovídá, že mu v jiné případnosti opět rád poslouží.

169. *Úloha. Mistr Dlátko žádá pana polesného o zaplacení dluhu za odvedené nářadí:*

Mistr Dlátko odevzdal kočímu polesného, když pro shotovené nářadí přijel, také oučet s tím doložením, aby jej svému pánovi doručil. Že však zmíněný oučet netoliko zapraven nebyl, nýbrž že i od p. polesného žádné zprávy nedostal, zdali odeslané jemu nářadí spokojenosti jeho došlo, tudy se domnívá, že kočí onen oučet buď ztratil aneb jej odvesti zapomněl. Z té příčiny doufá, že jej p. polesný omlouvena míti bude, když tomuto listu za ztracený snad oučet nový přikládá. Jestli by panu polesnému vhod bylo přiložený oučet hned zapraviti, prokázal by mu tím veliké dobrodiní, an právě ku koupi prken peněz potřebuje. Žádá o další přízeň.

170. *Úloha. List druhý téhož řemeslníka o zapravení dotčeného dluhu:*

Pan polesný mistrovi na jeho psaní nejen žádné odpovědi nedal, nýbrž ani oučet jemu znovu poslaný nezaplatil. Připomíná p. polesnému, že tím zdržováním zasloužené mzdy náramně zkrácen jest a velikou škodu trpí, jelikož na shotovené nářadí hotové peníze vynaložiti musel. Dělá si naději, že ve 14 dnech dotčený

dluh zajisté obdrží, což kdyby se nestalo, že by donucen byl své spravedlnosti sobě právně dobývati.

171. *Úloha. Krejčí upomíná obchodníka v suknech, aby mu zamluvená sukna co nejdříve poslal.*

VII.

Odpisy.

Odpis slove každý list, jímžto na obdržené psaní odpovídáme.

Chceme-li na obdržený list náležitou odpověď dáti, jest třeba:

1. Abychom prvé obsah obdrženého listu pozornè přečtli a pak uvážili, nač odpověděti slušno a potřebno.

2. Zodpovídejme vše, nač tázáni jsme, úplně a s přiměřenou jistotou.

3. Každá odpověď v celku přiměřena buď listu obdrženému, měj jeho povahu, a neodkládej se dlouho, obzvláště ve věci vážné a potřebné.

Poznamenání. Na listy urážlivé lépe jest odpověděti později chladnou myslí, neb raději ani neodpověděti.

A. Příkladové.

a) *Odpověď na list prosební.*

Drahý příteli!

Ku svému potěšení jsem se ve Tvém listu dočetl, že se také květinářstvím zanášíš, a že

jsi sobě v otcově zahradě malou květnici založil. Těším se, že žádost Tvou vyplniti mohu, a zde Tobě hned částku své zásoby posílám. Obdržíš semena letních fial plných, něco zvonečkových, balsaminových, karafiátových a rezedových. Jména máš na balíčkách napsána. Při nejbližší příležitosti odešlu Tobě také některé řízky ze svých plných karafiátů, pak něco sazenic rozličných květin. Buď zdráv a zahrádky své bedliv. Aby Tě Tvé nové zaměstknání příjemně bavilo, přeje Ti Tvůj

upřímný přítel
Václav Studnička.
V Praze dne 26. dubna 1855.

b) *Otec píše svému synu, odpovídá mu, že sice stůně, aby však domů nejel a raději svého zdraví ušetřil.*

Milý Jene!

Znaje Tvoje zaměstnání, nechtěl jsem Tě oznamováním o své nemoci ve starost uváděti. Poněvadž pak z Tvého listu vyrozumívám, že jsi se toho od p. Randy dověděl, oznamuju, že jsem hned druhý den, jak jsem od Tebe z Prahy přijel, těžce se roznemohl. Nyní však se semnou již polepšilo, kromě že krutými bolestmi, jakých jsem utrpěl, seslábnuv, ještě mnoho chodit nemohu. Mám ale pevnou naději, že mne dobrotivý Bůh brzy k předešlému zdraví přivesti ráčí.

Protož není zapotřebí, bys na cestu se vydal chtěje mne navštíviti, věda, že i zdraví lidé nynější povětrností onemocněti mohou. Neboť mně milejší bude slyšeti, když v Praze zůstávaje zdraví

svému vyhovíš a vykonávání svých povinností nepromeškáš. — Toť jest přání Tvého

upřímného otce
Vojtěcha.

V Obecnici dne 9. listopadu 1850.

c) *Odpověď svému příteli, jenž byl dlouho nepsal.*

Můj milý Adolfe!

Nuže jsi opět, jakýs býval. Psals mi velmi přívětivě, a čím delší bylo Tvoje mlčení, tím milejší mi byl tento důkaz Tvého přátelského upamatování. Zdáloť se mi, žes buď zesnul, aneb že již nedbáš, živ-li jsem čili mrtev, ač jsem Ti jindy milý býval. Obsah Tvého listu, abych upřímně mluvil, dílem byl potěšitelný, dílem tesklivý. Že jsi cíle svého došel, raduji se velmi a štěstí k vyvedení dalších Tvých záměrů Tobě přeji. Co ale píšeš o nevalném zdaru Vaší nové knihovny, to mne rmoutí, an jsem se nenadál, že by snad ještě v některém českém místě taková netečnost panovati mohla, aby obyvatelé jeho tak blahonosného ústavu podporovati se zpěčovali. Mám však naději, že se věc tato brzy polepší. Buď zdráv a poručena učiň všem dobrým přátelům Svého

upřímného
Slavomila.

V Praze dne 15. května 1851.

d) *Jan odpisuje své sestře Marii, která jemu o smrti jejich matky zprávu dala.*

Má nejmilejší sestro!

Pro pláč Ti sotva psáti mohu. Není k vyslovení, jak mne Tvůj list ulekl a zarmoutil, přinesa mi tu nejtruchlivější zprávu o nenadálé smrti naší drahé matky. Ach! kdo by si to byl pomyslil, když jsem z domu odcházel, že mateřská ruka její naposledy v tomto světě mne žehná! — Nesmíme však zoufati, milá Marie, neboť co Bůh činí, dobře činí! tomu musíme věřiti, ačkoli nám to v naší bolesti jinak přichází. Když ale vysoké stáří a stálou churavost zvěčnělé matky naší povážíme, uvěříme rádi těmto slovům, vědouce, že dobrotivý Bůh lepším bytem ji opatřiti ráčil. Naše milá matka je nyní šťastna; ona byla na světě dobrá, a je nyní blažena. Máť se zajisté lépe nežli my; těšme se z toho. O nás se Bůh zajisté bude starati; vždyť živí ptáka v povětří a květinu na poli; jak pak by mohl na své opuštěné dítky zapomenouti? — Neplač, netruchli tedy, rozmilá sestřinko! Důvěřujmež se raději zcela v Boha, modleme se a zachovávejme naučení své milé matky, pak se nám zajisté dobře povede, a někdy se s ní v nebesích opět shledáme.

Měj se dobře, nejmilejší sestro, a potěš brzy zase nějakým listem

Svého nejupřímnějšího bratra
Jana.

Ve Stříbře dne 8. dubna 1850.

e) *Odpověď dána svému příteli.*

Příteli drahý!

Jakož jste mi psal i po svém bratru oustně vzkázal, abych vám půjčil 200 zlatých, pověděl jsem bratru Vašemu, že já nyní žádných peněz nemám, leč si jich vydlužím.

Protož vydlužil jsem se od dobrého přítele žádanou částku do sv. Havla, abych Vám ní na ten čas ve Vaší potřebě pomohl. Než prosím Vás, hleďte, abyste mi tyto peníze až do toho času opět odvedl beze všech průtahů; neb já cožkoli lidem dím, rád bych také splnil. Chcete-li, rád Vás založím penězi svými, když jich míti budu.

Všeho dobrého Vám žádaje ostávám

Váš upřímný

Pravomil Jablonka.

V Hovořicích dne 2. února 1842.

f) ***Antonín Krtek odpovídá svému příteli a udává výminky, pod kterými jistý statek koupiti chce.***

Milý příteli!

Z Vašeho listu vyrozumínám, že se pan Březina k prodeji svého domu i s dědinou skutečně odhodlal. — Já bych to koupil, jestliže bude chtíti prodat obé spolu; jedno bez druhého bych ale nekoupil. Kdyby mi výmínky, jež sobě pan Březina pozůstavuje, povědomy byly, tedy bych svému synu Vojtěchovi poručil, co za to chci dáti beze všeho smlouvání. Pan prodavatel měj pak na vůli to dáti tak neb nedati; já nadto žádných tržení více činiti nebudu; neboť nemy-

slím pana Březinu oklamati, ale sám se toho chci také vystříci. A protož bych rád, abyste mi výminky tohoto prodeje prve oznámil, než by můj syn do Prahy odjel, abych se tím věděl zpraviti.

Žádaje Vás o brzkou odpověď zůstávám Váš
službovolný
Antonín Krtek.

V Loučicích dne 8. dubna 1841.

g) *Jaroslav odpisuje svému mladšímu bratrovi.*

Milý bratře!

Můžeš si pomyslit, že jsme všickni vespolek z toho veliké potěšení měli, vyrozumíce z Tvého listu, že jsi bez úrazu do Prahy se dostal. — Neméně potěšila nás zpráva ta, že jsi místo v takové dílně obdržel, kde se mnohému dobrému přiučiti a ve svém řemesle zdokonaliti můžeš. Kýž by se Ti vždy dobře vedlo! Kýž by i čas, v kterém na zkušenou mezi cizími lidmi bydlíš, Tobě nejen příjemně uplynul, nýbrž i pevným základem Tvé budoucnosti se stal!

My se kojíme tou nadějí, že nezapomeneš nikdy upřímného napomínání svého starostlivého otce aniž srdečných proseb své dobré matky i svých laskavých bratrů, a tudy že nikdy od cesty cnosti, která jedině k pravé blaženosti Tebe přivesti může, se neuchýlíš; neboť jen tímto spůsobem jest Ti možno svým pečlivým rodičům radost učiniti a sobě nejen k vezdejšímu ale i budoucímu blahu pevný základ položiti.

Piš nám jen často, a neopominu i já Tobě pilně vše oznamovati, co se u nás děje. —

*

Naši drazí rodičové jsou, díky Bohu! při dobrém zdraví; bratr Vilém ale opět postonává, nadějeme se však, že se to s ním brzy polepší.

Buď zdráv a přijmi srdečné políbení od

Svého upřímného bratra

Jaroslava.

V Nepomuku 15. června 1848.

B. Úlohy.

172. *Úloha. Rupert odpisuje svému příteli, děkuje mu za půjčenou knihu:*

Rupert jeví velikou radost nad tak užitečnou knihou, kterou mu byl přítel jeho zapůjčil. Připovídá, že jí při čtení všemožně ušetří a ji bez poškvrny opět odvede. Těší se na onen zeměpis, který mu přítel jeho později půjčiti slíbil, a přeje sobě, by se mu také něčím odsloužiti mohl.

173. *Úloha. Jarolím odpovídá svému soudruhu a udává příčinu, pro kterou mu dříve psáti nemohl:*

Jarolím chtěl svému příteli hned odpověď dáti, jak byl první list od něho obdržel. Že však otec jeho, nebezpečně byv nemocen, sám obchod vésti nemohl, tudy jej musel Jarolím zastávati, což ho tak mnoho času stálo, že mu ani okamžení ku psaní nezbývalo. Pročež doufá, že jej přítel jeho omlouvena míti bude. Připovídá, že mu zaze častěji psáti chce, jak mile se otec pozdraví.

174. *Úloha. Ladislav odpisuje svému příteli, jak se mu na cestě vede:*

Ladislav připomíná, že se s tímto listem trochu opozdil, a to z té příčiny, že se v Teplicích několik

dní zdržel, a tam odtud psáti nemohl, an se mu času nedostávalo. Protož chce nyní svému příteli popisem další své cesty radost učiniti, poněvadž ví, že ho to zajímá. Vypravuje, co v Teplicích viděl, a popisuje toto město i jeho okolí. Udává, kam se nyní obrátí a kdy se navrátiti hodlá. Ubezpečuje svého přítele stálého přátelství a žádá ho, aby mu také brzy psal, a sice, aby list jemu psaný do Karlových Varů odeslal, kdež jej očekávati bude.

175. *Úloha. Vojtěch píše svému příteli, a posílá mu žádané knihy*:

Vojtěch rád přítelovu žádost vyplnil, pročež mu žádané knihy hned koupil a tuto je posílá. Přeje, aby se jimi přítel jeho dobře bavil. Táže se ho, jak se mu ten nový svazek »Živy« líbil. Očekává opět brzkou zprávu od svého přítele.

176. *Úloha. Někdo píše svému dlužníku, že mu novou lhůtu k zaplacení povinnovaného dluhu povoluje*:

Věřitel píše, že list obdržel, v němžto žádán jest, aby, co se zaplacení jemu povinnovaného dluhu dotýče, shovění měl od tohoto pondělka za čtyry neděle. Připomíná, že k této žádosti rád přivoluje; žádá ale, aby se to na ten čas stalo bez výmluvy, jinak že by velikou škodu utrpěl, když by ještě déle zdržován býti měl. Připovídá, že mu chce budoucně, když by toho žádal, opět nápomocen býti.

177. *Úloha. Odpověď na pozvání Bernardovo*:

Jaroslav byl listem a pozváním Bernardovým k obžínkám tak překvapen, že jeho list také hned svým rodičům četl, kteří též radost nad jich upřímným přá-

telstvím jevili. Jaroslav obdržel od rodičů dovolení k této návštěvě a tudy v určený čas skutečně k Bernardovým rodičům přijde.

VIII.

Listy rozličného obsahu.*)

Perchta z Rožmberka svému otci panu Oldřichovi z Rožmberka (1449).

Milý pane, jako jsem Tvé Milosti v prvním listu psala, že se mi dobře vede, není tomu ale tak, bohužel, nobrž velmi zle se mám. A to žaluji Tvé Milosti, že v tak bídném stavu jsem, na jakýž ani nikdy přivyknouti nemohu. Neboť jsem této paní pravá žebračka. Všecko musím dříve od ní vyprosit, a ráda bych to činila, kdybych to jen obdržet mohla podle žádosti. Také mne nemálo rmoutí, že pán můj sám v stálé půtce je s nejbližšími příbuznými. Tak před nedávnem dopustil se něčeho na strýci svém, což jen k jeho velikému pokoření se bude moci napraviti. Aby rozepři tu narovnali, chtějí nyní všickni sejíti se ve Vídni, všichni Lichtenšteinové jsou ale proti němu. Ty také snad budeš k tomu pozván. — Masopustní neděli jel tam sám beze průvodčích nenechav se držeti od

*) Kladouce zde některé *původní* dopisy mládeži na ukázku, činíme to zároveň ku povzbuzení, aby ti, jimž čas a poměry toho dovolují, na sbírku původních dopisů našich přednějších spisovatelů pomyslili, čímž by se zajisté patrná mezera v naší literatuře vyplnila.

nikoho. Jak se mu tam povede? Jsem v ouzkostech velkých. Učiň tedy, abych se brzy s Tebou shledala, a jako jsem Ti dříve psala, prosíc, abys mě pozval k sobě....

List na pokáranou Jindřichu z Rožmberka od komorné jeho sestry (1451).

Těšilo by mě zvěděti, že Tvé Milosti vede se dobře, nám, bohužel, se ale dobře nevede. Zde Ti posílám košili, prosíc, abys z laskavosti ke mně nositi ji ráčil. Hněvám se ale na Tvou Milost, tak se hněvám, ze sešedši se s Tebou, až do pláče bych se s Tebou vadit mohla. Vždycky jste přislibovali, že přijdete k nám, kdyby se nám vedlo nejhůře; nyní se nám vede tak, a Vy posud ještě váháte. — V skutku, ani bych to byla nevěřila, že by člověk na svou vlastní sestru zapomenouti mohl a ji zanedbati. Všeobecně mluví lidé o tom, jen ona, zdá se, že všechnu citelnost, avšak i všecku důvěru k lidem byla ztratila, a obzvláštně rmoutí ji Tvoje nevšímavost a zanedbání, ježto Tebe přede všemi nejvíce milovala. Nemáť pro své trápení již ani slze více. Pokud mně možno, hledím ji těšiti, kterážto přec sama útěchy potřebuji. Ji potkávají strasti, jakých jsem se v lidském životě ani nenadála... My Tě prosíme, jak mile do Prahy se navrátíš, abys přišel k nám.

Odpověď Bohuslava Hasisteinského z Lobkovic Viktorinovi Chrudimskému ze Všehrd (r. 1442).

Dnes mi odevzdán byl od Tebe list. Dychtivě jsem jej četl a vděčně poznal Tvou ne-

změněnou ke mně přízeň a lásku. Zvěděti žádáš mé nynější smýšlení; tedy poslyš. Když o věci té první zmínka učiněna, byl jsem v nejzazších světa končinách; i po svém do vlasti se navrácení choval jsem se tak, že jsem nedychtě po takovém důstojenství, jím také nepohrdal a ke všemu připraven očekával, jakkolivěk se věc ta skončí. Pokládají mi to sice za zlé skoro všichni přátelé moji; než já se nespouštím svého úmyslu, nechtěje oknem anobrž dveřmi vejíti do ovčince Páně. I neukazuj mi na ty, kdož se po takové hodnosti po jakýchkoli cestách křivých-rovných ucházejí; buďtež oni kdokolivěk, mne však nepřivedou, abych je sobě za vzor a příklad svého jednání obral, žádaje býti raději dobrým a zachovalým, nežli možným a ctěným. Tomu-li tak, snadno poznáš, nejsa, tuším, povahy mé docela nepovědom . . .

Psal bych více, ale posel Tvůj pospíchaje ledva půl hodiny ku psaní mi propůjčil. Zdráv buď! (Přel. Vinařický.)

Týž Janovi Šlechtovi, kr. sekretáři.

Odpovídaje na list Tvůj, kde se omlouváš, jako bych Tě z nedbalosti vinil v zábavách literních, přijímám omluvu Tvou, a co jsem psal, považuj za žert a nikoliv za domluvu. Neb o ničem více přesvědčen nejsem, jak o Tvé povaze a pilnosti. Divím se ale, že o rukopisu, který mi z královské knihovny vydán býti má, zmínky nečiníš. Odpusť mé dotíravosti, požádám-li Tě, abys o to péči měl. O Ptoloméovi řeckém se nezmiňuji, abych se dotíravým nezdál; vyprosíš-li mi ho ale na Královské Milosti, bude jakobys

mi statek daroval. Tvého nového spisu jsem ještě nespatřil, nemohu tedy o něm souditi; prohlédaje však ke Šlechtově vzdělanosti a vtipu, neobávám se, aby se skladatel zaň styděti příčiny měl.

Měj se dobře, miláčku můj, a buď ujištěn, že na Šlechtovo přátelství nikdy nezapomenu, i jakýbykoli konec měla Tvá péče o mne.

Týž.

Týž zvěstuje Dr. Janovi Kaiserberkovi, kanovníku Štrasburskému, úmrtí průvodce svého na cestách (l. P. 1492).

Smutnou novinu zvěstuji Tobě, velebný otče! Můj milý Fr. Busner, který několik let v domě mém přebýval, a se mnou po zemích a vodách putoval, v Pánu zesnul na den narození Blahoslavené Panny. — Tato ztráta tím více mne rmoutí, že jsem jej nemohl zdravého odevzdati matce jeho, paní výborné, která se domýšlela, že její syn u mne schován jest. Kdož ale může se protiviti vůli Boží a soudům jeho nezpytatelným? — Dříve ho trápila zimnice, kteráž když se více rozmáhala, učinil, co na křesťana sluší. Zotavil se pak opět, ano i všeho nebezpečenství znikati se zdál; než brzy na to upadl v těžší nemoc, kterou vida ho nad míru sklíčeného, pro kněze jsem poslal, od něhož sv. olejem pomazán tak tiše a klidně skonal, že nikoliv umírati, ale zesnouti se zdál. Poprvé za mého živobytí byl jsem u lůžka umírajícího, pláče a vzlykaje, an jsem se pojednou zbavena viděl dobrého a věrného společníka. Nezahojila se ještě rána zasazená mi úmrtím zbožného Petra Schotta, jehožto laskavá ochota tak

v duši mé tkví a tkvíti bude, že každou dobu žalosti i hoře útěchu mi podá jediné na něho zpomenutí; a hle, nová ji následovala strast! Dvojí tato nehoda učí mne pominulosti věcí vezdejších. Oba sice, jak se důvěřuji, ve spolku blahoslavených odplatu za své cnosti přijali; nicméně však nemohu se obrániti zármutku a hoři, ano píšícímu to slzy nadarmo zadržované líce mi zatékají.

Týž.

Karel z Žerotína Jindř. Wolbramovi zprávu dává o svém příjezdu.

Jindřiše milý, dobrého zdraví od Pána Boha Vám žádám. Oznamujiť, že jsem včerejšího dne chvála pánu bohu podle způsobu svého v dosti mírném zdraví sem na Rosice přijel a dnešního dne, bude-li vůle boží, cestu dále k Rousinovu vzíti strojím. Posílámť pak příležitě psaní, paní svědčíci, poroučeje, aby jí ho s pozdravením jí velice ode mne dodal a podlé včerejšího s Tebou na tom zůstání mně po tom poslu, jak se nyní vynachází, oznámil. Ját bohdá zejtra také, jak mi se dále povede, z Rousinova psáti chci.

Na Rosicích 5. ledna 1628.

Týž Zdenkovi hraběti z Hodic.

Službu svou vzkazuji urozený pane a příteli mně zvláště milý.

Ze jste se zase domů navrátiti ráčili, rád jsem tomu z psaní Vašnostiného porozuměl, než naproti tomu nerad se z něho dočetl, že jste na té cestě a již blízko od domu neštěstí míti a s ourazem domů přijeti ráčili, čehož Vašnosti věrně nepřeji,

pána boha žádaje, aby on sám Vašnost k prvnímu dobrému způsobu tím dřívěji přivesti zase ráčil. O sobě pak Vašnosti oznamuji, že jsem tolikéž těchto pominulých dnů při svém zdraví nedostatečný byl, a až posavad ještě velice zůstávám pomoci a lékařství užívaje; mám však ku pánu bohu tu naději, že se se mnou brzy zase dokonale polepší. A poněvadž také z téhož psaní Vašnostiného porozumívám, že byste ke mně přijeti a mne navštíviti chtíti ráčili, kdykoli se to stane, rád Vašnost v domě svém uhlídám. A při tom Vašnost ochraně božské poručena činím.

Na Náměsti 13. dubna 1628.

Matěj Milota Zdirad Polák Liboslavu Zieglerovi.

Breitenau 9. října 1813.

Milý Liboslave!

My před nepřítelem stojíme; před Drážďany děla již strašně hučejí až se hory třesou. Rusové, Prušané, Rakušané stojejí 420.000 pohromadě. Blücher již outok počíná. Jeden oficír od našeho pluku jde se zajatými Franky do Teplic a vezme mi toto psaníčko s sebou, sice by nedošlo. Krev se dnes hojně cedit bude. Pozdrav Čechy všecky od upřímného Miloty.

P. S. Na bubnu v hřmění děl psáno.

Týž popisuje zříceniny Pompeji.

V zříceninách Pompeji dne 17. srpna 1815.

Milý Liboslave!

Smuten jsem, že i na to již z Vídně na Vás poslané psaní žádné odpovědi jsem neobdržel,

přesvědčen jsa, že jistě odepsati jste neopomenul. Bůh ví, co se všemi těmi se děje listy; devatenácte jsem jich z Neapole již rozeslal, ale ni jednoho slovíčka z vlasti neobdržel. — Jak se v literárním vlastenském světě děje, nevím nic; přes to přese všecko neopomíjím uměnám sloužit. Dnes od pěti hodin v těchto zříceninách a nezříceninách bloudím, omámen podivením všecken. Tu stojí divadlo pro 35 tisíc osob, jako dnes by ho byl skončil mistr; tu zpěvna mramorová, onde herna v kole se točící, onde divadlo kryté pro smutnohry shotovené, tam chrámové mramorosloupní s oltáři a stoly k obětem, ulice široké, dlážděné čtverrohy samými, tisíc domů mosaikem vykládanými podlahami, lázně čistovodé a hrobky posléz vznešené na konci města a tak zachovalé před zkázou, že každé písmenko na nich čísti a nejschopnější stavitel našich časů zde vzor nalezti může. Slavné ticho v tomto nyní ještě slavném městě cizinci mráz do těla lije, an město veliké, avšak človíčka v něm nevidí a mezi ulicemi a paláci bloudí. — Zde v chrámě B. Isiv na křímse z alabastru sedě na Vás píši, obdržev papír a ingoust od strážného, který dvacíti muži toto město před zkázou rozpustilců a cizince před loupežníky chrání. V pravo se hory z dýmu Vesuva k oblakům věží a proudy lávné strašného vzření mne k otřesu nutí. Naproti pak modrá hladina středomoře loděmi posetá se pyšní a zapadající slunce ohnivý sloup do hlubin tvoříc, plamenem tím oko slepí; jedním slovem: takovéť položení, takovíť přirozenosti vznešení předmětové, že kdyby jinší tyto krajiny obývali lidé, ponejprv nevěrným bych vlasti býti musel... S radostí čekati budu na Vaše psaní, kdež se všeho dověděti mí-

ním, co se strany literatury v Čechách děje. Dnes jsem pátý zpěv Přirozenosti začal, avšak nevydám ani slova, dokud od Vás vše prohlídnuto a spraveno nebude.... Já přítelem Vás si vysoce vážícím ostávám Milota.

Dobromila Rettigova o své churavosti.

Milovaný Příteli!

Dnešní procházka, můj drahý příteli, nepodobala se oné před několika nedělmi, aň jsem s mým manželem a s Vámi na střelnici byla. Tehdáž jsem byla zdráva a plna rozmaru. Jasný byl sice den, ale slzoplným okem pohlížela jsem na nebes modro a prosila Boha o svatou trpělivost, které co den více potřebuji a která denně chorobou mou ubývá. Modlete se, příteli drahý, za mne, aby mi Bůh udělil milosti své, abych mohla snášeti, co na mne složil a ulevil bolu mému — a nelze-li jinak se mnou býti, tedy po navrácení se mém z Moravy od drahých přátel, ať mě uloží otcovská Jeho dobrota v pokojný stánek, kde není žádného utrpení více. — S Vámi jsem se rozloučila, a — modlit se za mne budete — rozloučím se i s ostatními drahými, a pak staň se vůle Pána života mého! — Ach, má hlava dnes pálí! Dnes trpěla velmi mnoho na těle i na duši Vaše

upřímná
Dobromila.

V Rychnově nad Kněžnou 8. srpna 1828.

Jaroslav Langer J. H. Pospíšilovi do Hradce.

V Bohdanči dne 10. března 1835.

Rozmilý Příteli!

S radostí velikou jsem Váš poslední lístek obdržel, jako vždy a každou zmínku, která se Vás, Vašeho panstva a vůbec Hradce týká; tím více nemilo mi jest, a těžce toho nesu, že žádostem Vašim vyhověti nestačím. Chcete, abych knížku — kteráž mi dávno již povědomá byla — „Navedení pro družby a řeči na svadební služby“ — předělal a opravil. Příteli, zde jen dvě cesty k dosažení cíle vedou; buď knížku tu jen ledajak poopraviti, co se řeči a slohu týče, anebo zcela novou psáti. Že nemyslíte o tom prvním, doufám alespoň; neboť věru vím, že tomu nechcete, abych na věc času obětoval, a pak Vám ji snad horší podal, než jaká jest nyní. Abych světleji mluvil: Knížka tato jest mrzák ubohý v literatuře naší, ačkoli i jako mrzák ceny jakési do sebe míti může, a to tím více, jelikož nic lepšího toho druhu v literatuře naší nemáme. Ale jak se Vám líbí mrzák, když se oblíkne do šatu dle nejnovějšího kroje, pyšně a modácky sobě vykračuje, napřed hrb, vzadu dva, na jednu nohu nemůže a na druhou pokulhává — a myslí, že k vůli kabátu všemu lidu se zalíbiti musí. Tak by to bylo s knížkou touto, kdybych ji trochu lepším slohem a volenějšími slovy obdařil. Nechte Vy jen knížku tu, jakáž jest, semotam jen některé již vymrskané slovíčko proměnivše. Já aspoň jináče nerozumím; prozatím se jí může dobře použiti, dokud se někomu nepodaří, druhou cestu k dosažení cíle nastoupiti, totiž: zhotoviti zcela

nový o tom spis. — Že Vy ve svém listu mně lahodíte a mně tolik v té věci zběhlosti připisujete, nevím, co Vás k takovému domejšlení zavedlo. Já ovšem — nezapírám toho — národní smejšlení, jevení citu a vtipu lidu našeho dosti dobře znám; také o jeho příslovích, písních, báchorkách a humoru národním, o jeho pověrách a věrách dosti rozšířené mám známosti, ale posud toho sem nedocílil, abych toho všeho v mysli své jedíný obraz utvořil a všecko v jednu myšlénku slil. Příčina toho jest, že sem posud málo ještě k vůli tomu cestoval — a kde bych vzal peněz? — a pak zapotřebí mi jest pilnější ještě študování našich dějin a obyčejův okolních národův, jelikož povždy náš národ na své sousedy i naopak onino na nás opět oučinkovali; mnoho cizího se nám sem vtrousilo, mnoho domácího zase roztrousilo a v cizině kořen svůj rozpustilo, vzrostlo a zdomácnělo. Mnoho bych o tom psáti musil, kdybych Vám vše na úkazech vyhynulých i posud živých vyhledati, a důkazy i příklady všemi opodstatniti měl. Slovem, já k takovému podniknutí posud nedospěl, a — nezmění-li se osud můj — sotva již kdy dospěji.

Poroučejte mne Vašemu panstvu co nejšetrněji. Bůh Vám přej zdraví! Váš

Jarosl. Langer.

J. Kollár Jar. Pospíšilovi.

V Pešti 7. listopadu 1837.

Abych žádosti Vaší opětované vyhověl a slibu svému panu Vrťátkovi učiněnému dostál: posýlám Vám zde Paběrky z role Slávy Dcery, jako do-

datky k tištěným Znělkám. Na ten čas nic jiného na pohotově nemám, poněvadž tohoto léta víc než kdy jindy úředními pracemi zavalen byl jsem. Tyto znělky dejte do Vesny. Pro Květy sděluji Vám popis slavnosti Milostivého léta, která se 5. listopadu v Pešti světila. Pořádek tištěný této slavnosti poslal jsem příteli Šafaříkovi a Hankovi, kde se obšírnější zprávy dočísti můžete. Mějte se blaze.

Váš přítel

J. Kollár.

Fr. Sláma, děkan Bechyňský, professorovi Bezděkovi do Písku.

Drahocený Příteli!

Maje v pátek kázaní a hledaje k němu teprvé papír, ráčíte mně věřiti, že nelze v široké rozpravy se pouštěti, an mne našeho hodného malého Malého zítřejší odchod ku psaní do Písku vybízí. Skládámť předně vřelé díky za starost, kterouž jste s odesláním mého příspěvku k museum měli, dávaje spolu věděti, že mne výbor písecké nově zřízené opatrovny za působícího člena vyvolil, jejížto diplom as před čtrnácti dny jsem obdržel, připojiv spolu tištěná pravidla, z nichž svítá, že se každý člen účinkující k složení 5 zl. stř. buď najednou nebo každým rokem po 1 zl. zavazuje. I odesílám tuto skrovný ten příspěvek jsa aspoň nyní toho úmyslu, také budoucně, krom těchto 5 zl. ještě ročně po pět let, udá-li mně je Bůh přečkati, po 1 zl. přispívati. A však třebas členem této opatrovny nebyl a ničím přispívati nemohl, byl

jsem předce nad míru uradován, že se tento pěkný ústav v Písku zarazil. Toto město, svým šťastným položením dávno k znamenitému působení u vlasti povoláno, svými prostředky k mocnému pohybování celým krajem zavázáno, mělo již dávno větší důkazy svého života jeviti; ale po nějaký čas a skoro po celých 50 let bylo jako ztraceno ve vlastním kraji, a maje příkladem a v čele státi, spíše za některým podřízeným poklusávalo. Čím to? — — Myslím, že nejvíce tím, že lípou jsouc mermomocí listím dubovým vyrážeti chtělo a tak zakrsalo. Ztráviv v kraji Prachenském skoro 23 let svého nejpůsobivějšího věku, nesl jsem hořce často trud ten v srdci svém. Nebyloť toho vina lidu městského jako u představených některých, jižto předlouhý čas lidu a jeho pravého blaha nic sobě neváživše, jeho se zdalovali, ním pohrdali, v něj nevcházeli, vysoko nad něj se vypínajíce, a jeho prostou řečí ač ne tak penězi pohrdajíce. Protož přešťastný a pro Písek neocenitelný to zajisté úkaz byl, že jste nynějšího pana krajského dostali. — Ústav tento slibuje mnoho dobrého pro budoucnost města Písku. Dostane-li se k němu učitele moudrého, který se především o dobré fysické vyvinutí dětí sobě svěřených postará, jen aby se v duše dítek koukol nákazy nevtrousil, péči povede, srdce jejich při jaré bodrosti uchovati, ne pak z nich doktorů nadělati se vynasnaží: vykvěteť z té školky více dobrého za pět let, než v našich normálkách při mnoha učitelstvu za dvacet, ne tak vinou učitelů jako nepřirozené formy, do které se dítek slívati má.

Račtež tedy příspěvek můj panu jednateli, jemuž se co nejuctivěji poručena činím, s tím

doložením příležitě odevzdati, že přeji, aby ústav ten hojně užitek přinášel. Ostatně prosím ve staré lásce zachovati a brzkým dopisem potěšiti svého upřímného

Frant. J. Slámu.

V Bechyni 1. března 1843.

František Palacký P. Trojanovi o svém pobytí v Basileji.

V Basileji dne 2. září 1849.

Za povinnost svou považuji dáti Vám a skrze Vás i jiným přátelům a vlastencům, pokud mi chvíle stačí, kratičkou zprávu o svém tuto v Basileji pobytu a počínání. Přišed dnem 22. srpna sem do města, přijat jsem byl s takovou vlídností a ochotností, jakovou jsem si jen kdy přáti mohl. Proto jsem také psaní poručných s sebou do Basileji přinesených ani nepotřeboval. Za několik dní mněl jsem, že již cokoli pro mne důležitějšího zde jest, poznal i odbyl jsem, a proto chystal se již k odjezdu zase. Když ale dne 28. srpna p. bibliotékař Perlach dovolil mi probírati se v rukopisech zdejší staré bibliotéky samému, našel jsem tam dva spisy posavád dokonce neznámé, ale pro historii jak vůbec, tak i českou zvláště velice důležité. Oba spisové pocházejí od M. Jana Stojiče Dubrovnického a zachovali se zde v původním spisovatelově rukopisu: jeden za předmět má podrobnou historii Koncilium Sienského (r. 1423—1424) dosavád vůbec velmi málo známého, ačkoli pro obsah i osud svůj velmi zajímavého; druhý pak má nadpis: „Tractatus, quomodo

Bohemi reducti sunt ad unitatem ecclesiæ“ a obsahuje 94 listů ve fol. drobného písma; ačkoli neobjímá dálšího času, nežli od měsíce srpna 1431 do 10. března 1433. Z toho již zavírati můžete, že dává takové podrobnosti, kterých jinde nikdy dočísti se nelze.

Zahrnuje se v něm souvěkých akt i českých také veliké množství, arci že vše v latině.... Můžete si pomysliti, že se všemožně namáhám, že tak říkaje dnem i nocí pracuji, abych se zmocnil aspoň toho, co v pramenu tom aspoň pro mne nového zajímavého jest. Ku přepsání celého díla potřebí byloby více času, nežli já zde nyní obětovati mohu; i musím odložiti toho pro budoucnost a třebas pro někoho jiného, jelikož oči mé ku práci takové již stačiti nechtějí.

Zítra doufám, že s nejpilnější prací hotov budu, a pozejtří hodlám tedy nastoupiti cestu odsud nazpět přes Frankfurt. V Němcích však ještě čekají na mne práce, ač bohdá nedlouhé, na několika místech, tak že sotva před polovicí běžícího měsíce budu moci do vlasti opět se navrátiti, jakkoli již po ní toužím. Že pak tenkráte zprávy širší Vám nepíši, to prominete bohdá unavenosti očí mých a pilnosti, kterou zde z dotčených pramenův pro historii národu našeho kořistiti musím.

List poručný Dru. A—ovi.

Vysoce ctěný Pane Doktore,
Drahý příteli!

Pan A. Kalauz, Čech a učitel hudby v domě knížete pána našeho, jde do Prahy hodlaje se tam po delší čas pracemi hudebními baviti; já

tuto příležitost ochotně používám k tomu, abych Vám, Slovutný Příteli, svú úctu a přátelskú lásku vzkázal, a jej Vaší přízni poručil. On Vám podá též zprávu o mém stavě a živobytí, jestli Vás to bude zajímati, a spolu může Vám i o Srbsku něco pověděti. Vy pak buďte tak dobrotivý a pomozte mu s Vaší dobrú a mudrú radú i zkušeností v čem bude možno.

Pozdravte prosím všech přátelů; já pak porúčeje se srdečně Vaší přátelské přízni jsem a vždy zůstávám

Váš

upřímný ctitel a přítel
Dr. Jan Šafářik.

V Srbském Bělehradě 13. července 1850.

List děkovací učiteli B—i.

Velevážený pane učiteli!

Ačkoliv jsem Vás nepoznal po tváři, předce již Vás po účinkování znám a ctím, a děkuji Vám za Vaši učitelskou trpělivost, již jste míti museli s mým bratrem; neb jsem se přesvědčil, že lehká jest mysl jeho a že v bujném přebývá těle, které nedá jemu tiše potrvati. Nemohu já, ale Pán Bůh rač Vám odměniti, co jste v bratru mně a co ve všech žácích národu milému prokázali; o to prositi budu dárce všeho dobra a znamenám se přátelsky

Vám

oddaný
P. K—s,
kaplan vlašimský.

Dne 26. září 1851.

II.

Listy jednací.

K listům jednacím náležejí spisové rozličné poměry a jednání života obecného za předmět mající a vůbec listy takové, jimiž buď práva k nějaké věci nabýváme, aneb se jeho vzdáváme.

K oněm náležejí ***oučty řemeslníků*** a ***obchodníků***, ***dlužní listy***, ***kvitance*** a j.; k těmto ***smlouvy trhové a nájemní***, ***listy darovací*** atd.

Co se vůbec od slohu listovního žádá, totiž: ***určitost***, ***zřetelnost*** a ***správnost řeči***, ***pořádek*** a ***spojení slov***, ***krátkost*** atd., toho třeba i ve slohu jednacím co nejvíce šetřiti.

Tvary listů jednacích závisejí pouze od rozmanitosti a vzájemnosti poměrův a jednání života občanského; tudy žádného obecného pravidla ku shotovování jich určiti nelze.

Nejdůležitější spisové tohoto druhu v obecném životě jsou následující:

I.

Oučty řemeslnické čili konta.

Oučty jsou sepsání vyhotoveného neb odvedeného zboží s udáním prodejní neb umluvené ceny.

Tito spisové dávají se od řemeslníků a obchodníků jich odběratelům.

Hlavní částky těchto spisů jsou:

1. Jméno a stav osoby, jížto zboží odvedeno bylo.

2. Čas, kdy se odvedlo.

3. Jmenuje se druh odvedeného zboží kus po kuse, a prodejní cena do zvláštní rubriky se napíše.

4. Toto potvrdí se podpisem.

Poznamenání. Jestli přijímatel oučet hned zaplatil, nemusí jej vydavatel z obdržěné summy zvláště kvitovati, nýbrž poznamená to hned dole na oučtu slovy: *Náležitě obdržel — zl. — kr.*, a potvrdí svým podpisem.

Oučty musejí býti opatřeny pětikrejcarovou známkou kolkovní. Užije-li se zaplacených oučtů u soudu nebo na místě kvitance, řídí se kolek dle obnášky peněz.

Knihy řemeslníků, obchodníků, veldílníků a vůbec všech živnostníků musejí býti přiměřeným kolkem opatřeny, a sice: knihy hlavní, kontokurentní a saldokontovní z každého archu . . . . . 25 kr.

Všeliké jiné knihy, které se vedou o nějakém obchodu nebo živnosti aneb o nějakém podniknutí průmyslném, za každý arch . . . . 5 kr.
Knihy na přepisování dopisů jsou prosty kolku.

A. Příkladové.

5 kr.

Oučet.

Panu Janu Šťastnému na shotovenou práci zámečnickou.

		Rak. číslo	
1860.		zl.	kr.
12. února	byly 4 mříže ze štyrského železa shotoveny, jedna za 2 zl. 30 kr., dělá . . .	9	20
28. března	porouchaný zámek k domovním vratům spraven a nový klíč udělán	—	30
20. dubna	bylo 6 nových zámků s mosazným kováním ke dvoum šatníkům uděláno; jeden zámek i s kováním po 1 zl. 30 kr., činí	7	80
3. května	koupena byla nová klika mosazná za	—	40
	Dohromady .	17	70

Ve Slaném dne 8. května 1860.

Antonín Klička,
zámečník.

Oučet.

(Kolek 5 kr.)

Do domu Pana Jiřího Stehlíka, zdejšího měšťana, následující zboží krejčovské se hotovilo a odvedlo.

Rak. číslo.

		zl.	kr.
1859.			
4. února	Nový zimní kabát pánovi, ku kterému se koupilo:		
	$3^1/_4$ lokte modrého sukna po 6 zl.	19	50
	$3^1/_2$ lokte tykyty po 2 zl. 10 kr.	7	35
	podšívka do rukávů a na kapsy	1	30
	knoflíky, hedvábí a jiné přípravy	3	15
	od práce	8	—
20. února	Nová vesta udělána; za podšívku, hedvábí a od práce	2	45
7. března	Panu synu Karlovi soukenné spodky udělány; za 4 lokte vlněné látky po 3 zl. 15 kr.	12	60
	za přípravu a od práce .	3	51
	Dohromady .	57	86

V Praze dne 12. března 1859.

František Náprstek,
krejčí.

S poděkováním obdržel 57 zl. 86 kr. r. č.
Frant. Náprstek.

Oučet.

(Kolek 5 kr.)

Panu Vítovi Statnému, držiteli statku Malínského, následující zboží kupecké bylo odvedeno.

Rak. číslo.

		zl.	kr.
1859.			
d. 13. ledna	odesláno po sluhovi 12 liber kávy, po 84 kr. . . .	10	8
„ 20. „	od téhož sluhy vzato 20 lib. bílého cukru, 1 lib. po 44 kr.	8	80
„ 25. „	odesláno po poslici 5 láhvic mělnického vína po 1 zl. 10 kr.	5	50
	a 8 láhvic uherského po 1 zl. 20 kr.	9	60
„ 31. „	2 láhvice kmínové lihoviny po 20 kr.	—	40
	Dohromady .	34	38

V Praze dne 31. ledna 1859.

Ondřej Šesták,
kupec.

B. Úlohy.

Vyhotovte následující oučty:

178. ***Úloha.*** **Pavel Lístek, knihař, vázal K. Zvonkovi, žákovi čtvrté třídy, následující knihy: dva díly německo-českého slovníku od Šumavského, v tuhé obálce, hřbet a rohy v kůži, po 48 kr. stř.; Jungmannovu Slovesnost, též v tuhé obálce, za 40 kr.; čtyry knížky psací po 6 kr. — Jakým způsobem dá se tento oučet napsati?**

179. *Úloha.* Karel Šídlo, obuvník, odvedl do domu Jindřicha Sedleckého, úředníka, dvoje boty z teletiny; pro p. manželku jedny střevíce telecí a jedny z anglické látky; mladšímu synovi jedny hřbetové boty. — Udejte cenu těchto věcí a vyhotovte dle vrchního udání tento oučet.

180. *Úloha.* Josef byl od svého otce vybídnut, aby pro p. faráře na odvedené zboží sklenářské oučet napsal, k čemuž mu otec následující poznamenání dal:

Dne 8. dubna odvedl jsem p. faráři 6 pivních sklenic po 24 kr.

Téhož dne zasadil jsem do okna u ložnice 4 tabule, 14 palců vysoké a 16 palců široké; po 35 kr.

20. května jsem dvě tabule do rámců na obrazy zasadil; každá byla 16″ vysoká a 22″ široká; po 50 kr.

Jak musí tento oučet postaven býti?

181. *Úloha.* Oučet Vojtěcha Dražana, mistra truhlářského, na shotovenou i odvedenou práci panu Jiřímu Šilhovi, měšťanu; totiž: 1 šatník z dubového dřeva za 20 zl., 2 postele též z takového dřeva po 15 zl., 1 stolek z měkkého dřeva, žlutě obarvený, za 2 zl. 30 kr.

II.

Kvitance.

Kvitance jest písemné potvrzení, že jsme jistou summu peněz skutečně obdrželi.

U vyhotovování těchto listů zvláště se udá:

1. Obdržená summa peněz, která obyčejně písmenami se napíše.

2. Věc, za kterou nám jmenovaná summa vyplacena byla. Ve kvitancích na obdržené úroky

plat úředníků atd. musí se i čas výslovně udati, za který jsme je obdrželi.

3. Jméno osoby, od které jsme placení obdrželi.

4. Místo, den a rok, a podpis toho, kdo kvitanci od sebe dává.

Poznamenání. Obdržená summa se obyčejně dole po levé straně ještě jednou, a sice číslem poznamená. Kvitance jakožto všechny listiny, v nichž se jedná o záležitostech peněžných, musejí vždy na kolkovaném papíře psány býti. Řídí pak se plat z kolku podle obnášky peněz, totiž:

Obnáška				Kolek prvotní		Přirážka		Dohromady	
				zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.
	až	do	20	—	5	—	2	—	7
přes	20	„	40	—	10	—	3	—	13
„	40	„	60	—	15	—	4	—	19
„	60	„	100	—	25	—	7	—	32
„	100	„	200	—	50	—	13	—	63
„	200	„	300	—	75	—	19	—	94
„	300	„	400	1	—	—	15	1	25
„	400	„	800	2	—	—	50	2	50
„	800	„	1200	3	—	—	75	3	75
„	1200	„	1600	4	—	1	—	5	—
„	1600	„	2000	5	—	1	25	6	25
„	2000	„	2400	6	—	1	50	7	50
„	2400	„	3200	8	—	2	—	10	—
„	3200	„	4000	10	—	2	50	12	50
„	4000	„	4800	12	—	3	—	15	—
„	4800	„	5600	14	—	3	50	17	50
„	5600	„	6400	16	—	4	—	20	—
„	6400	„	7200	18	—	4	50	22	50
„	7200	„	8000	20	—	5	—	25	—

Přes 8000 dává se za každých 400 zl. o 1 zl. 25 kr. i s přirážkou více, a za zbytek přes 400 zl. platí se také jako za celé 400 zl.

A. Příkladové.

a) ***Kvitance na zaplacených*** 400 ***zl.***

Kvitance.

1 zl.	25 kr.

Já nížepsaný vyznávám, že jsem od pana Jakuba Horáčka, řezníka, ***čtyry sta zl. r. č.***, ježto jsem za ním podle daného mi na to dlužního listu měl, v hotovosti obdržel, z kteréhožto dluhu, mně úplně zaplaceného, jmenovaného pana jistce kvituji a prázdna činím. Toho na potvrzení list tento jsem podepsal.

V Písku dne 14. června 1859.

Václav Štěrbinský.

t. j. 400 zlatých r. č.

b) ***Kvitance na*** 140 ***zl. za shotovené nářadí.***

Kvitance

(Kolek 63 kr.)

na ***jedno sto a čtyřicet zl. r. č.***, které jsem od pana Jindřicha Síly, hospodářského úředníka, za shotovené nářadí dnes hotově obdržel.

V Plzni dne 7. ledna 1861.

Karel Vacek,
mistr truhlářský.

t. j. 140 zlatých.

c) *Kvitance na* 80 *zl. zaplacených úroků.*

Kvitance

(Kolek 32 kr.)

na *osmdesát zlatých*, ježto nížepsaný od pana Jana Klesala, pražského měšťana, jakožto pololetní úrok (a sice od Hromic 1861 až do sv. Jakuba téhož roku) z jistiny 1600 zlatých obnášející a na domě č. 840—I. v Praze pojistěné, dnešního dne náležitě obdržel.

V Praze dne 28. července 1861.

Petr Vítal,
obchodník.

t. j. 80 zlatých.

d) *Kvitance na* 50 *zlatých služby.*

Kvitance

(Kolek 19 kr.)

na *padesát zlatých rak. čís.*, ježto nížepsaný z ročních 600 zl. služby na měsíc leden 1861 z c. kr. krajské kasy v Písku obdržel.

V Písku 31. ledna 1861.

Václav Pokorný,
c. k. úředník.

t. j. 50 zlatých r. č.

B. Úlohy.

Vyhotovte dle svrchu udaných pravidel kvitance následujících látek.

182. *Úloha.* Kvitance na 450 zlatých zaplacené jistiny.

183. *Úloha.* František Stávek, mistr soukenický, dává od sebe kvitanci na 700 zlatých, které od Vojtěcha Sekyry, obchodníka pražského, za prodaná sukna hotově obdržel.

184. *Úloha.* Jiří Hodek je Karlovi Krtkovi 200 zlatých dlužen, na kterýžto dluh 100 zl. uplácí; jakým způsobem musí kvitance na to dána býti?

185. *Úloha.* Bedřich Jehla, krejčí, kvituje Ladislava Kmínka, knížecího polesného, ze 180 zl., které od něho za shotovený oděv obdržel.

186. *Úloha.* Kvitance na 40 zl. pololetní činže.

III.

Listy přijimací (recepisse).

List přijimací jest listina, jížto vyznáváme, že jsme buď jistou summu peněz aneb jakoukoli jinou věc k jistému účelu skutečně přijmuli.

U vyhotovování těchto listů sluší kromě pravidel svrchu při kvitanci uvedených ještě pozorovati, abychom:

1. Obdrženou věc, jakož i účel, ku kterému nám dodána byla, zřetelně a zevrubně popsali.

2. Musí dodavatel (posel) pojmenován býti.

Listy tyto píší se na kolku 50ti krejcarovém.

A. Příkladové.

List přijimací.

50 kr.

Níže psaný vyznává, že mu urozený pan Jaroslav rytíř Třemšínský *dvé zlatých hodinek* v papírovém pouzdru, jeho vlastní pečetí opa-

třeném, až do svého navrácení z Petrohradu ke schování odevzdal.

Ve Lvově dne 7. ledna 1859.

Bedřich Halíček,
zlatník a klenotník.

List přijimací.

(Kolek 50 kr.)

Že jsem dnešního dne od Matouše Járy, úředního posla z Mníšku, *devadesát zlatých* přijmul s tím závazkem, abych tuto summu peněz Jakubovi Kučerovi, mistru krejčovskému v Praze, náležitě odvedl, tímto listem potvrzuju.

V Davli dne 12. prosince 1848.

Václav Smrčka,
hostinský.

Recepis.

(Kolek 50 kr.)

Dnešního dne obdržel jsem od pana Jarolíma Kořínka *čtyry sta zlatých* a *dva zlaté prsteny* s tou žádostí, bych nejen nadřečenou summu peněz, nýbrž i jmenované prsteny jeho paní manželce, která nyní v Praze bydlí, doručil; což učiniti připovídám.

V Nepomuku 28. června 1848.

Václav Pravomil.

B. Úlohy.

187. *Úloha.* Petr Jelínek, žák čtvrté třídy, vyznává listem přijímacím, že od Josefa Rychlého 20 zlatých skutečně obdržel, které mu jeho rodiče k zjednání nového oděvu poslali.

188. *Úloha.* Florian Nádherný dal svému příteli Adolfovi 200 zlatých žádaje ho, by mu tuto summu peněz až do jeho navrácení z Vídně u sebe schoval. — Jak bude v této případnosti list přijímací zníti?

189. *Úloha.* Havel Jiřina, rytíř z Prachně, c. k. důstojník, odevzdal při svém odjezdu do Lvova Ferdinandu Stříbrnému, klenotníku, řetěz z dukátového zlata v ceně čtyr set zlatých ke schování, což tento listem přijímacím vyznává.

190. *Úloha.* Jarolím Černý, mistr kožišnický, obdržel od Karla Trčky dvě uherské čuby k opatření přes léto. Kožišník vyznávaje přijmutí těchto věcí, připovídá je i náležitě opatřiti.

191. *Úloha.* Hodinář dosvědčuje listem přijímacím, že mu dvoje kapesní hodinky do správy dány byly.

IV.

Veřejné zprávy.

Písemná oznámení, ježto obecenstvu o všelikých věcech a událostech buď v časopisech nebo zvláštními na veřejných místech vyvěšenými listy podáváme, slovou *veřejné zprávy* čili *návěští.*

Zde pozorovati sluší:

1. Abychom věc, jižto uveřejnit chceme, zevrubně, však ale krátce popsali.

2. Jest třeba udati, kde a pod jakými výmínkami prospěchu z věci uveřejněné nabýti lze.

Kolek těchto listů, pokud se na veřejných místech obecenstvu vyvěšují, řídí se dle velikosti papíru, a je buď 1 kr. neb 2 kr.; za návěští uveřejněná časopisy platí se bez rozdílu 30 kr. kolkovní daně.

A. Příkladové.

a) *Někdo oznamuje prodej vína.*

Návěští.

Nížepsaný pokládá sobě za čest velectěnému obecenstvu oznámiti, že ve svém vinném skladě, na malostranském náměstí číslo 241, velikou zásobu vína domácího i cizozemského chová a je v láhvicích za levnou cenu prodává.

Karel Levný,
vinárník.

b) *Peníze na půjčku.*

Oznámení.

V záduší zdejším nachází se jistina 800 zl. obnášející, která na dostatečnou hypotheku pod úrok vypůjčena býti může.

Od magistrátu města Chrudimi 8. února 1847.

c) *Hostinec k pronajmutí.*

Návěští.

Hostinec „*u zeleného stromu*“ v městě Vlašimi se všemi nově zřízenými případnostmi, jakož i s biliarem a taneční síní, jest od 1. září b. r. k pronajmutí.

Bližší zprávu dá na frankované dopisy majitel

Josef Blábolil.

d) *Prodej místa k stavení.*

Návěští.

Od obecního úřadu Hrádeckého v Plzeňsku se všeobecně oznamuje, že je v obci Hrádku, v nížto se kromě zámku, fary, pivováru, 80 domů čítá, a skrze kterou jde hlavní silnice od Písku, obecní místo k stavení uprostřed vsi, obzvláště pro hostinec se hodící, 30 sáhů dlouhé a 18 sáhů široké, s mírnými výmínkami na prodej. Kdo by stavbu podniknouti chtěl a svou zachovalostí i dostatečným jměním se vykázati může, ať se u zdejšího přednostenstva oustně neb písemně hlásí, by mu místo toto ukázáno bylo. Přitom se připomíná, že staviva všeho druhu ve zdejším okresu za levnou cenu dostati lze.

Od přednostenstva obce Hrádecké 15. ledna 1850.

e) *Zahrada k pronajmutí.*

Návěští.

Blíže nové brány je veliká zahrada k pronajmutí. Zprávu o tom dá podomčí v Jindřišské ulici 248—II.

f) *Ztráta prstenu.*

Návěští.

Dne 8. března po druhé hodině odpoledne ztratil někdo, jda od staroměstské radnice po malém náměstí, jezovitskou ulicí až na kamenný most, prsten z dukátového zlata. Tento prsten je v podobě hada shotoven, v jehožto hlavě bílý diamant zasazen jest. U vnitř prstenu je

latinské písmě R. vyryto. — Žádá se, aby ten, kdo řečený prsten nalezl, jej navrátiti a v liliové ulici číslo 248 v prvním poschodí odevzdati sobě neobtěžoval, kde se mu i přiměřená odměna připovídá.

V Praze dne 9. března 1851.

B. Úlohy.

192. *Úloha. Prodej domu.*

Udání místa, ulice a čísla domovního; popsání domu, poschodí, pokojů, kuchyň, sklepů, dvora, zahrady a jiného příslušenství, s tím doložením, kde se ti, kteří by dotčený dům koupiti chtěli, hlásiti mohou, jakož i připomenutí, že se tržní summa i ve více lhůtách spláceti může.

193. *Úloha. Nalezená tobolka.*

Někdo našel tobolku, v nížto se kromě rozličných papírů i něco peněz nachází. Nálezce udává, kde se ten, komu by náležela, ohlásiti má.

194. *Úloha. Prodej zeleniny.*

Josef Petržilka, zahradník, oznamuje svým odběratelům, že ve své zahradě na předměstí zeleninu všeho druhu, jako: brukev, kapustu, salát, okurky a j. za levný peníz prodává.

195. *Úloha. Návěští.*

V jistém městě 9 mil od Prahy vzdáleném a na hlavní silnici k Plzni vedoucí je hostinec se vším příslušenstvím k pronajmutí. Na poptávky oustní aneb frankované písemné odpoví držitel.

*

V.

Upsání od sebe (revers).

Upsání od sebe jsou spisové, jimiž připovídáme ku prospěchu někoho jiného cos dobrovolně a sice jen na jistý čas učiniti anebo postoupiti.

Jestli druhá strana se zavazuje jistého jí toliko na čas dobrovolně postoupeného práva hned se odříci, když by postupující toho žádal, učiní to obyčejně úpisem zvláštním, jenž ***protiúpis*** slove.

Usnešení takové může také v jediný spis uvedeno a podpisem obou stran utvrzeno býti.

V takových spisech potřebno jest udati:

1. Jméno a stav toho, komu upsání od sebe činíme.

2. Postoupené právo zejmena se udá, jakož i výminky, s kterými se ho užívati dovolilo.

3. Dá se ujištění, že postoupeného práva jen na ten čas užívati smíme, dokud toho druhá strana dovolí, aniž je kdy sobě osobovati chceme.

4. Upsání takové podpisem píšícího i dvou svědků potvrzeno budiž.

Poznamenání. Plat z kolku obnáší 50 kr. — Jest-li věc, o které se jedná, jest zcenitelná, řídí se kolek dle hodnoty její.

A. Příkladové.

a) *Upsání.*

50 kr.

Já nížepsaný vyznávám tímto listem, že jsem panu Janu Borkovskému, sousedu mému, na jeho slušnou žádost dobrovolně dovolil, přes mou louku u lesů ležící vodotok vésti, však ale s tím doložením, že má p. Jan Borkovský zavázán býti, onen vodotok na moje nebo mých nástupců a budoucích držitelů dotčené louky dožádání a na své útraty hned zrušiti a vše do stavu předešlého uvesti dáti.

V Hošticích dne 8. června 1848.

Martin Drábek.

N. N., svědek.
N. N., svědek.

b) *Protiúpis.*

(Kolek 50 kr.)

Já dolepsaný dotvrzuji tímto úpisem, že vedení vodotoku se svých polí přes louku p. Martina Drábka mně dobrovolně dovolené nikdy sobě osobiti nebudu, a tento vodotok na jeho anebo budoucích jeho nástupců požádání hned zrušiti a na své vlastní útraty vše do předešlého stavu dáti chci.

V Hošticích dne 8. června 1848.

Jan Borkovský.

N. N., svědek.
N. N., svědek.

c) *Upsání.*

(Kolek 50 kr.)

Pan Martin Kratochvil k mé slušné žádosti se nakloniv, dovolil mi z jeho zahradního rybníčka vodu po trubách do mé zahrady vésti. Aby se však tohoto dobrovolného dopřání nikdy ku škodě jmenovaného pana M. Kratochvila neb budoucích jeho dědiců užívati nemohlo, já dolepsaný vyznávám tímto listem pro sebe i pro své budoucí dědice aneb jiné držitele tohoto domu č. 14, že nikdo z nás moc míti nemá, sobě tohoto dobrovolně postoupeného práva osobovati, nýbrž aby panu M. Kratochvilovi aneb jeho budoucím nápadníkům vždy na vůli bylo, svrchu dotčené dopřání podle své libosti, bez mého a mých dědiců odporu, opět zrušiti.

Na potvrzení pravdy tuto vlastní naše a dvou svědků podpisy.

Ve Vodňanech dne 19. června 1850.

Martin Kratochvil.

N. N., svědek. Karel Cibulka,
N. N., svědek. zahradník.

d) ***Revers.***

(Kolek 50 kr.)

Já nížepsaný vyznávám tímto listem, že mi pan Matěj Povolný, zdejší mydlář, dovolil, skrze svůj dvůr do mé zahrady jezditi a tudy i zeď, která jeho dvůr od mé zahrady dělí, prolámati a průjezd sobě učiniti. — Jelikož mi ale jmenovaný pan soused můj toto dovolení z pouhé přátelské náklonnosti dal, protož se zavazuji a připovídám, že ani já, ani moji budoucí dědicové tohoto práva sobě nikdy osobovati nebu-

deme ani nesmíme, nýbrž že má ono svrchu uvedené dopřání ihned zrušeno býti, když by toho pan postupitel aneb budoucí jeho nástupcové žádali. V této případnosti jsem a budu povinen onu k průjezdu prolámanou zeď opět na své vlastní outraty dáti postaviti.

Tomu na svědectví list tento vlastnoručně jsem podepsal a od dvou svědků potvrditi dal.

V Huticích dne 16. května 1845.

N. N., svědek. Ferdinand Čestný,
N. N., svědek. měšťan.

B. Úlohy.

196. *Úloha.* Ondřej Tvrzický dovolil svému sousedovi Janu Raškovi průchod skrze svou zahradu, s tím však doložením, že toho dovolení jen v čas žní užívati smí. — Jan Raška připovídá podle toho se zachovati, jak postupující žádá, a vyznává, že ani on sám ani budoucí jeho dědicové nemají míti práva, nadřečeného dopřání sobě přivlastňovati, nýbrž, že má Ondřej Tvrzický anebo jeho nástupce vždy na vůli míti, je opět zrušiti.

197. *Úloha.* Petr Koutný dovoluje Františkovi Kábovi, truhláři, na své zahradě prkna skládati a rovnati, s tou výmínkou, aby mu dal od sebe list, že tohoto práva nikdy k svému vlastnictví používati nechce, nýbrž že ono dovolení jen na ten čas trvati má, dokud by je Petr Koutný aneb jiný budoucí držitel jeho zahrady opět nezrušil.

198. *Úloha.* Ondřej Malý připovídá svému příteli úpisem od sebe, že chce toho dovolení, které mu byl dobrovolně dal, aby směl na svou louku přes

hořejší díl jeho pole jezditi, jen v senasečích a při otavách užívati, a když by v tom jeho aneb budoucích dědiců a držitelů vůle byla, tohoto postoupeného jemu práva i docela se odříci.

199. *Úloha.* Jistý otec, jehož syn byl do veřejného ústavu přijat, dává od sebe úpis, že se uvoluje po celý čas, který syn jeho v ústavě stráviti musí, jeho jistou roční summou vydržovati.

VI.

Listy dlužní.

List dlužní jest písemné vyznání, že nám jistá summa peněz buď v hotovosti půjčena byla, nebo že jsme ji za odkoupené zboží dlužni zůstali, s tou přípovědí, že dotčený dluh i s náležitými úroky v určený čas zaplatíme. *)

Upsání slove obligace, jestliže v něm dlužník svému věřiteli nějakou věc na pojištění dlužní summy dává.

List dlužní může i půjčku věcnou v sobě závírati.

---

*) Kdo sobě jistou summu peněz vypůjčil, slove *dlužník* (*jistec*); ten kdo ji půjčil, jest *věřitel.* Vypůjčený peníz sluje *jistina* neb *kapitál.* Dlužník je povinen z vypůjčené jistiny svému věřiteli jistý roční plat odváděti, který se jmenuje *úrok.* Však ale nemá věřitel právo, příliš velkých úroků požadovati. Zákon dovoluje 4 nebo 5 a nejvýš 6 ze sta úroků bráti.

Hlavní článkové těchto listů jsou:

1. Výslovné vyjádření, zdali jsme dlužní summu v hotovosti obdrželi aneb ji za odkoupené zboží dlužni zůstali.

2. Zevrubné pojmenování druhu peněz, v kterých nám půjčka vyplacena byla (zdali ve dvacetnících, ve zlatnících, v dolařích nebo v bankovkách).

3. Připověď, že vypůjčenou summu opět tímtéž druhem peněz oplatit chceme, v kterém jsme ji obdrželi.

4. Výslovné udání času, kdy dluh oplatit se uvolujeme, jakož i poznamenání, zdali a mnoho-li ročních úroků ze sta odváděti máme.

5. Musí jméno a stav nejen věřitele, ale i dlužníka udán, a není-li upsání vlastní rukou dlužníka psáno i podepsáno, podpisem dvou svědků opatřeno býti. *) — Upsání vlastnoručně psaná nemusejí od svědků potvrzena býti. — Kdyby dlužník psát neuměl nebo nemohl, třeba jest, aby dlužní list třemi křížky poznamenal, ku kterým jeden ze svědků jméno jeho ať připíše.

---

*) Má-li býti list dlužní veřejnými knihami stvrzen (což v něm výslovně podotčeno býti musí), jest třeba, aby byl buď před notářem vyhotoven, anebo jím aspoň potvrzen. K bezvýminečnému vtělení do knih jest při všech listinách notáře zapotřebí.

6. Konečně udá se místo, kde, jakož i rok a den, kdy list dlužní vyhotoven byl.

Tito spisové píší se na kolkovaném papíře, hodnotě zapůjčené částky přiměřeném.

A. Příkladové.

a) *Upsání na* 300 *zlatých.*

Upsání.

94 kr.

Já nížepsaný vyznávám tímto listem, že jsem si dnešního dne od pana Vavřince Jilmy, zdejšího obchodníka, ***tři sta zl. r. č.*** v císařských dvacetnících, t. j. tři dvacetníky na jeden zlatý stř. počítaje, vypůjčil a je ke své ruce v hotovosti přijal, a připovídám nadřečenou summu po dvou letech v dotčeném druhu peněz opět zaplatit. Tak též se uvoluji z této jistiny ročních úroků ***pět zlatých ze sta*** náležitě odváděti, což tuto vlastním svým podpisem, jakož i podepsáním dvou požádaných pánů svědků ztvrzuji.

V Blatné 7. srpna 1860.

Jan Tvrzík,
svědek.

Josef Nedílný,
truhlář, dlužník.

Jakub Benda,
svědek.

b) *Upsání na* 150 *zlatých, ježto někdo za odkoupené zboží dlužen zůstal.*

List dlužní.

(Kolek 63 kr.)

Nížepsaný koupil dnešního dne od pana Jana Chmely, městského sládka ve Volši, 10 sudů bledého piva, na které jmenovanému panu sládkovi *jedno sto a padesát zl. r. č.* dlužen zůstal, i připovídá tento dluh od dneška *po třech měsících* panu Chmelovi pořádně a hotově zaplatiti.

Na důkaz toho přítomný list nejen vlastnoručně napsal, ale i podpisem svým potvrdil.

Ve Stříbře dne 8. dubna 1860.

Ondřej Vodák,
hospodský.

c) *List na půjčku* 10 *korců žita svědčící.*

List dlužní,

(Kolek 32 kr.)

kterýmžto já nížepsaný vyznávám, že mne pan Řehoř Jáma, mlynář podzámecký, *desíti korci žita* k mé potřebě založil. Toto obilí k sobě přijav, mám a slibuji od dání tohoto listu za rok v čistém zrně panu Řehoři Jámovi zouplna těch korců míry sháněné oplatiti. Což když by se nestalo, má míti pan věřitel právo, ode mne na penězích za jeden korec žita *osm zlatých*, dohromady *osmdesát zl. r. č.* požadovati.

Na svědomí tuto vlastní podpis můj.

V Sušici dne 3. srpna 1861.

Bohumil Zdeněk,
sládek.

d) *Upsání na* 600 *zlatých s pojištěním.*

Obligace.

(Kolek 2 zl. 50 kr.)

Já nížepsaný vydávám pravdě svědectví, že mne pan Karel Vrba, zdejší měšťan, půjčkou *šesti set zl. r. č.* založil, kteroužto summu jsem ke svým rukoum náležitě v hotovosti přijal a zavazuji se pod právními následky, že po výpovědi *čtvrt léta napřed* dané, jižto jedna i druhá strana volně dáti může, nadzmíněnou summu tak jak mi půjčena byla ve čtvrtzlatnících císařských — čtyry na jeden zlatý počítaje — panu Karlu Vrbovi zouplna oplatím i až do jejího vyplacení na ročních úrocích *pět zlatých ze sta,* vždy při sv. Václavě, odváděti budu.

Aby však hlavní summa jakož i úrokové z ní vycházející dostatečně byli pojištěni, zastavuji panu K. Vrbovi svou dědinu pod číslem Top. 16. pod devět jiter, na kterémžto základě pan věřitel vší své spravedlivé summy (podle patentu od 9. srpna 1854 §. 195 Nr. 208 říš. zák.) hned právem postihnouti může, kdyby úrok v čas a den výše psaný slušně nevycházel, aneb jistina po výpovědi čtvrt léta napřed dané navrácena a odvedena nebyla.

Konečně svoluji k tomu, aby zmíněná závada na dědinu výše položenou na mé outraty do knih veřejných pořádně se uvedla.

Tomu na svědomí tuto listinu nejen vlastnoručně jsem podepsal, nýbrž i podpisem dvou pánů svědků potvrditi dal.

V Praze dne 15. května 1860.

Václav Stránský, svědek. — Josef Vraný, dlužník.

Antonín Květoň, svědek.

B. Úlohy.

200. *Úloha.* Karel Ostrý, kovář ve Volyni, byl od Jana Tvrdého půjčkou hotově vysázených 200 zlatých založen, kteroužto summu po dané půlletní výpovědi oplatit připovídá a ročních úroků pět zlatých ze sta odváděť se uvoluje. Upsání toto dlužník vlastnoručně napsal i podepsal.

201. *Úloha.* Jan Říp, obchodník v Dolanech, vypůjčil si od Jiřího Palmy 1000 zlatých a tuto summu v hotovosti a to v císařských dvouzlatnících, jeden na dva zlaté počítajíc, obdržel. Jan Říp připovídá vypůjčenou summu ode dneška po třech letech tímž druhem peněz aneb v cís. dvacetnících, kterých tři na jeden zlatý počítáme, Jiřímu Palmovi oplatit a jemu až do úplného zaplacení celé jistiny 4 zlaté ze sta ročních úroků v pololetních lhůtách odváděti. Na pojištění hlavní summy i úroků dává věřiteli svůj dům i se zahradou do zástavy a přivoluje k tomu, aby toto upsání, kteréž na důkaz pravdy podepsal a dvěma svědky potvrditi dal, pořádně a na jeho outraty do knih gruntovních vepsáno bylo.

202. *Úloha.* Bedřich Staněk si vypůjčil od Františka Dražana 12 dubových prken, tři sáhy dlouhých a 20 palců širokých. Bedřich Staněk slibuje vydlužená prkna po dvou letech zase odvesti, nebo kdyby toho neučinil, za každé prkno 4 zlaté, dohromady 48 zlatých Františkovi Dražanovi zaplatiti.

203. *Úloha.* Upsání na 20 zlatých, ježto si někdo na dva měsíce vypůjčil.

VII.

Listy ručicí neb rukojemství.

Rukojemství jsou spisové, jimižto se uvolujeme jistý dluh sami zaplatiti, kdyby jej pravý dlužník v určitém čase nezaplatil.

Ten, kdo povinnost placení jistého dluhu na sebe beře, jestliže by pravý dlužník sám nezaplatil, sluje ručitel neb rukojmě (kavent).

V těchto listech buď udáno:

1. Jméno a stav věřitele i dlužníka.

2. Jistina, za kterou se ručí, i úrokové, kteří se odváděti mají.

3. Určen buď čas, kdy dlužník summu hlavní zaplatit aneb úroky odváděti přislíbil.

4. Zřejmě se podotkne, pod kterou výminkou rukojmě dlužní summu zapravit se uvoluje.

5. Konečně se tato listina podpisem ručícího i dvou svědků potvrdí.

Rukojemství může se i oustně činiti, jinak ručícímu na vůli buď v jednom a témž listu zároveň s dlužníkem anebo zvláštně zápisem to učinit, pakli by se věřitel oustním přislíbením jeho nebyl spokojil a listem si to vyžádal.

Poněvadž ale rukojemství na statku nepojištěné s rukojmím umírá, může věřitel žádati, by mu rukojmě jistý statek zapsati dal, na němž by

dluh pojištěn byl, k čemuž když rukojmě svolí, musí to i v listu zřejmě podotknouti.

Plat z kolku řídí se podle summy peněz. Ručí-li se za věc, která není cenitelná, je kolek 36 kr.

A. Příkladové.

a) *Rukojemství od rukojmě zvláště dané.*

Rukojemství.

[2 zl.] [50 kr.]

Pan Záviš Popel, měšťan a kupec zdejší, byl dnešního dne od pana Karla Vrabce, obchodníka, půjčkou *osmi set zl. r. č.* založen, kteroužto summu po třech letech opět zaplatiti přislíbil, a až do toho času z ní ročních úroků pět zlatých ze sta vždy při sv. Havle odváděti se uvolil. Pakli by ale dlužník pan Záviš Popel toho neučinil a jistiny nadepsané i s úrokem věřiteli svému v tom čase nedal, jak výše slíbil, tedy já nížepsaný slibuji po napomenutí a obeslání pana věřitele hned, ničím se nevymlouvaje, sám ze svého tuto jistinu i s úrokem v hotovosti dáti a zaplatiti. Jestliže bych tomu dosti neučinil, dávám panu věřiteli plnou moc a právo, tu jistinu dluhu nadepsaného i s úrokem i se všemi škodami, kteréžbykoli pro mé nesplnění vzal, na mém statku movitém i nemovitém sobě vyhledávati, dokudž by úplně spokojen a docela zapraven nebyl.

Konečně k žádosti pana veřitele svoluji, aby tato listina na můj dům č. 116 nákladem dlužníkovým do knih veřejných pořádně vepsána byla.

Na potvrzení toho jsem dvou svědků se dožádal, by se vedle mne podepsali.

V Sedlici dne 1. září 1847.

Pavel Sadonský, svědek.

Bedřich Hradník, rukojmě.

František Šimek, svědek.

b) *Rukojemství bez pojištění.*

Rukojemství.

(Kolek 36 kr.)

Nížepsaný vydává pravdě svědectví, že se uvoluje *padesát zl. r. č.*, kteroužto summu se Josef Hlinka, soused zdejší, od Bartoloměje Vodáka, hospodského, vypůjčil, a ji od dneška po dvou měsících oplatit přislíbil, sám věřiteli zaplatiti, kdyby toho dlužník v tom čase, jak to byl v listu dlužním připověděl, nesplnil.

Tomu na svědomí tuto podpis můj vlastní následuje.

V Dobříši dne 1. května 1847.

Matěj Vondráček, ručitel.

c) *Rukojemství zároveň v listu dlužním.*

Upsání.

(Kolek 6 zl. 25 kr.)

Já Blažej Kochan, jistec a první dlužník dluhu dolepsaného, a já Antonín Vočka, rukojmě jeho

s ním a zaň vyznáváme, že jsme dlužni panu Josefovi Blažinovi i jeho dědicům pravého a spravedlivého dluhu: *dva tisíce zl. r. č.*, kteroužto summu dotčený pan věřitel mně Blažeji Kochanovi jest půjčil. Protož máme i upřímně připovídáme jmenovanou jistinu panu věřiteli aneb jeho dědicům na svatého Jiří, po dání tohoto listu nejprv příštího, aneb ve dvou nedělích potom, i s úrokem na to přišlým, bez odporu i dalšího prodlévání dáti a v hotovosti v císařských čtvrtzlatnících, čtyry na jeden zlatý počítajíc, zaplatiti. Pakli bychom to neučinili a jistinu dluhu nadepsaného věřiteli našemu neb dědicům jeho nedali a nesplnili tak a na ten čas, jak se svrchu píše, tedy my, dlužník i rukojmě jeho, dáváme věřiteli našemu neb jeho dědicům moc, své spravedlivé summy na všech našich statcích, movitých i nemovitých, právem postihnouti. — Konečně já, Blažej Kochan, první dlužník, svoluji, aby věřitel můj, pan Josef Blažina tuto listinu na mé outraty do knih veřejných řádně vložiti dal.

Na potvrzení a držení toho my, jistec i rukojmě, tento list vlastnoručně jsme podepsali a od dvou svědků potvrditi dali.

V Zlonicích dne 1. ledna 1860.

Prokop Vávra,
svědek.

Blažej Kochan,
první dlužník.

Lukáš Kotrba,
svědek.

Antonín Vočka,
rukojmě.

B. Úlohy.

204. *Úloha*. Otokar Karásek, krejčí, koupil od Jana Holovského, soukeníka v Praze, čtyry kusy sukna, na které 50 zlatých dlužen zůstal a tuto summu po čtvrt letě záplatit přislíbil. Petr Dobeš ručí věřiteli za tento dluh, připovídaje sám ze svého jej zapraviti, kdyby toho pravý dlužník tak jak byl slíbil, neučinil.

205. *Úloha*. Jaroslav Vondráček, stavitel, byl od Benjamina Synka půjčkou 700 zlatých založen, a připověděl vypujčenou summu po třech letech opět náležitě odvesti a až do toho času na ročních úrocích pět zlatých ze sta vždy při novém roce platiti. Aby však tato jistina dostatečně pojištěna byla, postavil dlužník za sebe rukojmě Františka Hrona, který zároveň s ním v témž listu se uvoluje dotčenou summu i s úrokem zaplatit, jestližeby to pravý dlužník v určeném čase neučinil. Rukojmě dává věřiteli svůj dvůr i se vším příslušenstvím do zástavy.

VIII.

Výpovědi.

Takový spis, v kterém udáváme, kdy vykonávání jistých povinností a závazků přestati má, slove *výpověď*.

Těmito spisy vypovídáme buďto povinnost, kterou jsme v jistém čase vykonati přislíbili, aneb nám tato z druhé strany vypovězena jest.

Zde se udá:

1. Povinnost, kterou vypovídáme.

2. Určí se čas, kdy konání a plnění obapolně uzavřených povinností přestati má.

Poznamenání. Výpověď mívá často formu dopisu, tudy třeba všeho toho šetřiti, co se o dopisech vůbec svrchu pověděło.

Můžeme výpověď druhé straně sami podati, dadouce ji prvé dvěma svědky potvrditi. Dává-li se výpověď toliko oustně, stává se to též u přítomnosti dvou svědků. Jinak dává se výpověď právně, když ji totiž k soudu s tou žádostí podáme, aby se druhé straně dodala; v této případnosti přidá se k ní přijimací list, který přijimatel podpisem svým potvrdí, aneb vyhotoví se výpověď dvojnásobně, načež není přijimacího listu zapotřebí. Na výpověď soudní i mimosoudní užívá se kolku 50tikrejcarového.

A. Příkladové.

a) *Výpověď na pronajatý byt se strany vlastníkovy.*

Velevážený Pane!

50 kr.

Chtěje obydlí, ježto v mém domě pronajaté míti ráčíte, při čase sv. Jiří sám užiti, dávám toto Vašnosti nyní napřed vědět, aby Vám možno bylo v tom čase jiný byt sobě opatřiti. Ostávám k službám.

V Loučicích dne 8. ledna 1849.

Jan Beran, svědek. — Josef Berka, držitel domu č. 12.

Vojtěch Pícha, svědek.

*

b) *Výpověď, jižto věřitel svému dlužníku dává úředně.*

50 kr.

Slavný c. k. Okresní Soude!

Podle přiloženého listu dlužního, knihami gruntovními I. str. 63. na domě pod číslem 48. na předměstí ležícím pojištěného, mám jistinu 400 zlatých r. č. u pana Bořivoje Droužetického, měšťana zdejšího, pod úrok do let, kteroužto summu po výpovědi čtvrt léta napřed dané, řečený pan jistec mně vrátiti jest přislíbil. I chtěje já dotčené peníze jinam obrátiti, chovám se podle listu hlavního, dávaje to panu Bořivoji Droužetickému tímto listem slušně znáti, a za to Slavný c. k. Okresní Soud žádám, aby tuto výpověď mou p. B. Droužetickému dodati a mně recepis podpisem jeho potvrzený vydati poručil.

V Hovořicích dne 2. února 1860.

Vavřinec Štěrbinský.

Poznamenání. Kolek zde nemusí se přepisovati.

List přijímací, který této výpovědi se přiloží, zní takto:

Recepis.

(Kolek 50 kr.)

Já nížepsaný vyznávám tímto listem i svým podpisem, že mi výpověď pana Vavřince Štěrbinského na jistinu, kterouž u sebe mám, jakož jsem na to list dlužní do čtvrt léta znějící od

sebe dal, skrze Slavný c. k. Okresní Soud skutečně dodána byla.

V Hořovicích dne 5. února 1860.

Bořivoj Droužetický.

Poznamenání. Kolek zde musí býti přepsán, poněvadž jest to listina.

c) *Výpověď na jistinu, kterou dlužník svému věřiteli činí.*

Vážený Pane!

(Kolek 50 kr.)

Podle upsání dlužního, které jsem podepsal a ježto při sobě chováte, jsem Vám spravedlivého dluhu *pět set zl. r. č.* dlužen, kteroužto summu peněz Vám oplatit po pololetní napřed daňé a oběma stranám svobodné výpovědi jsem přislíbil. Chovaje se dle listu hlavního, známo Vám činím, že od dání přítomného listu po půl létě, t. j. při sv. Jakubě nejprvé příštím nadřečenou summu dlužní i s úroky Vám v hotovosti vyplatiti a dáti se uvoluji. Ostávám Váš

V Praze dne 1. února 1859.

Jan Horký, svědek. — službovolný Jiří Pravý.

Bedřich Kavka, svědek.

B. Úlohy.

206. *Úloha.* Věřitel dává svému dlužníku úředně půl léta napřed věděti, aby mu jistinu při něm zůstávající i s patřícími úroky zaplatil, a žádá sl. úřad, by tato jeho vůle dotčenému dlužníku dodána byla.

207. *Úloha.* Vojtěch Karásek najal od Ondřeje Lístka zahradu, kterou však od všech Svatých opět opustiti míní; pročež tuto svou vůli vlastníkovi pololetně napřed oznamuje.

208. *Úloha.* Nájemník oznamuje držiteli domu, že od dání této výpovědi po třech měsících do jiného bytu se přestěhuje, a tudy až posud držené obydlí v jeho domě opustí.

209. *Úloha.* Vlastník chce příbytek, který někdo v jeho domě pronajmutý má, sám užívati; protož dává nájemníkovi čtvrtletní výpověď.

IX.

Dobrá vůle.

A. Listy postupní (Cessí).

List postupní jest písemné vyjádření, že svého práva na jistý dluh jiné osobě k pravému jejímu vlastnictví postupujeme.

V těchto spisech jest třeba udati:

1. Osobu, za nížto postupník něco k pohledávání má, jakož i jméno toho, komu svého práva postupuje.

2. Určité pojmenování summy, kterou jinému postupujeme, taktéž i udání toho, co zápisník postupujícímu za náhradu dal.

3. Vyjádření, že ten, k jehožto prospěchu svého práva se odříkáme, list dlužní od nás

obdržel a s postoupenou summou dle své vůle nakládati právo má.

4. Konečně listové tito podpisem postupujícího i rukou dvou svědků potvrzeni buďte.

Kolek řídí se dle summy peněz.

A. Příkladové.

a) *List postupní na* 400 *zlatých.*

2 zl.	50 kr.

Já nížepsaný vyznávám tímto listem přede všemi, že ten list dlužní, jímžto pan Vavřinec Jirsa mně dlužen jest *čtyry sta zlatých*, dal jsem dobrovolně i mocí tohoto listu se svou plnou, svobodnou a dobrou vůlí dávám Vojtěchovi Jedínskému moc, dotčeného dluhu sobě právně dobývati a s ním kdy a co se mu líbí aneb líbiti bude, jako se svým vlastním učiniti, bez všelikého mého i budoucích dědicův mých odporu a překážky.

Na potvrzení toho dvou hodnověrných svědků jsem se dožádal, aby list tento se mnou podepsali.

V Netolicích dne 20. května 1847.

Hynek Janda,
svědek.

Dalibor Loučinský,
postupující.

Jiří Pluhař,
svědek.

b) *Postoupení summy* 450 *zlatých na statku Boženy Horské pojištěné.*

List postupní.

(Kolek 2 zl. 50 kr.)

Já Ladislav Dvořák vyznávám, že jsem tu spravedlnost *čtyr set padesáti zlatých*, po mém otci na statku mé sestry Boženy Horské knihou městskou od roku 1841 pojištěnou, p. *Ludvíkovi Maříkovi* k svobodnému činění a mocnému užívání postoupil, an mi p. Ludvík Mařík na mou žádost 400 zlatých vedle dobrovolného usnešení našeho v hotových penězích dal a vyplatil. Protož má on míti právo se svrchu jmenovanou summou 450 zlatých tak činiti, jak se jemu dobře viděti bude.

Tomu na svědectví vlastní ruka má i podpis dvou svědků, kterých jsem se dožádal, aby se podepsali.

V Rokycanech dne 9. února 1847.

Vojtěch Šimek, svědek.

Ladislav Dvořák, postupující.

Jan Kopecký, svědek.

B. Úlohy.

210. *Úloha.* Bartoš Urban postupuje Františkovi Květoslavovi 100 zlatých, ješto za Zděnkem Vávrou podle listu dlužního k pohledávání má, s tím doložením, že rovnou summu peněz 100 zlatých od Františka Květoslava přijal, protož že tento dotčený dluh beze všech překážek pro sebe vyzdvihnouti a s ním dle své plné vůle nakládati může.

211. *Úloha*. Tomáš Zakrádka měl u Jarolíma Mužáka spravedlivého dluhu 200 zlatých, na kteroužto summu však již 120 zlatých obdržel, tak že zbytek dluhu jen 80 zl. obnáší. Věřitel postupuje Josefovi Srnkovi své právo na jmenovaných 80 zlatých a dává jemu list postupní.

B. Listy darovací.

Listy darovací jsou spisové, jimiž někomu jistou věc postupujeme, za ni odměny nebo zaplacení nežádajíce.

Podstata dání v tom záleží, že darující buď láskou a přátelstvím k obdarovanému jedná aneb jeho zásluhy milostí zpomínati a nahražovati chce.

V listech těchto buď udáno:

1. Jméno i stav obdarovaného.

2. Úplné popsání věci darované.

3. Výslovné vyjádření, kdy, t. j. zdali hned anebo až po smrti dárcově má míti obdarovaný právo, danou jemu věc za své vlastní jmění považovati a s ní podle své vůle nakládati.

4. Výslovné vyjádření obdarovaného, že darování přijímá.

5. Konečně se listina taková podpisem darujícího a obdařeného potvrdí.

Listy darovací na případ smrti mají kolek 1 zl. z prvního archu, z následujících po 50 kr.; listy darovací, obsahující darování mezi živými, 50 kr. z každého archu.

Listy o darování věcí movitých a nemovitých mezi manžely a dětmi mají mimo daň z kolku ještě poplatek dle hodnoty věci 1%; mezi příbuznými 4%; v ostatních případnostech 8%. Krom toho má se ještě z daru věcí nemovitých zvláštní poplatek 1½ ze sta zapraviti.

A. Příkladové.

a) *Jan Utěchovský dává Viktorínovi Malíkovi svůj statek k pravému jeho vlastnictví.*

Nadání.

50 kr.

Já nížepsaný vyznávám tímto listem, že dobrovolně svůj statek Křenov, v Prácheňsku ležící, se všemi dvory poplužními, s rolí oranou i neoranou, s lukami i pastvištěmi, s lesy, rybníky i se vším jiným příslušenstvím, co k svrchujmenovanému statku náleží, tudy i se všemi požitky i poplatky, podle svého plného práva, tak jakož jsem to sám držel, nic sobě ani svým budoucím dědicům nepozůstavujíc — postupuji a dávám panu Viktorínovi Malíkovi a jeho dědicům k pravému jich dědičnému držení a vlastnictví.

A já Viktorín Malík vyjadřuji zároveň, že darování toto od pana Jana Utěchovského vděčně přijímám.

Tomu na svědomí list tento vlastnoručně jsme podepsali i od dvou svědků podepsati dali, a já Jan Utěchovský přivoluju k tomu, aby do desk zemských vložen byl.

V Utěchově dne . . .

N. N., svědek. Jan Utěchovský.
N. N., svědek. Viktorín Malík.

b) *Postoupení domu, jehožto vlastníkem obdarovaný až po smrti darujícího státi se má.*

List darovací.

(Kolek 1 zl.)

Já Ondřej Vožický uznav, kterak mi jest Jindřich Lapil věrně sloužil, oznamuju tímto listem, že jemu, Jindřichu Lapilovi, za odměnu jeho věrné služby svůj dům č. 415. na předměstí ležící, daruji, tak aby po mé smrti naň aneb na jeho dědice plným právem připadl, a on neb jeho dědicové dle své vůle a beze vší mých budoucích dědiců překážky s ním nakládati mohli.

Tudiž také přivoluji, aby list tento v knihy veřejné vložen byl.

Já Jindřich Lapil výslovně vyjadřuji, že darování to, jak výše vypsáno, od pana Ondřeje Vožického vděčně přijímám.

Pro lepší toho jistotu dvou svědků jsme se dožádali, aby vedle nás list tento podepsali.

V Písku dne 14. července 1850.

Drahotín Jiskra, svědek.	Ondřej Vožický, darující.
Jan Dlouhý, svědek.	Jindřich Lapil, obdarovaný.

B. Úlohy.

212. *Úloha.* Někdo daruje svému služebníku svou zahradu i se vším v ní nacházejícím-se nářadím.

213. *Úloha.* Vyhotovte list darovací, Vojtěchovi Šťastnému na darované jemu pole svědčící. Obdarovaný má ale až po smrti darujícího vlastníkem dotčeného pole býti. Kdyby však obdarovaný dříve darujícího zemřel, stane se list tento neplatným.

X.

Vysvědčení.

Vysvědčení jest upřímné vyznání toho, co o jisté události víme aneb co nám o povaze, schopnostech a o dobrém chování nějaké osoby povědomo jest.

Listy o schopnostech a dobrém chování jistým osobám svědčící jsou v občanském životě nejobyčejnější, protož tuto několik pravidel o vyhotovování jich následuje:

1. Napíše se jméno a stav, jakož i stáří a rodiště té osoby, jížto se vysvědčení dává.

2. Sluší poznamenati, jak dlouho osoba tato u nás byla, i v jakých poměrech k nám stála.

3. Udejme vše, co o její povaze, schopnostech a dobrém chování víme, svědomitě a upřímně.

4. V listech o dobrém chování služebným osobám svědčících se obyčejně také příčina vystoupení ze služby podotkne. Bylo-li chování její takové, že jím zvláštní vážnosti sobě získala, můžeme ji oněm poručenu činiti, u nichž by o přízeň neb službu se ucházela.

Vysvědčení vystavují se na kolku 50ti krejcarovém; vyjmuta jsou však ona vysvědčení, která se čeládce, tovaryšům, nádenníkům a vůbec osobám, ježto jsou živy od denního výdělku od jich živitelů o jich chování, službě atd. dávají; tato mají kolek 15 kr. Od kolku zcela osvobozena jsou vysvědčení chudoby.

A. Příkladové.

a) *Vysvědčení sluhovi svědčící.*

Vysvědčení.

15 kr.
Hbitý,

Jan Hbitý, z Husince v Prácheńsku zrozen, 24 let stár, u mne dolepsaného dvě léta, totiž od 1. ledna 1845 až do posledního prosince 1847 za podomka sloužil a mezi tím časem vždycky věrně a poctivě se choval, že opominouti nemohu na jeho vlastní žádost přítomné vysvědčení jemu dáti.

Ku potvrzení pravdy tuto podpis můj.

V Praze dne 31. prosince 1847.

Jaromír Krása,
měšťan pražský.

b) *Vysvědčení tovaryši truhlářskému od mistra dané.*

Vysvědčení.

(Kolek 15 kr.)

František Pilný, tovaryš truhlářský, ze Sehušic kraje čáslavského rozen, 22 let stár, žádal mne, abych jemu vysvědčení dal, kterak se jest u mne, byv dvě léta (totiž od sv. Václava 1845 až do téhož dne 1847) mým tovaryšem, zachoval.

Poněvadž jiného o něm pověděti nevím, než to, že pokud jest u mne pracoval, po všechen ten čas řádně, poctivě a věrně, jakž na dobrého tovaryše sluší, se zachoval, nic takového, co by

jeho dobré pověsti na ujmu býti mohlo, po sobě nepozůstaviv; protož věda, že úmysl jeho jest budoucně i v jiných městech výživy a dalšího vzdělání sobě vyhledávati, jej pro toto jeho dobré a ctné zachování všem pánům mistrům zvláště poručena činím.

Tomu na svědectví list tento svou pečetí i vlastnoručním svým podpisem stvrzuji.

V Sušici dne 29. září 1847.

Hynek Dubský,
mistr truhlářský.

c) *List zachovací od držitele statku daný nájemníku.*

List zachovací.

(Kolek 50 kr.)

Já níže psaný známo činím tímto listem, že mne pan *Šimon Kavka*, měšťan z Písku, byv šest plných let nájemníkem mého statku v Káleticích, požádal, abych jemu o dobrém a poctivém zachování jeho vysvědčení pravdivé udělil.

Nemoha spravedlivé žádosti jeho odepříti, tak činím a toho, že onen pan Šimon Kavka po ten všechen čas svého zůstávání na mém statku vždy šlechetně, mravně a správně se choval, a ničeho, co by jeho dobré pověsti k ujmě aneb ku překážce čeliti mohlo, se nedopustil — listem tímto a svým podpisem stvrzuji.

V Káleticích dne 1. ledna 1847.

Drahotín rytíř z Práchně,
držitel statku Káletického.

d) *Vysvědčení kupeckému mládenci.*

Vysvědčení.

(Kolek 50 kr.)

Ukazatel toho listu, ***Karel Pšenička***, z Březnice kraje píseckého rozen, 20 let stár, u mne dolepsaného od nového roku 1842 až do posledního prosince 1847, tedy skrze pět let kupectví se učil a v tom čase tolik obchodních známostí sobě přivlastnil, zvláště ale v posledních 2 létech obchod můj s takovou obratností a opatrností samostatně vedl i obchodní dopisy s velikou zběhlostí obstarával, že jsem v každé případnosti na něho docela spolehnouti se mohl.

Taktéž jest služno připomenouti, že se dotčený Karel Pšenička neméně i dobrým a mravným chováním, jakož i svědomitou pilností a věrností svou vyznamenal, a tudy pro dobré tyto vlastnosti zasluhuje všem pánům obchodníkům, jichžto by o přízeň neb službu žádal, co nejlépe poručen býti.

Na důkaz pravdy slova svá pečetí i podpisem svým stvrzuji.

V Čáslavi dne 1. ledna 1847.

Václav Sedlecký,
obchodník.

B. Úlohy.

214. ***Úloha.*** Vojtěch Šťovík, zahradník, dává svému učedníkovi vysvědčení, že jest se u něho 6 let učil, a po celý ten čas mravně se zachoval. Taktéž připomíná, že všecky jemu udělené práce věrně zastával a sobě veliké zběhlosti v zahradnictví,

obzvláštně ale v ušlechťování ovocných stromů a opatrování vinohradů vydobyl.

215. *Úloha.* Vysvědčení, v němž se udává, že Anna Berková byla kuchařkou v domě vrchnostenského úředníka, a tamže úplných osm let věrně sloužila, a tak se chovala, že vší pochvaly hodna jest, získavši sobě náklonnost svých pánů nejen svou zběhlostí v připravování rozličných pokrmů, nýbrž i stálou pilností a obzvláštní čistotou.

216. *Úloha.* Majitel domu v Praze dosvědčuje listem zachovacím, že Petr Halík, mistr krejčovský, 8 let v jeho domě bydlí a vždy jako počestný a mravný muž se chová, ničehož se nedopouštěje, co by dobré jeho pověsti na ujmu býti mohlo.

XI.

O smlouvách.

Smlouva jest dobrovolné osob usnešení se o nějakou věc.

Smlouvy mezi sebou vůbec činiti můžeme buď *oustně* neb *listem*, pak buď před *notářem* neb *kromě něho*, u přítomnosti *svědků* anebo *bez nich*.

Každá smlouva nechť se koná:

1. Dobrovolně, beze všech překážek a jiných osob domlouvání.

2. Jest třeba v ní s určitostí o věci mluviti, tak sice, aby nikdo o naší vůli ani dost málo na pochybnosti býti nemohl. Které věci tak napsány bývají, že se jim vyrozuměti nemůže, rovně tak

se váží u práva, jakoby psány nebyly, a tedy potřebí jest významu slov šetřiti a opatrně i světle jednu každou věc vysloviti, kterouž by kdo mínil.

3. Výminky a obmezování ve smlouvách zřejmě položeny buďte.

4. Každá smlouva vlastním podpisem stran ať se potvrdí. — Kdo psáti neumí neb nemůže, ten ať dvou svědků se dožádá, aby vedle znamení, jež sám vlastní rukou v zápisu jest učinil, jeho jméno i sebe podepsali.

Jsou pak smlouvy rozličné:

A. Smlouvy trhové.

Smlouvy trhové jsou takové smlouvy, v nichžto se jedná buď o koupi aneb o prodeji nějaké věci za jistou summu peněz.

Kromě dotčených nahoře článků jest třeba udati:

1. Tržní cenu, o kterou při koupi mezi oběma stranama smlouva se stala.

2. Čas, kdy, a druh peněz, jakým se platit má.

3. Třeba s přímostí jednati, by prodávající kupujícímu všecky povahy a vlastnosti věci prodané oznámil, totiž: jsou-li na prodaném zboží jací poplatkové, povinnosti aneb jiné závady.*)

*) Pozůstavil-li sobě prodávající jisté výminky, tedy jich třeba v zápisů zřejmě udati. Výminky tyto mohou

4. Při koupi statků nemovitých smlouva tržní do knih veřejných vepsána býti musí; neboť věci takové toliko knihami gruntovními jinam dávati a prodávati se mohou, což při věcech movitých bez kladení do knih úplně státi se může.

Smlouva trhová o věc movitou píše se na kolku hodnotě (ceně) věci přiměřeném; při smlouvách o věci nemovité je kolek 50 kr. a krom toho zvláštní poplatek: Stalo-li se poslední přenešení vlastnictví nemovité věci

před uplynutím	2 let	. . . . .	1 %
" "	4 "	. . . . .	1½ %
" "	6 "	. . . . .	2 %
" "	8 "	. . . . .	2½ %
" "	10 "	. . . . .	3 %
po uplynutí	10 "	. . . . .	3½ %

A. Příkladové.

a) *Zápis.*

50 kr.

Níže psaného dne a roku stala se smlouva mezi *Václavem Smolkou* a manželkou jeho Annou z jedné, pak *Josefem Krupkou*, mlynářem zdejším, ze strany druhé; totiž:

1. Prodali jsou manželé *Smolkovští* pole své pod číslem Top. 254., mající tři korce výsevku, tu při městě ležící, a to *Josefovi Krupkovi* za tržní

---

rozličné býti, neboť si může prodávající vymíniti právo, aby v jistém čase věc prodanou zase vyplatiti, t. j. tržní cenu vrátě, prodaný statek sobě opět přivlastniti mohl atd.

cenu *tři set dvaceti zl. r. č.*, kteroužto summu pan kupující hned a hotově složil, a z jejíhožto přijmutí jej výše jmenovaní manželé kvitují.

2. Koupil jest pan *Josef Krupka* dotčené pole se vším právem, kteréž držitelé jeho měli, a s povinnostmi, ku kterým zavázáni byli.

3. Užitek i břemena a tudy dokonalé vlastnictví přejde s manželů Smolkovských na Josefa Krupku dnem *prvního listopadu* léta jdoucího.

4. Prodávající strana výslovně k tomu svoluje, aby pan Josef Krupka vklad tohoto listu do knih sobě vyžádal a tudíž v knihovní držení dědiny výšepsané vešel.

Tomu na svědomí podpis stran obou a dvou svědků následuje.

V Hořovicích dne 21. září 1863.

Jan Čejka, svědek.

Václav Smolka, prodávající.

† † †

Pavel Kovářík, svědek.

Anna Smolková, kterouž podepsal Jan Čejka, svědek.

Josef Krupka, kupující.

b) *Zápis na dům.*

(Kolek 50 kr.)

Dnešního dne stala a uzavřela se mezi panem *Antonínem Jonákem*, měšťanem zdejším, a panem *Františkem Polákem*, též měšťanem, smlouva následující:

1. Prodává pan Antonín Jonák panu Františkovi Polákovi svůj na předměstí ležící dům čísl. 74. i se zahradou a štěpnicí při něm se nacházející, jakož i se vším právem a s užitky i po-

platky, tak jak on jej sám měl a užíval, zcela za *čtyry tisíce zl. r. č.*

2. Při činění tohoto zápisu složil pan Frant. Polák hned hotově *dva tisíce zl. r. č.*, z kteréžto obdržené summy jej pan prodávající kvituje i svobodna činí.

3. Připovídá p. kupující druhou polovici tržní summy, totiž *dva tisíce zl. r. č.* při sv. Jakubě od tohoto času nejprvé příštím p. Antonínu Jonákovi náležitě dáti a složiti.

4. Vlastnictví koupeného domu i s dotčenými zahradami přechází na p. Františka Poláka dnem zápisu tohoto, protož má na vůli i hned v držení se uvesti a list tento k nabytí práva vlastnického k tomuto domu čís. p. 74. do knih gruntovních vložit dáti.

5. Obě strany na tomto dobrovolném usnešení zůstavše požádaly dvou svědků, by se vedle nich podepsali.

V Třeboni dne 8. ledna 1863.

Pravoslav Trnka, svědek.	Antonín Jonák, prodávající.
Jiří Bezvoda, svědek.	František Polák, kupující.

B. Úlohy.

217. *Úloha. Zápis na louku.*

Josef Křepinský prodal Vojtěchovi Růžičkovi svou louku číslo Top. 45., která 6 jiter obnáší, za 1200 zlatých, s tou však výminkou, že letošní klizení sena mají obě strany na polovic míti. Vojtěch Růžička připovídá tržní summu ve třech lhůtách zaplatiti, totiž: položí hned při podepsání této smlouvy 400 zlatých; druhou

lhůtu vždy po půl létě v stejné částce, t. j. vždy po 400 zlatých. — Vlastnictví louky přejde na něho od sv. Václava. Kdyby však kupec peníze pořádně neodváděl, má prodávající právo opět v úplné držení této louky vejíti a ze složených jemu peněz toliko polovičku vrátiti. Podpis obou stran.

218. *Úloha. Smlouva o koupi domu.*

Jiří Vojta koupil od Jana Blažiny dům číslo 321. za 2800 zlatých. — Dnem 1. ledna 18 . . prodaný dům i se vším příslušenstvím v držení kupujícího přejde, a s ním i všecky užitky, povinnosti a poplatky. — Na den přejmutí má kupující polovici tržní summy, t. j. 1400 zlatých hotově hned složiti, a ostatní k doplnění celé summy ve dvou letech potom konečně učiniti. — Kupec se uvoluje z této polovice summy tržní až do dne zaplacení 5 zlatých ze sta ročních úroků platit. List tento hned do knih gruntovních vnesen býti může. Podpis stran obou i dožádaných k tomu svědků.

B. Smlouvy o výměnu.

Smlouva o výměnu jest taková, kterou se jistý statek za jinou věc propouští.

Hlavní částky tohoto spisu jsou:

1. Úplné popsání věcí, které vyměniti chceme, i s jejich částkami a se vším příslušenstvím.

2. Čas, do kterého věci vyměněné odevzdány býti mají a kdy se přídavek, pakli se byl jaký vyjednal, zaplatit má.

Při směnných smlouvách věcí movitých řídí se kolek dle hodnoty věcí. Při smlouvách o nemovitosti

je 50 kr. a krom toho se z polovice hodnoty věci obapolně směnněných platí percentní dávka jako při smlouvě trhové (viz str. 304).

A. Příkladové.

a) *Směna na dědinu.*

50 kr.

Dne šního dne stala jest se smlouva mezi *Karlem Kýřekem* ze strany jedné a *Jarolímem Květoněm* ze strany druhé, a to taková, že Karel Kýřek témuž Jarolímu Květoňovi i budoucím jeho dědicům zanechal a postoupil jest od svého domu pole č. Top. 59. na Planinách mezi dědinami Jarolíma Květoně z obou stran ležícími.

Proti tomu zase Jarolím Květoň tolikéž odměnil a postoupil jest od svého domu Karlu Kýřekovi a jeho budoucím dědicům své pole č. Top. 103., jež leží na pravé straně vedle cesty jdouce k dolejším Hutím.

Co tu tak mezi nimi směněno jest, to jsou obě strany v celosti a beze všeho rušení nyní i budoucně držeti připověděly a spokojeny jsou, aby tato smlouva, o kteréž dva listy jednoslovně napsány a od obou stran vlastní rukou podepsány byly, k přenešení vlastnictví směněných polí v knihy veřejné vložena a tam kde sluší vyznamenána byla.

Jenž se stalo v Roudnici dne 7. května 1863.

Vojtěch Nejedlý,
svědek.

Pavel Klidil,
svědek.

Jarolím Květoň.
Karel Kýřek.

b) *Smlouva o výměnu.*

(Kolek 50 kr.)

Nížepsaného dne a roku stala se následující smlouva mezi panem *Bohuslavem Staňkem* a panem *Josefem Zbislavem*:

1. Pan Bohuslav Staněk, maje louku pod číslem Top. 45. nad rybníkem, jak knihy gruntovní str. 50. mu svědčí, a

2. Pan Josef Zbislav, drže vedle též knihy na str. 90. pole pod č. Top. 716., dvě jitra 520□° obnášející, — tyto psané grunty výše jmenovaní držitelé mezi sebou vyměnili i postoupili jeden druhému k vlastnímu držení a svobodnému užívání i vládnutí, žádného práva na ně sobě nepozůstavujíce, o cenu však na tom zůstavše, že pan Josef Zbislav

3. panu Boh. Staňkovi povinen jest šest set zl. r. č. doplatiti, poněvadž louka výše jmenovaná p. Josefu Zbislavovi za 900 zlatých, dotčené pole ale p. Boh. Staňkovi za 300 zlatých postoupeno bylo; protož slíbil jest pan Josef Zbislav jmenovanou summu panu Boh. Staňkovi v následujících lhůtách odváděti, totiž:

a) při sv. Havle, od dání tohoto listu nejprvé příštím . . . . 40 zl.
b) při sv. Jiří roku 18.. . . . . . 260 „ a
c) na den sv. Václava 18.. ostatních 300 „

dohromady 600 zl. r. č.

položiti, to jest šest set zlatých zapraviti.

4. Vlastnictví těchto gruntů přechází na nové jich držitele dnem 1. listopadu b. r. se všemi povinnostmi a spravedlnostmi, jak jich každý měl a užíval.

5. Zavazují se obě strany jeden druhému postoupiti věc svobodnou a v ničem nezávadnou.

6. Aby p. Bohuslav Staněk v držení pole č. Top. 716. a p. Josef Zbislav v držení louky č. Top. 45. knihou gruntovní vcházeti mohli, o smlouvě této dva listy jednoslovně napsány byly, ve kterých se oba rukou vlastní podepsali, a že na tom dobrým svým rozmyslem se usnesli, ode dvou svědků potvrditi dali.

Tak se stalo v městě Chrudimi
dne 8. srpna 18 . .

Karel Hrdina,
svědek.
Jiří Přibil,
svědek.

Bohuslav Staněk.
Josef Zbislav.

B. Úlohy.

219. *Úloha.* Václav Hanil postupuje svůj dům svému bratru Tomášovi. — Tomáš naproti tomu dává Václavovi svou zahradu a zavazuje se k přídavku 400 zlatých, kteroužto summu ve dvou lhůtách svému bratru odvesti připovídá.

220. *Úloha.* Někdo postupuje jinému svůj dům se všemi dědinami i lukami, které ouhrnkem 46 jiter 1200□° obnášejí, a dostane za to dům v městě N. i se zahradou při něm ležící, beze všeho nádavku. — Obě strany na tom se usnesly, aby pravé držení a vlastnictví vyměněných těchto statků dnem 1. ledna 1854 na ně přešlo, a připovídají je náležitě sobě odvesti. — Na tom když ostane, má zápis o tuto smlouvu dvojnásobně sepsán, dvěma svědky potvrzen a do knih gruntovích řádně vnesen býti.

221. *Úloha*. Martin Kouba a Jiří Horan vyměňují mezi sebou své statky se vším příslušenstvím, se vší půdou povozní i luční, žádného práva sobě na ničem, co dříve drželi, nepozůstavujíce. — Jiří Horan dává Martinu Koubkovi 500 zl. r. č. nádavku, kteroužto summu ihned vyplatí. — Obě strany sobě ručí za řádné a v ničem nezávadné vyměněného zboží dodání, v jehožto držení na den sv. Václava b. r. přecházejí. Výlohy za řádné do knih vtělení této smlouvy obě strany stejným dílem zapraviti mají. Podpis obou smlouvajících i dožádaných svědků na potvrzení jest připojen.

C. Smlouvy nájemní.

Smlouva nájemní jest dobrovolné osob usnešení se o užívání jistého statku do času a za nějakou summu peněz.

Nájemní smlouvu můžeme rovně o ty věci a tím způsobem uzavříti, jako smlouvu trhovou; a protož vše, co v obchodu a bez zrušení své podstaty užíváno býti může, může býti předmětem smlouvy nájemní.

Smlouva o nájem tím od smlouvy tržní se liší, jelikož v ní nikoli o *vlastnictví*, nýbrž pouze o *propůjčení užívání* nějaké věci na jistý čas se jedná.

Zde udejme:

1. Věc, kterou pronajímáme.
2. Na jak dlouho ji druhému k užívání postupujeme.

3. Mnoho-li činže a kdy ji má nájemník odváděti.

4. Konečně podotknuto buď, v jakém stavu pronajmutá věc odvedena býti má.

Kolek se řídí dle summy roční činže za celý čas, na který se uzavírá, ku př. platí-li se ročně 100 zlatých a smlouva je na šest let, tedy kolek ze 600 zlatých. Nejvýš však platí se z 10ronásobné činže, i kdyby smlouva zněla na čas života osoby, s níž se smlouva uzavírá.

Jest-li smlouva na neurčitý čas uzavřená, řídí se kolek dle trojnásobného obnosu roční činže.

A. Příkladové.

a) *Smlouva o nájem louky.*

(Kolek 1 zl. 25 kr. z každého vyhotovení.)

Mezi p. *Prokopem Hruškou* ze strany jedné a p. *Františkem Bučkem* ze strany druhé vykonala se smlouva tato:

1. Pronajímá p. Prokop Hruška svou louku nad rybníkem na šest let pořád jdoucích za roční činži 60 zl. r. č. p. Františkovi Bučkovi, který

2. při činění této smlouvy šedesát zlatých zavdává, tím činži na poslední rok již napřed zapravuje.

3. Uvoluje se p. František Buček nájemní činži každoročně při Všech Svatých klásti a tu louku po vyjití času opět ve slušném stavu odevzdati a každou škodu, kterouž by mezi nájmem na požitcích vzíti mohla, na se vztahovati, za to žádné náhrady ani umenšení činže nežádaje.

4. Kdyby p. František Buček činži nájemní tak jak výše psáno při Všech Svatých nevyplnil, propadne co zavdáno, a p. Prokop Hruška moc a právo míti má nájem za přetržený p. Františkem Bučkem sobě pokládati a svou louku jinému k užívání pronajmouti aneb dle plné své vůle s ní mocně činiti.

5. Jest p. Frant. Bučkovi dovoleno, sobě tento zápis knihami gruntovními dáti potvrditi, aby pronajmutého gruntu, z něhož on všecky roční poplatky ponese a zapraví, bezpečně užívati mohl.

Tomu na potvrzení dva listy v jednostejná slova jsou sepsány, ježto obě strany ruky své podepsáním potvrdily.

V Slaném dne 8, května 1863.

Petr Janda,
svědek.

Karel Hruška,
vlastník.

Jan Kuliš,
svědek.

František Buček,
najímatel.

b) *Smlouva nájemní.*

(Kolek 94 kr. z každého vyhotovení.)

Mezi panem *Janem Pacovským*, držitelem domu pod číslem 7. z jedné, a panem *Jaroslavem Radnickým*, měšťanem a mistrem soukenickým ze strany druhé stala a vykonala se smlouva nájemní takto:

1. Pronajímá pan Pacovský ve svém domě panu Radnickému ten příbytek v prvním patře, jenž ze 4 *světnic* s vyhlídkou na náměstí, z *ku-*

chyně, *sklepu*, *půdy* a *kůlny* na dříví sestává, za roční činži 100 zl. r. č.

2. Uvoluje se p. Radnický tuto činži pololetně, vždy při sv. Jiří a Havle každého roku padesáti zlatými napřed vyplniti a dáti.

3. Zavazuje se p. Pacovský ve dvou světnicích novou podlahu dáti, dříve než se p. Radnický přistěhuje, což jemu ve čtrnácti dnech od dneška volno.

4. Slibuje p. Radnický ten příbytek po nájmu prošlém, jak ho přijal, tak v dobrém a náležitém stavu zase zanechati a ze škody, kterou by jeho čeledínové aneb kdokoli z jeho náležejících na čem způsobiti měli, práv býti a tu, pakli by se která našla, slušně nahraditi.

5. Bylo na tom zůstáno, aby jeden druhému dal věděti čtvrt léta napřed, kdyžby smlouvu déle držeti nechtěl.

Pro lepší toho držení dva listy se vyhotovily, ve kterýchž nejenom obě strany, nýbrž i dva svědkové rukou vlastní se podepsali, a konečně na tom se usnesli, aby tato smlouva nákladem pana Radnického pro ujištění do knih veřejných vložena byla.

V Horažďovicích dne 13. června 1863.

Karel Pícha, svědek.

Jan Pacovský, držitel domu.

Ondřej Svatský, svědek.

Jaroslav Radnický, najimatel příbytku.

c) *Smlouva o nájem statku.*

(Kolek 20 zl. z každého vyhotovení.)

Dnešního dne stala se mezi p. Jaroslavem Koflíkem, držitelem a vlastníkem statku Chanovického z jedné, a mezi p. Josefem Línkem, rolníkem ze Slatiny, z druhé strany následující smlouva nájemní:

1. Pronajímá p. Jaroslav Koflík p. Josefu Línkovi jakožto nájemníku svůj dvůr ve Slatině a ku statku Chanovickému náležející na šest po sobě jdoucích let, a to od 1. října 1863 počínaje až do 30. září 1869 se všemi právy, polnostmi, lukami a hospodářskými budovami.

Jsouť pak polnosti následující: 50 jiter orné půdy, 20 jiter luk, 12 jiter pastvišťat, 2 jitra sadů a 10 jiter lesů.

2. Nájemník přijímá zdravý dobytek a sice: 4 koně, 4 voly, 24 krav, 2 býky, 16 odstávčat a 300 ovec, kterýžto stav dobytka, jakož i všechno sečtené a zvláštním sepisem mu odevzdané hospodářské nářadí po vyjití nájmu v tomtéž stavu, jak to byl přijal, odvesti má.

3. Slibuje Josef Línek jeden tisíc zl. stř. roční činže platiti a ji v pololetních lhůtách vždy 1. října a 1. dubna řádně napřed odváděti, čehož kdyby nevykonal, má smlouva tato zrušena býti.

4. Kdyby nastal všeobecný pád dobytka, spůsobenou škodu ponesou obě strany stejným dílem; živelními událostmi spůsobené škody na užitcích polních týkají se pouze nájemníka.

5. Nájemník zavazuje se složiti na pojištěnou dva tisíce zlatých, kdyby neopatrností jeho aneb jeho čeledínů dvůr zkázy utrpěl, tak aby vlastník náhrady za spůsobenou škodu nabyl. — Při od-

vádění nájemní činže může sobě nájemník pololetní úroky 5 zl. ze sta odraziti.

Tomu na potvrzení dva listy tohoto upsání se shotovily a podpisem obou jednajících stran i dvěma svědky se potvrdily.

V Chanovicích dne 15. září 1863.

Lukáš Kuchynka, svědek.	Jaroslav Koflík, majitel statku.
Vavřinec Lukáč, svědek.	Josef Línek, nájemník.

B. Úlohy.

222. *Úloha.* Držitel statku pronajímá někomu jednu část své polnosti, totiž:

dědinu u Rybníka po	14 jiter	600 □°	výsevku,
pole nad Držalou	„ 10 „	520 „	„
louku u Průhonu	„ 20 „	— „	„

Nájem má na 6 let pořád jdoucích trvati.

Najimatel platí roční činže 1200 zlatých, a to vždy půl léta napřed; kdyby ale pořádně neplatil, má nájem býti zrušen. Tak též najimatel povinnost všech daní a poplatků na se přijímá, a ode dne přijmutí všecky škody nese. Přislibuje pronajmuté role náležitě vzdělávati a je opět v dobrém stavu, tak jak je byl přijal, odvesti.

Podpis obou stran i svědků následuje.

223. *Úloha.* Havel Kamenský pronajímá Lukášovi Ostrému byt ve svém domě, v druhém patře (sestávající ze tří světnic, kuchyně, sklepu a půdy), na čtyry léta.

Roční činže jest 160 zlatých a má se čtvrtletně po 40 zlatých odváděti. — Nezaplacení jednoho čtyrtletí ruší celou smlouvu.

Pronajmutý byt má v témž stavu opět odevzdán býti, jak jej byl nájemník přijal. —

Držitel domu má všecky správy, jestli vinou nájemníkovou potřebny se nestaly, na své outraty dáti. — Obě strany se uvolují, když by jedna z nich po vypršení umluveného času smlouvu nájemní déle nechtěla držeti, k pololetní výpovědi.

Každá strana má opis smlouvy.

XII.

Plnomocenství.

Plnomocenství jest listina, kteroužto jiné osobě právo dáváme, aby za nás v jistých záležitostech jednala.

Ten kdo na jiného takové řízení svých záležitostí skládá, slove *zplnomocňující*; kdo ale jednání na se vznešené jmenem druhého k vykonání přijímá, jest *plnomocník* neb *poručník*.— Plnomocník jest povinen věrnost a všecku svou bedlivost k tomu vynaložiti, co mu kdo k opatření poručil.

Cokoli by nákladu poručník pro věci zplnomocňujícího vynaložil, to jemu úplně nahraženo býti má.

Plnomocenství může se toliko na jednotlivé aneb i na všecky záležitosti, týkající se zplnomocňujícího, vztahovati, v kteréžto případnosti plnomocenství všeobecné (neobmezené) se nazývá.

Protož jest nevyhnutelně potřebno v listu mocném:

1. Jméno i stav plnomocníka neb poručníka udati.

2. Svobodu a moc jemu zevrubně vyměřiti, aby se poznalo, zdali mu obmezená neb neobmezená moc a svoboda v jednání dána jest; tudy i zřejmě a výslovně udati se musí:

3. Má-li míti plnomocník právo ve jménu toho, od něhož zplnomocněn byl, věci prodávati anebo kupovati, peníze půjčovati nebo se dlužiti, peníze neb věci v peněžní ceně vyzdvihovati.

4. Jedná-li se však o přijmutí nebo odmrštění dědictví, uzavírání smlouvy, darování něčeho, odřeknutí se jistých práv bez náhrady atd., tedy každá jednotlivá záležitost zvláště jmenována býti musí.

5. Má zplnomocňující se vyjádřiti, že se vším spokojen bude, cobykoli plnomocník ve jménu jeho uznal za dobře činiti.

6. Musí list mocný nejen podpisem zplnomocňujícího, ale i úředním potvrzením opatřen býti.

Při plnomocenství, pokud se v něm žádné mzdy nepřislibuje, užívá se kolku 50tikrejcarového; je-li však v něm také buď výslovně aneb jen potahmo udáno, mnoho-li odměna obnášeti bude, musí se kolek říditi podle této summy.

A. Příkladové.

a) *Ustanovení plnomocníka k vydobývání jistých spravedlností.*

List mocný.

50 kr.

Já nížepsaný zřizuji a ustanovuji tímto svým listem mocným pana *Jana Sudimíra* za svého plnomocníka k vyupomínání a dobývání všelikých mých spravedlností, a tudiž jemu moc dávám, aby ke všem dlužníkům o mé spravedlnosti na můj zisk a ztrátu před kterýmkoli právem hleděti, vedle potřeby a svého uvážení po právu vůbec jíti, a při započatou buď k svému místu a konci vésti aneb o kterou věc se porovnati, pak i na svém místě jiného poručníka zvoliti směl. — Toliko moc a právo, summy peněz sám ke svým rukoum přijímati, z nich platitele kvitovati a dlužníka všeho prázdna činiti, sobě zanechávám a při vůli své pozůstavuji.

Na potvrzení vůle mé tuto i vlastní podpis můj následuje.

V Hošticích dne 8. června 1861.

Jindřich Rada,
mlynář.

b) *Plnomocenství na koupi domu se vztahující.*

Plnomocenství,

(Kolek 50 kr.)

jímžto panu *Josefu Dvořákovi* moc dávám, při třetí od c. k. okresního soudu v Sušici na den 10. června 1863 ustanovené veřejné prodeji domu čí-

slo 24. ve jménu mém přihazovati, dům tento ale nanejvejš za *čtyry tisíce a tři sta zl. r. č.* pro mne koupiti, jakož i ustanovený právní základ za mne položiti, a jestliže by dotčený dům skutečně koupil, u licitační (odhadní) komisse o ustanovení dne k sečtení zákupní summy žádati.

Všecka v mezech tohoto plnomocenství obsažená řízení svého pana plnomocníka již napřed za dobré uznávaje, přislibuji mu za práci jeho slušnou odměnu.

Na důkaz toho tuto vlastní podpis můj.

V Mlázově dne 8. června 1863.

Petr Hlinka,
zplnomocňující.

c) ***Plnomocenství na vyzdvižení jisté summy peněz.***

Plnomocenství.

(Kolek 50 kr.)

Já nížepsaný dávám panu ***Jordánu Zemanovi***, zdejšímu měšťanu, úplnou moc u slavného c. k. okresního soudu v Strakonicích pro mne tam podle listu ukládacího, jejžto jsem výše jmenovanému p. plnomocníku svému doručil, uloženou summu peněz ***devět set zl. r. č.*** ve jménu mém vyzdvihnouti a ji na místo mne řádně kvitovati.

V Nepomuku dne 8. října 1850.

Hynek Dovolal,
měšťan.

B. Úlohy.

224. *Úloha*. Josef Bláha ustanovuje Pravoslava Vacka za svého plnomocníka k činění a uzavření trhu s Bedřichem Jelínkem o dům pod číslem 14. v Hošticích, a dává jemu úplnou moc, dotčený dům ve jménu jeho koupiti a trh dle svého uznání vykonati a tudy s prodavačem o cenu tržní se usnesti. — Připomíná, že všecko jednání svého plnomocníka napřed již schvaluje a za dobré uznává, a připovídá všeho úplné vyplnění, k čemužkoli by se plnomocník ve jménu jeho uvázal.

225. *Úloha*. Bohuslav Černý dává Frant. Palečkovi moc k prodeji své stodoly na dolejším předměstí, a to takovou, že může plnomocník podle úplné vůle své dotčenou stodolu za jakoukoli cenu prodati, od kupce peníze přijmouti a jej za zapravení tržní summy řádně kvitovati, a zápis na tento prodej i s přítomným listem mocným do knih gruntovních vložit dáti.

XIII.

Kšafty čili poslední vůle.

Spisové, v nichžto někdo ustanovuje, co se po jeho smrti se vším jeho statkem státi má, slovou ***kšafty*** čili ***poslední vůle***.

Kdo poslední vůli činí, nazývá se ***zůstavitel***. Kšaftovati anebo poslední vůli učiniti může jen ten, kdo se svým statkem svobodně vládnouti a jej spravovati právo má.

Protož nemohóu poslední vůli činiti:

1. Ti, jenž jsou na smyslech pomateni.

2. Nedospělí, t. j. čtrnácte let věku svého nemající.

3. Osoby řeholní.

4. Vězňové k tuhému žaláři odsouzení, pokud jejich trest trvá.

Osoby nezletilé, t. j. takové, jenž 18tý rok svého věku nedosáhly, taktéž i slepí, hluší a němí mohou jen před právem*) poslední vůli činiti.

Kdo od práva za marnotratníka vyhlášen byl, může jen o polovici své majetnosti pořízení učiniti.

Kšaftovati můžeme:

a) *Písemně* se svědky nebo bez nich.

b) *Oustně* u přítomnosti svědků.

c) Před právem*) anebo kromě něho.

Zůstavitel má na vůli kšaft sám napsati, anebo jej někomu psáti dáti. Jestli zůstavitel poslední svou vůli vlastnoručně sepsal, dost na tom, když jméno své k ní připojí; byla-li ale poslední vůle od jiného psána, tu je potřebno, aby ji zůstavitel aspoň vlastnoručně podepsal a od tří hodnověrných svědků potvrditi dal. Písař poslední vůle může co třetí svědek se podepsati.

Pakli ale zůstavitel psát neumí nebo nemůže, nechť na místě svého jména znamení

---

*) Aneb u přítomnosti notáře.

udělá, pod kteréž jeden ze svědků jméno *jeho* i *své* ať podpíše.

Obsah poslední vůle svědkům znám býti nemusí, protož mohou svá jména jen na zevnější stranu (nikoli však na obálku) listiny podepsati.

Při konání poslední vůle nejsou za svědky uznáni:

1. Řeholníci.
2. Osoby ženského pohlaví.
3. Mladíci nedosáhnuvší 18. rok stáří.
4. Bezsmyslní, jako slepí, hluší, němí atd.
5. Ti, jenž jazyku zůstavitelovu nerozumí.
6. Osoby, byvše pro lichvářství, podvod anebo pro žištnost trestány.

Ti, jenž jsou jiného než křesťanského náboženství, nemohou u činění poslední vůle křesťana platnými býti.

Dědicové a nápadníci, jako manželé, děti, bratři anebo domácí čeleď co svědková pro sebe se neuznávají.

Osoby, ježto za příčinou příbuzenské posloupnosti na dědictví pozůstalosti právo mají, jmenují se *nápadníci*; ony, ježto skutečně dědí, jsou *dědicové*. Statek po zemřelých osobách slove *pozůstalost*; je-li ale dědicům odkázán, nazývá se *dědictví*.

Děditi po někom jest, vkročiti ve všechna anebo aspoň v některá práva, která náležela tomu, jenž se světa sešel; protož také ke všem

povinnostem a dluhům zemřelého dědic *uvázáním* se v dědictví se zavazuje. A tak kdokoli bez výminky ve statek zemřelého vkročuje, k zaplacení dluhů a k vyplnění všech věcí odkázaných přidržen býti musí.

Opatrně jedná, kdo si prvé, než byl dědictví přijal, inventář dá shotoviti, t. j. všechnu pozůstalost zemřelého sepsati. Je-li patrno, že dluhové velicí jsouce cenu pozůstalých věcí převýšují, má dědic svobodnou vůli, od takové sobě odkázané spravedlnosti upustiti.

Ten, jenž v dědictví uvesti se chce, má se u okr. soudu o to slušně hlásiti a své právo k dědictví buď předložením kšaftu nebo jinými důvody poukázati, a zřejmě svůj úmysl pronesti, zdali dědictví bez výminky neb s výminkou inventáře věcí pozůstalých prostřednictvím soudu přijmouti chce. Konečně potřebno je žádati, aby za dědice uznán byl.

Nejobyčenější článkové poslední vůle jsou:

1. Ustanovení o pohřebním průvodu.

2. Odkazy k veřejným dobročinným ústavům, jako jsou školy, kostely, nemocnice atd.

3. Jiné odkazy.

4. Ustanovení hlavního dědice.

5. Ustanovení poručníka při nezletilosti nápadníků nebo dědiců.

6. Ustanovení plnitele své poslední vůle.

Každá poslední vůle má býti tak patrně a srozumitelně pronesena, aby po smrti zůstavujícího v ničem na pochybnosti nebylo.

Udání dne a roku není v kšaftu nevyhnutelně potřebno; opatrnost toho ale žádá, jelikož se kšaft jiným pozdějším kšaftem ruší, není-li v novém doslovně vyřknuto, aby předešlý vedle nového buď v celosti anebo dílem platnost měl.

Poslední vůle podlehá kolku 1 zl., který se však teprv po smrti zůstavitele zapraviti má.

A. Příkladové.

a) *Poslední vůle.*

Ve jménu nejsvětější Trojice!

Já nížepsaný tím známo činím, že jsa rozumu zdravého a paměti dobré požívaje, o statku svém, jímž mne Bůh po rodičích mých obdařiti ráčil, a o věcech, které jsem sobě vydobyl, aby po smrti mé žádných nevolí a nesnází nebylo, toto své pořízení činím:

1. Duši svou v ruce Boha všemohoucího poroučím a žádám, aby tělo mé podle řádu církve svaté pochováno bylo.

2. Co se pak statku mého po mých rodičích, a věcí, které jsem svou prací nabyl a dosáhl, dotýče, synu svému jakožto hlavnímu dědici poroučím.

V Dolanech 7. ledna 1861.

Jan Vodka.

b) *Poslední vůle.*

Ve jménu nejsvětější Trojice, Boha Otce, Synu i Ducha svatého. Amen.

Nacházeje se v dlouhé a nebezpečné nemoci, maje nad to ještě dalekou cestu před sebou, jejíž obtíž při neuvěřitelné slabosti mého těla jen patrná pomoc Boží mně snesitelné učiniti může, mám dost příčiny na smrt pamatovati a tudiž, kdyby již zákon nevelel, za těmi příčinami o statečku, který mně Bůh svěřiti ráčil, své poslední pořízení vyjádřiti.

Toť pak tato moje poslední určitá vůle:

1. Poroučeje svou ubohou duši do milosrdenství Božího, po smrti blaženosti věčné oučasten býti doufám.

2. Strany mého těla žádám, aby se slušně pochovalo, avšak pohřební hudbu, jakožto smutečnímu obřadu nepříslušnou, si výslovně zapovídám. Rád bych, možná-li, blízko kostelní zdi odpočíval a nad mým hrobem černou mramorovou v kostelní zeď zasazenou tabulku, s nápisem mého jména a dne úmrtí, věděl.

3. K opravení věže děkanského chrámu Páně vykazuji ze své pozůstalosti *čtyrycet zl. stř.*, k prospěchu matice vzorních škol *čtyrycet zl. stř.*, a k ústavu pro vdovy a sirotky učitelův též *čtyrycet zl. stř.*

4. Ustanovuji, aby se staršímu synovi mého bratra Josefa, jmenem Václavovi, jenž v Praze študuje, 200 zl. stř. (*dvě stě zlatých*) uložilo, tak aby z nich ročně úrok užíval; až by pak své studie skončil, aby se mu vyplatily. V pádu jeho časnějšího zemření buďtež peníze ty stejným dílem jeho bratru a sestrám rozděleny. Z knih

mých budiž mu odveden: Slovník Jungmannův a Práva Městská od Veleslavína; ze šatů: můj nový plášť a všechno prádlo.

5. Kateřině nejmladší dceři mého zemřelého bratra Jana odkazuji *čtyrycet zl. stř.*

6. Mé hospodyni Marii Polákové za její věrné služby, které mi v nemoci i ve zdraví prokázala, chci, aby ode dne mého úmrtí tříletní služba, ročně po 80 zl., tedy ouhrnkem 240 zl. stř., pravím *dvě stě čtyrycet zlatých* se vyplatila. Krom toho vybere si jednu postel, totiž: jednu žiňovku, jednu velkou a tři malé peřinky. — Staré Marii dávám 10 zlatých; druhým čeledínům se doplatí služba ode dne mé smrti a přidá se ještě každému pololetní, děvečkám totiž po 6 zlatých, a pacholkovi, jemuž se na letošní rok ještě nic nezaplatilo, přes patřící službu ještě 15 zlatých. — Šafářovi Vojtěchovi mimo pololetní deputát ode dne mého úmrtí i jedna z těch dvou krav, jichž užívá, ať se odevzdá.

7. Z knihovny mé žádám svého věrného přítele p. Ferdinanda Vlídného, jemuž při této příležitosti za jeho ochotné ke mně ve zdraví a nemoci se chování srdečně díky skládám, aby sobě Stolbergovu církevní historii v 16 svazcích na památku vybral.

Všecky své české zábavné, poučlivé nebo i vzdělatelné a náboženské knihy ať vybere k založení knihovny městské.

8. Všecko ostatní jmění, ať málo ať mnoho, rozdělí se na pět pětin, z těch pak se *dvě pětiny* k ústavu chudých v městě, *dvě pětiny* k ústavu chudých na panství a *jedna pětina* k ústavu chudých Bernadické osady k uložení odvede;

tudiž vlastně chudé za svého hlavního dědice vyhlašuji.

Za plnilete této mé poslední vůle prosím snažně, aby se vážený p. měšťanosta zdejší, Josef Jámský, postavil, a to pro naši bývalou z mládí známost i z lásky k chudým. Za jeho při tom vynasnažení račiž sobě mé stojací hodiny na památku nechati. Kdyby vážený pan Jámský, nebyv mnou o tuto práci dříve ani ústně ani písemně požádán, starosti té z jakékoli příčiny nepřijal, račiž *slavný vyjednávající úřad* sám nestranného některého a té věci dorostlého muže za zástupce této mé poslední vůle ustanoviti.

To jest moje poslední vůle, kterouž těžkou sice rukou, ale předce při zdravém rozumu spisuji a vlastní také rukou podpisuji.

V Bechyni 1. července 1843.

František Sláma.

c) *Poslední vůle*

(jižto zůstavitel vlastní rukou podepsal).

Poznav nestálost a nebezpečnost světa tohoto a chtě tomu, aby po mé smrti žádných rozepří o můj statek nebylo, tuto s dobrým svým rozumem a zdravou radou všeho dokonale uváživ, poslední svou vůli ustanovuji:

1. Žádám, aby tělo mé podle křesťansko-katolického obyčeje, avšak beze všech zbytečných výloh bylo pochováno.

2. Aby příští den po pohřbu mém pět tichých mší sv. za duši mou v zdejším chrámu Páně čteno bylo.

3. Ustanovuji, aby se z mé pozůstalosti veřejným ústavům *čtyry sta zl. r. č.* vyplatilo, totiž: *jedno sto zlatých* ústavu zdejších chudých, *jedno sto zlatých* městské nemocnici, *jedno sto zlatých* k rozmnožení zdejší knihovny školní; matici normálních škol a ústavu pro zaopatření vdov učitelských po *padesáti zlatých r. č.*

4. Své milé a věrné manželce Růženě, která po celý čas svého živobytí v prvním patře mého domu č. cons. 19. přebývati a kromě toho zahradu při něm ležící k užívání míti má, odkazuji *pět tisíc zlatých r. č.*

5. Na vychování a vzdělávání mých dvou mladších dítek, Teresie a Johanny, má se ročně po *osmi stech zl. r. č.* vypláceti a mimo to každému z nich, jestliže by k letům přišly, *deset tisíc zlatých* vyplatiti.

6. Svým milým bratřím Antonínu a Františkovi odkazuji po *pěti stech zl. r. č.*, a svým čeledínům jednomu každému z nich po *padesáti zlatých r. č.*

7. Hlavním mým dědicem má býti můj syn Vojtěch, který celý můj statek movitý i nemovitý, kde a na čem by záležel, v plnoletosti věku svého se všemi právy, užitky i břemeny a poplatky nastoupiti má.

8. Kdyby však některého z mých nápadníků Bůh neuchoval, má dědictví jeho stejným dílem ostatním připadnouti.

9. Ustanovuji svou milou choti Růženu za první a mocnou poručnici dětí mých a plnitelkyni této mé poslední vůle, přidávaje jí k radě a ku pomoci pana Jana Rubeše, přítele svého milého, jehož jsem se doprosil, aby nadepsané

manželce mé napomocen byl a ji a dítky mé v jich potřebách neopouštěl.

Toto vše podpisem svým vlastním potvrzuji, a tří svědků jsem se dožádal, by se vedle mne podepsali.

Na statku Zvolském dne ....

Jeronym Labutka, spolupřítomný svědek.

Vojtěch Dědina, zůstavitel.

Antonín Polák, přítomný svědek.

Jindřich Mudroch, přítomný svědek.

Chce-li zůstavitel oustně svou poslední vůli učiniti, t. j. ji svědkům oznámiti, jich se při tom, aby, co jim svěřil a vyjevil, úřadu vysvědčili, dožadujíc, ten to musí učinit před třemi schopnými svědky, kteří spolu přítomni jsouce, zůstavitele dobře znají, a že v osobě jeho ani podvod, ani omyl se nesběhl, dosvědčiti mohou.

Kšaftu oustnímu jen tenkrát se víra přikládá, když přísahou aspoň dvou svědků ku svému potvrzení přišel.

Slyšení svědků ale jen tehdáž se koná, když někdo za to žádá.

Příkladové.

My nížepsaní oznamujeme tímto listem a potvrditi přísahou se uvolujeme, že nás pan Václav Hovorka, milý soused náš, dne 12. října 1861

dpoledne o 4. hodině k sobě do svého příbytku avolati dal, kdežto jsme jej nemocného, avšak ıři úplném a zdravém rozumu našli.

Tu se p. Václav Hovorka prohlásil, že tohoto lne pořízení o svém statku před námi učiniti hce, k čemuž že nás za svědky žádá. Na to ıám svou poslední vůli následovně oznámil:

1. Aby mrtvé tělo jeho s obyčejným průvolem doprovázeno bylo, a beze vší skvostnosti se ıochovalo.

2. Aby se chudým zdejší osady *osmdesát :l. stř.* hned po pohřbu z pozůstalosti jeho vyılatilo a veřejným ústavům zákonem vykázané ıříspěvky aby se odvedly.

3. Bratru svému Janu Hovorkovi odkazuje doαek č. 14. na předměstí i se zahradou k němu ıáležející.

4. Annu, svou jedinou dceru, ustanovil za lědičku veškeré své pozůstalosti s tím doložeıím, aby své matce a jeho manželce Marii Hoʼorkové až do její smrti ročně *čtyry sta zlatých tř.* na vyživenou dávala. Jestli žeby ale dcera Anna dříve a neprovdána smrtí sejíti měla, tu :e má dotčená manželka jeho Marie Hovorková ılavní býti dědičkou.

Za plnitele své vůle ustanovil pana Jidřicha lelínka, měšťana zdejšího.

V Domažlicích dne 15. října 1848.

Antonín Hejtmánek,
svědek.

Jan Živsa,
svědek.

František Krejčí,
svědek.

Kšaft oustní.

My dolepsaní známo činíme tímto listem, že byvše od pana Jiřího Bezděky po dceři jeho Anně požádáni, abychom jej ku svědectví jeho poslední vůle navštívili, vstoupili jsme do příbytků jeho, kdež on nemocí postižen na posteli ležel, a při dobrém rozumu se nacházeje, těmito slovy k nám promluvil:

Přátelé milí! znamenaje na zdraví svém nebezpečnou proměnu, a věda že nejistý jest běh života, uvažuji u sebe, aby po smrti mé manželka má milá i děti mé milé slušně opatřeny byly. Protož užívaje rozumu a paměti své dobré o nezávadném svém statku pořízení takto činím:

1. Duši svou poroučím Bohu.

2. Statek svůj odevzdávám svým třem dětem, chtěje tomu, aby

a) Oldřichovi synu dům číslo 4. tu v městě se všemi dědinami, lukami a se zahradou tak, jak se to v knihách městských nachází, připadl ve 2240 zlatých stř.

b) Dorotka dcera zahradu pod č. Top. 9. a grunty č. Top. 112—130. a louku pod Jestřebíkem ve 2200 zlatých stř., a

c) Anna dcera dědinu pod č. Top. 214. a louku u rybníka ve 2200 zlatých stř. aby dědičně ujaly.

Přitom pak pan zůstavitel tomu chtěl a poroučel, aby p. Barbora, manželka jeho, která jej od začátku manželství i v nedostatku zdraví jeho věrně a pečlivě opatrovala, v domě při synu Oldřichovi zůstala a všeho pohodlí a také s ním stolní vyživení měla. Kdyby pak se man-

želce jeho za obtížné býti zdálo při synu zůstávati, tedy aby v tom obtížnosti žádné neměla. V této případnosti zůstavitel nařizuje, že syn Oldřich povinen býti má a bude p. Barboře, matce své, ročně *dvě stě zl. stř.*, polovic při Havle a polovic při Jiří, vždy na půl léta napřed, vyplatiti a na hotově dáti.

3. Co se týče peněz, které pan Jiří Bezděka za lidmi má, takové mají jeho třem dítkám a manželce Baboře k rovnému a stejnému dílu připadnouti, taktéž aby se o všeliký domovní a jiný nábytek pokojně, však po vypravení z něho některých od něho odkázaných věcí, dělily, jak jim od něho oustně blíže v důvěrnosti vyjeveno.

4. Panu Bolemilovi, svému zeti, odkázal všecko své šatstvo.

5. Jiřímu Hlávkovi z přátelské náklonnosti 200 (t. j. *dvě stě*) zlatých stř.

6. Pacholku Josefovi 40 zl. stř. a děvečkám po 10 zl. stř.

To nařídiv pan Jiří Bezděka, děti své otcovsky napomínal, aby tím dědictvím svým z požehnání Božího nashromážděným moudře nakládaly.

Že tomu tak a ne jináče jest, stvrzujeme podpisem naším, hotovi i volni jsouce v čas potřeby na to i přísahu, Boha všemohoucího se dokládajíce, učiniti.

Na Rábí dne 9. ledna 1851.

Jan Cába,
svědek.
Karel Smrha,
svědek.
Josef Živna,
svědek.

Kdo *písemně před právem* poslední vůli konati míní, tomu je potřebí, aby ji dříve sepsal a ve spis uvedenu ku právu*) sám podal, s tím doložením, že v tomto spisu jeho poslední vůle položena jest.

Chce-li někdo *oustně před právem* poslední vůli učiniti, ten ať žádá o to, aby jeho ustanovení, kteréž o všem, co jemu náleží, učiniti chce, jakožto jeho poslední vůle do protokolu vepsáno bylo.

XIV.

Dodatek ku kšaftu čili kodicil.

Kodicil je spis, jenžto obyčejně k doplnění vůle v kšaftu položené slouží. Kodicil se dělá, když zůstavitel jisté odkazy v poslední vůli již ustanovené změniti za dobré uznává, nechtěje však kšaft prvnější zcela zrušiti a znova psáti.

Často se stává, že kodicil v sobě více důležitější věci zavírá, nežli kšaft sám, protož při shotovování kodicilu všeho toho šetřiti se má, což ze strany kšaftu se pověDělo.

Mimo to může kodicil i bez prvé shotoveného kšaftu napsán býti, a všecko v sobě obsahovati, co se v poslední vůli nachází, *ustanovení dědice* vyjímaje.

---

*) Aneb odevzdá se notáři.

Udati se má v kodicilu:

1. Příčina, pro kterou se kodicil dělá.

2. Jest třeba, aby zůstavitel, jestli poslední vůli již byl učinil, výslovně na ni se odvolával.

A. Příkladové.

Kodicil.

Poněvadž jsem se dověděl, že můj bratr Jan, jehožto jsem za mrtvého držel, ještě živ jest a v Budíně se vynachází, tedy ustanovuji tímto listem, aby tomuto mému bratru Janu Dědinovi z mé pozůstalosti *pět set zl. stř.* vyplaceno bylo.

List tento co doplnění ku své poslední vůli dne 18. prosince 1848 učiněné přikládám a vlastní rukou svou stvrzuji.

Na statku Zvolském dne 30. ledna 1849.

Vojtěch Dědina.

Kodicil.

Jelikož se okolnosti i jmění moje od té doby, co jsem poslední vůli svou učinil, znamenitě změnily, uznávám za dobré, onu poslední vůli od 15. května 1847 následovně změniti:

1. Má Amalie, dcera moje, k odkazu v poslední vůli položenému ještě *dvě stě padesát zlatých stř.* obdržeti.

2. Odkaz ve článku čtvrtém má, poněvadž přítel můj Antonín Procházka mezi tím časem ze světa sešel, jeho nejmladším dvěma dcerám Anně a Ludmile připadnouti, a má se jim nad

summu tam ustanovenou ještě po *jednom stu zlatých stř.* přidati.

3. Chci, aby se ku zvelebení zdejší knihovny školní *tři sta zlatých stř.* z pozůstalosti mé vyplatilo.

Ostatně dotčenou poslední svou vůli ve všech článcích, jichžto se tato změna netýká, potvrzuji, a přítomný list vlastní rukou sepsav, také podpisuji.

Dne 7. prosince 1848.

Matěj Beran.

Kodicil (bez kšaftu).

Já nížepsaný vyznávám tímto listem, že, jsa při dobrém rozumu, o svém statku následovně ustanovuji a chci, aby po mé smrti nástupníci moji z mé pozůstalosti:

1. Pět set zlatých příteli mému panu Josefovi Vojtovi vyplatili, a

2. aby všecky mé knihy zdejšímu čtenářskému spolku odvedli.

Tomu na svědomí vlastní podpis můj, jakož i podpis dožádaných tří svědků.

V Písku dne 14. července 1861.

Josef Kolář, svědek.

Josef Kavale.

František Mařík, svědek.

Jiří Štěpán, svědek.

XV.

Úřední podání a žádosti.

Takoví spisové, v kterých se buď k zemským, buď k obecním úřadům nebo k soudům jisté *žádosti*, *prosby*, *odvolání*, *představení*, *stížnosti* anebo *žaloby* podávají, slovou *úřední podání*.

Látka k těmto spisům vyplývá z rozmanitých poměrů života občanského.

K dokonalému sepsání takových listin se žádá:

1. Aby to, oč se ucházíme, stručně a srozumitelně předneseno bylo.

2. Abychom důvody uvedli, ježto k vyplnění žádosti naší napomáhají.

Zevnější uspořádání úředních podání je následující:

1. Název úřadu nebo soudu u prostřed na polo přeloženého archu se postaví.

2. Následuje obsah žádosti, který se obyčejně na pravou polovici píše.

3. Na levém sloupci položí se znamení příloh, ježto k odůvodnění své žádosti přikládáme, a které buď číslovány nebo písmenami opatřeny býti mají.

4. Na konci u levé strany postaví se rok, měsíc a den, a něco níže na pravé straně následuje podpis, stav i bydliště žádajícího.

5. Na zevnější straně (záhlaví) dotčených spisů položí se nejprvé název úřední, a pod tento jméno i stav žadatelův se stručným výtahem obsahu u vnitř položeného. Dole poznamená se počet příloh.

Každá žádost, která se spolu na jistou osobu potahuje, má *in dupplo*, t. j. ve dva spisy jednoslovně uvedena úřadu se podati.

Spisy a žádosti, které podají osoby soukromé zeměpánu, radě říšské, zastupitelstvím zemským nebo úřadům veřejným, musejí opatřeny býti kolkem:

1. v řízení soudním u věcech sporných a mimosporných z každého archu . . . . . 36 kr.
2. všeliké jiné . . . . 50 kr.

Spisy, jimiž se opovídá, že se chce nějaká živnost provozovati, aneb se na úřadu žádá, aby propůjčil dovolení, platí se

z 1 archu	zl.	kr.
ve městech, které mají více nežli 50.000 duší	4	—
kde jest 10.000 až do 50.000 duší . . .	3	—
„ 5000 „ 10.000 „ . . .	2	—
ve všech jiných	1	50
Žádosti za udělení neb uznání nějakého práva nebo povolení k nějakému podniknutí, k němuž zvláštního dovolení třeba, jako: dávati divadelní představení, koncerty atd.	1	—
za propůjčení nějakého vyznamenání . .	5	—
za udělení, uznání nebo potvrzení privilegií .	3	—
za udělení státního občanství, práva měšťanského, za přijmutí ve svazek obecní . .	2	—
za vyhlášení veřejných licitací . . .	1	—
za vklady do kněh veřejných	1	50

Spisy podané k soudům v rozepřích právních, když cena věci sporné nečiní více než 50 zl., vyjímajíc rekursy . . . . 15 kr.

Ostatně jest radno v těchto i ve všech jiných případnostech nahlednouti do zákona o poplatcích vydaného dne 13. prosince 1862, anebo se poraditi s osobami toho zákona znalými.

A. Příkladové.

a) *Žádost za udělení měšťanského práva.*

2 zl.

Slavná Městská Rádo!

Nížepsaný prosí, aby mu měšťanské právo milostivě uděleno bylo, a to z důvodů následujících:

A. 1. Jest v zdejším městě narozen a podle listu křestního A. 28 let stár.

B. 2. Naučil se řádně a dokonale řemeslu pekařskému, jak o tom list zavyučenou B. svědčí, kteréžto řemeslo jako mistr již dva měsíce s ouředním dovolením provozuje.

C. D. E. 3. Dosvědčují listové zachovací C. D. E., že pracovav po šest let jako pekařský tovaryš v rozličných městech rakouského mocnářství, vždy počestně a mravně se choval.

4. Slibuji napřed, že budu řádně vykonávati povinnosti občanské, a podotýkám, že jsem práv všech daní zemských a obecních, což úřední vyšetření dokázati může.

V Sušici dne 29. září 1861.

Vincenc Pýcha.

Záhlaví.

Slavné Městské Radě!

Vincenc Pýcha,
mistr pekařský,

rozen ve zdejším městě,

prosí za udělení měšťanského práva.

S přílohami A. B. C. D. E.

b) *Žádost studujícího za stipendium.*

Veleslavné c. k. Místodržitelství!

(Kolek 50 kr.)

Nížepsaný prosí za milostivé udělení uprázdněného Jiříkovského stipendium, a podporuje slušnou žádost svou důvody následujícími:

A. 1. Jest podle listu křestního A. 15 let stár a víry křesťansko-katolické.

2. Odbyl předešlého roku čtvrtou třídu gymnasiální s dobrým prospěchem, čehož jsou důkazem školní vysvědčení

B. C. v přílohách B. C.

D. 3. Náleží žadatel podle přílohy D. k nejbližším příbuzným zakladatele dotčeného nadání.

E. 4. Jest podle vysvědčení E. syn nemohovitých rodičů, jižto kromě něho ještě čtyry nezaopatřené dítky mají.

V Písku dne 18. srpna 1861.

Antonín Zima,
studující v Písku, bytem č. 67.

Záhlaví.

Veleslavné c. k. Místodržitelství v Čechách!

Antonín Zima,
rozen z Horažďovic,
studující v Písku,

prosí za udělení uprázdněného Jiříkovského stipendium.

S přílohami A. B. C. D. E.

c) ***Žádost, aby výpověď právní dlužníku dána byla.***

Slavný c. k. Okresní Soude!*)

(Kolek 36 kr.)

Chtěje onu jistinu 2000 zl. r. č. obnášející, kterou podle přiloženého listu dlužního
A. lit. A. knihami veřejnými I. str. 19 na dědině č. Top. 14. pojištěnou u pana Jakuba Uhlíka, souseda zdejšího, půjčenou mám, jinam obrátiti, chovám se podle usnesení v listu dlužním položeného, dávaje tuto p. Jakubu Uhlíkovi čtvrt léta napřed věděti, žádám, aby ***Slavný c. k. Okresní Soud*** tuto mou čtvrtletní výpověď dotčenému panu dlužníkovi právně doručiti dal.

V Mirovicích 8. ledna 1863.

Záhlaví.

Slavný c. k. Okresní Soude v Mirovicích!

Vojtěch Řehoř,
rolník, co věřitel,
naproti

*) Titul ten postačí pro venkov, v Praze »zemský soude«.

Jakubu Uhlíkovi,
jako dlužníku,

prosí, aby výpověď právní na jistinu uvnitř poznamenanou dána byla.

S přílohou A.

d) *Žádost za vtělení listu dlužního do knihy gruntovní.*

Slavný c. k. Okresní Soude!
(Kolek 1 zl. 50 kr.)

Nížepsaný oznamuje tímto listem, že jest založil pana Jana Barborku 1200 zl. stř., na kterouž jistinu pan dlužník list hlavní
A. A. od sebe dal a v něm grunty č. Top. 31. za Mlýnem a pak louku č. Top. 4. pod Pahorkem v zástavu položil.

Aby však toto právo základní, jehož mi p. Jan Barborka propůjčil, k svému potvrzení přišlo, a summa jemu půjčená na zastavených a svrchu dotčených gruntech pojištěna byla, prosím, aby Slavný c. k. Okresní Soud ku vtělení listu A. v gruntovní knihy přivoliti a jej tam vložiti poručil.

V Miroticích dne 19. listopadu 1848.

Antonín Říha.

Zevně.

Slavnému c. k. Okresnímu Soudu v Miroticích.

Antonín Říha

prosí za vklad listu dlužního v knihy gruntovní na grunty

č. Top. 31. a na louku č. Top. 4. p. Janu Barborkovi náležící.

S přílohou A. a 2 rubrikami.

e) *Žádost, v které dlužník sám za vtělení upsání dlužního prosí.*

Slavný c. k. Zemský Soude!

(Kolek 1 zl. 50 kr.)

A. Dle přiloženého dlužního upsání lit. A. jsem za kapital 2000 zl. stř., který mi pan Josef Pokorný, měšťan z Hořovic, zapůjčil, a za vyjednaný z něho ourok 5 zl. ze sta, svůj dům číslo 2468—IV. do hypotéky položil; pročež žádám, Slavný c. k. Zemský Soud račiž povoliti, aby dotčené dlužní upsání k nabytí zástavního práva za tento kapital 2000 zl. stř. a 5% ourok na mém domě č. 2468—IV. ve knihy gruntovní vloženo, pak ale panu věřiteli Josefovi Pokornému v Hořovicích dodáno bylo.

V Praze dne 1. srpna 1851.

Václav Sadil,
měšťan Pražský.

Záhlaví.

Slavnému c. k. Zemskému Soudu
v Praze!

Václav Sadil,
měšťan pražský a vlastník
domu pod čísl. 2468—IV.

žádá, aby jemu vložení dlužního upsání na 2000 zl. stř. od p. Jos. Pokorného, měšťana v Hořovicích, vydlužených na dům číslo 2468—IV. ve knihy gruntovní povoleno bylo.

S přílohou A. a dvěma rubrikami.

f) *Žádost za vklad tržní smlouvy do knih gruntovních.*

Slavný c. k. Okresní Soude!

(Kolek 1 zl. 50 kr.)

Nížepsaný žádá, aby přiložená smlouva
A. tržní A., která se mezi ním co stranou kupující a mezi panem Jiřím Hejrovským, co stranou prodávající, řádně uzavřela, do knih veřejných vtělena a statek v ní uvedený na nížepsaného, jakožto nynějšího pravého vlastníka přenesen byl.

V Sušici dne 30. května 1851.

Karel Boháč,
zdejší měšťan.

Záhlaví.

Slavnému c. k. Okresnímu Soudu
v k. městě Sušici!

Karel Boháč,
zdejší měšťan,

žádá o vložení tržní smlouvy do knih veřejných, a o pře-

vedení vlastnictví statku v ní uvedeného.

S přílohou A. a 2 rubrikami.

g) *Prohlášení-se za dědice bez výminky.*

Slavný c. k. Zemský Soude!

(Kolek 36 kr.)

Podle ustanovené poslední vůle od 12.
A. ledna 1849 tuto pod lit. A. přiložené, jsem od zemřelého Vojtěcha Antoše, měšťana zdejšího, dědicem veškerého jmění jeho učiněn, za kteroužto příčinou se *bez výminky* za dědice pozůstalosti dotčeného Vojtěcha Antoše prohlašuji, a žádám, aby Slavný c. k. Zemský Soud toto mé prohlášení přijmouti a protokolovati ráčil.

V Praze dne 30. ledna 1850.

Antonín Švestka.

Svrchu.

Slavný c. k. Zemský Soude!

Antonín Švestka,
bytem v č. 804—I.

prosí, aby jeho prohlášení-se za dědice pozůstalosti Vojtěcha Antoše protokolováno bylo.

S přílohou A.

h) *Prohlášení-se za dědice s vyhražením inventáře (t. j. sepsání pozůstalosti).*

Slavný c. k. Okresní Soude!

(Kolek 36 kr.)

Poslední vůlí od 20. prosince 1848 lit. A. A., jižto byl zemřelý Jan Pelikán, měšťan zdejší, učinil, jsem od něho za dědice veškeré jeho pozůstalosti ustanoven. Drže se tohoto ustanovení, prohlašuji se za dědice s *vyhražením dobrodiní inventáře* a prosím: Slavný c. kr. Okresní Soud račiž toto mé prohlášení přijmouti a protokolovati i úřední sepsání dotčené pozůstalosti Jana Pelikána nařídití.

V . . . . dne 2. ledna 1849.

Jiří Šťastný.

Záhlaví.

Slavný c. k. Okresní Soude!

Jiří Šťastný,
bytem v čísle 419—II.

prosí za protokolování svého prohlášení-se za dědice a za úřední sepsání pozůstalosti Jana Pelikána.

S přílohou A.

i) *Žádost za odejmutí poručenství.* *)

Slavný c. k. Okresní Soude!

(Kolek 36 kr.)

Přípisem c. k. Okresního Soudu od 24. září A. 1861 lit. A. jsem ustanoven za poručníka tří

*) Kdo za poručníka povolán, uznávaje se býti nespůsobným k takovému úřadu, má to ve čtrnácti dnech

nedospělých dítek zemřelého Jakuba Nehody, měšťana zdejšího. Jelikož ale pro nedostatek zdraví, v kterém se podle lé-
B. kařského vysvědčení lit. B. již po delší čas nacházím, dotčený úřad svědomitě zastávati bych nemohl, což jen ku zkáze svěřených mi sirotků by bylo, prosím, aby Slavný c. k. Okresní Soud ze zákonní svrchu položené příčiny nadzmíněné poručenství ode mne vzíti ráčil.

V Poličce dne 9. října 1861.

Bernard Přímý,
měšťan zdejší.

Záhlaví.

Slavný c. k. Okresní Soude!

Bernard Přímý,
zdejší měšťan,

žádá aby poručnictví uvnitř položené od něho vzato bylo.

S přílohami A. B.

k) *Poručníci přihlašují nezletilého syna k dědictví s prosbou za odvolání opatrovnictví nařízeného.*

Slavný c. k. Zemský Soude!

(Kolek 36 kr.)

Pan Jan Vrátil, pražský měšťan a starší obecní, zemřel dne 14. listopadu 1860 bez posledního pořízení, pročež jeho pozůstalost podle zákonní dědiční postoupnosti

---

u soudu poručenského oznámiti, a žádati, aby poručnictví od něho vzato bylo.

na jeho jediného nezletilého syna Bolemila Vrátila padá.

Co poručníci jeho hlásíme jej za dědice zákonního k otcovské pozůstalosti s dobrodiním zákona a inventáře, spolu žádajíce, aby Slavný c. k. Zemský Soud toto přihlášení výmínečné ku právu přijmnouti, v protokolu zaznamenati a spolu zřízené opatrovnictví odvolati a pana doktora N. N. z něho propustiti ráčil, an my veškeré záležitosti ku prospěchu sirotka sami obstarávati i v případnosti potřeby právního zastání právním přítelem podle vůle naší opatřiti se neopomineme.

V Praze dne 8. ledna 1861.

Josefa Vrátilová,
matka a poručnice.
František Dobrý,
spoluporučník.

Zevně.

Slavný c. k. Zemský Soude!

Josefa Vrátilová,
matka a poručnice, a
František Dobrý,
spoluporučník nezletilého
Bohumila Vrátila,
1962—II.

přihlašují nezletilého Bohumila Vrátila k dědictví po otci jeho Janu Vrátilovi s dobrodiním zákona a inventáře s prosbou o odvolání opatrovnictví nařízeného.

l) ***Žaloba proti dlužníku.****)

Slavný c. k. Zemský Soude!

(Kolek 36 kr.)

A. Podle přiloženého listu lit. A. v opisu jest mi pan Florian Kapička 120 zl. r. č. dlužen, kterýžto dluh mi ve svém vlastnoručně psaném listu dne 1. listopadu 1860 zapraviti připověděl.

Že však dotčený pan Florian Kapička na mé již třikráte učiněné napomenutí nahoře položený dluh zapraviti se zdráhá a takové zadržování mých spravedlivých peněz mi ku škodě jest, vidím se k pozdvihnutí žaloby přinucena a tudy slušně žádám: Slavný c. k. Zemský Soud račiž na tuto mou stížnost ***stručné řízení*** ustanoviti, a za právo uznati, aby pan Florian

---

*) Co do uspořádání jak zevnějšího tak i vnitřního, podobají se žaloby docela ostatním úředním podáním. Připomenouti však sluší, že se žaloby buďto písemně anebo oustně konati mohou.

Řízení písemní stává se obyčejně zakročením právního přítele čili advokáta. Na venku může se jen oustně, t. j. bez zakročení advokáta říditi; totéž i v městech je dovoleno, pakli věc, o kterou se jedná, 200 zl. v hodnotě nepřevyšuje.

Oustní jednání slove jinak ***stručné řízení***, při kterémžto žalobníku jest svobodno, žalobu napsanou ku právu podati anebo ji u práva oustně do protokolu napovídati. Při stručném řízení se přílohy obyčejně v opisech podávají.

Kapička povinnován byl, dotčený dluh 120 zl. r. č., který se byl na den 1. listopadu 1860 zapraviti uvolil, jakož i úroky 5 zl. ze sta ode dne tohoto zakročení i se všemi touto žalobou spůsobenými outratami ve 14 dnech pro uvarování-se exekuce zaplatiti.

Jistotu pro soudní outraty podávám v žádaném dluhu.

V Praze dne 7. ledna 1861.

Prokop Stehlík.

Záhlaví.

Slavný c. k. Zemský Soude!

Prokop Stehlík,
krupař v čísle 1989—II.

naproti

p. Florianu Krupičkovi,
měšťanu zdejšímu,

na zapravení dluhu 120 zlatých r. č.

S přílohou A. a dvěma rubrikami.

m) ***Žaloba na zbývající trhovou summu*** 320 ***zlatých*** 34 ***kr. rak. čísla.***

Slavný c. k. Okresní Soude!

(Kolek 36 kr.)

Pan Jan Krátký, mistr řeznický v Jedlovicích, koupil ode mne dne 20. března

1860 dva voly za umluvenou trhovou summu . . . . 448 zl. — kr. r. č.
pak ode mne dne 17. dubna 1860 čtyry voly za cenu trhovou . . . . 720 „ — „ r. č.
koupil, a tedy mi v celosti 1168 zl. — „ r. č. dlužen zůstal.

Na tento dluh mi odvedl hotově:
dne 21. března 1860 . 500 zl. — „ r. č.
dne 14. května . . . 225 „ — „ r. č.
a dne 1. června za maso podle rejstříku od něho vybrané sobě srazil . . 122 „ 66 „ r. č.
v celosti tedy . . . . 847 zl. 66 kr. r.č.,
z čehož vysvítá, že mi jestě 320 zl. 34 kr. rak. čísla spravedlivě dlužen jest.

Důkazem toho jest protokol dne 18. října 1860 Nro. 61. pol. u ouřadu notářského v Jedlovicích sepsaný a zde pod lit.
A. A. v opisu přiložený, podle kterého se p. Jan Krátký k dluhu 1168 zl. rak. č. za voly ode mne koupené právně přiznává, avšak křivě udává, že by mi byl mimo uvedené uplacení ještě 75 zl. r. č. jednoho, jemu více nepovědomého dne byl uplatil, a že za mnou z ohledu pronajmutých polí jakousi odměnu k požadování má, což oboje výslovně popírám.

Poněvadž po dobrém k zaplacení přijíti nemohu, vidím se nucena, pana Jana Krátkého právně žalovati a žádati, aby Slavný c. k. Okresní Soud k oustnímu jednání této pře stání ustanoviti a pak za právo uznati račil: že pan Jan Krátký,

mistr řeznický v Jedlovicích, povinen jest mně na trhovou cenu za koupené voly 1168 zl. r. č. po srážce dílem hotově, dílem masem uplacených 847 zl. 66 kr. ještě zbývajících 320 zl. 34 kr. r. č. i s ourokem 4 zl. ze sta ode dne žaloby až do dne zaplacení jdoucím a se všemi outratami ve čtrnácti dnech pod uvarováním právní exekuce zaplatiti.

Jistotu za outraty soudní nabízím v pohledávané summě.

V Jestřebíku dne 19. srpna 1861.

Jaroslav Vachata,
rolník.

Svrchu.

Jaroslav Vachata,
rolník v Jestřebíku,

naproti

p. Janu Krátkému,
mistru řeznickému v Jedlovicích,

o zapravení zbývající trhové summy 320 zl. 34 kr. rak. čísla.

S přílohou A. v opisu a dvěma rubrikami.

n) ***Žádost za nabytí exekutního zástavního práva.***

Slavný c. k. Okresní Soude!

(Kolek 1 zl. 50 kr.)

A. Jak pod písmenou A. v původu přiložený výpis z právního protokolu ode dne 10. září 1861 č. 69. jud. svědčí, přiznal

se pan Jan Krátký, mistr řeznický v Jedlovicích, že mi na místě žalobou od 19. srpna 1861 vyhledávané summy 320 zl. 34 kr. r. č. vyrovnanou částku 300 zl. r. č. spravedlivě dlužen jest, a zavázal se mně z této summy ode dne uzavřeného právního porovnání od 10. září 1861 pět ze sta ouroků platit a o sv. Václavě jednu polovičku 150 zl. a dne 31. prosince 1861 druhou polovičku 150 zl. r. č. pod uvarováním právní exekuce zaplatiti, tak sice, že kdyby první lhůtu dodržeti neměl; mně právo přislušeti má, celý dluh 300 zl. r. č. na jednou v cestě exekuce sobě dobývati.

Poněvadž ale p. Jan Krátký vyjednanou první lhůtu nedodržel a mně o sv. Václavě polovičku dluhu 150 zl. r. č. nesložil, pročež, drže se obsahu smíru soudního, právo mám, celý dluh na jednou sobě dobývati, a tudy slušně žádám, aby Slavný c. k. Okresní Soud k nabytí exekutního zástavního práva pro dluh výše položený 300 zl. r. č. a 5% ouroků od 10. září 1861 mně exekutní vložení do knih gruntovních soudního smíru lit. A. na dům p. Jana Krátkého v Jedlovicích č. 14. povoliti, a mé outraty 5 zl. 25 kr. r. č. obnášející k náhradě od žalovaného ve 14 dnech přiřknouti ráčil.

V Jestřebíku dne 20. října 1861.

Jaroslav Vachata,
rolník.

*

Záhlaví.

Slavný c. k. Okresní Soude!

Jaroslav Vachata,
rolník v Jestřebíku,
proti
p. Janu Krátkému,
mistru řezniokému v Jedlovicích,

žádá o potvrzení exekutního vložení smíru soudního do knih gruntovních na dům číslo 14. v Jedlovicích a o nabytí zástavního práva pro dluh 300 zl. r. č.

S přílohou A. a dvěma rubrikami.

o) *Žádost za čtyrnedělní odložení stání.*

Slavný c. k. Okresní Soude!

(Kolek 36 kr.)

Na žalobu p. Jaroslava Vachaty, rolníka z Jestřebíku, dne 19. srpna 1861 o zaplacení dluhu 320 zl. 34 kr. r. č. proti mně zanesenou, výnosem od 30. srpna b. r. stání k oustnímu pře líčení na 10. září 1861 ustanoveno jest.

Poněvadž se mi ještě jistých písemností nedostává, ježto k této záležitosti nevyhnutelně potřebuji, tedy prosím, by Slavný c. k. Okresní Soud stání na 10. září 1861 nařízené na čtyry neděle odložiti ráčil.

V Jedlovicích dne 5. září 1861.

Jan Krátký,
mistr řeznický.

Obsah.

Strana

PG
4471
.B52
1863

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305